

HAJÓNAPLÓ

Tanári kézikönyv
Próbakönyv

7. OSZTÁLY

EVANGÉLIKUS HITTAN

Hajónapló

Tanári kézikönyv
Próbakönyv

BUDAPEST, 2017

A könyv a Magyarországi Evangélikus Egyház támogatásával készült.

Lektorálta

Egyháztörténeti leckék: Birkás-Sztrókay Edit
Teológiai leckék: ifj. Cserháti Sándor, Fehér Charlotte

Szerzők

Koczor Tamás

Kovács Áron

Minden jog fenntartva. Bármely másolás, sokszorosítás,
illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás
a kiadó előzetes írásbeli engedélyéhez van kötve.

© A Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója, 2016

© Koczor Tamás, 2017

© Kovács Áron, 2017

Kiadja a Magyarországi Evangélikus Egyház Luther Kiadója, 2017

Felelős kiadó: Kendeh K. Péter

Olvasószerkesztő: Miklósné Székács Judit

Műszaki szerkesztő: Török Andrea

TARTALOM

Bevezetés	5
1. Van út Istenhez	11
2. Péter	16
2. „Ti kinek mondotok engem?”	18
3. Pál	22
3. Milyen az Istennel élt élet?	25
4. Szinoptikusok	29
4. Életünk élményei	32
5. János evangéliuma	35
5. A látó élet	40
6. Pogányok, zsidók – első keresztények	
A jeruzsálemi ősegyház	45
6. A vallás nem cél	48
7. Keresztényüldözés	51
7. Meddig megyek el a hitvallásban?	54
8. Gnoszticizmus, hellenizmus, apologéták, Tertullianus, Órigenész	57
8. A korszellem	65
9. Nagy Constantinus	68
9. Lehetek-e hitvalló, ha mindenki hitvalló?	72
10. Niceai hitvallás	75
10. Mi van, ha tévedünk?	78
11. Augustinus	81
11. Létezik-e teljesítménynélküliség?	85
12. Szerzetesség Keleten és Nyugaton	89
12. Szabad-e kivonulni?	92
13. Pápaság, egyházszakadás	95
13. Hogyan élhetünk együtt másféle emberekkel?	98
14. Keresztes hadjáratok	101
14. Van-e jogos háború?	103
15. A szerzetesség második hulláma	107
15. Mi a kereszténység küldetése?	111
16. Skolasztika, misztika	113
16. Próbáljuk meg ésszerűen felfogni?	116
17. Előreformerek	120
17. Kereszténység vagy egyház?	123
18. Savonarola	126
18. Se farsang, se színház, se buli?	128
19. Reformáció 1.	132
19. Meg szabad-e tagadni az engedelmességet?	134
20. Mit tegyek a másféle igazsággal?	137

21. Reformáció 3.	140
21. Hol kell megállnom?	142
22. Zwingli, Kálvin, trienti zsinat	146
22. Ki követ engem?	149
23. Ortodoxia és pietizmus	152
23. Mit tegyek az érzelmeimmel?	155
24. Magyar reformáció	158
24. Érted, amit mondok?	160
25. Ellenreformáció – türelmi rendelet	163
25. Kihasználom-e azt, amit kaptam?	166
26. Az építkezés időszaka	169
26. Van-e kiáltás a mélységből?	173
27. A 20. század	175
27. Van-e esélyem jól dönteni?	178
28. A II. világháború után	180
28. Lehet, hogy Isten meghalt?	182
29. Az egyház szerkezete	185
29. Mit tegyek, hogy működjön?	186
30. Mai evangélikusok – gyülekezettörténet	189
30. Van-e mondanivalónk a másnak?	190

Bevezetés

Megtiszteltetés számunkra, hogy a hitoktatók tankönyvünkön keresztül képesek bekapcsolódni gondolatmenetünkbe, amelyet ezekben a leckékben próbáltunk megfogalmazni. Kis országban élünk, kis egyház vagyunk, ezért mindenkit biztatunk arra, hogy kérdéseivel, későbbi kiadást érintő tanácsaival, észrevételeivel bátran keressen meg minket.

A hetedik osztályról

Mielőtt belevágnánk, érdemes jól megismerni tanítványaink egyéni és csoportos kvalitásait, és ehhez képest alakítani a könyv leckéit. Hetedikben ugyanis egymás mellett ülnek a kisgyerekek és a felnőtt ifjak. Kiszámíthatatlan és semmiképpen nem általánosítható ez a korosztály.

Az egyházi hagyomány miatt sok helyen erre az évre kerül a konfirmáció is. Nagyon fontos, hogy a hitoktatás és a konfirmáció ne keveredjen össze. Az ínséges időkben ugyan a konfirmáció teremtett lehetőséget arra, hogy hitoktatást végezzünk, de most nincsenek ínséges idők. Ez azt jelenti, hogy a konfirmáció elsősorban a gyülekezetbe való bekapcsolás ideje, a Szentlélek ünnepe, nem pedig egy tanulmányi szakasz lezárása.

Ilyenformán – bár sok területet érintünk – ez a könyv nem konfirmációs anyag. Viszont szépen kiegészítheti a konfirmáció élményét, egyféle többletet adva ehhez.

Az órák anyaga párosítva

	A	B
1.		Kinyilatkoztatás
2.	Péter vallástétele	A hitvallás
3.	Pál	Milyen az Istennel élt élet? – Életünk hitvallása
4.	Szinoptikusok	Életünk élményei
5.	János evangéliuma	Látó élet
6.	Pogányok zsidók	A vallás nem cél
7.	Üldözések, vértanúk	Meddig megyek el hitvallásomban?

8.	Gnoszticizmus, hellenizmus, apologéták Tertullianus, Órigenész	Hathat-e rám a korszellem?
9.	Konstantinuszi korszak	Lehetek-e hitvalló, ha mindenki hitvalló?
10.	Arianizmus, niceai zsinat, Athanasziosz	Mi van, ha tévedünk?
11.	Augustinus	Létezik-e teljesítménynélküliség?
12.	Szerzetesség Keleten: Jeromos – Nyugaton: Benedek	Szabad-e elvonulni?
13.	A pápaság, a nagy egyházszakadás	Hogy élhetünk együtt másféle emberekkel?
14.	Keresztes háborúk	Van-e jogos háború? Terrorizmus, szent háborúk
15.	Nyugati szerzetesrendek második hulláma	Mi a keresztyénség küldetése?
16.	Skolasztika, misztika	Próbáljuk meg ésszerűen felfogni?
17.	Előreformerek: Wald, Husz, Wiclif	Keresztyénség vagy egyház?
18.	Savonarola	Se színház, se farsang, se buli?
19.	Reformáció 1. (Luther élete a szerzetességig, toronyélmény)	Meg szabad tagadni az engedelmességet?
20.	Reformáció 2. (95 tétel – Wormsig)	Mit tegyek a másféle igazsággal? (vitakultúra)
21.	Reformáció 3. (bibliafordítás, parasztháború, Ágostai hitvallás)	Hol kell megállnom? (a változtatás határai)
22.	A megújulás más ágai: Zwingli, Kálvin, trienti zsinat	Ki követ engem?
23.	Ortodoxia – pietizmus	Mit tegyek az érzelmeimmel?
24.	A magyar reformáció (arcképcsarnok)	Érted, amit mondok?
25.	Ellenreformáció – türelmi rendelet	Kihasználom-e azt, amit kaptam?
26.	Építkezés	Lehet, hogy Isten meghalt?
27.	20. századi háborúk (20. századi teológia)	Van-e kiáltás a mélységből?
28.	A pártállami idők	Van-e esélyem jól dönteni?
29.	Hogy működik az egyház?	Mit tegyek, hogy működjön?
30.	Mai evangélikusok (gyülekezettörténet)	Van-e mondanivalónk a mának?

+ két szakasz záró óra, vagy valami hasonló

Az A leckék

Tankönyvünk az egyháztörténet különböző szakaszait – talán kissé formabontó módon – gazdagon illusztrált, **képregényhez hasonló formában jeleníti meg**. A célunk ezzel az volt, hogy a gyerekekhez közel álló képi világ segítse a tananyag könnyebb elsajátítását. Törekedtünk arra, hogy a hetedikes korosztály igényeihez illeszkedő grafika jelenjen meg a leckékben. **A képek nem csupán illusztrációk, hanem üzenetet is hordoznak**. A hittankönyv oldalain megjelenő épületek, ruhák, tárgyak stb. közelebb hozzák az adott történelmi kort, személyt, eseményt. Ezért a képek nem csupán színesítik a leckét, hanem tanítanak is.

A tanári kézikönyvben minden egyháztörténeti leckéhez tartozik egy rövid **témamegjelölés**, amely megfogalmazza az adott óra célkitűzését. Ezt követi a lecke részletes bemutatása. Ebben a pontban a téma feldolgozását segítő **kérdésekkel, ötletekkel találkozunk**. Ez egyfajta használati utasítás a képekhez. Ezek után a rajzokkal kapcsolatos információkat és **háttéranyagot közlünk**, amelyek segítik a felkészülést.

A B leckék

Tankönyvünk sajátos módszere, hogy **párba állítja a leckéket**. Mivel egyháztörténetről van szó alapvetően, ezért ezt úgy alakítottuk ki, hogy megfigyeltük azt **a jelenséget**, amelyet egy-egy egyháztörténeti szakasz előhozott, ebből formáltunk egy etikai, hitbéli életkérdéses témát.

Az egyháztörténet – mint az élet tanítómestere – létrehoz olyan kérdéseket, amelyekre válaszolnunk kell a mában. Ez a jelenség aztán tovább épül korunkban, új és új arcát mutatja meg, olykor egészen személyessé is válhat. **A B leckék nem akarnak egyháztörténettel foglalkozni**, hanem emberi és hitbéli jelenségekkel, amelyeket az egyháztörténet vet fel.

Példa:

Egyháztörténeti téma: Vértanúság az első keresztények idején

Felvetődő kérdés: Van-e ma szükség vértanúságra általában és a kereszténység összefüggésében? Egyáltalán van-e valami, ami értékesebb lehet az életnél?

Az egyháztörténeti anyag így hozza elő az egyháztörténeti *jelenségeket*. Azt tartottuk feladatunknak, hogy ezeken az egyháztörténeti jelenségeken keresztül foglalkozzunk a keresztény élet fontos kérdéseivel.

Megközelítéseink sokrétűek. A B leckék rovatai ezeket a megközelítéseket vonultatják fel.

Az óra első tíz perce: a téma felfedezése

Két olyan eszközünk is van, ami benyomásszerűen rávezethet minket a témára. Az egyik **egy kép**, amelynek alapos vizsgálata révén kibontakozhatnak ötleteink, elindíthatja fantáziánkat, kimozdíthat minket az iskolai óra szokványosságából.

A másik **egy történet**, amelynek révén elindulhat fantáziánk, behelyezkedhetünk egy olyan történetbe, amely teljesen más, mint a miénk.

Egyidejűleg **két minőségünk kelhet életre**: a képalkotásunk és a mesélő képességünk. Mindkettő alkalmas arra, hogy együtt tudjunk gondolkodni.

Eközben megnyílik **egy asszociációs pálya**, ahonnan elindíthatjuk a téma kibontását.

Mit látsz a képen?

A kép nem illusztráció, hanem **meditálásra való**. Ezt segíti a kérdés is: mit látsz a képen? A téma egyik, akár első mozzanatát ragadja meg, ezért alkalmas az óra kezdetére.

Általánosságban a kép megértéséhez a következő kérdéseket tehetjük fel:

- Mit ábrázol a kép?
- Milyen érzés fog el, ha a képre nézel?
- Milyen ember lehet, akit a képen látsz?
- Mit mondanak a szereplők?
- Milyen történet pillanatába tekinthetünk bele?
- Mi történhetett azelőtt, hogy ez a kép készült?

Nem szabad összefüggést keresni az *Apám naplója* és a kép között. Ha a képpel kezdünk, lehet, hogy érdemes a kezdő játékkal folytatni, és utána az *Apám naplóját* elővenni.

Az Apám naplója

Mindig megindító egy diák számára, ha a tanár mond valami személyeset a saját életéből. Ezek azonban itt most nem „sztorizgatások”, hanem olyan élmények felvillantása, amelyek elindíthatják a gondolkodást. Ezért én azt ajánlom, hogy **ezt a tanár olvassa fel**. Utána hagyjunk **egy kis csöndet**, majd mondják el a diákok, hogy mit éreztek a felolvasás közben. Nem kell erőltetni! Ha nincs elmondható gondolat, benyomás akkor is lehet.

Ezek nem poénos történetek, hiszen csak kis naplótöredékek. Jó, ha nekünk is van kész kérdésünk, amellyel a beszélgetést segítjük. **Nem kell rá túl sok időt pazarolni**, hiszen ez inkább csak a hangulatot hivatott megteremteni, és elmondani, hogy amivel foglalkozunk, az a valóságos életben is előkerülhet mint probléma.

A bevezető játék

Ez a rész **megpróbál elszakítani minket a könyvtől**, és arra indít, hogy **váljunk közösséggé**.

Itt nem a játék a fontos elsősorban, hanem a játék által felidézett **jelenség**. Ezért nem baj az sem, ha nem is játsszuk el valóságosan – ha például kevesen vagyunk hozzá –, de **el tudjuk képzelni, milyen lenne**. Az sem baj, ha a könyvből már előre kiderül, mire is megy ki az egész. Természetesen jobb, ha még a könyv előtt le tudjuk vezetni, hiszen akkor az élmény valóságosabb.

Példa: 5. lecke – A látó élet

Lehet persze tárgyakat emlékeltetni, de lehet akár *csak elképzelni*, milyen is lenne egy ilyen játék.

Lehet átalakítani! Ez minden játék biztatása. Tegyük meg ugyanezt egy teremben. Nézzetek körül, hány tárgyat tudtok felsorolni úgy, hogy lehajtjátok a fejeteiket a padra.

A lényeg ugyanis nem a jó emlékezet, hanem az, hogy hányféle módon jelenhet meg a látás. Erről szól a lecke.

A játék is alkalmas arra, hogy az óra elkezdődjön. Ilyenkor az előző két rovatot el lehet hagyni – úgymint elolvassák maguktól –, vagy lehet máskorra helyezni.

Fontoljátok meg!

Ezt nevezhetjük **törzsanyag**nak. A néhány pont, amelyben gondolatainkat leírjuk, rövid és szikár. Kerüljük az egyházas szavakat. Amikor erre van szükség, előre körülírjuk.

A témák, amelyeket érintünk, a teljesség igénye nélkül:

Teológiai témák

- A kinyilatkoztatás (egyetemes-igei)
- Az istenkép, bálványimádás
- Szolgaság-fiúság
- A törvény
- A tanúskodás
- A hit, a hit látása
- A vallás
- A hitvallás, a mártírium
- „Kettős kormányzás”
- Hit és tudás
- A Biblia
- A Szentlélek
- A kegyelemből való megigazulás
- A misszió
- A kereszténység univerzalitása
- A bosszúállás
- A jó cselekedetek
- Filozófia és teológia
- Ekkleziológia
- A kísértés
- Az elragadottság
- A megalégedettség
- A bűn
- A kárhozat
- A megváltás
- A megtérés
- Az újjászületés
- Az evangélikus princípium

Életkérdések

- A másik emberről való véleménymondás, önismeret
- Az ítélet
- A tapasztalás
- A világszemlélet
- A vallásosság
- Az áldozatosság
- A korszellem
- Egyéniséggé lenni
- Empirikus valóság

- A z emberi élet értéke
- A teljesítmények
- Az elszigetelődés
- A sztereotípiák
- A z előítélet
- Háború, erőszak
- A z erőszakmentesség
- A cselekvés
- A z egyházhoz való tartozás
- A krízishelyzetek
- A z engedelmesség
- Vitakultúra
- A z ismétlés (utánzás)
- A döntések következménye
- Az átélés
- Az eksztázis
- Közös nyelv
- Személyes adottságaink
- A rossz-rossz döntések
- Konzumvallásosság

A törzsanyag bizonyos pontjaihoz **bibliai szakaszokat** társítunk. Ezek a **lábnyomokban** jelennek meg. A bekezdések végén levő **kis nagyító** arra ösztönöz, hogy keressük meg az illeszkedő idézeteket.

Bibliaolvasás

Ezek a leckék nem bibliai témákra épülnek, hanem egyháztörténeti jelenségekre, mégis szeretnék mindig kézbe adni a **Bibliát** is, **tematikus olvasásra**. Az igék olyan szakaszokból szólnak, amelyekben a tárgyalt témák megjelennek. Ezekre irányuló kérdéseket is felteszünk. A nehezebben érthető szakaszok mellé alternatív igehelyeket tettünk.

Beszélgétek meg!

Ebben a részben egy-egy olyan kérdést vetünk fel, amit talán érdemes végiggondolni, megvitatni. Olykor ezek a felvetések **provokáló, szélsőségesek vagy dühítő**k. Az a céljuk, hogy a diákok szembesüljenek ezekkel. Itt nagyon számítunk a hitoktató bölcsességére. Ebben leckéről leckére nyújtunk majd segítséget.

Játék

A játékokat próbáltuk olyan nehézé tenni, hogy **tényleg kihívást jelentsenek egy hetedikes számára**. Ez azt is jelenti, hogy elég időigényesek. Talán célravezető lehet, ha az órán megbeszéljük a tanulókkal a játékok módszerét, és hagyjuk, hogy otthon elbajlódjanak velük.

A patkányok

Ez nem rovatcím, de folyton megjelennek. A hajópatkányok teszik fel azokat a kérdéseket, amelyeket a kívülállók, a kételkedők vagy egyszerűen a barátaink feltennének. Olykor nem valók másra, mint hogy **oldják az óra feszültségét**.

Eredetileg egy patkányt terveztünk, de amikor az órák kipróbálásra kerültek a Deák téri gimnáziumban, a diákok tettek fel olyan kérdéseket, mint ők. Mivel ott két diák párbeszédeseen szólalt meg, maguk javasolták azt, hogy ne egy, hanem két patkány legyen a könyvben.

1. Van út Istenhez

Kapcsolódás – Hogyan kapcsolódik ez a lecke az előzőhöz?

Mivel ez a bevezető lecke, mondhatnánk, sehogy, nem is kell. A bevezető lecke célja, hogy a kinyilatkoztatás témáját mint az egyháztörténet alapját értesse meg.

Az egyháztörténet az egyetemes kinyilatkoztatás része. Azt tartjuk, hogy **az egyháztörténet** nem a világ történelme, s benne az egyházzal kapcsolatos érintkezések felsorolása, hanem sokkal inkább **a Szentháromság Isten jelenvalóságának, hatásainak felfedezése**. Ilyenformán az egyház helytállásáról, válságáról, olykor bukásáról is szólhat, hiszen **Isten jelenléte gyakran konfrontálódik az egyház életével**.

Egyidejűleg az egyház birtokosa azoknak a szent titkoknak és cselekményeknek, amelyek a Krisztushoz tartozáshoz kellene. Egyház nélkül nem tudunk kereszténységről.

Amikor elkezdjük az egyháztörténet vázlatos megismerését, **elsőként Isten kinyilatkoztatásával** kell foglalkoznunk.

Az óra célja

Az óra célja a kinyilatkoztatás fogalmának megértése.

A képek és a történetnek az a feladata, hogy megnyíljon a kinyilatkoztatás fogalma.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen utcanévtáblák láthatók. Csak táblák, út nélkül. Ha ezeket választom, van-e út, amelyre illenek? Néhány út táblája már időszerűtlen, viszont azzal, hogy lekerült róluk a tábla, az út még ottmaradt.

Az út örökös parabola. A honnan hová kérdésre adott válaszunk szimbóluma.

Az egyháztörténet útkeresés. Emberekkel ismerkedünk meg, akik keresték az utat Isten felé. Néha tévedtek. Néha rossz nevet adtak az útnak. Néha nem vették észre, merre kellene menniük. Olykor volt táblájuk, de nem találták hozzá a megfelelő utat.

Mi is keressük az utat Isten felé.

Valójában Isten jön szembe velünk az úton. Nem mi keressük őt, ő keres minket. Megmutatja magát nekünk. Ez a kinyilatkoztatás.

Továbbvezető kérdés

El tudod-e mondani az utcák nevét, amelyeken az iskolába érkezel? El tudod-e mondani az utcák nevét, amelyeken keresztül Isten érkezik hozzád?

Apám naplójából

A történet lényege annak a jelenségnek a megmutatása, hogy amikor **valamit elárulunk magunkról, terhet teszünk a másokra**. Nekünk talán könnyebb, de neki nehezebb. Olykor megváltozik a véleménye rólunk. Lehet, hogy itt ér véget a barátságunk, mert nem bírja ki, ami ráterheltünk.

Isten megmutatja magát, ez a kinyilatkoztatás. Megtudhatjuk, milyen. Tudja, hogy megváltozik ettől az életünk, de azt is tudja, hogy ez a boldogságunk ára.

Továbbvezető kérdés

Vajon miért osztjuk meg életünk titkait egymással?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Ez a szándék erősödik a kezdő játékban. Most mi mesélünk el titkokat magunkról. Persze mindenki felszínes marad, de egyidejűleg felvetődhet annak a gondolata, hogy *mi lenne, ha valódi titkokat osztanánk meg?*

A játék veszélye – hiszen az mindig lehet –, hogy valaki tényleg az indiszkréció területére téved. Ezt ügyesen le kell zárni.

Isten titkokat árul el magáról, kitérülkozik.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Istenről annyit tudhatunk, amennyit elmond magáról. Miközben a Biblia egészének hitvallása, hogy Isten nem ember, azaz mindvégig titok marad számunkra, aközben arról is egyértelműen beszél, hogy Jézusban, Mária fiában, a Krisztusban magát az élő Istent, Izrael Istenét láthatjuk.

Kinyilatkoztatásnak nevezzük, amikor **Isten feltárja titkait**. Ennek egyik része szinte önkéntelen, jelenvalóságának kirajzolódása. Ezt minden ember láthatja közelsége miatt, de az ezzel való találkozás következtetése nem egyértelmű.

Isten titkának minden ember számára elérhető kitérülkozése **az egyetemes kinyilatkoztatás**.

Klasszikus módon ide szoktuk sorolni *a természetet, a lelkiismeretet és a történelmet*.

A természet szépsége, rendje, felfedezett csodái Istenről beszélnek. Az évszakok körforgása, a természet regenerálódása, a folyamatok célszerűsége, de a színek, formák, stílusok ötletessége minden mozzanatában és látványában Istent hirdeti.

Másfelől azonban a természeti katasztrófák véletlenszerűsége, a csapások egyenetlensége, a betegségek, a hirtelen halálok sokak számára éppen Isten hiányára, a fékevesztettségre és magárahagyottságra engednek következtetni.

A **lelkiismeret** valamiféle megfoghatatlan belső hang, amely létrehoz egy nagyon egészséges belső tartást, emberséget, a hittől független törvényre hangolódást.

Másfelől jól ismerjük megbízhatatlanságát, a tág és szűk lelkiismeretet. Tudjuk, hogy sokszor olyankor vádol, amikor Isten már régen megbocsátott (1Jn 3,20), és olykor észrevétlenül érzéktelenné tesz (1Kor 13).

A **történelem** szabályossága nyit lehetőséget témánk előtt. Az ismétlődések, a történelmi jelenségek engedik meg, hogy a történelemről, az egyháztörténetről, sőt saját személyes történeteinkről is egyféle **elvonságban** tudjunk gondolkozni, mint amelyben **Isten cselekedetei tetten érhetők, vizsgálhatók és relativizálhatók.**

Másfelől sokan vannak, akik a történelem eseményeit véletlenszerűségekkel, esetleg gazdasági, szociológiai logikák ismétlődésével magyarázzák, amelyben pusztán az emberi okok kerülnek elő.

Összességében elmondhatjuk, hogy az egyetemes kinyilatkoztatás – Isten szabadságát semmiképpen nem kétségbe vonva – **elsősorban a már hívők számára ad megerősítést.**

Az ún. **igei (különleges) kinyilatkoztatás** azonban egyértelmű. Isten **egy emberi sorsban** rajzolja ki szándékait, amely olyan hűségesen hordozza Isten mozdulatait, hogy nem is különítjük el tőle. Benne Isten tisztán, **félremagyarázhatatlanul** jelenik meg az emberek között, maga is felvállalva az emberi sorsot. **Ő Jézus, a Krisztus, Isten Fia, a Megváltó.**

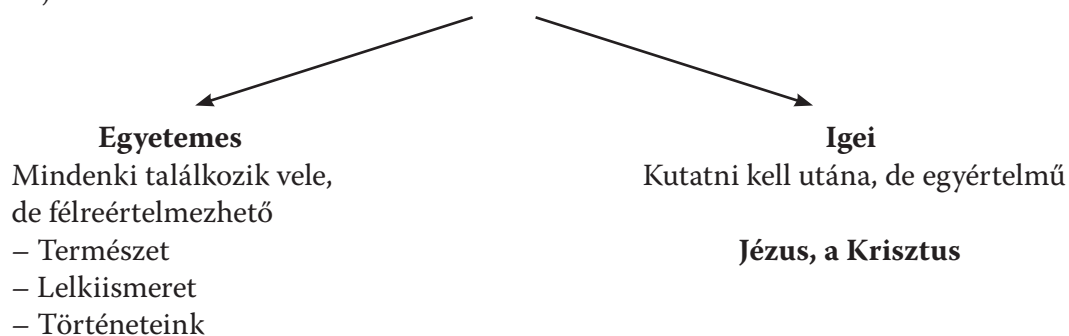
Másfelől a róla kapott információk hallatlanul szűkek. A személyes tanúbizonyságok átmentek az ősegyház szűrőjén, újabb hitvallások elfogultságán, külső hatások torzító erején. Bízunk abban, hogy a Szentlélek, Istennek az Írást is őrző, magyarázó és világossá tevő Lelke azonban megbízhatóvá teszi számunkra az egyetlen utat, amely maradt nekünk.

Az igei kinyilatkoztatás éppen ezért hitünk alapja, éltetője és tartalma.

Hogy jobban lássuk!

Kinyilatkoztatás

Isten feltárja titkait

A téma kibontásához

A példák megjelenítése végtelen:

- Szaladatok egy kört az udvaron, és hozzatok valami olyat, amit Isten teremtett!
- Készítsetek egy abszurd leírást arról (vagy mondjátok el), hogy mi lenne, ha Isten valamit „el-méretezett” volna a teremtésben! (Túl hideg, túl meleg, túl nagy szúnyogok, túl kicsi sűrűlódás, túl magas fák, túl kemény föld, stb.)
- Beszéljünk a lelkiismeretről! Pestieknek talán legkézenfekvőbb példa a villamoson való bliccelés. Van egy hirdetés is, hogy a magas pulzusszám, reszketés, izzadás stb. ellen legjobb ellenszer, ha

az ember jegyet vásárol. Biztos van más, ehhez hasonló példa is. Ne menjünk bele túlzottan, nem ez az óra témája! Isten nyomait keressük.

- Történeteink legalább ennyire érdekesek. Hogy kerültél ide? Milyen úton vezetett Isten a mai napig?

Az igei kinyilatkoztatás megismeréséhez használhatjuk a **Bibliaolvasás** igéjét.

Nagyítók

A **nagyítók** arra ösztönöznek, hogy lábnyomokat keressünk. Minden bekezdéshez társíthatunk igehelyeket:

👣 Zsolt 8,4–5

„Ha látom az eget, kezéd alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó – mondom –, hogy törödsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá?”

👣 Zsolt 96,10–13

„Mondjátok el a népeknek, hogy **uralkodik az Úr!** Bizony szilárdan áll a világ, nem inog. Igazságosan ítéli a népeket. Örüljön az ég, örvendezzen a föld, zúgjon a tenger a benne levőkkel! Ujjongjon a mező és minden, ami rajta van! Ujjongnak majd az erdő fái mind az Úr előtt, amikor eljön, mert eljön, hogy ítélkezzék a földön. Igazságosan ítéli a világot, pártatlanul a népeket.”

👣 Róm 1,19–20

„...mert **ami megismerhető Istenből**, az nyilvánvaló előttük, mivel Isten nyilvánvalóvá tette számukra. Láthatatlan valóját, azaz örök hatalmát és istenségét **meglátja alkotásain** az értelem a világ teremtésétől fogva...”

👣 Róm 2,14–15

„Mert amikor a törvényt nem ismerő népek természetükből fakadóan cselekszik azt, amit a törvény követel, akkor ezek a törvény nélküliek önmagukban hordozzák a törvényt. Ezzel azt bizonyítják, hogy a törvény cselekedete a szívükbe van írva, bizonyosága ennek **lelkiismeretük** és gondolataik, melyek hol vádolják, hol felmentik őket.”

👣 Jn 1,18

„Istent soha senki sem látta: az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén van, az **jelentette ki őt.**”

👣 Kol 1,15

„**Ő a láthatatlan Isten képe**, az elsőszülött minden teremtmény előtt.”

Bibliaolvasás

Jn 14,6–9

„Jézus így válaszolt: **Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, csak én általam.** Ha ismernétek engem, ismernétek az én Atyámat is: mostantól fogva ismeritek őt, és látjátok őt. Fülöp így szólt hozzá: **Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, és az elég nekünk.** Jézus erre ezt mondta: **Annyi ideje veletek vagyok, és nem ismertél meg engem, Fülöp? Aki engem lát, látja az Atyát.**”

Ez a szakasz az egyik legerősebb kijelentése annak, hogy **Jézus személyében Istent látjuk**. Ez a kereszténység kétezer éve után megemészthető mondanivaló, de Jézus korában teljesen istenkáromlónak tetszett. Képzeljük el: egy évezredekkel keresztül láthatatlan, kiábrázolhatatlan Istenben hívő közösség egyszer csak szembesül egy olyan emberrel, aki azt mondja magáról, hogy benne látszik Isten. Őt csak elutasítani vagy követni lehet.

Segítő kérdés

Vajon milyen hangulatúak a mondatok? Próbáljátok dramatizálni, hangulatokat belevinni!

Beszélgétek meg!

Bárukh rabbi unokája, a kis Jehiél egyszer egy másik kislánnyal bújószkázott. Jól elrejtőzött, majd várta, hogy a társa megtalálja. Amikor már jó idő eltelt, előjött a rejtékhelyéről, de a másik fiút sehhol sem találta. Jehiél rájött, hogy egyáltalán nem is kereste. Sírva fakadt, zokogva szaladt be nagyapja szobájába, és elpanaszolta játszópajtása csalárdságát. Bárukh rabbi szeme könnybe lábadt, és így szólt:

– Isten is ezt mondja: Én elrejtőzöm, és senki sem akar megkeresni.

A történet elmehetne abba az irányba is, hogy az elrejtőzködő Isten maga teremtette meg azt a helyzetet, hogy nem megtalálható, ámde a bújóska lényege a keresés, különben nincs játék. Ha a mi világunkat vizsgáljuk ennek alapján, akkor egy Istennel nem játszó, sőt lehet, hogy egy egyáltalán nem játszó világban élünk.

A kereszténység erre a nagy játékra való hívás, amelyben teljes emberségünk megmutatkozik. Emberségünk lényege az Isten keresése.

Játék

A pontok besatírozásával egy csiga képe bontakozik ki, de fejjel lefelé, hogy ne legyen olyan könnyű.

2. Péter

Az óra célja

Mutassuk be, hogyan lett Péter halászból tanítvány, majd apostol.

A feldolgozás módja

Az óra elején, mielőtt kinyitnánk a könyvet, beszéljünk a diákokkal a következő kérdésekről: Mit tudnak Péterről? Milyenek ismertük meg Pétert az egyes történetek alapján? Biztosan ismerik Péter életútjának számos részletét. Miután összegyűjtötték Péter életének főbb eseményeit, nyissuk ki a könyvet. A gyerekek egyéni munka keretében nézzék végig a képeket és olvassák el a hozzájuk tartozó szövegeket. Ezek után képről képre haladva beszéljük meg a képekhez kapcsolódó eseményeket. A következő kérdések segíthetnek a lecke további feldolgozásában:

Miért hagyott fel Péter a halászattal? Mi készítette arra, hogy Jézus tanítványa, később pedig apostola legyen? Nem lett volna nyugodtabb az élete, ha marad a halászhálója mellett? Milyen próbatételekkel szembesült Péter? Hogyan döntött Péter élete fordulópontjain? Mivel és hogyan segítette Jézus Pétert? Milyen fontos dolgokra döbbsent rá Péter élete során?

Péter életének 13 állomását mutatják be a képek. Kirajzolódik egy életút, amely tele van magasságokkal és mélységekkel, nagy felismerésekkel és tagadásokkal. Mutassuk be, hogyan lett Péter halászból tanítvány, majd apostol! Helyezzünk hangsúlyt azokra az eseményekre, amikor Péter megvallja hitét. A nagy felismerések és kudarcok sajátos ritmusa figyelhető meg Péter életében. Rávilágíthatunk, hogy miként emelte ki Pétert a mélypontjaiból Jézus. Ennek kapcsán lehetőség van arra, hogy megbeszéljük a mi életünk magasságait és mélységeit. Együtt gondolkozhatunk arról, hogy életünk mely pillanataiban éreztük, hogy Jézus átsegít a nehézségeken. Megbeszélhetjük, hogy milyen kép rajzolódik ki Péterről (és a mindenkori tanítványokról), és Jézus milyen vonásai figyelhetők meg. Eljátszhatunk azzal a gondolattal, hogy Péter élete végén visszatekintve milyennek látta a saját életét és Jézust.

Az óra anyaga a képeken

A csodálatos halfogás és Péter elhívásának története (Lk 5,1–11)

Péter anyósának meggyógyítása (Mk 1,29–31)

Jézus a tengeren jár (Mt 14,22–33)

Péter vallástétele (Mt 16,13–20)

Jézus megmossa a tanítványok lábát (Jn 13,1–20)

Péter fogadkozása (Lk 22,31–38)

Péter tagadása (Lk 22,54–65)

Húsvét hajnal (Jn 20,1–10)

Jézus kérdése (Jn 21,15–19)

Pünkösöd (ApCsel 2,1–47)

A béna meggyógyítása a templomban (ApCsel 3,1–10)

Az apostolok fogsága (ApCsel 5,17–32)

Péter Kornéliusz házában (ApCsel 10,1–48)

Háttérismeretek

Simon, Jóna fia valószínűleg Bétsaidából (Jn 1,44), a Jordán keleti partján lévő, erősen hellénizált kis zsidó városból származik, amelynek lakosai zömében halászatból éltek (innen való András és Fülöp is). „Írástudatlan és iskolázatlan ember” volt (ApCsel 4,13), egyszerű halászember (Mk 1,16; Lk 5,2; Jn 21,3), aki a Zebedeus két fiával együtt dolgozott (Lk 5,10). Később Kapernaumban élt (Mk 1,29). Otthonában Jézus is megfordult, sőt az is lehetséges, hogy hosszabb ideig nála lakott (Mt 8,14). Mk 1,29–31 és 1Kor 9,5 szerint házasember volt. A szinoptikus evangéliumok szerint Jézus tanítványi körén belül az első tanítvány volt. Zebedeus fiaival és testvérével, Andrással Jézus legbensőbb és legbizalmasabb köréhez tartozott, amelyen belül szintén vezető helye volt (Mk 9,2). Péter elsőbbsége Jézus Krisztus földi élete idején még nem jelentett vezető pozíciót a tanítványi körön belül. Ez a szerepe feltételezhetően Jézus mennybemenetele után alakult ki a jeruzsálemi gyülekezeten belül. Azt sem tudjuk bizonyosan, hogy ennek az alapja Jézus földi életében, vagy pedig a feltámadása utáni időkben keresendő-e.

Az ApCsel tudósít arról, miképpen töltötte be Péter a Jézustól kapott feladatot. Vezető szerepe megmutatkozott abban, hogy a tizenkettedik tanítvány kiválasztásakor ő vezette a tanítványi gyűlést (ApCsel 1,15kk), ő értelmezte a pünkösdi eseményeket (ApCsel 2,14), meggyógyított egy sántát a jeruzsálemi templom előtt (ApCsel 3,1), védte a Krisztus evangéliumát (ApCsel 4,8; 5,29), gyakorolta az egyházfegyelmet (5,1–11), felügyelte a missziót Samáriában (8,14–17), misszionált Liddában, Joppében és Cézareában (9–10). Miután börtönbe került, szabadulása után elhagyta Jeruzsálemet (ApCsel 12,17), ahol a gyülekezet vezetését ezután Jakab vette át. Ettől kezdve Péter egészen a missziói tevékenységnek élt. Az úgynevezett apostoli zsinat idején találkozunk újra vele, de a zsinatot már nem ő, hanem Jakab vezeti (ApCsel 15). Gal 2,9 sem őt, hanem Jakabot nevezi meg az első helyen. Az apostoli zsinaton hozott határozat értelmében Pál apostol a pogányokhoz ment, Péter pedig a zsidókeresztény misszió vezetője lett, amelynek felügyelői a jeruzsálemi oszlopapostolok maradtak. A legenda szerint Péter Rómában is tevékenykedett, és ott szenvedett mártírhalált.

(Forrás: *Keresztyén bibliai lexikon*)

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

A lecke első oldalán középen található képet látjuk. A gondolatbuborékok üresek, csak Jézus kérdése van feltüntetve a rajzon.

Szerinted mit válaszoltak a tanítványok Jézus kérdésére?

2. feladat (elmélyítés)

A képek alapján gyűjtsd össze Péter felemelő élményeit és életének kudarcos pillanatait!

3. feladat: keresztretjtvény (elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztretjtvényt, megtudhatod mi az apostol szó eredeti jelentése.

KAKAS
PÜNKÖSD
KORNÉLIUSZ
ANDRÁS
TÖMLÖC
MESTER
TEMPLOM

1. Megszólalt, amikor Péter megtagadta Jézust.
2. Ezen a napon szállt le a Szentlélek a tanítványokra.
3. Római százados, akit megkeresztelt Péter.
4. Péter testvére.
5. Ennek az ajtaját nyitotta meg az angyal.
6. A tanítványok így szólították Jézust.
7. Melyik épület kapujában gyógyította meg Péter a bénát?

4. feladat (ellenőrzés)

1. Pétert egy Kornéliusz nevű római százados keresztelte meg.
2. Pünkösd hajnalán János és Péter elfutottak Jézus sírjához.
3. Jézus meggyógyította Péter anyósát.
4. A zsidó vallási vezetők börtönbe vetették Pétert.
5. Jézus megmosta Péter fejét.
6. Péter Jeruzsálemben megkövezték.
7. A názáreti gyülekezet egyik vezetője lett Péter.

5. feladat (ellenőrzés)

Ki mondta kinek?

- Nem ismerem őt! (Péter a szolgálólánynak)
- Kicsinyhitű, miért kételkedtél? (Jézus Péternek)
- Nem személyválogató az Isten. (Péter Kornéliusznak)
- Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia. (Péter Jézusnak)
- Te is közülük való vagy. (Szolgálólány Péternek)

2. „Ti kinek mondotok engem?”

Kapcsolat

Az egyháztörténeti lecke **Péter apostol** életének ismert eseményeit villantja fel, hogy megmutassa, hogyan lett Jézus tanítványává, miként vált tanúvá. Ennek középpontja az, amikor kimondja, hogy Jézus a Krisztus, az élő Isten Fia. Mivel ez a hitvallás olyan értékes, hogy erre épül az egyház, ezért most a **hitvallással** foglalkozunk.

Az óra célja

Az óra célja a hitvallás, ezen belül a keresztény hitvallás ébredése folyamatának megértése.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy megnyíljon a hitvallás ébredésének folyamata.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen tükrök. Magunkat is, egymást is tükör által látjuk. A tükör vágy, hogy minél teljesebb képet kapjunk a világról. Nem elégszünk meg azzal, hogy egymást látjuk, magunkat is szeretnénk látni.

Magunkról alkotott képünket mások szavaiban találjuk meg igazán. Egymás tükrei vagyunk. Ti ki-nek láttok engem? – kérdezi Jézus. Jézus tettei, szavai, hogy kicsoda ő – ez hitvallásunkban tükröződik.

Továbbvezető kérdés

Még csak a jellemzéseknél tartunk. Befolyásol-e minket az, hogy mások minek tartanak minket?

Apám naplójából

A történetben a **véleménymondás** ütközik össze a **szereppel**. Könnyű elmondanunk valakiről, hogy milyenek látjuk, de ha ő *valaki* az életünkben, akkor a véleményeink ennek meghatározottságában formálódnak. Lehet mondani véleményt a fiúról, de ha ő a bátyám, akkor mindegy, hogy milyen: ő a bátyám mindenhogyan.

Lehet mondani véleményeket Jézusról, de ha ő Isten Fia, akkor nem egy értékelhető személy, hanem a szerepe révén ő alakítja istenképünket.

A tanulók számára ez így képződik le:

Lehet mondani véleményeket a fiúról: hangos, butáskodó, rendetlen.

Ha ő a bátyám, akkor mindegy, hogy milyen – szeretem.

Lehet mondani véleményeket Jézusról úgy, mint minden emberről? Biztos lehetne, de fordítva történik: Jézus Isten Fia, amit róla megtudunk, nem bírálat tárgya, hanem ő a mi Istenünk.

Továbbvezető kérdés

Tudsz-e mondani valakit, akiről soha nem mondanál bírálatot, nem fogalmaznád meg a tulajdonságait? (Apám és anyám)

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A feladat célja az, hogy vegyük észre azokat a **szerepeket** (státuszokat), amelyek cselekvéseink, illetve a rólunk kialakult **vélemények** alapján formálódnak. Egy diák lehet egyidejűleg gyereke, unokája, testvére valakinek, tanulója egy iskolának, esetleg tanítója egy gyengébb társának, a kézilabdacsapat kapitánya vagy a gyülekezet iratterjesztője. Ezek a szerepei **tulajdonságai révén** adódnak.

Továbbvezető kérdés

Milyen tulajdonságai révén fogalmazódhatott meg Péterben az, hogy Jézus az Isten Fia?

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Az evangéliumok Jézussal kapcsolatban folyton ezt a kérdést teszik fel: ki ez az ember? Ez fogalmazódik meg tanításai idején (Mk 1,22), csodái láttán (Mk 8,27), ezt kérdezi a sokaság a passió kezdetén (Mt

21,10). Minden olyan mondat, amely választ fogalmaz meg, drámai csúcspontja az evangéliumoknak. Ilyen például a százados hitvallása (Mk 15,39) vagy éppen leckénk központi igéje, Péter hitvallása (Mt 16,13–20).

Az evangéliumok célja az, hogy olvasóit végigvezesse azon az úton, amely **Jézus jellemzésétől elvezet a hitvallás kimondásáig**. Itt azonban nem áll meg, hanem a hitvallás kimondásától kezdve visszakérdez: **valóban ő lenne Isten Fia?**

Amikor csodákat tesz, gyógyít, lecsendesíti a tengert, azt mondjuk: nem lehet más, ő az Isten Fia. Ez a hitvallás csapdába ejt. Készek vagyunk-e kimondani akkor is, amikor meggyalázzák, megverik, leköpik és megölik? Már késő! Ezek alapján **már nem jellemzünk**, hanem – mivel ő az Isten Fia – ő az Istenünk. Isten az, akit megvernek, meggyaláznak és megölnék.

Az igei kinyilatkoztatás Jézus cselekedetei révén hitvallást szül bennünk.

A téma feldolgozásának gondolatmenete a következő:

Cselekedeteink révén kialakul rólunk **egy kép**.

A kialakult jellemképek révén formálunk **véleményt** egymásról.

A különböző tulajdonságok révén töltünk be **szerepeket**.

A tanítványok által tapasztalt **tulajdonságokból alkotott kép kirajzolta, hogy Jézus, az ács Isten Fia**.

Ha ő Isten Fia, akkor benne Istent látjuk. Ő teremti meg istenképünket.

A Jézustól függetlenül megformált Istenkép **bálvány**.

Lábnyomok

👣 Mt 11,2–6

„János pedig, amikor hallott a börtönben Krisztus cselekedeteiről, elküldte tanítványait, és megkérdezte tőle: Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várjunk? Jézus így válaszolt nekik: Menjetek, és mondjátok el Jánosnak, amiket hallotok és láttok: vakok látnak, és bénák járnak, leprások tisztulnak meg, és süketek hallanak, halottak támadnak fel, és szegényeknek hirdettetik az evangélium, és boldog, aki nem botránkozik meg énbennem.”

👣 Jn 14,8–9

„Fülöp így szólt hozzá: Uram, mutasd meg nekünk az Atyát, és az elég nekünk. Jézus erre ezt mondta: Annyi ideje veletek vagyok, és nem ismertél meg engem, Fülöp? Aki engem lát, látja az Atyát. Hogyan mondhatod: Mutasd meg nekünk az Atyát?”

👣 Fil 2,6–11

„...aki Isten formájában lévén nem tekintette zsákmánynak, hogy egyenlő Istennel, hanem megüresítette önmagát, szolgai formát vett fel, emberekhez hasonlónak lett, és emberként élt; megalázta magát, és engedelmes volt mindhaláláig, mégpedig a kereszthaláláig. Ezért fel is magasztalta őt Isten mindenek fölé, és azt a nevet adományozta neki, amely minden névénél nagyobb, hogy Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyieieké, földieké és föld alattiaké, és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére.”

Bibliaolvasás

Két bibliai szakaszt is elolvashatunk. Az első **a bálványokról** szól. A bálványok itt olyan nevetségesek, hogy senki nem gondolja komolyan, hogy bárki bízna bennük. Ugyanakkor az az isten, akit magunk formálunk a magunk gondolataiból, a magunk igényeihez igazítva, aki emiatt hozzánk igazodik – nem is esik olyan messze tőlünk.

Jer 10,1–6

„Halljátok meg az igét, amelyet az Úr mond nektek, Izráel háza!

Így szól az Úr: Ne tanuljátok el a pogányok szokását, és az égi jelektől ne rettegetek, mert csak a pogányok rettegnak azoktól!

Bizony, a népek bálványai hiábavalók. Hiszen egy fát vágnak ki az erdőben, a mesterember keze készíti el baltával.

Ezüsttel és arannyal díszítik, szögekkel és kalapáccsal rögzítik, hogy ne inogjon.

Olyanok, mint madárijesztő az uborkaföldön: nem beszélnek, hordozni kell őket, mert menni sem tudnak. Ne féljetek tőlük, mert nem tudnak ártani, mint ahogy jót is hiába várnátok tőlük!

Nincs hozzád hasonló, Uram! Nagy vagy te, és hatalmad által nagy a te neved.”

Segítő kérdés

Hogyan jellemeznéd a szobrot? (Esztétikus, elfér, ide-oda lehet cipelni, nem szól vissza.)

A másik szöveg Péter **hitvallása**, ennek a tanulmányi szakaszunknak központi igéje. A sokféle várakozás között a tanítványok rábukkannak az igazságra.

Mt 16,13–20

„Amikor Jézus Cézarea Filippi vidékére ért, megkérdezte tanítványait: Kinek mondják az emberek az Emberfiát? Ők így válaszoltak: Némelyek Keresztelő Jánosnak, mások Illésnek, megint mások pedig Jeremiásnak vagy valamelyik prófétának. Ő megkérdezte tőlük: Hát ti kinek mondotok engem? Simon Péter így felelt: Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia. Jézus ezt mondta neki: Boldog vagy, Simon, Jóna fia, mert nem test és vér fedte fel ezt előtted, hanem az én mennyei Atyám. Én pedig ezt mondom neked: Te Péter vagy, és én ezen a kősziklán építem majd fel egyházamat, és a pokol kapui sem fognak diadalmaskodni rajta. Neked adom a mennyek országának kulcsait, és amit megkötsz a földön, kötve lesz az a mennyekben is, és amit feloldasz a földön, oldva lesz az a mennyekben is. Akkor megparancsolta tanítványainak: ne mondják el senkinek, hogy ő a Krisztus.”

Segítő kérdés

Miért nem mondhatták el senkinek? (A tilalom arról szól, hogy mindenkinek magának kell megfogalmazni a maga hitvallását.)

Beszélgétek meg!

Ezt a beszélgetéses részt jól lehet alkalmazni a „Fontoljátok meg!” második részénél, ahol az istenképünk kialakításáról beszélünk.

Érdekes lehet, hogy hogyan látjuk magunk előtt Istent, aki láthatatlan, és Jézust, akire az egyházi hagyományok sokféle képet aggattak.

Kutatások szerint Jézus valóságosan így nézhetett ki:

Játék

A hitvallás a jól ismert „halas” mondat: Jézus Krisztus Isten Fia Megváltó
A fennmaradó betűk pedig: szikla

m	e	s	t	e	r	j	t	b	s
e	é	z	r	e	b	m	e	á	z
s	f	ő	p	a	p	i	s	r	u
s	s	l	k	r	j	s	t	á	j
i	i	ő	s	z	z	t	t	n	é
á	u	t	s	i	i	e	ó	y	z
s	s	ő	k	t	e	n	n	f	u
f	e	l	t	á	m	a	d	á	s
i	l	a	m	e	c	g	v	á	l
a	t	r	o	t	z	s	á	p	ó

Ács, Ajtó, Bárány, Ember, Feltámadás, Főpap, Isten, Jézus, Messiás, Mester, Pásztor, Szőlőtő, Test

A fenti szavakat keresd meg a betűhálóban! A megmaradt betűkből egy ógyházi hitvallás szavait olvashatod ki. Az ezen kívül fennmaradt betűk egy erre a leckére fontos szót adnak ki.

3. Pál

Az óra célja

Mutassuk be, hogyan lett Pál Jézus üldözőjéből Jézus követője és apostola! Érzékeltesük, milyen változás ment végbe a Jézussal való találkozás következtében!

A feldolgozás módja

Mielőtt kinyitnánk a könyvet, beszéljünk életünk fordulópontjairól. Azokról az eseményekről, amelyek megváltoztatták az életünket vagy mások életét. A pozitív fordulatokról kérdezzük a diákokat. Mutassunk rá, hogy az egész életünkre kihathat egy-egy meghatározó élmény. Az általuk elmondott történetekből emeljük ki, hogy milyen változásokat indítottak el azok az események. Hangsúlyozzuk, milyen hatással vannak ránk az ilyen élmények, események.

Ezek után nézzük meg a lecke első három képét! Beszéljünk arról, milyen volt Pál apostol „előélete”! Kérdezzük meg a tanulókat, milyennek írnák le Sault. Vitassuk meg, vajon miért üldözte Saul az első keresztényeket! Ezt követően nézzük meg az első oldal másik két képét. A damaszkuszi úton

történtek a lecke kulcseménye. Gyűjtsük össze, mi változott és miért Saul életében! A vakbuzgóság és a Krisztusban élt élet között feszülő ellentétekre kéne rámutatni. Itt is megjelenhetne az a vonás, ami az előző leckében is fontos szerepet kapott. Hogyan és miben formálta át Krisztus az apostol életét, és ezt továbbgondolva, a mindenkori tanítvány életét? Kérdezzük meg a csoportot, osztják-e a patkányok véleményét! Ők hogyan reagáltak volna az első keresztények helyében a frissen megkezdett Saul mondataira?

Mutassunk rá, mi az, amit elindít Pálban a Jézussal való találkozás! Húzzuk alá, hogy ebből az élményből fakad mindaz, ami a missziói útjaiban, leveleiben és tanúságtevő életén keresztül is kibontakozik!

A második oldalon található vaktérképen Pál missziói útjai és római útja látható. A Bibliánk függelékében található térkép alapján négy különböző színnel húzzák az utakat. Megjelölhetik az utak főbb állomásait. Részletesen beszéljünk Pál missziói útjairól, az apostol leveleiről, címzettjeiről, a levélírás okairól és jelentőségéről. Ezt követően vázoljuk fel Pál életének utolsó szakaszát!

Az óra utolsó perceiben megvitathatjuk, hogy az a Pál, aki egykor üldözte a keresztényeket, mi mindent tett meg Krisztusért.

Az óra anyaga a képeken

Pál körülmétése – családi háttér

Tanulmányai

István megkövezése

A keresztényeket üldöző Pál – a damaszkuszi úton

Apostolságának kezdete

Missziói utak

Levelei

Római útja

Halála

Háttérismeretek

Pál apostol élete

Pál *megettérése előtti* életéről keveset tudunk. Saul néven a Ciliciai tartományban lévő Tarsusban született Kr. u. 1–10 között. Benjámin törzséből, farizeus családból származott (ApCsel 22,3; Fil 3,5). Születésétől római polgárjoggal rendelkezett. Gamáliel tanítványa volt (ApCsel 22,3; 27kk; 23,6; Gal 1,14; Fil 3,5). Farizeusi szokás szerint szakmát is tanult, a sátorkészítés mesterségét választotta (ApCsel 18,3; 20,34; 1Kor 4,12; 2Thessz 3,8).

Pál *megettéréséről* több igehely beszél: ApCsel 8,3; 9,1–2; 22,3–4; 26–11; Róm 10,2; Gal 1,12.14.23; 1Kor 15,9; Fil 3,6. Ezek szerint mint rajongó zsidó üldözte az egyházat, Damaszkuszba menet történt az elhívása, majd Anániás szolgálata nyomán a megettérése (ApCsel 9,1kk; 22,1kk; 26,9kk). Ennek időpontját Pál önvallomása alapján tudhatjuk: az első apostoli zsinat 17 évvel megettérése után volt Jeruzsálemben, és ettől 3 esztendő telt el a Gallió-féle kihallgatásig. Így megettérésének ideje 32–33-ra tehető.

Pál *megettérése és az első jeruzsálemi út közötti idő* homályos. ApCsel 9,19–25 szerint azonnal prédikál Damaszkuszban, majd innen menekülnie kell, s Jeruzsálembé megy. Itt a tanítványok idegenkednek tőle, de Barnabás pártfogolja, és tanítani kezd. Pál másképp tudósít önmagáról: előbb Arábiába ment, és csak 3 év múlva találkozik Péterrel és a gyülekezet vezetőivel, de a találkozás is csak 15 napig tartott

(Gal 1,17–24). Az ApCsel hézagossága abból adódik, hogy nem említi a 3 évi arábiai tartózkodást, de a jeruzsálemi tartózkodás időtartama azonos (ApCsel 26,20). Ez 35–36-ban lehetett.

Pál *első jeruzsálemi útja után* – Gal 1,21; 2,1k szerint – Szíriába és Ciliciába távozott, és csak 14 év múlva ment Jeruzsálembe az apostoli zsinatra. Lukács beszámolója valószínűleg pontosabb: Cézareán keresztül szülővárosába küldi (ApCsel 9,31). Szíriai működése ezután következik. Ide Barnabással megy, és egy évig működnek együtt (ApCsel 11,25k). Ekkor jövendölte meg Agabus az éhséget, és ekkor gyűjtenek a jeruzsálemieknek (ApCsel 11,3; 12,25), és Jeruzsálembe viszik Barnabással, de azonnal visszatérnek Antiókhiaiba. (Ezt nem említi Pál, mivel csak futólag találkozik az apostolokkal.) Életének erről a szakaszáról nem lehet pontos kronológiát írni. Ha a jeruzsálemi zsinat 49-ben volt, Pál 35-től 46-ig működhetett Tarsusban. 46-ban ment Barnabással Antiókhiaiba, 47-ben vitték Jeruzsálembe a segílyt. Ez egyezik, mert valószínűleg az éhség 47-ben volt.

Az *első missziói út* időtartamát kb. 1,5 évre becsülhetjük. A Gallió-féle kihallgatástól visszaszámítva ez 47–48-ban kezdődhetett, és 49 nyarán vagy őszén érhetett véget, amikor a jeruzsálemi zsinat volt.

Pál és Barnabás a *második missziói útra* közvetlenül az apostoli zsinat után indult (ApCsel 15,35–36). Az útvonal Kis-Ázsián át Macedóniába, majd Akhájába vezetett. Korinthusban tartózkodik hosszabb ideig. Itt történik a Gallió-féle kihallgatás. Eddig kb. 3 esztendő telt el a jeruzsálemi zsinat óta. 50-ben érkezik Pál Korinthusba. Az út 49–52 között történt. Ezzel egyezik Akvila és Priscilla korinthusi tartózkodása, akiket 49-ben űztek el Rómából. Pál 52 tavaszáig működhetett a városban, és 52 húsvétján érkezik Jeruzsálembe.

A *harmadik missziói útra* 52 nyarán indulhatott. Nyilvánvalóan Efezusba igyekezett, így ez év őszén odaérkezhetett (ApCsel 19,10; 20,31). 3 évig működött Efezusban. Ezután végigjárta Makedóniát, és három hónapig maradt Görögországban. Filippiben tölti 56 tavaszán a fenti nevezetes húsvétot, és 56 tavaszán érkezik Jeruzsálembe, ahol elfogják.

Pál *jeruzsálemi, majd cézáreai fogsága* 2 évig tartott. Eszerint a helytartóváltozás 58-ban történhetett. 58 őszén indul Rómába (ApCsel 27,2.9–12.21), és 59 tavaszán érkezik meg.

Pál életének végső szakaszáról a pásztorlevelek adataiból kapunk felvilágosítást. Nem valószínű, hogy első fogsága halálával végződött. Korai hagyomány szól arról, hogy Pál járt Hispániában. A pásztorlevelek útiterve nem egyeztethető össze egyik missziói út tervével sem (1Tim 1,3; 3,14; 4,13; 2Tim 1,8.16k; 2,9; 4,6.11.13.20; Tit 1,5kk). A következőképpen rekonstruálható Pál életének utolsó szakasza: Pál kiszabadult az első római fogságából, ezután megfordult Hispániában, majd végigjárta Krétát, Efezust, Tróaszt és Makedóniát (esetleg más sorrendben), majd második római fogsága következett, amely halálával végződött. Ezt a felfogást erősíti az ógyházi hagyomány, amely szerint Pál Nero uralkodása alatt 64 júniusában a keresztényüldözés áldozata lett. Azzal a lehetőséggel is számolni lehet, hogy egy esetleges későbbi üldözés áldozata, de még Nero alatt. Ebben az esetben 66–67-ben halt meg.

(Forrás: *Keresztény bibliai lexikon*)

Feladatok

1. feladat (ráhangolódás)

A damaszkuszi út eseményeit ábrázoló képet látjuk.

Beszélgessünk arról, mi játszódhatott le a képen látható személyek fejében, amikor ezt átélték! Hogyan gondolkodtak a történések előtt és után?

2. feladat (elmélyítés)

A második oldal egy nagy és három kicsi képét látjuk.

Pál életének mely eseményeit jelenítik meg a képek?

Keresd ki a Bibliából kiknek írt Pál leveleket!

Nézz utána, hogyan jutott Pál Rómába, mi minden történt vele a hajóúton!

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, melyik városban született Pál apostol.

KORINTHUS
DAMASZKUSZ
JERUZSÁLEM
TITUSZ
FESTUS
SAUL

1. Ennek a gyülekezetnek két levelet is írt Pál.
2. Ebbe a városba indult, hogy felkutassa a keresztényeket.
3. Ebben a városban élő gyülekezetnek vitt adományokat Pál.
4. Neki is írt Pál egy levelet.
5. Római helytartó volt.
6. Pál másik neve.

4. feladat (ellenőrzés)

1. Pál Gamáliéltól tanulta a sátorponyva-készítést. (H)
2. Pál Benjámin törzséből származott. (I)
3. Saul megkövezte Istvánt. (H)
4. Damaszkuszba azért indult Saul, hogy ott is üldözze Jézus követőit. (I)
5. A Bibliában megtalálható Pál apostolnak két Timóteushoz írt levele. (I)
6. Pál ehezusiaknak írt két levele is szerepel a Bibliában. (H)

5. feladat (elmélyítés)

Keresd meg a Biblia függelékében található térképen azokat a városokat, amelyekbe Pál levelet (leveleket) írt, majd jelöld be ezeket a városokat a tankönyv vaktérképén!

3. Milyen az Istennel élt élet?

Kapcsolat

Az egyháztörténeti leckében Pál apostol életéről volt szó. Nagyon fontos kifejezésrendszere Pálnak a **szolgaság-fiúság** képe. Ezen az órán főképpen ezt szeretnénk megértetni: **a kereszténység olyan tökéletes szabadság, amelyben az ember belső készítése teremt rendeket. Az élmény**, amelynek részesei lehetünk – a Krisztus kereszthalálában megmutatkozó isteni szeretet – ezt a különleges szeretetet mutatja meg nekünk, ezzel sajátunkká válik a motivációs rendszer, amelyben **Isten fiaiként élhetünk, és testvérei lehetünk egymásnak.**

Az óra célja

Az óra célja a páli „szolgaság-fiúság” gondolat megértése.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy megnyíljon a „szolgaság-fiúság” gondolati rendszere.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen egy pincér látható. Ha vendégek jönnek hozzánk, magától értődő, hogy felszolgálunk nekik, megkérdezzük, mit szeretnének, és kiszolgáljuk őket. Ha pincér a foglalkozásunk, ugyanezt tesszük, de pénzért, „parancsra”. Ha szereti is valaki ezt a szakmát, akkor is máshogy viselkedik, mint ha otthon szolgálná ki a vendégeit. **Ez a szolgaság-fiúság analógiája.**

Apám naplójából

Ugyanezt erősíti a naplóban megjelenő kép a házépítőkről. A bérért dolgozó szolga, a sajátján dolgozó „fiú”. Más a motívum, más a kedv, más a hozzáállás.

Továbbvezető kérdés

Volt-e valakinek hasonló élménye?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A közlekedési szabályok egyféle törvények, talán ezen tudjuk leginkább tetten érni azt a különbséget, amiről beszélni akarunk.

Csináljunk is valamit! Rendőr vagy. Te határozod meg, hogy legyenek-e szabályok vagy nem. Képzeljünk el egy bonyolult autópálya-kereszteződést. Az ilyen utak törvények. Ha bemész egy sávba, abban kell maradnod. Van-e szükség erre? Nem maradhatott volna minden úgy, ahogyan volt kb. 50 évvel ezelőtt? Mi indokolta, mit hozott létre a változás? Milyen érzés a szabályozott forgalomban közlekedni?

Pesten gyakran látni olyan biciklistákat, akik végképp nem tartják be a közlekedési szabályokat. Sokkal gyorsabban haladnak. Nem lenne jó, ha legalább őket felszabadítanánk a KRESZ törvényei alól? Mi jellemzi az ő közlekedésüket?

A játék azt hozza elő, hogy a bonyolult rendszereket, amelyekben az emberek nem tudnak figyelni egymásra, erős törvényekkel kell szabályozni. Ha a közlekedőknek lenne módja kommunikálni egymással, figyelni a többiekre, és tudnák, hogy merre akarnak menni, nem lenne szükség szabályokra.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A gondolatmenet, amelyet ez a tankönyvi rész hordoz, elsősorban **Róm 8-ra** és **Gal 4,1–7-re** épül.

Ezeket érdemes mindenképpen elolvasni hozzá. Ez annál is inkább igaz, mert gyakran találkozunk azzal a felfogással, hogy persze szabadok vagyunk, de azért jó egy kis törvény is, ami aztán könnyen viszi a kereszténységet a törvényvallás felé. (Elképzelhető, hogy ez a Pál-féle keresztény felfogás olykor a diákok családból hozott vallásosságát is üti, amit egy hetedikes akár hangoztatni is mer.)

Pál nagyon határozott abban, hogy a két gondolkodási rendszer között választani kell! Ezt főleg a Galata levélben hangsúlyozza. Ha az ember **a törvényeket** követi, jól vagy rosszul **teljesít**. A teljesítményének értékelése lehet azonnali vagy távolba helyezett. A diákok természetes vallásosságában gyakran találkozunk azzal, hogy a jó cselekedetek jutalmaként mennyországba, ha pedig rosszul teljesítünk, akkor pokolra kerülünk. Ez teljesen ellene mond a páli gondolkodásnak, tulajdonképpen a kereszténységnek.

A „fiak” nem külső szabályozás miatt, hanem **belső indíttatásból cselekszenek**. Nagy öröm érte őket. Isten megmutatta végtelen, szenvedélyes szeretetét irántuk Jézus kereszthalálában. Mindenre kész volt értük. Ez a szeretet nem marad hatás nélkül. A boldogság, az elrejtettség ilyen érzése **jót cselekvőkké teszi** az embert. Ez a logika él a köznapi világban is. Egy alkalmazottaira odafigyelő, jutalmazó cég munkásai jobban dolgoznak. A kisiskolások nem a tudásért, hanem a tanító néni szeretetért tanulnak jól. Isten szeretetének híre **az evangélium**. A kettőt nem lehet keverni.

Itt kell megemlíteni azt is, hogy ugyanez jelenik meg az evangéliumokban is, például a régi tömlő és az új bor példájában (Mk 2,21–22), vagy a Hegyi beszédben megjelenő „írastudók és farizeusok igazsága” kapcsán (Mt 5,20).

Természetesen Luther sok irata felzárkózik ehhez, ezekről majd később esik szó.

Hogy jobban lássuk

Töltsd ki a táblázat üres sorait!

	SZOLGA	FIÚ
Mit tesz?	Felfogadják	
		Elvégzi a munkát
	Kifizetik a bért	
Hogyan teszi?	Kötelességtudóan	Örömmel, hiszen a sajátja
	Tartva a számonkéréstől	
	Amikor befejezi, többé nem törődik vele	
		Beavatva az apja akaratába

Lábnymok

☞ Lk 15,18–19

„Útra kelek, elmegyek apámhoz, és azt mondom neki: Atyám, vétkeztem az ég ellen és teellened. Nem vagyok többé méltó arra, hogy fiadnak nevezzenek, tégy engem olyanná, mint béreseid közül egy.”

☞ Lk 15,21 (Míg az első szakaszban feltételezi az apjáról, hogy szolgálaként visszafogadja, és tele van dühvel, aközben ez az igazi bűnbánat szava: hiányzik is belőle a szolgaság. Érzi, hogy újra fiú.)

„A fiú ekkor így szólt hozzá: Atyám, vétkeztem az ég ellen és teellened, és nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezzenek.”

👣 Mt 5,14–16.20

„Ti vagytok a világ világossága. Nem rejtethő el a hegyen épült város. Lámpást sem azért gyűjtanak, hogy a véka alá tegyék, hanem a lámpatartóra, hogy világítson mindenkinek a házban. Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat. (...) Mert mondom nektek, ha a ti igazságotok nem múlja felül az írástudók és farizeusok igazságát, akkor semmiképpen sem mentek be a mennyek országába.”

Bibliaolvasás

A jánosi szakasznak az adja az érdekességét, hogy a magyarban a „parancs” szó szerepel, ami látszólag ellentmond a fiúságnak. A szónak van azonban egy „meghagy” értelme is, ami szerintem itt jobban értelmezhető. Ugyanakkor megjelenik, hogy a fiú egyik vonása, hogy tudja az Apja szándékát.

Jn 15,12–17

„Az az én parancsolatom, hogy úgy szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket. Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaiért. Ti barátaim vagytok, ha azt teszitek, amit én parancsolok nektek. Többé nem mondalak titeket szolgálóknak, mert a szolga nem tudja, mit tesz az ura. Titeket azonban barátaimnak mondalak, mert mindazt, amit hallottam az én Atyámtól, tudtul adtam nektek.

Nem ti választottatok ki engem, hanem én választottalak ki titeket, és arra rendelvelek, hogy elmenjete és gyümölcsöt teremjete, és gyümölcsötök megmaradjon, hogy bármit kérte az Atyától az én nevemben, megadja nektek. Ezeket azért parancsolom nektek, hogy szeressétek egymást.”

Beszélgétek meg!

Ez a híres idézet lehetőséget teremt arra is, hogy kicsit kitekintsünk a világba, hogy ez a Pál által megfogalmazott belső indíttatású cselekvési forma mennyire él ma például a vállalati menedzsmentben.

Játék

	I	Y	M	Ő	Z	Í	R	Ő	T	
	V	N	E	R	V	I	N	D	A	
	Ó	É	N	T	R	E	E	N	N	
Í	K	G	T	E	E	T	R	E	Ő	Ó
M	Ú	E	Ő	R	T	E	C	T	B	S
S	T	R	Ő	H	T	E	N	Z	E	Ő
	D	A	V	E	V	Ő	V	S	S	
	E	A	R	S	Z	E	R	E	Z	
	S	O	T	A	L	U	D	N	I	

Azaz: tanítómester.

A törvény tanítómester volt Krisztusig.

4. Szinoptikusok

Az óra célja

A szinoptikus kérdés ismertetése és az összefüggések feltárása. Az evangéliumok és az evangélisták bemutatása.

A feldolgozás módja

Az óra elején beszéljünk a tanulókkal arról, ki tud egy izgalmas, érdekes eseményt elmesélni, ami vele történt háromévesnél fiatalabb korában (abból az időszakból, amikor még nincsenek saját emlékei). Miután elmondták, kérdezzük meg, honnét tudják ezeket. Ekkor kiderül számukra, hogy mások elmesélése alapján ismerik ezeket az történéseket. Kérdezzük meg, hogy azt az eseményt a többi rokon is ugyanúgy meséli-e el. Egészen biztosan lesznek eltérések a beszámolók között, de a főbb eseményekben nem lesz eltérés. Rákérdezhetünk arra, hogy van-e valaki, akinek a szülei, rokonai leírták az eseményt. Ezeknek a beszélgetésnek a tapasztalatait fel tudjuk használni a szinoptikus evangéliumok keletkezésének bemutatására.

Miután elolvasták a lecke bevezetését, az oldalsó három képre irányítsuk a figyelmüket. Ezek a képek szemléltetik a szinoptikus evangéliumok keletkezését. Ezek után megismertetjük a diákokat az evangélistákkal és az egyes evangéliumok sajátosságaival és hasonlóságaival. Húzzuk alá, hogy bár három különböző stílusú műről van szó, de ez nem csorbítja az evangéliumok üzenetét, hanem éppen ellenkezőleg erősíti. Mindegyik evangélista a saját látásmódja szerint beszél a különböző hátterű, gondolkodású „címezetteknek”. A cél és a szándék mindháromnál (mind a négyenél) ugyanaz; megismertetni Jézus üzenetét az olvasóval, hallgatósággal.

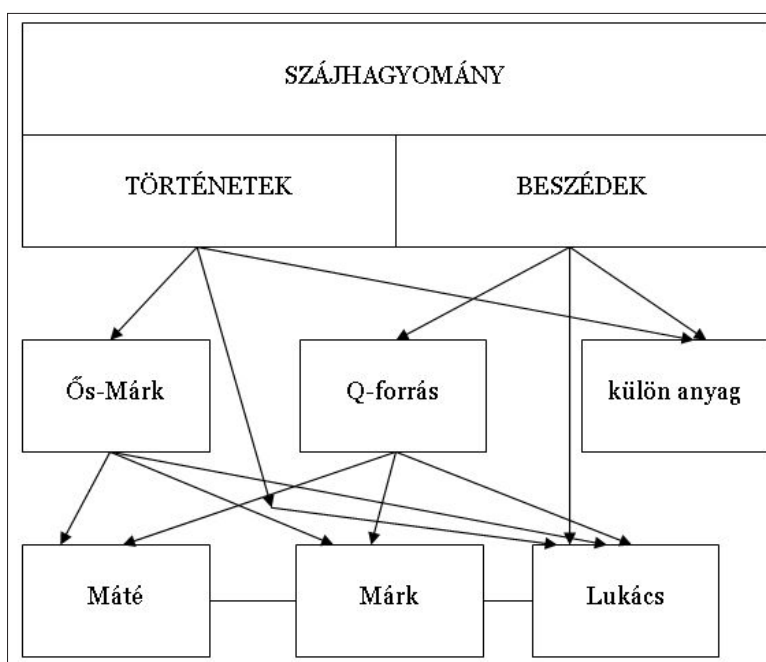
Az óra anyaga a képen

Az itt látható ábrát jelenítettük meg szereplőkkel, hogy érthetőbb legyen a tanulók számára. A keletkezéstörténet egyes állomásai után az evangéliumokkal és az evangélistákkal kapcsolatos főbb információk és feltételezések ismertetésére kerül sor.

Háttérismeretek

A szinoptikus kérdés

Máté, Márk és Lukács evangéliuma korban és szemléletben igen közel van egymáshoz, éppen ezért Griesbach találó meghatározása óta (1774) ezeket az evangéliumokat szinoptikusoknak nevezzük: „együtt nézhető”. János evangéliuma velük szemben igen nagy eltéréseket mu-

tat. Az első három evangélium egyezéseit, illetve különbségeit kutató elméletet nevezi a szakirodalom „szinoptikus kérdésnek”.

Az egyezések: Márk evangéliuma záradék nélkül 661 vers, ebből önálló kb. 30 vers. Máté evangéliuma 1068 verset tartalmaz, s ebből 600 egyezik Márkkal. Máté saját anyaga **Márkhoz és Lukácshoz képest mintegy 330 vers. Lukács evangéliuma 1149 versből áll. 350-et vett át Márktól, az önálló anyaga 548 vers. Máté és Lukács között mintegy 335 vers közös.** A történeti keret is ugyanaz: Keresztelő János fellépése, Jézus megkeresztelése, galileai munkásság Kapernaum központtal, a Pereán átvezető út, a Galileai tenger keleti és északi részén történt események, a szenvedéstörténet, halála és sírba helyezése. Szó szerinti megegyezéseket találhatunk az evangéliumokban.

A különbségek: Különbség van a stílusban, az elbeszélés módjában. Sok a különbség az igeversek között. A nemzetségtáblázatok és Jézus gyermekkorára vonatkozó utalások Márknál teljesen hiányoznak, de Máténál és Lukácsnál is jelentős különbségek vannak. A feltámadásról szóló híradások is jelentősen különböznek. Az elmondottak alapján Márknak van a legkevesebb, Máténak lényegesen több, s Lukácsnak van a legtöbb saját anyaga. Pl. Márk 4. fej.: a „magától növekvő vetés”; Máté 2. fej.: a betlehemi gyermekgyilkosság, Lukács: a tékozló fiú példázata stb.

Az írásmagyarázók különböző magyarázatokat találtak az egyezésekre, illetve **különbözőségekre.**

1. Az ősevangélium-elmélet: Egyesek szerint kellett léteznie egy eredeti evangéliumnak, amely héber vagy arám nyelvű lehetett. Ez csupán feltételezés, az azonosságokat magyarázná, de a különbségeket nem.

2. A töredékelmélet: E szerint az elmélet szerint maguk az apostolok készítettek különféle feljegyzéseket Jézus egy-egy csodájáról, illetve beszédéről, ezekre Palesztinán kívül lehetett nagy igény. Egy idő után ezek gyűjteményekké dagadtak: az egyik a csodákról, a másik a szenvedéstörténetről és feltámadásról szól. Ezek közül valónak tartják egyesek az ún. Logion-forrást. A szinoptikusok ezeket a gyűjteményeket dolgozták egybe a hipotézis szerint. Így a különbségek jól magyarázhatók, de a nagyfokú szerkezeti hasonlóság és a szó szerinti megegyezés kevésbé.

3. A tradícióelmélet: E szerint az evangéliumokat a szóbeli hagyomány alapján írták, amely megelőzte az események írásba foglalását. A szóbeli hagyomány a katekézisben és az igehirdetésben kristályosodott ki, ezért tekinthető „szilárd” anyagnak. Ezzel az elmélettel mind az azonosságokat, mind a különbségeket elég jól lehet magyarázni.

4. A használati elmélet: E szerint egymásból merítettek az evangélisták. Augustinus szerint a sorrend: Máté, Márk, Lukács. Mások szerint viszont éppen Márké volt az első, ezt használta Máté és Lukács.

5. A „két forrás elmélet”: **Két** forrásra vezeti vissza a szinoptikusokat. Az egyik Márk (vagy az ősmárk), a másik forrás az ún. Logion-forrás (Q-forrás a német Quelle szóból). Máté és Lukács annyiban egyezik meg egymással, amennyiben mind a kettő megegyezik Márk evangéliumával.

6. A formatörténeti módszer: Ez a módszer kutatja a hagyományanyag szóbeli életének történetét, valamint azokat a törvényszerűségeket, amelyek az írásbeli rögzítéshez vezettek. Vizsgálja, hogy az evangéliumban mi tekintendő elsődleges és másodlagos anyagnak. Különbséget tesz a tradíció tényleges állaga és a redaktori munka között. Másik alapfeltételezése az, hogy az evangéliumok nem életrajzok, hanem bizonyágtételek, amelyek az ősegyház igehirdetésével kapcsolatosak. A kérügma fogalma olyan jelentős hangsúlyt kap e módszer képviselői részéről, hogy Jézus személyével való történeti kapcsolatát elveszti. Ennek veszélye abban rejlik, hogy az események „mítosszá” lesznek, amelyeket a gyülekezet Jézus köré épített.

Mind a mai napig nem alakult ki olyan elmélet, amelyet mindenki fenntartás nélkül elfogadna. Minden elméletnek lehet részgazsága. Tény, hogy a következőkből állt össze a négy evangélium:

- Személyes tapasztalatból (különösen Máté és János). **Márk sokat hallhatott** Pétertől, Lukács pedig Páltól.

- A szájhagyománynak is szerepe volt, pl. ApCsel 20,35 Jézust idézi, holott az evangéliumokban nem találjuk: „*Jobb adni, mint kapni.*”
- Meglévő írásos anyagokból is meríthettek, ezek meglétét Lukács igazolja (1,1–4), és egymástól is átvehettek, valószínűleg nem egyszerre írtak.
- Mindezek mellett ott kell látnunk Jézus ígését, hogy a Szentlélek „*mindenre megtanít majd titeket*” (Jn 14,26), s Péter szavát, ami mind a két szövetségre nézve igaz: „*Sosem ember akaratából származott a próféta szó...*”

(Forrás: *Keresztyén bibliai lexikon*)

Rajzok

Az evangélisták ábrázolásánál megjelennek rájuk jellemző tárgyak. Máténál a vámszedő asztal, a múltjára utalva. Márkkal kapcsolatosan a hajó arra emlékeztet, hogy Barnabással és Pállal együtt ő is missziói útra indult, sőt nagy valószínűséggel Rómában is járt. Mivel Lukács feltételezhetően orvos volt, ezért láthatóak a háttérben orvosi kellékek.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

A három evangélista rajza látható.

Milyen tevékenységre, illetve foglalkozásra utalnak a képen található apró részletek? Kik láthatóak a képeken? Ki kicsoda a képeken?

2. feladat (ráhangolás)

Egy önként jelentkező mesélje el életének egy izgalmas eseményét, lehetőleg nagyon részletesen. Mielőtt elkezdi a mesélést, válasszunk ki két másik önként jelentkezőt, akiknek az lesz a feladatuk, hogy minél pontosabban megjegyezzék a történet minden részletét. Az egyik jegyzetelhet a történetmesélés alatt, a másik nem.

3. feladat (elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztretjvényt, megtudhatod annak a nevét, aki Mátéhoz hasonlóan vámszedő volt.

SZINOPTIKUS
MÁTÉ
MÁRK
TEOFILOSZ
EVANGÉLIUM
PALESZTINA

Zákeus – Lk 19,1–10

Olvassuk el Zákeus történetét

4. feladat

1. Az evangéliumok arámi nyelven íródtak. (H)
2. Márk pogányokból lett keresztényeknek írta az evangéliumát. (I)
3. Lukács evangéliuma feltételezhetően Kr. u. 70–90 között íródott. (I)

4. Máté nemcsak egy evangéliumot írt, hanem ő írta az Apostolok cselekedeteit is. (H)
5. Lukácsnál központi szerepet kap a szenvedéstörténet. (H)
6. Máté korábban vámszedő volt. (I)
7. A szinoptikus azt jelenti: jó hír, örömhír. (H)

5. *feladat* (elmélyítés, ellenőrzés)

„Bibliai matek” – ehhez a feladathoz használhatnak Bibliát és számológépet.

Ahány szinoptikus evangélium van, megszorozzuk annyival, ahány fejezetből áll Máté evangéliuma. Ezt az összeget megszorozzuk annyival, ahány fejezetből áll Lukács evangéliuma. Az így kapott számból levonunk annyit, ahány fejezetből áll Márk evangéliuma, és ezt megszorozzuk annyival, ahányan a szinoptikusok közül nem tartoztak a 12 tanítvány közé.

$$(3 \times 28 \times 24 - 16) \times 2 = 4000$$

Hol szerepel az evangéliumokban az eredményként kapott szám?
Olvassuk el a következő szakaszt: Mk 8,1–10!

4. Életünk élményei

Kapcsolódás

Az előző leckében a szinoptikus evangéliumok keletkezéséről tanultunk. Ezek az evangéliumok az elbeszélők, leírók élményeiből fakadtak. Nekünk is vannak történeteink. Fel tudjuk-e fedezni történeteinkben Isten jelenlétét? Erről szól ez a lecke.

Az óra célja

Az óra célja **történeteink felfedezése**. Annak végiggondolása, hogy Isten cselekvő, ezzel kapcsolatos tapasztalatainkat pedig **tovább lehet adni**.

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk történeteink felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A tánc komoly élmény, annak is, aki járja, annak is, aki csak látja. Bent lenni a körben más érzés, mint kívülről látni azt. Nem fogom tudni, milyen bent lenni, amíg nem voltam bent. Ha magam is a tánc részévé váltam egyszer, akkor a világot másképp látom. Nem tehetek úgy, mintha nem táncoltam volna már. Másfelől nem beszélhetek soha a táncról úgy, mint aki táncolt, amíg nem táncoltam valójában.

Továbbvezető kérdés

Mesélj el valamit, amit mi nem éltünk át, csak te!

Apám naplójából

A napfogyatkozás páratlan látvány, nem lehet elmesélni. Nem érnek semmit a képek, amik erről készülnek, nem lehet rekonstruálni. Valahogy mégis szívesen beszélnék róla. Szavaim kevesek.

Az evangéliumi hagyomány ugyanezzel a problémával küzd: láttak és hallottak valamit, amit nem lehet szavakba önteni, de mégis kell, hiszen ez az ismeret, tudás kell ahhoz, hogy az emberség megmaradjon.

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A cselekvéssor lehet teljesen ötletszerű. Az egyik diák üljön rá egy székre: érzi, hogy ez így kényelmetlen, próbáljon helyezkedni, hiába. Vegyen egy szivacsot a táblától, ha van, kettőt. Tegye le a székre! Tegyen rá egy keményfedelű könyvet, próbáljon ráülni. Ez így már kényelmesebb. Mosolyogjon!

Vagy valami hasonlót...

A játék nyilván arról szól, hogy a továbbadás hogyan változik az első, második, harmadik fordulóban.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Ez a lecke saját **személyes élményeinkre emlékeztet** minket. Ezek olykor könnyen felejtethők, máskor viszont nagyon is átformálták az életünket.

A hála a szép, olykor elfelejtett emlékeink felidézése révén jön létre.

Egy-egy gyötrő emlékünket szintén **szeretnénk elfelejteni**, pedig jobb lenne **szembesülni** velük.

Életünk eseményei révén lettünk olyanok, amilyenek vagyunk.

A bibliai szövegek – most főképp **az evangéliumokra** figyelünk – **emlékezés** útján jöttek létre. Az emlékezést megelőzte a felidézés, hiszen a leírt szövegek **mások emlékeinek** rekonstruálásából fakadtak.

Sokat veszítettek ugyan eredetiségükből, de talán nem vették el a drámaiságuk. Sőt a későbbi nemzedékek ezt a drámaiságot még nagyobbabbnak látják. Így történik **a továbbadás** mind a mai napig. **Itt látjuk leginkább a Szentlélek szövegelevenítő erejét.**

A téma kibontásához

Alkalom nyílik arra, hogy néhány szinoptikus történetet felidézzünk. Meséljetez olyan történeteket, amelyeket a tanítványok láthattak! Mit érezhettek abban a pillanatban?

Esetleg ragadjunk ki egyetlen eseményt, például a tenger lecsendesítését vagy a naini fiú feltámasztását. Meséld el ezt úgy, mintha ott lettél volna! Mit éreztél?

Lábnymok

👣 Jn 20,29

„Jézus így szólt hozzá: Mivel látsz engem, hiszel: boldogok, akik nem látnak, és hisznek.”

👣 Mt 28,19

„Menjetek el tehát, tegyetek tanítvánnyá minden népet, megkeresztelve őket az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek nevében, tanítva őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam nektek; és íme, én veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”

👣 Jn 14,26

„A Pártfogó pedig, a Szentlélek, akit az én nevemben küld az Atya, ő megtanít majd titeket mindenre, és eszetekbe juttat mindent, amit én mondtam nektek.”

👣 Zsolt 139,2–6

„Tudod, ha leülök vagy ha felállok, messziről is észreveszed szándékomat. Szemmel tartod járásomat és pihenésemet, gondod van minden utamra. Még nyelvemen sincs a szó, te már pontosan tudod, Uram. Minden oldalról körülfogtál, kezedet rajtam tartod. Csodálatos nekem ez a tudás, igen magas, nem tudom felfogni.”

👣 1Jn 1,1–3

„Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit szemünkkel láttunk, amit megfigyeltünk, amit kezünkkel is megtapintottunk, azt hirdetjük az élet igéjéről. Mert megjelent az élet, mi pedig láttuk, és bizonyosságot teszünk róla, és hirdetjük nektek is az örök életet, amely az Atyánál volt, és megjelent nekünk. Amit tehát láttunk és hallottunk, azt hirdetjük nektek is, hogy nektek is közösségetek legyen velünk: a mi közösségünk pedig közösség az Atyával és az ő Fiával, Jézus Krisztussal.”

Bibliaolvasás

Ez a szöveg azért nagyon szép, mert miközben összefoglalja hitünket a bibliai szövegek sajátosságairól, aközben elég biztosan tudjuk, hogy ezt a levelet nem Péter apostol írta. Ez még inkább megerősít bennünket a bibliai szövegek időtlensége felől.

A „kitalált mesék” görögül így hangzik: *σεσοφισμένοις μύθοις*, azaz 'bölcseledővé vagy bölccsé tevő mítosz'.

2Pt 1,16–21

„Mert nem kitalált meséket követve ismertettük meg veletek a mi Urunk Jézus Krisztus hatalmát és megjelenését, hanem úgy, hogy szemtanúi voltunk isteni fenségének. Mert amikor az Atya Istentől tisztességet és dicsőséget nyert, és ilyen szózatot intézett hozzá a felséges dicsőség: „Ez az én szeretett Fiam, akiben gyönyörködöm”, mi hallottuk ezt a mennyből jött szózatot, mert együtt voltunk vele a szent hegyen. Ezért egészen bizonyosnak tartjuk a prófétai beszédet, amelyre jól teszitek, ha figyeltek, mint sötét helyen világító lámpásra, amíg felvirrad a nap, és felkel a hajnalcsillag szívetekben. Mindenekelőtt tudnotok kell, hogy az Írás egyetlen próféciaja sem ered önkényes magyarázatból, mert sohasem ember akaratából származott a prófécia, hanem a Szentlélektől indítva szóltak az Istentől küldött emberek.”

Beszélgétek meg!

Ügyes mikrokrízist lehet létrehozni ebben a témában. A különféle álláspontokon levőket állítsuk a terem két oldalára, hagyjuk, hogy megvitassák érveiket. Egyik sarokba kerüljenek azok, akik azt mondják, hogy a Biblia csak emberi élménygyűjtemény, esetleg az akkor élők hitének leírása. Másik sarokba kerüljenek azok, akik azt mondják, hogy a Biblia Isten igéje, Isten Lelke ihlette, szent és sérthetetlen.

Másik ötlet: Egyszer egy katolikus pap nagyon bedühödött, és a Bibliát, ami a keze ügyében volt, földhöz csapta. Később vette észre, hogy mit tett. Felvette és megcsókolgatta. Vajon vétkezett-e azzal, hogy tiszteletlenül bánt ezzel a szent könyvvel?

A bibliai szövegek a Szentlélek teremtő erejével lesznek szent szövegekké. Emlékeink, élményeink általa hoznak elő olyan helyzetet, hogy magunk is szereplőkké válunk, sorsunk érdekeltté lesz, rábukkanunk Isten akaratára.

Játék

Egy istentiszteleten a missziói parancsot éppen veled kapcsolatban olvasták fel. Mikor? Megtudod, ha a **lábnyomokon kívül** a lecke **tíznél nagyobb** számneveit **sorrendben**, betűnként (a kétjegyű mássalhangzókat két mezőben elhelyezve) beírod a számozott négyszögekbe. Ez lesz a kulcs a lenti számokban megadott válaszhoz.

E ¹	Z ²	E ³	R ⁴	K ⁵	I ⁶	L ⁷	E ⁸	N ⁹	C ¹⁰	S ¹¹	Z ¹²	Á ¹³
Z ¹⁴	K ¹⁵	I ¹⁶	L ¹⁷	E ¹⁸	N ¹⁹	C ²⁰	V ²¹	E ²²	N ²³	K ²⁴	I ²⁵	L ²⁶
E ²⁷	N ²⁸	C ²⁹	T ³⁰	I ³¹	Z ³²	E ³³	N ³⁴	E ³⁵	G ³⁶	Y ³⁷	K ³⁸	E ³⁹
T ⁴⁰	T ⁴¹	Ő ⁴²	E ⁴³	Z ⁴⁴	E ⁴⁵	R ⁴⁶	N ⁴⁷	Y ⁴⁸	O ⁴⁹	L ⁵⁰	C ⁵¹	V ⁵²
A ⁵³	N ⁵⁴	E ⁵⁵	G ⁵⁶	Y ⁵⁷	T ⁵⁸	I ⁵⁹	Z ⁶⁰	E ⁶¹	N ⁶²	H ⁶³	A ⁶⁴	T ⁶⁵

53–60–49–34 64–32 6–11–58–8–62–30–25–11–60–58–18–17–8–41–3–28 38–18–3–1–11–60–58–39–7–65–3–15
(azon az istentiszteleten kereszteltek)

5. János evangéliuma

Az óra célja

János evangéliumának bemutatása. Fontos megfogalmazni, miben tér el ez az evangélium a szinoptikusoktól, ennek kapcsán meg kell ismertetni a tanulókat az evangélium különanyagával, felépítésével és súlypontjaival.

A feldolgozás módja

Az előző egyháztörténeti lecke kezdő beszélgetésére visszautalva idézzük fel, hogy egy eseményt nagyon különböző módokon lehet elmondani. Az első oldal felső sávjában látható képpel kezdjük a lecke ismertetését. János evangéliuma a szinoptikus evangéliumok kialakulása után keletkezik. A

további nyolc kép, képcsoport ezt az első képet bontja ki. A következő képek az evangélium egy-egy jellemző vonását mutatják be.

A szeretett tanítvány képe kapcsán János alakját ismertethetjük meg a diákokkal.

A hat egyre nagyobb csodát megbeszélhetjük úgy, hogy a csoport méretétől függően egy vagy két tanulót megbízunk azzal, hogy olvassanak el egy-egy jézusi csodát leíró történetet, és mondják el, hogy számukra mi a csoda jelentősége. Érzékeltsük a csodák egyre növekvő jelentőségét.

Jézus „Én vagyok”-mondásait kapcsoljuk össze az égő csipkebokor történetével, rávilágítva arra, hogy Isten miként mutatkozik be.

Jn 3,16-ot feladhatjuk memoriternek. Beszéljünk arról, miért fontos ez a mondat!

A csoport egyik fele Nikodémus történetét olvassa el, a másik pedig a samáriai asszony történetét. Az a feladatuk, hogy a csoport másik felének bemutassák a történetet. Az általuk elmondottakat egészítsük ki, ha szükséges. Mondjuk el az evangéliumban található hosszabb dialógusok jellegzetességeit!

Ismertessük meg a diákokat János evangéliumának jellegzetes eltéréseivel a négy kis kép alapján!

Ezek után beszéljünk a kendős és kendő nélküli alakokról. Kik lehetnek ezek az emberek? Ha nem találják ki, akkor mondjuk el, hogy a bekötött szemű egy farizeus, a másik pedig a meggyógyított koldus, aki előtte vak volt. Mit lát a koldus, mit nem lát a farizeus?

A könyv szerkezetét az utolsó kép jeleníti meg, és az evangélium szerkezetéről az utolsó bekezdésben olvashatunk.

Az óra anyaga a képeken

János mint Jézus életének egyik szemtanúja hozzájárul az evangélium megírásához.

János a „szeretett tanítvány”, ezt az állapotot fejezi ki, amikor az utolsó vacsoránál János odahajol Jézushoz (Jn 13,23–25), ezt kívánta ábrázolni a második kép.

Jelek – csodák:

Az evangélium koncepciója, hogy egyre nagyobb csodákról számol be.

- Hat köveder – az igehely mellette Jn 2,1–11 (kánai menyegző)
- Egy (beteg)ágyból kikelő fiú – Jn 4,46–54 (a kapernaumi tisztviselő gyermekének meggyógyítása)
- Egy medence mellett hordágyon fekvő beteg – Jn 5,1–15 (38 éve beteg ember meggyógyítása)
- Öt kenyér és két hal egy kosárban – Jn 6,1–15 (ötezer ember megvendéglése)
- Vak koldus – Jn 9,1–12 (a vakon született meggyógyítása)
- Lázár kijön a sírból – Jn 11,1–44 (Lázár feltámasztása)

Meghatározóak és jellemzőek az „én vagyok”-mondások:

- „Én vagyok az élet kenyere” (6,35)
- „Én vagyok a jó pásztor” (10, 11)
- „Én vagyok az ajtó” (10,9)
- „Én vagyok a világ világossága” (8,12)
- „Én vagyok a feltámadás és az élet” (11,25)
- „Én vagyok az út, az igazság és az élet” (14,6)
- „Én vagyok az igazi szőlőtő” (18,1)

Az evangélium közepe a Jn 3,16.

A következő egységben szerepelnek a részletes, hosszú dialógusok:

- Öreg írástudó alakja (Nikodémus) – újjászületés (Jn 3,1–21)
- Vizeskorsót vivő alakja (samáriai asszony) – élő víz (Jn 4,1–42)

Ide tartozik még néhány már említett történet is:

- 38 éve beteg – munka és pihenés
- Ötezer ember – élet kenyere
- Vakon született – világ világossága
- Lázár – élet, halál, feltámadás

Markáns eltérések a szinoptikusokkal szemben:

- Négyszer járt Jézus Jeruzsálemben,
- Jézus halála a páskabarány feláldozásának napjára, niszán hónap 14-ére esik.
- Jánosnál máshol találjuk a templomtisztítás történetét.
- A lábmosás története csak itt szerepel, viszont az utolsó vacsora pedig csak itt nem.

Az evangélium két meghatározó fogalompárja a vakság és a látás, valamint a sötétség és a világosság. Mivel az előző etikaleckében erről részletesen lehet olvasni, ezért itt egy képi megjelenítéssel találkozunk. Egy bekötött szemű farizeus, aki azt hiszi, hogy lát, de közben vak; a kép másik oldalán világos háttéren egy sugárzó tekintetű, korábban vak koldus látható, akiről lehullik a kendő, vaknak gondolják, de (már) tisztán lát.

Szerkezet

- Isten Fia a világ előtt: 2–12. fej.
- Isten Fia tanítványai előtt: 13–17. fej.
- Isten Fia szenvedései: 18–19. fej.
- Isten Fia, a Feltámadott: 20–21. fej.

Az elsőhöz hasonlóan az utolsó fejezet is későbbi betoldás, amely az evangélium teológiai összegzése.

Háttérismeretek

János evangélista személye

Az evangélium szerzője János apostol, Zebedeus fia. Testvére Jakab, aki 44-ben Heródes kegyetlenkedései nyomán Jeruzsálemben vértanúhalált hal. Elhívásuk történetét Mt 4,20-ban, Mk 1,19-ben, Lk 5,10-ben találjuk, illetve János evangéliuma 1. fejezetében. Korábban Keresztelő János tanítványa volt Andrással együtt.

Az evangéliumból kiderül, hogy az evangélium írója az események szemtanúja volt. Jézus közvetlen közelében volt mindig. Az utolsó vacsora alkalmával Jézus közvetlen szomszédja (Jn 13,23), ő kérdezi meg Péter ösztönzésre, hogy ki az, aki elárulja őt. A kereszten Jézus rábizza édesanyját (19,26). Őt értesíti a magdalai Mária Péterrel együtt, hogy nyitva találta Jézus sírját, majd a sírhoz siet Pétert megelőzve, s először ő néz be a nyitott sírba, és hisz (20,2). Ő ismeri fel Jézust a parton a rendkívül gazdag halfogás alkalmával (21,7). A hármas tanítványi kör tagja volt (Péterrel és Jakabbal), s ezáltal olyan események szemtanúja lehetett, amelyeknek a többiek nem.

Az egyházatyák bizonyossága szerint az evangélium Efezusban született. Időpont tekintetében a keletkezést 85–95-re tehetjük. Kezdetől fogva mint „negyedik” evangéliumot tartották számon, vagyis a szinoptikusok már ismertek voltak. János nemcsak ismerte az első három evangéliumot, hanem ismeretüket az olvasóknál is feltételezte. Nem a helyreigazítás szándékával ír, hanem más oldalról, „felülről” közelíti meg az eseményeket.

Augustinus **véleménye az evangéliumról:** „Jánosnak elment a kedve, hogy a földön vándoroljon. Úgy szól Jézus istenségéről, mint senki más. Az első három evangélium Jézus emberségét, ő istenségét emeli ki.” Luther pedig ezt mondta: „Páratlan szépségű, igazi főevangélium, a többivel szemben előnyben kell részesíteni.”

Nyilvánvaló, hogy nem szabad szembeállítani az evangéliumokat a fennálló különbségek ellenére sem. Különbség például Jézus halának időpontja: a szinoptikusoknál: a páskát követő napon (niszán 15. napja), Jánosnál: a páskabarány leölése napján (niszán 14. napja). János idézi egyedül: „Az ő csontja meg ne törettessék.” (2Móz 12,46) További különbség a templomtisztítás időpontja, amelyet János **Jézus szolgálatának elejére tesz.**

Az evangélium fő áramlatai, küzdelmei

1. **János evangéliuma küzd az ún.** gnoszticizmus ellen. Ez egyfajta filozófiai és mitikus vonásokat egyesítő gondolkodási forma, amely az emberben lévő isteni elemek felfedezésében és azoknak az istenséggel való újraegyesülésében kereste a megváltást. A gnosztikus ember az ún. megvilágosodás révén erőt kapott a földi dolgoktól való eltávolodásra és a mennyei világhoz való fokozatos közeledésre. Ezzel szemben Isten megoldása: „Az Ige testté lett, **köztünk lakott**” (1,14); vagyis fölülről jön a megváltás. Az emberről alkotott **kép tekintetében pedig: Jézus** „tudta, hogy mi lakik az emberben” (2,25).

2. Egyesek megmaradtak Keresztelő János tanítványainak. Ma is létezik a mandeusok csoportja Iránban. Nekik is szól az evangélium: „nem ő volt a világosság” (1,8) – nem Keresztelő János!

3. Folyik a küzdelem a zsidóság ellen, akik a hitetlenség megtestesítői az evangéliumban. Minden vita Jézus és a zsidók **közt zajlik. Farizeusok, zelóták, szaduceusok** külön-külön nem jelennek meg.

4. Feltételezhetjük, hogy a korai katolicizmussal szemben is küzdelmet folytat János evangéliuma. A század végén egyes közösségek már elvesztették a kezdeti lendületet, örömet. A hit és a belőle fakadó etika formalitássá vált, megkövesedett. **A megüresedő kereszténységet** szeretné János apostol visszavezetni Krisztushoz. Ébredést akart, feltárni, hogy nem a szervezet szerinti hovatartozás a döntő, hanem az, hogy Krisztushoz kell tartozni. Igazi evangélizáló céllal született tehát az evangélium.

Az evangélium sajátosságai

Építkezése a következő:

1. Bevezetés: Az örök Ige közénk jött	1. fejezet
2. Az új, amit Jézus hozott: 2 jelenet - 2 beszélgetés	2–4. fejezet
3. Jézus személyének titka: nem mit, hanem <i>ki</i> mondta	5,1–11,45
4. Jézus útja a dicsőségbe: a keresztre	11,46–17. fejezet
5. Jézus fölemeltetése: a per, megfeszítés	18–20. fejezet
6. Epilógus	21. fejezet

Jézus „**én vagyok**”-mondásait ebben az evangéliumban találjuk:

1. Az élet kenyere	6,35
2. A világ világossága	8,12
3. A juhok ajtaja	10,7
4. A jó pásztor	10,11–14
5. A feltámadás és az élet	11,25
6. Az út, az igazság és az élet	14,6
7. A szőlőtő	15,1

János evangéliuma erős hangsúlyt tesz arra, hogy amit Jézus tesz, az „jel”, jelzi, hogy Isten világa betört a sötétség birodalmába. A jel tehát nem öncélú, hanem az Igére akarja fordítani a figyelmet. Az evangélium ugyanakkor azt is bemutatja, hogy milyen nehezen fogadja a bűn által megromlott emberiség a felülről jövő világosságot: „...a saját világába **jött, de az övéi nem fogadták be őt**” (1,11); a prólógus igazsága végighúzódik az egész evangéliumban: a samáriai asszony vagy éppen Nikodémus értetlenségében stb. A földi ember csak földi módon **képes gondolkodni, éppen ezért** „[ú]jonnan kell születnetek” (3,7). Egy **felülről való, teljesen új kezdet** – ami csak a születéshez hasonlítható – az, ami az örök élet részesévé tesz.

Fontosak Jézus magánbeszélgetései: 3; 4; 19. fejezet, amelyek azt jelzik, hogy szükséges a *Jézussal való közvetlen, személyes kapcsolat*, egyben hírt ad az örvendetes tényről, hogy *Jézusnak mindenki számára van ideje*, aki vele akar lenni. Jézus gyakran megy Jeruzsálembe (legalább ötször), meghatározóak a zsidó nép ünnepei s az ünnepeken hangzó kijelentések: az ünnep lényege mindmáig ez: akkor van igazi ünnepünk, ha Jézus szól! Különösen is sokat törődik Jézus tanítványaival: „... *ha valaki nekem szolgál, azt megbecsüli az Atya.*” **Jézus gondoskodását látjuk a** 13–17. fejezetben, az Atya szolgálatába hív, aki szüntelenül munkálkodik (5,17).

János evangéliumának kulcsszava: hinni (piszteuo), 98-szor fordul elő. Az aktív, folyamatos, Jézusban való bizalmat akarja hangsúlyozni, mintegy felkészítve a tanítványokat arra az időre, amikor testi szemeik számára már láthatatlan lesz: „*Boldogok, akik nem látnak és hisznek*” (20,29). Jézus szolgálata kettős hatást váltott ki: egyesekben hitet, másokban, az emberek legnagyobb részében elképesztő hitetlenséget, haragot és dühöt. A hitetlenség a szenvedések idején hág a tetőpontra (gyors sikerekre való óhajkozásunkat Jézus megszegyeníti).

Az Úr szolgálatához való erőt az iránta kapott szeretet adja, nem véletlen Péterhez intézett háromszoros kérdése: „...*szeretsz-e engem?*” (21,15), az új parancsolat (13,34) – amelynek mind a forrása, mind a mintája számunkra Jézus (nem lehet szeretetlenül szolgálni, pl. Jónás jobban szerette a szolgálatot, mint az embereket).

Jézus szava a kereszten: „*Elvégeztetett*” – jelzi Isten befejezett művét: mindent megtett az ember üdvösségéért.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Az első két képet vetítsük ki vagy adjuk a gyerekek kezébe! Beszéljünk arról, hogy mi jut eszükbe ezt a két képet látva! Mondjuk el, hogy a második képen János az, aki odahajol Jézushoz. Mire utalhatnak ezek a képek?

2. feladat (ráhangolás)

Olvassátok el a következő négy bibliai szakaszt! Milyen hasonlóságokat és különbségeket találtok? Mt 21,1–11; Mk 11,1–11; Lk 19,29–38; Jn 12,12–19

3. feladat (elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, hogy hívták Lázár egyik testvérét.

FELTÁMADÁS

KÁNA

SZERETETT

HAT

HALÁSZ

Márta

1. Én vagyok a ..... és az élet.
2. Itt volt a menyegző, ahol Jézus csodát tett.
3. János volt a „..... tanítvány”.
4. Ennyi kövederben volt vízből átváltoztatott bor.
5. János eredeti foglalkozása.

4. feladat

1. Jézus vízzé változtatta a bort. (H)
2. Jézus mondja: Én vagyok a föld világossága. (H)
3. Jézus feltámasztotta Lázárt. (I)
4. Jézus meggyógyított egy vak koldust. (I)
5. Nikodémus vámszedő volt. (H)
6. János testvére volt Jakab. (I)
7. Jézus a városkapuban találkozott a samáriai asszonnyal. (H)

5. feladat (ellenőrzés)

Egészítsd ki a szöveget!

János lényeges kérdések esetében sokszor a szinoptikusoktól ..... módon írja le Jézus földi életének eseményeit. Jeruzsálemben ..... jár; ..... évig tart a nyilvános szolgálata; ..... nappal korábbra teszi Jézus halálát, a páskabarány feláldozásának a napjára. Jézus működésének ..... teszi a templomtisztítást. Az úrvacsora szereztetése hiányzik, helyette a ..... jelenete szerepel az utolsó vacsorán.

1. eltérő; 2. négyszer; 3. három; 4. egy; 5. elejére; 6. lábmosás

5. A látó élet

Kapcsolódás

Az előző lecke János evangéliumáról szólt. Ez a lecke János evangéliumából egy vonást emel ki, a „látás” fogalmát. Azt szeretnénk, ha tanítványaink **mélyebbre látnának az egyszerű észlelhetőségnél**. Ebben indítunk el gondolatokat, ébresztjük fel a figyelmet.

Az óra célja

Az óra célja, hogy észrevegyük, hogy az evangélium – különösen János evangéliuma – arra ösztönöz minket, hogy **mélyebbre lássunk az egyszerű észlelhetőségnél**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a látás fogalma felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Bakáts téri varjú a szemetes szélén. Olyan arcot vág, mint aki kincsesbányára lelt. Számára ez tényleg az is, egy városi varjúnak ilyen az élete. Nekem szemét, neki kincs. Én örülök annak, hogy neki az, mert eltakarítja a város szemetét, másrészt örülök, hogy életben tud maradni, mert mély vonzalmat érzek iránta. Az utcaseprők nem örülnek, szerintük a varjú szétdobálja a már összegyűjtött szemetet. Van a varjú szeme, van az én szemem és van az utcaseprők szeme.

Annyiféle látásmód van!

Továbbvezető kérdés

Legyünk különböző szakmák képviselői! Vízvezeték-szerelő, biológus, sivatagi vándor, üvegfüvő, festőművész, anyuka, virágkötő, focista, kocsmáros. Most nézzetek meg egy pohár vizet! A magatok szakmája szerint mit láttok?

Apám naplójából

A történet arra szeretné felhívni a figyelmet, hogy a látnivalók olykor rejtettek. Néha alaposan meg kell néznünk a dolgokat, hogy azok feltárják titkaikat. Néha nem is elég a puszta vizsgálgatás, kell a tudás is, vagy a képzelőerő.

Továbbvezető kérdés

Fedeztél-e már valamit? Hogy jelent meg abban a látásod?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A játék akkor éri el a célját, ha a tárgyak, amelyeket a gyerekek elé teszünk, már eddig is ott voltak: egy kulcsosomó, maga a terítő, egy kréta, egy ceruza, toll, füzet, valami különleges tárgy: egy kulcs-tartófigura, egy mobiltelefon stb.

A tárgyakat helyezzük el egy egyszerű alakzatban, például egy horgony formájában.

Amíg nem választottuk ki ezeket, és nem takartuk le egy terítővel, addig is lehetett volna látni. Most azonban le vannak takarva. Nagyobb létszámú csoportnál csapatban is nézhetik a tárgyakat.

Mindenki nézheti egy percig, aztán jönnek a kérdések.

Kérdések (vagy ezekhez hasonlóak):

1. Volt-e zöld színű tárgy?
2. Volt-e olyan, amilyen neked is van?
3. Milyen márkájú volt a mobiltelefon? (Itt olyan kérdés kell, ami egy tárgy apró részlete. Lehet az is, hogy milyen ciráda volt a zsebórán.)
4. Volt-e a terítőn valamilyen alakzat?
5. Milyen alakzatban helyezkedtek el a tárgyak?

A játék célja, hogy a látás háromféle formáját megtapasztalhassuk. Nem figyeltük meg, de észrevettük azokat, amik **eddig is a szemünk előtt voltak**. Amikor meg kellett figyelniük, jó alaposan **megvizsgáltuk**, amikor a kérdések elhangoztak, **megértettük** a tárgyak mélyebb tartalmát.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

János evangéliumának központi fogalma a **látás**. Ehhez kapcsolódik a **világosság és sötétség** fogalompárja is. A főbb teológiai sarokpontokat a leckébe is beleírtuk.

Érdeemes kigyűjteni néhány jánosi részt a látásról: a prológust (Jn 1), a vak meggyógyítását (Jn 9), Tamás történetét (Jn 20,24kk). Ezeken túl is folyton ott forog az, hogy **vajon lehet-e látni Jézusban az Isten Fiát**.

A könyv leckéjében kiderül, hogy a látás valójában a hit.

A téma kibontásához

Ez a vers ide kívánczodik (azért is, mert a játékban megjelenik):

Reményik Sándor: *János evangéliuma*
Ravasz Lászlónak

Összehajolnak Máté, Márk, Lukács,
És összedugják tündöklő fejük
Bölcső körül, mint a háromkirályok,
Rájok a Gyermek glóriája süt.
A gyermeké, ki rejtelmesen bár
S természetfölöttin fogantatott:
De fogantatott mégis, született
S emberi lényként, tehetetlenül,
Babusgatásra várón ott piheg.
A gyermek, a nő örök anya-álma,
Szív-alatti sötétből kicsírázott

Rongyba, pólyába s egy istálló-lámpa
Sugárkörébe. Bús állati pára
Lebeg körötte: a föld gőz-köre.
A dicsfény e bús köddel küszködik.
Angyal-ének, csillagfény, pásztorok
S induló végtelen karácsonyok,
Vad világban végtelen örömök
Lobognak, zengnek – mégis köd a köd.
S mindez olyan nyomorún emberi
S még az angyalok Jóakarata,
Még az is emberi és mostoha.

De János messze áll és egyedül.
Nem tud gyermekről és nem tud anyáról,
Nem születésről, nem fogantatásról,
Csillag, csecsemő, angyalok kara,
Jászol, jászol-szag, – József, Mária,
Rongy és pólya, királyok, pásztorok,
Induló végtelen karácsonyok:
Nem érdeklík – vagy mint rostán a szem
Kihull az ő külön történetéből,
Kihull mindez, és mindez idegen,
Apró, föld ízű, emberi dolog.
Nagyobb, nagyobb, ó nagyobb a Titok!

János, evangelista, negyedik
Külön áll, világvégén valahol,
Vagy világ-kezdetén, vad szikla-völgyben
S a fénytelen örvény fölé hajol.
És megfeszül a lénye, mint az íj,
Feszül némán a mélységek fölé,

Míg lényéből a szikla-szó kipattan
S körülrobajlik a zord katlanokban
Visszhangosan, eget-földet-verőn,
Hogy megrendül a Mindenség szíve:

Kezdetben vala az ige.
S az Ige testté lőn.

(1939)

Vannak még olyan fogalmak, amelyekre ez a lépcsőzetesség jellemző. Ilyen pl. a tanulás. Egészen más a „megtanultam a leckét az órára”, a „tanultam tőle” vagy „tanultam belőle” élménye.

★

Lehet hasonlatként használni az *autosztereogram*-képeket (magic eye). Az internetes leírása így hangzik:

„A lényeg, hogy a dolgok mögé láss, és meglátod azt a háromdimenziós képet, mely a rengeteg mögött rejlik, vagyis a képen rejlő alakzatokat. Ha rájöttél a titok nyitjára, akkor pillanat alatt megláthatod. A Magic Eye-könyv nagy sikert aratott, a képeket világszerte használják szakemberek a látás kezelésére.

Javítja a látást, pihenteti a testet, és nyugtatja az elmét. Tartsd a kép központját egészen az orrodhoz. Fókuszálj a távolba, és megjelenik a rejtett kép. Egyesek hamarabb látják, mások később, több időt is igénybe vehet. Ha összeállt a kép, mozgasd a fejed ide-oda. Én kipróbáltam és látom, az én trükköm az, hogy úgy nézem, mintha összeakadna a szemem.”

Lábnyomok

👣 1Kor 13,12

„Mert most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről színre; most töredékes az ismeretem, akkor pedig úgy fogok ismerni, ahogyan engem is megismert Isten.”

👣 Jn 9,39–41

„Jézus pedig ezt mondta: Én ítéletre jöttem e világra, hogy akik nem látnak, lássanak, és akik látnak, vakká legyenek. Meghallották ezt azok a farizeusok, akik a közelében voltak, és ezt kérdezték tőle: Talán mi is vakok vagyunk? Jézus ezt mondta nekik: Ha vakok volnátok, nem volna bűnötök, mivel azonban most azt mondjátok: látunk, megmarad a bűnötök.”

👣 Róm 12,2

„...és ne igazodjatok e világhoz, hanem változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek, mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes.”

👣 2Kor 4,18

„...mivel nem a láthatókra nézünk, hanem a láthatatlanokra, mert a láthatók ideig valók, a láthatatlanok pedig örökkévalók.”

Bibliaolvasás

Ez a történet annak a csodás megmutatása, hogy a hétköznapi, érzékszervi látás hogyan alakul át húsvétí látássá, hitté.

Magdalai Mária észrevesz (blevpω), Péter vizsgálódik, értelmez, elemez (qewrevω), János megért, megvilágosodik (oJravω).

Jn 20,1–10

„A hét első napján, korán reggel, amikor még sötét volt, a magdalai Mária odament a sírhoz, és látta (βλέπω), hogy a kő el van véve a sírból. Elfutott tehát, elment Simon Péterhez és a másik tanítványhoz, akit Jézus szeretett, és így szólt hozzájuk: Elvitték az Urat a sírból, és nem tudjuk, hova tették. Elindult tehát Péter és a másik tanítvány, és elmentek a sírhoz. Együtt futott a kettő, de a másik tanítvány előrefutott, gyorsabban, mint Péter, és elsőnek ért a sírhoz. Behajolt, és látta, hogy ott fekszenek a lepedők, de nem ment be. Nyomában megérkezett Simon Péter is, bement a sírba, és látta (qewrevω), hogy a leplek ott fekszenek, és hogy az a kendő, amely a fején volt, nem a lepleknél fekszik, hanem külön összegöngyölítve, egy másik helyen. Akkor bement a másik tanítvány is, aki elsőnek ért a sírhoz, és látott (ὀράω), és hitté.”

Beszélgétek meg!

Ez csak egy feltevés! Egy kicsit arra való, amire ennek a leckének minden kísérlete irányul, hogy olvassunk el valamit, próbáljuk meg megérteni, és engedjük, hogy megvilágítsa a gondolatainkat.

Játék

Megfejtés: Simon, Jóna fia, szeretsz-e engem?

S	I	M	O	N,			
J	Ó	N	A		F	I	A,
SZ	E	R	E	T	SZ	-	E
E	N	G	E	M	?		

6. Pogányok, zsidók – első keresztények

A jeruzsálemi ősegyház

Az óra célja

A lecke célja az ősegyház kialakulásának bemutatása pünkösdtől az apostoli zsinatig, valamint a pogányság és a korai kereszténység, illetve a zsidóság és a korai kereszténység viszonyának ismertetése.

A feldolgozás módja

Ráhangoló kérdésekkel vezessük fel a leckét! Beszéljünk arról, hogy mikor született az egyház! Milyen feszültségek lehettek a korai kereszténység és az akkori zsidóság között? Milyen világképük volt a Római Birodalom más tartományaiban élő népeknek? Miben különbözött ez a kereszténységtől?

Fontos lenne azt érzékeltetni, hogy milyen volt az első keresztények élete, milyen szokásaik voltak. Bemutathatjuk azt is, hogy hogyan szakadt el fokozatosan a kereszténység a zsidóságtól. Rá kell világítani a korai kereszténység és az akkori zsidóság közt meglévő feszültségekre. Az előző leckék már érintették a misszió kérdését, de itt egy másik szemszögből lehetne bemutatni ezt. Szót ejthetünk a „pogányok” között végzett missziói munkáról. Megismertethetjük a diákokat a kereszténység és a pogány kultuszok közti különbségekkel, és ez már részben átvezeti őket a következő egyháztörténeti témához. Az első zsinattal kapcsolatosan a korai egyházban lévő feszültségekről és kérdésekről is szükséges beszélni.

Az óra anyaga a képeken

A pünkösöd utáni Jeruzsálem látképe tárul elénk. A távolban a jeruzsálemi templom. Belátunk egy kétszintes lakóházba, Márk (evangélista) anyjának, Máriának a házába – a hagyomány szerint ebben a házban került sor az utolsó vacsorára, ebben a házban élték át a tanítványok a pünkösdi csodát, és itt jöttek össze rendszeresen az első gyülekezet tagjai. Az ősgyülekezet mindennapi életébe látunk bele. Egyesek a vagyonukat ajánlják fel, mások zsoltárokat énekelnek, és megemlékeznek az utolsó vacsoráról. A keresztények nem szakadtak el a templomkultusztól, továbbra is szerepet kap az életükben a templom. Az „utca emberének” a reakcióival is találkozunk.

A másik oldalon római előljárók és a nagytanács tagjainak (köztük Gamálielnek) a keresztényekkel kapcsolatos reakcióval ismerkedhetünk meg. István alakja is feltűnik, és a párbeszéd előrevetíti a vértanúhalálát. Az apostolok beszélgetése felvázolja a növekvő jeruzsálemi gyülekezetet helyzetét, és olvashatunk a kibontakozó misszióról is. Ezt húzza alá a patkányok beszélgetése. A lap alsó sarkában az apostoli zsinat történéseit látjuk.

Háttéranyag

Az ősegyház, az első keresztények kapcsolatai a zsidósággal és a pogányokkal

A Krisztus által alapított egyház legősibb, kezdeti időszakát Jeruzsálemben élte le. Itt alakult meg az az apostolok által irányított közösség, ősegyházközség, amely azon kívül, hogy szilárdan hitt Krisztus messiási és isteni mivoltában, arról is meg volt győződve: ő képezi Isten új és igazi népét, amely elkülönül a zsidóságtól mint nemzettől. Ez a szilárd meggyőződés egyúttal vallási jellegű cselekedetekre,

kultikus aktusokra indította az ősegyház tagjait. A jeruzsálemi gyülekezet tehát kezdettől fogva igazi vallási közösség, egyház volt.

A jeruzsálemi közösség vázlatos története

A jeruzsálemi ősegyház külső történetét leginkább a rohamos növekedés és a megpróbáltatások szakadatlan láncolata jellemzi. Annak ellenére, hogy az új közösség hűséges maradt a zsidó törvényekhez és szokásokhoz, a zsidók legfőbb igazgatási és bírósági hatósága, a Szinedrium növekvő aggodalommal szemlélte a Krisztus-hívők számának állandó növekedését. Hogy ezt a zsidóság vezetői megakadályozzák, az apostolokat letartóztatták, megostoroztatták, és kétszer is megparancsolták nekik, hogy ne prédikáljanak Krisztusról. Egyelőre beérték ennyivel. Amikor azonban 36-ban a felizgatott tömeg István diakónust halálra kövezte, mert nyíltan azt hirdette, hogy Jézus az ószövetséget a mózesi törvénnyel együtt eltörölte, súlyos üldözés tört ki Jeruzsálemben. A hívek közül sokan elmenekültek Júdea és Samária községeibe, sőt némelyek Föníciáig, Ciprusig és Antiókhiaig is eljutottak. A hívek szétszóródása elősegítette a hit terjedését, mert új tartózkodási helyükön tovább hirdették az evangéliumot. A hét diakónus egyike, Fülöp például Samária lakóinak prédikált. Eredményes tevékenységének hírére Péter és János Samáriába ment, hogy a megkeresztelteknek kézzel és lábvalóval a Szentlelket közvetítse. Az első pogány, aki Jézus hitére tért, a Fülöp által megkeresztelt magas rangú etióp tisztviselő volt. Egy másik pogányt, az istenfélő Kornéliusz cézáreai századost Péter egy csodás látomás hatására vette föl az egyházba. A pogányok közül különösen Antiókhiaiban tértek meg sokan. Itt a zsidókeresztény közösségen kívül a pogányságból megtért hívek egyházközössége is megalakult, amelynek vezetését az apostolok a Ciprusból származó Barnabás lévítára bízta. Antiókhiaiban nevezték el először a tanítványokat krisztusiaknak, keresztényeknek. A zsidók azonban galileaiaknak vagy názáretieknek hívták őket.

Jeruzsálemben nemsokára újabb megpróbáltatás szakadt az egyházra. Heródes Agrippa lefogott és megkínóztatott számos keresztényt, és 43-ban vagy 44-ben karddal kivégeztette az idősebb Jakabot, János testvérét. Péterrel ugyanezt akarta cselekedni, de ő a börtönből történt csodás kiszabadulás után ismeretlen helyre távozott. A városban ifjabb Jakab, az „Úr testvére” maradt mint az ottani egyházközösség vezetője. Az apostolok közt igen nagy volt a tekintélye. Pál az egyház oszlopai közé sorolta. Igen szigorú élete és az ószövetségi törvényekhez való ragaszkodása miatt „igaznak” nevezték. Vértanúságáról Josephus Flavius a következőképpen tudósít: „Hanan főpap kihasználva, hogy Festus meghalt, és utóda, Albinus még nem érkezett meg, a Nagytanácsot törvényszéki ülésre hívta össze, és eléje állította Jakabot, aki testvére volt Jézusnak, akit Krisztusnak neveznek, és még néhány más embert; törvénysértéssel vádolta és megköveztette őket.” A jeruzsálemi közösség sorsára végzetes hatással volt a 66-ban kirobbant zsidó felkelés, majd Jeruzsálem és a templom pusztulása. A keresztények már a háború elején elhagyták a várost, és a Jordánon túlra menekültek, és bár a pusztulás után visszatértek Jeruzsálembe, a fiatal egyház és a kereszténység súlypontja egyre inkább a pogány világba, központja pedig Rómába tevődött át.

Az apostoli zsinat

Az úgynevezett jeruzsálemi vagy apostoli „zsinat” (49 körül – ApCsel 15) foglalkozott a páli pogánymisszió által felvetett gyakorlati problémával: vajon a megtérőknek be kell-e tartaniuk a zsidó rituális szokásokat, vagyis be kell-e lépniük a zsidó vallási közösségbe ahhoz, hogy kereszténnyé legyenek? A kérdés – anélkül, hogy ezzel az egyház vezetői akkor tisztában lettek volna – túlmutatott a rituális problémákon. Amennyiben ugyanis betartatják a pogánykeresztényekkel a zsidó szokásokat, a kereszténység egy maradt volna a zsidó „szekták” közül. A tanácskozás nemleges válasza a felvetődő kérdésre azonban bennfoglaltan azt jelentette, hogy elkezdtek lazulni a kötelékek az egyház és a zsidó kultusközösség között, s ez döntő lépésnek bizonyult azon az úton, amelynek végén a kereszténység levált a zsidóságról. A jeruzsálemi ősegyház vezetői lényegében jóváhagyták Pál gyakorlatát, és a pogányságból megtérőket csak olyasmittől tiltották el, ami megbotránkozathatta volna a zsidókeresztényeket, illetve ami részvételt jelentett volna a pogány áldozatokban (ApCsel 15,28–29). Azonban a körülmetélés

parancsának hallgatólagos hatályon kívül helyezése végső soron azt az üzenetet hordozta, hogy a pogányságból megtérők már nem a zsidóságba integrálódtak, hanem egy új vallási közösségbe.

(Forrás: Szántó Konrád: *Egyháztörténet*)

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Az első oldalon látható emeleti szoba eseményeit látjuk.

Beszélgessünk arról a diákokkal, hogy miért adta a oda a képen látható család az egész vagyonát az apostoloknak. Minek a hatására tették ezt? Mi történhetett velük ezután? Hogyan élhettek az első keresztények?

2. feladat (elmélyítés)

A rajzokon található párbeszédok alapján gyűjtsd össze, mit gondoltak az első keresztényekről a zsidó vezetők, a rómaiak és az „utca embere”!

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, milyen nemzetiségű volt az a kincstárnok, akit Fülöp megkeresztelt.

PROZELITA
ZSINAT
ISTVÁN
ANTIÓKHIA
PÜNKÖSD

1. Más néphez tartozik, de felvette a zsidó vallást.
2. Kr. u. 49-ben Jeruzsálemben volt az apostoli .....
3. Az egyik diakónus.
4. Nagyváros, ahova az elsők között jutott el a kereszténység.
5. Az egyház „születésnapja”.

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Az első keresztények a hét első napján hétfőn gyűltek össze, hogy Jézusra emlékezzenek. (H)
2. Az első pünkösdkor kiáradt a Szentlélek a tanítványokra. (I)
3. Gamáliél támogatta a kereszténységet. (H)
4. István félt a főpapoktól. (H)
5. Hét arámi nyelvet beszélő diakónust választottak. (H)
6. Az első keresztények részt vettek a jeruzsálemi templom szertartásain is. (I)
7. Péter a jeruzsálemi gyülekezet egyik vezetője volt. (I)

5. feladat (elmélyítés)

Olvassátok el a Bibliából a diakónusok kiválasztásának történetét (ApCsel 6,1–7)! Keresd meg a táblázatban a hét diakónus nevét!

J	U	S	R	F	Ü	L	Ö	P	D
N	I	K	Á	N	O	R	E	R	H
Ö	S	Ü	Z	B	U	G	Z	O	J
Z	T	I	M	Ó	N	A	S	K	Ó
I	V	N	Y	A	K	A	D	H	C
W	Á	E	R	T	Z	U	I	O	P
A	N	D	S	G	H	J	K	R	É
L	X	D	A	Q	W	E	E	O	Ű
Y	N	I	K	O	L	Á	O	S	Z
P	A	R	M	E	N	Á	S	Z	Ó

J	U	S	R	F	Ü	L	Ö	P	D
N	I	K	Á	N	O	R	E	R	H
Ö	S	Ü	Z	B	U	G	Z	O	J
Z	T	I	M	Ó	N	A	S	K	Ó
I	V	N	Y	A	K	A	D	H	C
W	Á	E	R	T	Z	U	I	O	P
A	N	D	S	G	H	J	K	R	É
L	X	D	A	Q	W	E	E	O	Ű
Y	N	I	K	O	L	Á	O	S	Z
P	A	R	M	E	N	Á	S	Z	Ó

6. A vallás nem cél

Kapcsolódás

Az elmúlt egyháztörténeti órán arról tanultunk, hogy a keresztényeknek dönteniük kellett abban, hogy kiengedik-e a más vallású, olykor más kultúrájú közösségekbe a rájuk bízott hírt. Ez akkor óriási traumával járhatott, amit ma nehezen értünk.

Ebben a leckében szeretnénk elhelyezni a vallásosságot megfelelő helyére. Nem könnyű megkülönböztetni a vallásos magatartást, ami a vallást célnak tartja, a vallásosságtól, ami a vallást eszköznek tekinti a világ látásához.

Az óra célja

Az óra célja, hogy megértsük, **mi is az a vallás.**

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a vallás fogalma felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen egy szeretett szimbólumunk, egy templomtorony látható a földre leemelve. A templomtorony a vallás szimbóluma is, hiszen egy gyülekezet jelenlétéről tesz tanúságot. Ha a torony a földön van, nem tölti be feladatát.

Hogy érzik magukat vajon ez alatt az idő alatt, amíg nincs templomtornyuk, a faluban élő emberek? Büszkék voltak erre a sisakra? Követi-e egyáltalán valamilyen érzés ezt? Miért van erre szükség egyáltalán? Nem lehetne tornyok nélkül keresztény az ember?

Továbbvezető kérdés

Van olyan vallási szimbólum, aminek az elvesztése, megváltozása érzéseket váltana ki belőled?

Apám naplójából

A történet arról szól, hogy valami nem azt a szerepet tölti be, amit neki szántak. Csak dísz. Varrógépből virágtartó. Sok ilyen van körülöttünk. Látni templomot, amit könyvtárrá alakítottak. Van, aki csak fali dísznek használ egy hangszer vagy egy kardot.

A vallás vajon betölti-e a szerepét? Egyáltalán mi a vallás szerepe, mire való?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Érdemes – ha van erre mód – csoportokban dolgozni. Lehet esetleg figyelőt vagy figyelőket választani, akik a vallásos érveket jegyzik. A vallásos érvek közé be lehet sorolni az időjárás, emberbaráti, eszmei, népi célkitűzési és hasonló érveket is! Érdekes, hogy a tudomány foglalkozik a bolygónk hálózatos egységével (Csermely Péter), Gaiával, de kiszámíthatatlansága miatt erről időnként transzcendens módon beszél.

Másfelől kézenfekvő, hogy Isten teremtett világával neki kell elszámolnunk.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Vallásról nem beszélhetünk a szent fogalma nélkül. Természetesen nincs mód arra, hogy szerteágazó egészében kibontsuk ezt a témát, viszont igaz, hogy a szentség tudata emberségünk velejárója, tehát minden korban lehet róla hitelesen eszmét cserélni. A megfoghatatlan, a félelmetes, a befolyásolhatatlan transzcendens jelenléte mindenkié. Hogy ez életükben hol és hogyan mutatkozik, mennyire vagyunk őszinték a szenttel való találkozásban, mennyire engedjük hatni magunkra, ez határozza meg világlátásunkat.

Vallásunknak nevezzük, ami által látjuk a világot. Emiatt nem válhat soha direktívává önmagában a vallás. Emiatt a vallás folyton konfrontálódik, alakul, kérdez és válaszol.

A vallásnak ez a tág értelmezése tette lehetővé a kereszténység széles körű térhódítását, hiszen

az apostolok nem a vallási szabályok, szokások megtartására tették a hangsúlyt, hanem a valóság megismerésére.

Lábnyomok

👣 Lk 10,27

„Ő pedig így válaszolt: »Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, teljes erődből és teljes elmédből, és felebarátodat, mint magadat.«”

👣 Jn 14,6

„Jézus így válaszolt: *Én vagyok az út, az igazság [valóság] és az élet; senki sem mehet az Atyához, csak énáltalam.*”

Bibliaolvasás

ApCsel 17,22–34

„Pál ekkor kiállt az Areopágosz közepére, és így szólt: *Athéni férfiak, minden tekintetben nagyon vallásos embereknek látlak titeket, mert amikor bejártam és megtekintettem szentélyeiteket, találtam olyan oltárt is, amelyre ez volt felírva: AZ ISMERETLEN ISTENNEK. Akit tehát ti ismeretlenül tiszteltek, én azt hirdetem nektek. Az Isten, aki teremtette a világot és mindazt, ami benne van, aki mennynek és földnek Ura, nem lakik emberkéz alkotta templomokban, nem szorul emberi kéz szolgálatára, mintha hiányt szenvedne valamiből, hiszen ő ad mindenkinek életet, lehetetet és mindent. Az egész emberi nemzetséget egy vérből teremtette, hogy lakjon az egész föld színén, meghatározta elrendelt idejüket és lakóhelyük határait, hogy keressék az Istent, hátha kitapinthatják és megtalálhatják, hiszen nincs messzire egyiküinktől sem, mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk. Ahogy a ti költőitek közül is mondták némelyek: »Bizony, az ő nemzetsége vagyunk.«*

Mivel tehát az Isten nemzetsége vagyunk, nem szabad azt hinnünk, hogy aranyhoz vagy ezüsthöz vagy kőhöz, művészi alkotáshoz vagy emberi elképzeléshez hasonló az istenség. A tudatlanság időszakait ugyan elnézte Isten, de most azt hirdeti az embereknek, hogy mindenki mindenütt térjen meg. Azért rendelt egy napot, amelyen igazságos ítéletet mond majd az egész földkerekség fölött egy férfi által, akit erre kiválasztott, akiről bizonyosságot adott mindenki előtt azáltal, hogy feltámasztotta a halálból. Amikor a halottak feltámaszásáról hallottak, egyesek gúnyolódtak, mások pedig azt mondták: Majd meghallgatunk erről máskor is. Pál ezután eltávozott közülük. Néhány férfi azonban csatlakozott hozzá, és hívővé lett: közöttük az areopágita Dionízsiosz is, egy Damarisz nevű asszony és velük együtt mások.”

Beszélgétek meg!

Az Istentől megfosztott világban is megmaradnak a vallásos vágyak. Ennek kielégítésére sokféle vallásos magatartást, környezetet formálunk meg. Ilyen például a focimeccs. A szent tárgyat kell eljuttatni a megfelelő helyre, az élet vagy a halál kapujába. A templom hatalmas aréna, a papok – az élet és halál képviselői – a szentélyben küzdenek egymással. A gyülekezet közös kiáltozással segíti az élet győzelmét.

A popkoncert egy bálvány körül zajlik. A bálvány kiszolgálja a gyülekezet elvárásait, üti a szívritmus tempójú zenét. Mindaddig maradhat a szentélyben, amíg ennek eleget tud tenni.

Érdekes ilyen szempontból végignézni a plázák világát is.

Játék

Az idézett mű (Jules Verne: *Sándor Mátyás* című regényének *A rejtjeles üzenet* című fejezete) még egy kicsit bonyolultabban kezeli a „rostélyt”. Ott a szöveg végül fordítva jelenik meg. Itt csak az első lépésig jutunk, a jobb oldalon levő „rostélyt” rá kell helyezni a szövegre, aztán el kell fordítani jobbra kilencven fokkal, aztán újra, és újra. A szóközöket csillag jelöli. Az így kapott betűkből ez a mondat jön ki: **Ez az apostoli hitvallás.**

7. Keresztényüldözés

Az óra célja

A keresztényüldözés eseményeinek bemutatása és az okok feltárása István vértanúságától a konstantini fordulatig.

A feldolgozás módja

Felvezető kérdésekkel kezdjük az órát: Mikor és miért üldözték a keresztényeket? Üldözik-e ma valahol a világban a keresztényeket? Kerültek-e a tanulók kellemetlen helyzetbe a hitük miatt? Mi az, amit megtennének a hitükért? Mi az, amit már nem tennének meg?

Ha ezeket a kérdéseket átbeszéltük, akkor nyissuk ki a tankönyvet, és nézzük meg az első képet és a hozzá tartozó szöveget. Olvassuk fel István mártírhalálának történetét az Apostolok cselekedeteiből! Ezek után a Néró keresztényüldözésével kapcsolatos két képet nézzük meg. Az ezekhez tartozó szöveget még nem olvassuk el, hanem beszéljük meg a csoporttal, hogy mi volt itt az üldözés oka.

Ezt követően Decius egész birodalmat feldúló üldözése kapcsán a diákokkal beszélgethetünk arról, hogy szüleik, nagyszüleik meséltek-e arról, hogyan éltek meg azt az időszakot, amikor hátrányt jelentett kereszténynek lenni. Ezzel a kérdéssel a tanév vége felé részletesen foglalkozunk, de fontos tudniuk arról, hogy ha nem is olyan formában, mint Decius idejében, de nem is olyan régen Magyarországon is elnyomták és üldözték a keresztényeket. Ha ezt csak pár mondatban szemléltetjük, más fénybe kerül a katakombák világa és a diocletianusi korszak is.

Az óra anyaga a képeken

Az első kép István megkövezéséről szól. A második rajzon Néró és tanácsadói láthatók. A birodalom fővárosában és környékén kitört vérfürdő okait mutatja be ez a jelenet. A következő rész Decius császár keresztényüldözéséről szól, az uralkodó érveivel és a hívők különböző reakcióival találkozunk. Ezeket a gondolatokat húzza alá a patkányok párbeszéde. A második oldal tetején lévő rajz a katakombák világát jeleníti meg. Alatta Diocletianus palotáját látjuk.

Háttérismeretek

Az első üldözés akkor tört ki, amikor Istvánt megkövezték. A második nagyobb üldözés Heródes Agrippa alatt érte a keresztényeket, ekkor végezték ki az idősebb Jakabot.

Néro császár vérengző kegyetlenkedése a római keresztények tömegével még elszigetelt rémtett volt, nem pedig keresztényüldözés. A zsidók nemzeti vallását Julius Caesar óta megtűrte a római állam, a kereszténység pedig eleinte zsidó szektának számított a rómaiak szemében. 70 után Vespasianus és Titus császárok a keresztényeken is behajtották a zsidókra kivetett különadót. Egyre inkább kiderült azonban, hogy a zsidóság nem tekinti maga közül valónak a keresztényeket; a kereszténység pedig nem egyetlen nemzet vallása, hanem minden nép közül toborozza híveit. Ha egy római polgár keresztény hitre tért, szakított az állam isteneivel, és elutasította a császár személyének istenítését is. Ilyen államellenes bűncselekmény címén bárhol és bármikor büntetni lehetett a keresztényeket a birodalomban. Ezért üldözte Domitianus császár a keresztényeket, és szenátori rangú előkelőségeket is kivégeztetett közülük.

Decius császár idejében (249–251) ünnepelték Róma alapításának ezredik évfordulóját. A császár komolyan törekedett birodalmának belső megerősítésére, ami valóban fontos is volt. Ennek érdekében szükségesnek tartotta a régi római istenek tiszteletének helyreállítását. Szigorú rendeletet bocsátott ki, hogy mindenkinek meg kell jelennie a hatóság előtt, és áldozatot kell bemutatnia az istenek oltárán. A fél évszázad óta tartó nyugalom után váratlanul érte a keresztényeket ez a megpróbáltatás. Sokan el is buktak közülük. Vagy ténylegesen bemutatták az áldozatot, vagy vesztegetéssel szereztek igazoló iratot. Mindkét csoportba tartozókat – még püspökök is voltak közöttük – hittagadóknak tekintették a hűségű keresztények. Nem számított azonban bűnnek, ha valaki megszökött a súlyos próbatétel elől. A császár tudniillik kínzásokkal igyekezett megtörni a keresztények állhatatosságát. A menekülés viszont vagyonekborzással járt.

Decius utódai közül Valerianus azt tiltotta meg a keresztényeknek, hogy az egyház temetőiben összejöveteleket tartsanak halottaik emlékezetére. Ezenfelül üldözőbe vette a püspököket és a papságot. Halála után azonban három évtizedes béke következett az egyház életében. Ebben a korszakban templomok is épültek.

A legkegyetlenebb üldözést Diocletianus császár indította el 303-ban. A templomokat le kellett rombolni, el kellett égetni a Szentírást s minden egyéb keresztény iratot. Minden keresztényt elbocsátottak az állásából. Különös szigort alkalmaztak a császári paloták keresztény alkalmazottai ellen. A birodalom keleti felében változatlan hevességgel folyt tovább az üldözés a császár lemondása után is 311-ig. Nyugaton, ahol kevesebb keresztény volt, sokkal kevésbé sürgették a rendeletek végrehajtását.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Az első oldal utolsó képét látjuk. A párbeszéd is látható.

Mondjanak érveket az egyik és a másik vélekedés mellett és azzal szemben.

2. feladat (elmélyítés)

Nézd át a lecke képeit! Három császár jelenik meg a rajzokon. Figyelmesen olvasd el a buborékokban található szövegeket! Ezek alapján foglald össze, hogy melyik császár miért üldözi a keresztényeket!

3. feladat (ellenőrzés, elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, mit mondott Tertullianus egyházatya a mártírokról. „A mártírok vére...”

KATAKOMBA
JAKAB
AGRIPPA
VÉRTANÚ
DIOCLETIANUS
ISTVÁN
NÉRÓ
CIRKUSZ

1. Ide menekültek a keresztények.
2. Jeruzsálemben végezték ki (apostol).
3. Uralkodó; Heródes .....
4. Mártír szó jelentése.
5. Keresztényeket üldöző császár.
6. Az első mártír.
7. Keresztényeket üldöző császár.
8. Kivégzések helyszíne.

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. István nyíltan hitet tett Jézus mellett, ezért kövezték halálra. (I)
2. A keresztények gyújtották fel Rómát. (H)
3. Decius támogatta a keresztényeket. (H)
4. A katakombákban végezték ki a keresztényeket. (H)
5. A 3. századtól az egész birodalomra kiterjedtek a keresztényüldözések. (I)

5. feladat

Egészítsd ki a szöveget!

A 4. század elején már majdnem ..... keresztény élt a Római Birodalomban. Jézus követői már jelen voltak ..... társadalmi osztályban. A városokban ..... épültek, és ..... is megerősödött az egyház.

Diocletianus hatalmát azzal akarta megszilárdítani, hogy újjászervezte a ..... A keresztényeknél ez a szándéka komoly ..... ütközött, de ezt az uralkodó sem hagyta annyiban.

A 4. század elején már majdnem *10 millió* keresztény élt a Római Birodalomban. Jézus követői már jelen voltak *minden* társadalmi osztályban. A városokban *templomok* épültek, és *gazdaságilag* is megerősödött az egyház.

Diocletianus hatalmát azzal akarta megszilárdítani, hogy újjászervezte a *császárkultuszt*. A keresztényeknél ez a szándéka komoly *ellenállásba* ütközött, de ezt az uralkodó sem hagyta annyiban.

7. Meddig megyek el a hitvallásomban?

Kapcsolódás

Az előző lecke a vértanúsággal foglalkozott. A **mártírium** kérdése nem könnyű téma, mégis azt szeretnénk, hogy a mi nagyon is hedonista világunkban hadd mutakozzon meg az élet értéke és azok a dolgok, amik az életünknél is drágábbak.

Az óra célja

Az óra célja, hogy megértsük, **hol a helye életünkben a mártíriumnak.**

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a mártírium fogalma felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen egy vízimalom látható. Minden eleme, alkatrésze áldozatot hoz, kopik, ázik, korhad, török naponta. Viszont a víz megy, a kerék forog, a malom őrli a búzát, készül a kenyér.

A malom áldozata jelképes. Nem maga döntött úgy, hogy vállalja ezt, létezésének nincs magasabb értelme, csupán célszerűsége, mégis mintája lehet az áldozatos életnek.

Apám naplójából

A diákoknak ismerős a példa, hogy ha valami nagyot akarsz elérni, áldozatot kell hozni érte. De vajon megéri-e? Nem arra való-e az életünk inkább, hogy éljük azt a maga normális menetében? Pont a legszebb éveket fordítjuk áldozatos tanulásra? Aki orvos akar lenni, annak le kell mondania talán a legszebb éveiről. Melyik az értékesebb?

Ebben a történetben a központi kérdés, hogy **megéri-e**. Vajon felvetődik-e a mártírium kérdésével kapcsolatban ez? Figyelem! Még mindig nem értük el a mártírium valódi tartalmát, hiszen az egy saját érdekeinken kívül levő cél vagy eszme reprezentálása. Ugyanakkor Albert Schweitzer, aki az orvoslást nem karriernek, hanem eszköznek tekintette az embereken való segítségben, példa arra, hogy ugyanez a tanulás nagyon is a mártírium része lehet.

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Várhatóan találkozunk azzal, hogy nincs a világon semmi olyan, amiért a jelenlevők az életüket áldoznák. Ez a mi korunk velejárója, nem egy hősiesség korában élünk. Viszont igaz az is, hogy olykor reflexeink ellentmondanak ennek, és néha önkéntelenül is készek vagyunk életünket kockáztatni. Most azonban tudatos döntéseken kell gondolkoznunk. Ennek a kis vizsgálódásnak éppen az az értelme, hogy megmutassuk, milyen távol van tőlünk az, hogy valamiért az életünket adjuk.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A kereszténység életformájához hozzátartozik a Krisztusról való tanúskodás. A tanítványok elhívásának tudatos célja is ez volt, de azóta nemzedékek sokasága áll az előtt a kérdés előtt, hogyan lehet leghitelesebben tanúskodni a kereszténységről. A tanúskodás minden korban más kell hogy legyen, de mindig el kell gondolkoznunk a végletekről is. A régi korok hitvallói sokszor az életüket adták tanúskodásukért. Bibliai szövegek szólnak arról, hogy ez egyrészt dicsőség volt, másrészt az ettől való menekülés Krisztus-tagadásnak minősült.

Mit tennék mi hasonló helyzetben? Vajon a mi korunk megkívánja-e azt, hogy az életünket adjuk? Jelentene-e valamit ma, ha valaki az életét adná? Jelentett-e valaha valamit, ha emberek eljutottak ilyen végletekig?

Bár benne van a szövegben, de nagyon fontos, hogy ez a lecke nem a vértanúságra buzdít, hanem azt józanul végiggondolja. A vértanúság a semmiért vétek, az előidézett vértanúság nagyon is kétséges.

Lábnyomok

☞ Mt 16,24

„Akkor Jézus ezt mondta tanítványainak: Ha valaki énutánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye fel a keresztjét, és kövessen engem!”

☞ Zsid 10,8–9.14

„Előbb azt mondta: »Áldozatokat és ajándékokat, égő- és bűnért való áldozatokat nem kívánsz, nem is kedvelsz« (ezeket a törvény szerint mutatják be), de azután így szólt: »Íme, itt vagyok, hogy teljesítsem akaratomat.« Megszünteti az elsőt, hogy helyébe állítsa a másodikat. [...] Mert egyetlen áldozattal örökre tökéletessé tette a megszentelteket.”

☞ Jn 15,13

„Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mint ha valaki életét adja barátaiért.”

Bibliaolvasás

Ez az igeszakasz nagyon szép rendet teremt abban, hogy a mártírium egyrészt nem mindig halál, másrészt ne legyen színjáték.

1Pt 4,12–19

„Szeretteim! A szenvedés tüze miatt, amely megpróbáltatásul támadt közöttetek, ne csodálkozzatok úgy, mintha valami meglepő dolog érne titeket. Sőt, amennyire részesültök Krisztus szenvedésében, annyira örüljete, hogy az ő dicsőségének megjelenésekor is ujjongva örülhessetek. Boldogok vagytok, ha gyaláznak titeket Krisztus nevéért, mert a dicsőség Lelke, Isten Lelke megnyugszik rajtatok. Közületek tehát senki se szenvedjen mint gyilkos, mint tolvaj, mint gonosztevő vagy mint más dolgába avatkozó. Ha azonban valaki mint keresztyén szenved, ne szégyenkezzen, hanem dicsőítse Istent ezzel a névvel. Mert itt van az idő, amikor elkezdődik az ítélet Isten háza népén. Ha pedig először rajtunk kezdődik, akkor mi lesz a vége azoknak, akik nem engedelmeskednek Isten evangéliumának? És ha az igaz is alig menekül meg, akkor hova lesz az istentelen és a bűnös? Akik tehát Isten akaratából szenvednek, azok is ajánlják lelküket a hű Teremtőnek, és cselekedjék a jót!”

Beszélgétek meg!

Ennél a vitatémánál álljunk meg annyira, hogy elmondhassuk, hogy olykor jó lehet egy vita akkor is, ha nem tudjuk a helyes választ. Ez éppen egy ilyen téma. Viszont nagyon érdekesek lehetnek az érvek. A végén akár azt is elmondhatjuk őszintén, ha nem tudjuk, mi a helyes válasz.

Játék

Pál is jelen volt az első keresztény vértanú, István megkövezésekor. Mi volt a dolga?

Megtudod, ha lólépésben végigügetsz ezen a sakktáblán!

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Ő	F	O	R	S	E	Á	B
2	R	M	S	I	T	Z	Z	I
3	L	V	A	G	E	J	T	H
4	C	A	S	Á	G	É	Ő	E
5	D	K		Á	É	O	U	J
6	S	A	R	G	V	Y	B	K
7	E	N	I	G	Z	R	L	Á
8	A	Í	T	E	D	É	C	U

Ő vigyázott a kivégzők ruhájára.

8. Gnoszticizmus, hellenizmus, apologéták, Tertullianus, Órigenész

Az óra célja

A kereszténység korai évszázadaiban tapasztalható tévtanítások és az egyházat ért szellemi támadások bemutatása és a tiszta tanítást képviselő apologéták, keresztény gondolkodók életének és munkásságának ismertetése.

A feldolgozás módja

Itt kezdjük azzal az órával, hogy a tanulók megnézik a dupla oldalt. Hagyjunk nekik időt, hogy tüzetesen végignézzék és megértsék a rajzot. Sok apró részletből áll össze a kép, és minden részletnek jelentősége van. Kérdezzük meg, mit látnak a képen. Mit érzékelnek, milyenek a támadók és a védők? Milyen „fegyvernemben” küzdenek? Nagyon sok információt kell ennek az órának a keretében átadni a tanulóknak. Ezt segíti a képi megjelenítés. Ezen az órán követhetjük azt a módszert, hogy a rajzra koncentrálunk, és mindent aprólékosan elmagyarázunk, hogy mi miért látható a képen. A támadóktól indulva eljutunk a védőkhöz, és közben megismerjük ezt az egyháztörténelmi korszakot.

Az óra anyaga a képen

Ennek az órának az anyagát az eddigiektől eltérően egy nagy képben kívánjuk bemutatni, ahol a különböző korok képviselői egy képen jelennek meg. Az ostromlott erőd képe szimbolizálja a külső támadásokat és az apologéták küzdelmét.

A kereszténységet támadók

– Montanust látjuk, aki éppen a várfalon álló Tertullianusra lasszót dob, hogy lerántsa. Egy gondolatbuborék van felette, amiben ez szerepel: „Én vagyok a Szentlélek küldötte!” Egy hajítógép van mellette, amibe két nő, Prisca és Maximilla, Montanus prófétanői pakolnak egy hatalmas követ, amelyre rá van írva: „Montanus a Szentlélek küldötte, csak rá hallgassatok!”. A körülöttük álló emberek a nőkre mutatnak, és ezt mondják: „Ők Montanus prófétanői, Prisca és Maximilla.” Egy férfi kezében tábla: „Irány Phrygia! Itt kezdődik el Jézus ezeréves uralma.” Az emberek kiabálják: „Jézus hamarosan visszajön, gyertek velünk!” „Böjtöljete ti is!” „Fordítsatok hátat a világnak!”, „Amit Montanus mond, az fontosabb, mint a szent iratok!”

– Egy csoport látható. Ők a gnosztikusok. Hatalmas számszerűszerű ostromgéppel lövik az erődöt. Egy lebegő alak a vezérük. Ez Simon mágus (akiről azt tartották, hogy képes volt levitálni). A körülötte lévő alakok rámutatnak, és mondják: „Ő az Isten hatalmasnak nevezett ereje.” Az erőd felé kiabálnak a csoportból: „Mi tudjuk, hogy ez a világ eleve rossz, és sosem volt jó.” „Csak mi menekülünk meg, mert mi megvilágosodtunk.” A harmadik: „Mindegy, hogy hogyan élsz, csak ezt a titkos tudást (gnóvizst) ismerd!” A számszerű nyilaira ezek vannak ráírva: „Jézus csak látszólag volt ember, nem szennyezte őt be az anyagi világ!” „Jézus nem is szenvedett!” „Jézus nem is halt meg!” „Jézus nem Megváltó!”

– A várfalra valaki gúnyrajzot mázol.

– Egy zsidó férfi a vár felé kiabálja: „A názáreti Jézus nem is támadt fel, csak a tanítványok hazudták ezt, és ellopták a testét a sírból!”

– Tógát viselő filozófusok parittyával „gyújtóbombákat” lőnek, és kiabálnak: „Ti elhiszitek ezeket az írásokat?” „Tényleg ilyen csodákat tudott tenni Jézus?” „Istenből nem lehet ember!” „Jézus nem is támadt fel!” Az egyik kezében tart egy irattekeresztet, rá van írva: Celsus: *Igaz beszéd*.

– Egy faltörő kossal Markion ostromolja a falakat. A faltörő kosra rá van írva: „Az Ószövetség istene és az Újszövetség istene nem ugyanaz.” Kiabál a várfalra: „Az Ószövetség istene véres kezű, viszont Jézus Atyja a láthatatlan világ teremtője, ő a tiszta szeretet és jóság.” A mögötte lévő csoport skandálja: „Szigor! Sok böjt! Aszkézis!” A falba beleáll egy dárda, amelyről egy papirusz lóg le. Rá van írva: Markion: *Ellentétek*. Egy alak a csapatból táblát tart, amin ez áll: Markion egyháza.

– Mani fölött is egy gondolatbuborék: „Jézus apostola vagyok!” A csapatából páran nyilakat lőnek ki, amelyek a falba fúródnak, és papiruszok lógnak le róluk. Az egyikben ez áll: „Harcban áll a jót és világosságot képviselő szellemi világ a rossz és sötét anyagi világgal.” Kiabál a tömeg: „A mi prófétáink Buddha, Zoroaszter, Jézus és Mani, akivel a Szentlélek van.”

Az erőd védői

– Jusztinosz római filozófusruhában építi a bástya tetejét. A tetejére fel van írva: *Apológia*. A kövekkel rá van vésve: „Isten a világ végső oka. Ő mindig változatlan.”

– Irenaeus áll a következő bástyán. A bástya három alapkövére ezek vannak írva: „Isten teremtette a világot”, „Jézus a Megváltó”, „A Szentlélek megerősít”. A bástya tetején öt pajzsot rak egymás mellé. A pajzsokra ez van írva: *A hamis tudás tartalma és cáfolata* – ez az ötkötetes művének a címe.

– Órigenész bástyájának alapköveire ez van írva: prédikációk, írásmagyarázat, hitvédő iratok, *Alapelvek* (ez volt az egyik főművének a címe), *Hexapla* (ez pedig a másik főműve). A torony tetején egy férfi beszélget Órigenésszel: „Le vagy fogyva barátom.” „Tudod, sokat böjtölök, hogy jobban tudjak figyelni Isten üzenetére” – válaszolja.

– Tertullianus katonai páncélban, pajzsos (rá van írva: „hitvédelem”) és lándzsával, felette gondolatbuborék. „Krisztus katonája vagyok, őt szeretném szolgálni egész életemben.” A bástya alapja alatta: „szentháromságtan”.

Középen van egy kincsesláda, amely nyitott, és papiruszok vannak benne. A ládára pedig rá van írva: Tiszta tanítás Jézus Krisztusról.

A várfalra belül valaki egy ökeresztény szimbólumot rajzol (horgony, kereszt, halak, galambok).

Háttéranyag

A gnoszticizmus

Az antik világ legjellemzőbb sajátossága Nagy Sándor korától kezdve a vallások keveredése, szinkretizmusa volt. Semmi sem állott annak útjában, hogy idegen kultuszok, istenek és vallásos fogalmak más vallásokba felvételt nyerjenek, vagy éppen az új isteneket a régi meglévőkkel azonosítsák. A vallási szinkretizmuson belül az első században egy filozófiai irány indult hódító útjára, amit lényege alapján gnosztikusnak, megvilágosodottnak neveztek. Követői, a gnosztikusok ugyanis azt állították, hogy ismeretüket rendkívüli megvilágosodás útján kapták, holott perzsa vallási fogalmakat hirdettek. Szerintük csak a láthatatlan szellem volt a jó, míg az anyagi és látható világ egy tökéletlen lénytől, a **Demiurgosztól** származott. Az ember szellemét a legfőbb és láthatatlan szellemtől kapta, ezért vágyott is mindig testi börtönéből az örök szellemi világba. Az igazi ismeret, a megvilágosulás képessé teszi az embert, hogy az igazi hazába térjen.

A gnosztikus filozófia csakhamar a kereszténységbe is beszüremlett. Nyomait megtaláljuk 100 körül először Szíriában, majd egész Kis-Ázsiában, végül pedig Egyiptomban és Rómában is. A keresztény gnoszticizmus igazi hazája Egyiptom lett, ott fedezték fel 1946-ban a legnagyobb keresztény gnosztikus könyvtárat, ott érte meg a gnosztikus filozófia fénykorát **Karpokratész, Baszilidesz és Valentinus** személyében. Valentinus 135 táján átjött Rómába, és ott tanított 160-ig, amikor is visz-

szatért hazájába. A keresztény gnózis tulajdonképpen az ő tanításából ismeretes (ez is csak Irenaeus műveiben maradt fenn), mivel a későbbi korok a gnosztikus tanokat műveikkel együtt gyökeresen kipusztították. Valentinus világképét az időtlen, láthatatlan és legfőbb istenre, Bythosra vezette vissza, aki feleségével, Sigae-vel együtt egy újabb istenpárnak adott életet, amely viszont ismét további, de egyre kevésbé tökéletes istenpárok (aeonok) őse lett. A 30 legfőbb aeon a plerómát, a legfőbb lények társaságát képezte, ahová minden emberi élet és lélek visszavágyik. A látható világot és az ember testét a Demiurgosz alkotta, míg az ember lelke a Hachomoth aeontól származik. Az embert a test rabságából a megváltó szabadítja meg, mert ő közvetíti az igazi ismeretet, a gnóvizist. Mivel a test maga rossz, a megváltónak nincsen teste, csak úgy látszik (doketizmus).

Valentinus a maga rendkívül bonyolult, mesékkel és legendákkal átszótt gnosztikus-filozofikus világképével kortársaira rendkívüli hatást gyakorolt. Először próbált a jó és rossz problémájára kézenfekvő megoldást adni, először próbálta az Isten fiának emberré válását filozófiailag magyarázni. A kor panteista egységesítő igényét is kielégítette, és az ókori ember fantáziavilágát teljes mértékben lekötötte. Arra is választ adott, hogyan lehet az Istenember szenvedését megérteni: teste ugyanis csak látszólag volt.

A gnoszticizmus, így a keresztény gnózis sem volt tulajdonképpen egységes tanítás. Átjárt különféle filozófiákat, és a különféle filozófusoknál más-más formát öltött. Sok keresztény természetesen vette, hogy a világképet a gnosztikus filozófiával magyarázza.

A markionizmus

Markion a Fekete-tenger melletti szinopéi püspök fia, gazdag hajóállalkozó volt, akit tanai miatt előbb apja, majd Szmirnai Szent Polikárp zárt ki az egyházból. 140 körül Rómában adományai révén az egyházközségben mégis felvételre talált, mígnem 144-ben itt is kiközösítették. Ezután saját egyházat alapított, amely rendkívüli gyorsasággal elterjedt és a 6. századig fennállt. Tanítása **Tertullianus** elleniratában (*Adversus Marcionem*) maradt fenn.

Markion azt hirdette, hogy valójában két isten van, az egyik még tökéletlen, az Ószövetség istene, a látható, az anyagi és éppen ezért rossz világ teremtője, a másik pedig az igazi, az ismeretlen Isten, akit Jézus Krisztus hirdetett. Az igazi Isten Jézust azért küldötte a világba, hogy az embereket megváltsa, Krisztusnak azonban csak látszólag volt teste, látszólag halt meg a keresztfán. A megváltás tulajdonképpen az Istenben való hitből áll. Aki hisz, az meg lesz váltva, de azt elő kell készítenie szigorú böjttel, aszkézissal, a húsételtől és a házasságtól való tartózkodással. Markion azt is vallotta, hogy Krisztus tanítását csak Pál apostol és Lukács evangélista adta tovább hamisítatlanul. Ezért a szentírásgyűjteményében, a kánonban csak ezek írásait tartotta meg, mint ahogyan egyáltalán az Ószövetséget mint tökéletlent elvetette.

A montanizmus

Az ősegyházban a karizmatikus adományok nagy szerepet játszottak, és a pneumatikusok az ősi egyházi szervezetben különleges helyet foglaltak el. Az idők folyamán azonban mind több kétség merült fel az egyes karizmatikusok, pneumatikusok tanítása vagy életmódja ellen. A teológiának sem sikerült minden kétséget kizáró kritériumokat kialakítania a karizmatikus tanítás valódiságára vonatkozólag. Az egyházban mind jobban terjedt a meggyőződés, hogy Isten kinyilatkoztatása az apostolokkal lezárult. Megindult a pneumatikusok, karizmatikusok visszaszorítása. Ez ellen az újabb egyházi fejlődés ellen lépett fel 156 körül Phrygiában **Montanus**, egy volt pogány pap, aki két egzaltált asszonnyal, Priscillával és Maximillával együtt többször révületbe esve egy új kereszténységet hirdetett. Evangéliumának lényege a közeli világvége volt, és éppen ezért híveitől rendkívüli önmegtágadást, önsanyargatást és lemondást követelt. Megtiltotta a házasságot és a vértanúság elől való menekülést is. Egyháza középpontjába a karizmát állította.

Montanus kiváló szervezőnek bizonyult. Egyháza nemcsak Kis-Ázsiában terjedt el, hanem hamar Afrikában is, ahol a kiváló tehetségű Tertullianus csatlakozott hozzá, sőt még Rómában is akadtak követői, később pedig a 4. század folyamán még Galliában is. Ebben az időben a montanista

egyház éppen olyan elterjedt volt a Római Birodalomban, mint a katolikus, a szekta fővárosában, Pepuzában még pátriárkájuk is volt.

Montanus tanításának veszélye abban rejlett, hogy ha nem is szüntette meg az egyházban a hierarchiát, azt mégis felborította, ti. a karizmatikusokat a tanítók (püspökök, papok) fölé helyezte. Kis-Ázsia püspökei csakhamar gyűlésre jöttek össze (ezek az első ismert püspökszinódusok, vö. Eusebius 5.16.10), és Montanust követőivel együtt az egyházból kizárták, jóllehet Gallia püspökei Irenaeussal az élen Montanus kinyilatkoztatásait igaznak tartották (Irenaeus 3,11,9). A montanista egyház lassan elvált a katolikustól, főként miután a katolikus egyház hitvallói megtagadták velük a közösséget. De legyőzni sosem sikerült őket. A keresztény császárok irtották ki őket erőszakkal a 4. század folyamán népességpolitikai okokból.

A manicheizmus

1900-ban (Turfan, kínai Turkesztán) és 1930-ban (Medinet Madi, Felső-Egyiptom) jelentős manicheista iratok kerültek napvilágra. Ezek alapján már meglehetősen tiszta képet lehet alkotni a vallásalapító perzsa Maniról és életművéről. **Mani** (görögül Manichaios) 216. április 14-én született Szeleukia-Ktésziphónban előkelő családból, amely a perzsa uralkodócsaláddal, az Arzakidákkal rokonságban állott. Apja egy perzsa vallásos szektához tartozott, és fiát is igen szigorú aszkézisben nevelte fel. Dél-Babilonban a keresztény gnosztikusokkal, később pedig Indiában (Beludzsisztán) a buddhizmussal ismerkedett meg. Hazájába visszatérve megnyerte I. Sapur (241–273) perzsa uralkodó kegyeit, aki engedélyt adott rá, hogy tanait a Szasszanidák egész birodalmában terjeszthesse. Mani tervszerű hit-térítésbe kezdett Nyugaton, és csakhamar egész Perzsiában, sőt még Egyiptomban és a Távol-Keleten is jelentős számú követőre talált. I. Bahram (274–277) király uralkodása alatt azonban kegyvesztett lett, valószínűleg a Zoroasztert követő perzsa papok vádolták be a királynál. Börtönbe került, ahol rövid fogság után 277-ben meghalt. A megnyúzásáról, illetve keresztre feszítéséről szóló elbeszélések későbbi legendaképződés eredményei. Mani tanításának velejét egy egész sor írásban rögzítette. Ezekből kiderül, hogy vallása szinkretista volt. Az ősi iráni vallásból átvette a dualizmust: az örök és abszolút jó, valamint az örök és abszolút rossz elvét, amelyeknek a világosság és a sötétség felel meg. A két elv harcban áll egymással. Mivel a sötétség a világosságból részecskéket ragad magához, ezért egy ún. keverék világ keletkezik, ehhez tartozik az ember is. A lelke (világosság) ugyanis a testhez (sötétség) van kötve. (Gnoszticizmus!) Hogy az embert ebből a rabságból megváltsa, Isten követeket küldött az emberekhez: Buddhát, Zoroasztert, Jézust és végül az igazi apostolt, Manit. A megváltást csak a legszigorúbb aszkézissel lehet elérni, ezért le kell mondani a házasságról, nem szabad növényt vagy állatot elpusztítani, és vegetáriusként kell élni. Böjt, imádság és gyónás (kereszténység!) segítik a hívőt az örök cél elérésében.

Gyakorlatilag lehetetlen volt minden hívővel szemben ilyen magas követeléseket támasztani. Ezért Mani felosztotta őket kiválasztottakra (electi) és követőkre (audientes), aszerint, milyen fokon valósították meg a parancsolatokat. Mani halálával egyidejűleg tűzzel-vassal kiirtották a követőit Perzsiában, de kiváló egyházi szervezete (püspökök, papok, diákonusok) segítségével tanai nemcsak Nyugaton (Miltiades pápa alatt 311–314 között), magában Rómában is, főképp Észak-Afrikában (vö. Szent Ágoston!), hanem még Kínában is elterjedtek (itt még a 14. században is kimutatható). A manicheizmus leküzdésében ugyan az egyháznak is érdeme volt a püspökök erélyes fellépésének és zsinati határozatoknak következtében, de bizony eltűnése csak a császári rendeletek egész sorának volt köszönhető, amelyek Diocletianus óta (297) egészen Justinianusig (527–565) a manicheistákat halállal büntették. A manicheizmus nyomai még később is fellelhetők: a középkori bogumil eretnekséget is erre vezetik vissza.

Szellemi támadások a kereszténység ellen a 2. században

A pogány világ a keresztények ellen az államhatalom kényszerítő erején, elnyomó gépezetén kívül felhasználta a szellem fegyvereit is. Ezeket elsősorban a pogány bölcselők forgatták, akik írásaikban részben közvetve, részben közvetlenül támadták a keresztény tanítást és a keresztények életvitelét. A 2. század keresztényellenes irodalmi termékei közül a legjelentősebb **Kelszosz** (Celsus) 178 körül

írt *Igaz beszéd* (Alétész logosz) című műve, amely Órigenész *Kelszosz ellen* (Kata Kelszon, Contra Celsum) című cáfolatában maradt ránk majdnem teljes terjedelmében. Valószínűleg Kelszosz volt az első, aki felismerte, hogy ha a keresztények békés, nem politizáló társasága venné kezébe a hatalmat, megváltoztatná a birodalom rendjét. Megkísérelte tudatosan megokolni a politeizmust, azt filozófiai és teológiai érvekkel alátámasztani, hogy az ősi vallás filozófiai vértetbe öltöztetve könnyebben ellenállhasson a kereszténység rohamának. Kelszosz tagadta a kereszténység előfeltételeit: csoda, jövendölés, Isten megjelenése a földön, kinyilatkoztatás stb., és gúnyosan bírálta Krisztust és követőit. A keresztényeket olyan gilisztákhoz hasonlította, akik egy-egy szemétdomb szögletében gyűlnek össze, és arról vitatkoznak, közülük melyik a legnagyobb bűnös. Isten Fiának megtestesüléssel és a megváltással szemben emelt kifogásait a kereszténység ellenségei később is ismételték. Az *Igaz beszéd* című munka történelmi része gyenge, részben azért, mert Jézus életéről meszeszerű adatokat közöl. Kelszosz barátja, **Szamoszatai Lukianosz** (Samosatai Lucianus) 170 körül írt *Peregrinus haláláról* (De morte Peregrini) című szatírájában a keresztényeket testvéri szeretetük és halálmegvetésük miatt tette gúny tárgyává. A cinikus filozófus, **Crescentius** azt hirdette Rómában, hogy a keresztények ateisták, vallástalanok és felségsértők. **Cornelius Fronto**, Marcus Aurelius tanítója a keresztények ellen közszájon forgó rágalmat írásaiban terjesztette.

A pogány írók támadásainál összehasonlíthatatlanul nagyobb veszélyt jelentettek a fiatal egyházra nézve a krisztusi tanítástól eltérő nézeteket hirdető eretnekségek. Ennek egyik oka az volt, hogy a pogány írók alkotásait inkább a pogányok olvasták, a keresztények közül legfeljebb néhány művelt hívő vette kezébe, míg az egyszerűbb emberekből álló nagy többség nemigen vett róluk tudomást. A másik ok, ami miatt a tévtanok, különösen a megváltó tudást ígérő gnóosztikus nézetek veszélyeztették az egyház hitét és egységét, az volt, hogy ezek a nézetek terjesztőik ügyessége, lelkesedése, kitűnő propagandája miatt mindenhová eljutottak, és belső tartalmuknál, így miszticizmusuknál, gyakran ésszel is belátható mivoltuknál s a pogányságból átvett számos elemüknél fogva nagy vonzerőt gyakoroltak a pogányságból nemrég megtért keresztények széles tömegeire.

Keresztény hitvédők

Bármennyire is elutasítólag viselkedett a pogányság a kereszténységgel szemben, idővel mégis meg kellett próbálni a félreértéseket tisztázni és a rágalmat visszaautasítani. Erre a feladatra vállalkoztak a 2. század keresztény hitvédői. Ha nem is sikerült nekik átütő sikert elérni, mégis a teológia fejlődésében, egy irénikus mozgalomban jelentős szerepet vittek, és írásaik az őskeresztény élet értékes dokumentumai. Nevüket a későbbi századok folyamán írásaikról kapták, mert általában nyílt levél vagy dialógus formájában apológiát, hitvédelmet írtak, és módszertanilag a klasszikus görög (Philo) vagy zsidó-római (Josephus Flavius) apologetikus írásokat mintázták.

A jelentősebb keresztény hitvitázók sorát egy athéni filozófus, **Arisztidész** nyitotta meg. 130 körül egy *Apológiát* írt Hadrianus császárnak, amelyben azt bizonygatta, hogy az emberiség négy embercsoportja, a barbárok, a görögök, a zsidók és a keresztények közül mégiscsak a keresztények állnak a legmagasabb erkölcsi síkon. Nála sokkal jelentősebb volt **Jusztinosz** vértanú (+165 körül), eredetileg platonikus filozófus, aki később Rómában telepedett le, és ott halt vértanúhalált (Martyrium Justini et sociorum). Legalább nyolc munkájából csak kettő maradt fenn: *Apológiája* (a függelékben egy másodikkal kiegészítve) és Trifónnal folytatott dialógusa (Párbeszéd a zsidó Trifónnal). *Apológiájának* első részében a keresztényeket ért vádakát cáfolta meg (1–12), a másodikban a keresztény vallás tanítását adta elő (13–30), végül pedig Krisztus istenfiúságát bizonyította az ószövetségből (30–53). A Trifón rabbival folytatott dialógusa költői formájú volt, az Ószövetség tökéletlenségét igyekezett benne bizonyítani. *Apológiájának* két megjegyzése a keresztségről és a szentmiséről liturgiátörténetileg rendkívüli fontosságú. Jusztinosz tanításának legérdekesebb vonása az, hogy a platóni és sztoikus filozófia használható vonásait megpróbálta a keresztény vallásfilozófiába átültetni. Tipikus fogalma volt az ún. *logosz spermatikosz*, a csíraszerű ige, Isten szellemisége, amely Krisztusban nyert teljességet, de amely minden ember lelkében csíraszerűen megtalálható.

Irenaeus

Irenaeus (görögül Eirénaiosz = a béke embere) 140 körül Szmirnában született, és ott Szent Polikárp tanítványa volt. Hogy mikor lett pap és hogyan került Lyonba, nem tudjuk. 177-ben egy küldetés alkalmával Rómában járt, majd lyoni püspök lett. Püspöki működése és halála szintén nem ismeretes; Szent Jeromos és tours-i Szent Gergely vértanúságáról emlékeznek meg (*Historia Francorum* 1, 29). Irenaeus kétségtelenül századának legnagyobb teológusa volt. Jóllehet a keresztény hitvédők kortársa volt, ő mégsem kezdetleges filozófiát, hanem összefüggő hittudományt adott elő, amely görög hagyományokon alapult. A keresztény dogmatika atyjának is nevezhető, mert ő volt az első egyházatya, aki a keresztény hitet egységes rendszerbe foglalta.

Irenaeus több görög művéből csak kettő maradt fenn, azok is gyöngé latin, illetve örmény fordításban, az *Elenchos* („a hamisan úgynevezett ismeret [gnózis] cáfolata” = *Adversus haereses*) és az *Epideixis* (az apostoli hit összefoglalása). Irenaeus teológiájában abból a megfontolásból indult ki, hogy az ember ismerete véges, és hogy amit Isten az ember tudomására akar hozni, azt az apostolok foglalták össze tanításukban. A hagyomány hordozói a püspökök, az apostolok utódai, azért említi Irenaeus a római püspökök névsorát (*Adv. haer.* 3,3) és a római egyház vezető szerepét. Ez a római egyház foglalja hitvallásokba az apostolok által szóba foglalt tanítást. A Szentháromság titok, és a gnosztikus emanáció tana értelmetlen, de Isten egylényegűségét Irenaeus túlságosan kihangsúlyozza (monarchianizmus). Krisztus megváltói működésében a régi, Isten akarta rend helyreállítását látja, az egyházban pedig ennek eszközét. Tanítja ugyan az eredeti bűnt, de tanítja Krisztus ezeréves uralmát, a kiliazmust is.

Tertullianus

Quintus Septimius Florens Tertullianus 160 körül magas rangú pogány római katonatiszt fiaként született Karthágóban. Sokoldalú, gondos nevelésben részesült, amelynek keretében elsajátította a görög nyelvet is. Rómában ügyvédi gyakorlatot folytatott. Mindmáig vitatott, hogy a Justinianus-féle *Corpus Juris Civilis*ben említett jogtudóssal azonos-e. Ugyancsak vitatott, hogy később – miután 195 körül mint keresztény visszatért szülővárosába – pap lette. Tény, hogy 207 körül belépett a montanista egyházba, miután annak aszketizmusa nagy hatással volt rá. Ettől kezdve a világegyházat elvilágiasodással vádolta. Szent Ágoston szerint azonban itt sem tartott ki, hanem saját egyházat alapított (*Haer.* 86).

Tertullianus korának – az egyházban mindenesetre Szent Ágostonig – legeredetibb, legegényibb és legtehetségesebb latin írója volt, akiből a szenvedélyesség, a szípkázó szellemesség, de a lesújtó ítélet is csak úgy áradt. Kora görög irodalmának stílusát vette át, és a Constantinus előtti időszak legtermékenyebb, legolvasottabb latin írója volt.

Isten léte, tökéletessége, valamint a lélek halhatatlansága szerinte a józan ésszel fölfogható. A Szentháromságról világos fogalmat alkot (*tres unius substantiae*, *Prax.* 2), Jézusban az egy személyt és két természetet tanítja (*Prax.* 27), vallja az eredeti bűnt, a keressztséget, a bűnbánat szentségét, de ugyanakkor a kiliazmust és a traducianizmust (ti. hogy a szülők a lelket átszármaztatják gyermekeiknek) is.

Órigenész

Órigenész (Horus-gyermek) 185 körül Alexandriában született keresztény szülők hét gyermeke közül elsőként. Szülei rendkívül gondos nevelésben és szellemi kiképzésben részesítették. Amikor 201-ben apja, Leonidasz vértanúhalált szenvedett, és a család elvesztette vagyonát, egy gazdag gnosztikus özvegy vette magához és gondoskodott további tanulmányairól. Órigenész a városi katechetikai iskolában tanítani kezdett, és csakhamar a pogányok között is olyan nagy népszerűsége tett szert, hogy a profán tudományok tanítását barátjának, Heraklésznek kellett átadnia, míg maga csak teológiával foglalkozott. Szigorú aszkétikus életmódja is sok tanítványt vonzott. A Szentírás (Mt 19,12) téves értelmezése folytán (amit később belátott) önmagát férfiatlanította. 210 körül Rómában, később Arábiában is járt. Amikor 215-ben Caracalla Alexandriában többszörös vérfürdőt rendezett és a filozófusokat üldözte, Caesareába ment, és ott, valamint Jeruzsálemben Theokisztusz püspök kívánságára

a templomokban szentírási előadásokat tartott. Ez püspökének, Demetriosznak nemtetszését váltotta ki, és visszahívta Alexandriába. Órigenész ezután filozófiát, teológiát és biblikus exegézist tanított magasabb fokon. Amikor 230-ban egy görögországi utazás során érintette Caesareát, ottani püspök barátai pappá szentelték. Demetriosz, aki a szentelés érvényességét kétségbe vonta, két zsinaton is (230, 231) megfosztotta Órigenészt hivatalától, sőt ki is közösitette. Erre Órigenész Caesareában telepedett le, és iskolát alapított az alexandriai mintájára. Világhírét utazásai és előadásai – még Julia Mamaea, Alexander Severus császár anyja előtt is – nagyban öregbítették. A Decius-féle üldözés alatt nem merték ugyan megölni, de úgy megkínózták, hogy nemsokára, 254-ben Tíruszban meghalt.

Munkássága a szentírástudományban századokra nézve korszakalkotó volt. A híres hatszövegű bibliái (*Hexapla* = két héber és négy görög fordítás) segítségével biblikus kommentárjaiban (összefüggő tanulmány), magyarázataiban (skólion, nehéz szövegrész magyarázata) és homíliáiban (népszerű rövid szentbeszéd) a szövegkritika és a szentírási magyarázat alapjait vetette meg.

Azt hirdette, hogy a szentírási szövegnek nem lehet csak betű szerinti értelme, hanem mélyebb erkölcsi, sőt ezen túlmenően még mélyebb szellemi értelmének kell lennie. Ezt az allegorikus értelmezést azonban az egyházi tanítástól és az apostoli tradíciótól tette függővé (*De principiis*, pr. 2). Mivel azonban az egyház tana még sok kérdésben tisztázatlan volt, úgy maga Órigenész is tévedett magyarázatában. Ez vonatkozik főleg legjelentősebb dogmatikus munkájára, *Az alapvető tanokról* címűre (Peri arkhón/De principiis), amelyben a Fiúnak az Atyával való egylényegűsége (homouszion) mellett a szubordinációs logosztant, a szellemi lények és lelkek korábbi létezését, azok csillagokká, illetve emberi lénnyé alakulását stb. is tanította.

Órigenész munkái, amelyeknek újabb (1941) jelentősebb felfedezések ellenére is csak töredéke maradt fenn, korának, sőt későbbi századoknak a teológusait is intenzíven foglalkoztatták. A keleti teológiai fejlődés évszázadokig abban állt, hogy Órigenész tanrendszerét továbbfejlesztette, és tisztázta, mi felel meg az egyház hagyományos tanításának.

(Forrás: Adriányi Gábor: *Egyháztörténeti kézikönyv*)

Feladatok

1. feladat (ráhangolódás)

Nézzék meg a diákok a dupla oldalas rajzot.

Milyen hangulatot sugároz a kép? Milyen lehetett az a kor, amelyben ezek az események történtek?

2. feladat (elmélyítés)

Gyűjtsd össze, mivel támadták a kereszténységet, és a keresztények mivel védekeztek a támadások ellen!

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, hogyan nevezzük az eretnek tanokat hirdető közösségeket.

MONTANUS

JUSZTINOSZ

CELSUS

MARKION

TERTULLIANUS

MANI

1. Prisca és Maximilla volt a két papnője.
2. Azt tanította: Isten a világ végső oka.
3. Tagadta Jézus csodáit és Jézus feltámadását.

4. Azt tanította, hogy az Ó- és az Újszövetség Istene nem azonos.
5. Az ő nevéhez köthető a szentháromságtan kidolgozása.
6. Ezt tanította: „Harcban áll a jót és világosságot képviselő szellemi világ a rossz és sötét anyagi világgal.”

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Az apológia azt jelenti: tévtanítás. (H)
2. Markion csak Máté evangéliumát fogadta el. (H)
3. Órigenész több írásában magyarázta a Biblia könyveit. (I)
4. A gnózis a tudás, titkos tudás megnevezése. (I)
5. Tertullianus latin nyelven írt. (I)
6. Markion tanítását Tertullianus több kötetben cáfolta. (I)
7. Celsus a tiszta tanítás védelmezője volt. (H)

5. feladat

Húzd ki pirossal az apologéták neveit, zölddel az eretnekek neveit! A táblázatban találsz még három szót, amely megfogalmazza, mi volt a legfontosabb az apologétáknak.

R	D	T	I	S	Z	T	A	T	R	Ú
O	Z	M	A	N	I	D	R	E	E	B
R	T	A	N	Í	T	Á	S	R	D	S
I	R	É	N	E	U	S	Z	T	E	R
G	O	M	O	N	T	A	N	U	S	C
E	J	É	Z	U	S	R	Ó	L	U	Ö
N	S	C	R	B	D	R	G	L	Y	Á
É	X	E	G	M	A	R	K	I	O	N
S	A	L	Á	B	L	Y	Ú	A	R	C
Z	A	S	D	A	F	R	F	N	Z	L
A	J	U	S	Z	T	I	N	U	S	Z
E	D	S	E	B	K	D	Í	S	U	Ö

R	D	T	I	S	Z	T	A	T	R	Ú
O	Z	M	A	N	I	D	R	E	E	B
R	T	A	N	Í	T	Á	S	R	D	S
I	R	É	N	E	U	S	Z	T	E	R
G	O	M	O	N	T	A	N	U	S	C
E	J	É	Z	U	S	R	Ó	L	U	Ö
N	S	C	R	B	D	R	G	L	Y	Á
É	X	E	G	M	A	R	K	I	O	N
S	A	L	Á	B	L	Y	Ú	A	R	C
Z	A	S	D	A	F	R	F	N	Z	L
A	J	U	S	Z	T	I	N	U	S	Z
E	D	S	E	B	K	D	Í	S	U	Ö

8. A korszellem

Kapcsolódás

A *Gnoszticizmus, hellenizmus, apologéták* című leckében kirajzolódott, hogy a kereszténység kezdetén nagyon komoly problémát jelentett a számtalan filozófiai, szellemi irányzattal való konfrontáció. Meg kellett küzdeni különféle kultúrákkal, magával a korrallal, amelyben született.

Ezért beszélünk a korszellemről. A kezdeti kereszténység is komolyan küzdött azzal, hogy az őt körülvevő divatos, újonnan megjelenő szellemi áramlatokhoz igazodnia kell, vagy éppen ellent kell állnia azoknak.

Mi nagyon sok kulturális hatásnak vagyunk kitéve. A kereszténység sajnos kész arra, hogy elvegyüljön ezek között. Mit tegyünk? – erről szól ez az anyag.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **mit tegyünk a korszellemmel.**

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a korszellem fogalma felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A korszellem mindenképpen az életünk része. Felsorolni is nehéz, mennyi területen hat: az öltözködésben, beszédünkben, szokásainkban, eszközeinkben, kapcsolatainkban. Nem tudjuk, árt-e vagy sem.

Nem tudjuk, mennyire veszélyes ez a kígyó, de a legtöbb ember viszolyogna attól, hogy a nyakába vegye. Ez a kislány viszont nyugodtan járkal vele az emberek között, ő nem aggódik. A korszellem is ilyen. Nyakunkba vesszük, nem aggódunk, sőt azt érezzük, ezzel leszünk egyéniséggé. Szeretnénk, ha a kígyó nem ártana ennek a kislánynak.

Apám naplójából

A korok változásáról szól ez az idézet. Ma már elképzelhetetlen lenne, hogy valaki ne jelentkezzen egy napon keresztül, ha kirándulni megy. A mobiltelefon nemcsak az elérhetőséget biztosítja, hanem ígérvény is arra, hogy az ember elérhető. Az egy másik világ volt, ma más minden.

A mi korunk szellemének része a mobiltelefon. Átok vagy áldás? Küzdeni kell ellene, vagy elrohanni egy még jobbat venni a mostaninál?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Korunk másik velejárója az amerikanizálódás. Kényelmes, erős ruhák, vagy egy kultúra követése? A pólókon angol feliratok, farmer, amerikai szabású divat. Angol feliratú boltok, magyar zenekarok

angol névvel. Tagadhatatlan az amerikanizálódás. Összeesküvés-elméletek nélkül is sejthető, hogy ennek szélesedése várható.

A játék lényege, hogy **mindnyájan részesei vagyunk** a korszellemnek.

Fontoljátok meg!

Teológiai bevezetés

A teológia fő problémája, hogy miközben minden korban érvényes üzenetet fogalmaz meg, aközben kommunikációjában naprakészen kell követnie a kor adottságait, ha kell, a korszellemet. Ez nehéz kísértés. Ha egy kicsit is felborul az egyensúly, maradivá, anakronisztikussá válik az egyház, vagy éppen elsodródik mondanivalója.

Már Jézus szavaiban, de a kezdeti egyházban mindenképpen jelen volt ez a kérdés, és egészen napjainkig hat.

Ennek a leckének az egyik legnagyobb nehézsége, hogy diákjaink azt mondják: Na és, mi a baj abban, hogy a korszellemhez igazodunk? És valóban! Kell-e farkast kiáltani, ha nincs? Problémánk azonban az, hogy a kereszténység is átmegy egyféle változáson. Ha kifejezésformákat, művészetet, beszédet, problémafelvetéseket értünk ezalatt, ebből sokat üdvözölni lehet. Ugyanakkor korunk egyik rémisztő szelleme, hogy nem szeretne a mélybe menni, szeretne felszínes maradni mindenben, kerül a konfliktusokat szellemi téren is, és fő törekvése, hogy az ember jól érezze magát. A keresztény gondolkodás könnyen válik ennek áldozatává.

A téma kibontásához

A mai kor szellemiségének, jellemzőinek melyek azok az elemei, amelyeket elfogadsz, mivel ebben a korban élsz, és melyek azok, amelyeket keresztény hited miatt elutasítasz?

	Elfogadom	Elutasítom
Divat		
Technikai fejlődés		
Testkultúra		
Véleménynyilvánítás		
Ünnepek, szokások		
Nevelés		
Társas viselkedés		
Szabadidő, szórakozás		
A pénz		
A bűn megítélése		
Vallási vélekedés		
Társadalmi kérdések		
Szellemi irányzatok		
És mit még?		

Lábnyomok

☞ 1Tim 6,20–21

„Timóteus, őrizd meg a rád bízott kincset. Fordulj el a hazug módon ismeretnek nevezett szentségtelen, üres beszédektől és ellenvetésektől, amelyeket egyesek elfogadva eltévelyedtek a hittől.”

☞ 2Tim 1,12

„Ezért is szenvedem ezeket, de nem szégyellem, mert tudom, kibem hiszek, és meg vagyok győződve, hogy neki van hatalma arra, hogy a rám bízott kincset megőrizze arra a napra.”

☞ 1Kor 9,19–23

„Mert bár én mindenkivel szemben szabad vagyok, magamat mégis mindenkinek szolgájává tettem, hogy minél többeket megnyerjek. A zsidóknak olyanná lettem, mint aki zsidó, hogy megnyerjem a zsidókat; a törvény uralma alatt levőknek, mint a törvény uralma alatt levő – pedig én magam nem vagyok a törvény uralma alatt –, hogy megnyerjem a törvény uralma alatt levőket. A törvény nélkülieknek olyanná lettem, mint aki törvény nélküli – pedig nem vagyok Isten törvénye nélkül, hanem Krisztus törvénye szerint élek –, hogy megnyerjem a törvény nélkülieket. Az erőtléneknek erőtlenné lettem, hogy megnyerjem az erőtlenekeket: mindenkinek mindenné lettem, hogy mindenképpen megmentsek némelyeket. Mindezt pedig az evangéliumért teszem, hogy én is résztárs legyek abban.”

☞ 1Kor 1, 21–23

„Mivel tehát a világ a saját bölcsessége útján nem ismerte meg Istent a maga bölcsességében, tetszett Istennek, hogy az igehirdetés bolondsága által üdvözítse a hívőket. És miközben a zsidók jelt kívánnak, a görögök pedig bölcsességet keresnek, mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki a zsidóknak ugyan megütközés, a pogányoknak pedig bolondság...”

Bibliaolvasás

A „mondák” ismerős szó a görögben: mítoszok. Pál komolyan tart attól, hogy a kereszténység – talán a szép történetei miatt – mítoszokra épülő vallássá válik. Ezt hozza a felszíniesség, a konfliktusok elkerülése.

2Tim 4,1–5

„Kérve kérek Isten és Krisztus Jézus színe előtt, aki ítélni fog élőket és holtakat; az ő eljövételére és országára kérek: hirdesd az igét, állj elő vele, akár alkalmas, akár alkalmatlan az idő, feddj, ints, biztass teljes türelemmel és tanítással. Mert lesz idő, amikor az egészséges tanítást nem viselik el, hanem saját kívánságaik szerint gyűjtenek maguknak tanítókat, mert viszket a fülüket. Az igazságtól elfordítják a fülüket, de a mondákhoz odafordulnak. Te azonban légy józan mindenben, a bajokat szenvedd el, végezd az evangélista munkáját, töltsd be szolgálatodat.”

Beszéljétek meg!

A beszélgetésnek legalább két lépcsője van. A fogalmak arra utalnak, hogy az emberség elveszíthet bizonyos vonásokat az idők során. Gondoljunk például a vendégszeretetre! Egy-két évtizede még voltak, akik felvették a stopposokat, és csak egy zárral zárták az ajtójukat.

A másik lépcső már nem tartozik ehhez a felsoroláshoz. Vajon a kereszténység mit veszít el az idők folyamán? Ilyen lehet például a templomba járás vagy a bibliaóra. Vannak keresztény szokások,

amiket már csak kevés helyen ismerünk az eredeti formájában: például az egyházkelés. Lehet, hogy hagyni kell elveszni dolgokat, hogy másoknak helyet adjanak, vagy van, amihez ragaszkodnunk kell?

Játék

Óránk két fontos fogalma jelenik meg ebben a rejtvényben.

1. Kerítés, határ
2. Virágállat
3. Éles hangot hallat
4. Túrós tészta
5. Régen magyar, ma szlovákiai város Pozsony közelében
6. Elhagyja a tisztségét
7. Tejcukor
8. Botlás
9. Talajt lepusztít
10. Érzelmes hangnemben áradozik

	K	O	R	L	Á	T
K	O	R	A	L	L	
	R	I	K	O	L	T
C	S	U	S	Z	A	
	Z	S	O	L	N	A
L	E	M	O	N	D	
	L	A	K	T	Ó	Z
E	L	E	S	É	S	
	E	R	O	D	Á	L
Ö	M	L	E	N	G	

9. Nagy Constantinus

Az óra célja

A nagy konstantini fordulat bemutatása. Hogyan ragadta magához és miként szilárdította meg a hatalmát az uralkodó? Milyen változások zajlottak le a kereszténységen belül, miközben üldözött vallásból fokozatosan államvallássá vált?

Feldolgozás módja

Az óra elején ismételjük át az előző egyháztörténeti óra anyagát! Milyen elnyomásban és üldözésben volt része a keresztényeknek? Beszéljünk arról, milyen lehetett ilyen körülmények között élni.

Eljátszhatunk a gondolattal, milyen lenne az életünk, ha abban a korban élnénk. Hogyan változna meg az életünk, ha egyszer csak az elnyomást felváltaná a szabadság?

Ezek után ismertessük meg a tanulókat a konstantini fordulattal. Beszéljük át, milyen személyes események és milyen politikai érdekek vezettek oda, hogy a kereszténység engedélyezett vallás lett, majd pedig kötelező államvallás. Vázoljuk fel ennek a folyamatnak az állomásait! Érzékeltsük, hogy ez nem az egyik pillanatról a másikra történt, hanem szép fokozatosan változott meg a politikai és társadalmi környezet.

Jogokat és lehetőséget kapott a kereszténység, pontosabban a már egyre inkább intézményesült egyház. Mutassunk rá arra a változásra, amelynek révén előnnyé vált az, ami korábban hátrány volt. Kereszténynek lenni korábban „veszélyes” volt, de ez megváltozott, és immár előnyöket jelentett. Érdemes beszélgetni arról, hogy ez mennyiben változta meg az egyházat és kereszténységet.

Vizsgáljuk meg együtt, mennyire volt Constantinus „keresztény uralkodó”. Ismertessük meg a diákokat az uralkodó életének különböző eseményeivel, amelyek árnyalják a császárról alkotott képet.

Az óra vége felé beszéljünk az egyház és az állam összefonódásáról. Milyen következménye van annak, ha a világi hatalom egyházi befolyását kívánja növelni, illetve fordítva, amikor az egyház növeli világi hatalmát? Utaljunk arra, hogy ez a téma későbbi leckékben is meg fog jelenni.

Az óra anyaga a képeken

Eusebius, az első nagy egyháztörténet írója jelenik meg az első oldalon, mintha ő mesélné el az eseményeket. Nagy Constantinus gyermekkorának helyszínét, Naissus (Niš) erődrendszerét láthatjuk a lap tetején. Majd a sereg élén látható a későbbi császár. Constantinus látomását ábrázolja a kép az égen felragyogó Kisztus-monogrammal és az üzenettel: „E jelben győzni fogsz.” A következő fontos állomás a milánói ediktum, amelyet Liciniusszal együtt írt alá, aki társuralkodója volt. Az ediktum engedélyezi a keresztények szabad vallásgyakorlását. Liciniust később legyőzi Constantinus, ettől kezdve egyedüli császár a birodalomban.

Az uralkodó szobrát szemlélő apa és fiú párbeszéde arra utal, hogy bár a császár engedélyezi a keresztény vallásgyakorlást, a császárkultuszt nem törli el. Ugyanezt szeretné szemléltetni a pátkányok párbeszéde, miközben Constantinus átvonul csapataival a diadalív alatt. A Rómában ma is látható diadalíven semmilyen keresztény motívum nem található. Az uralkodó különböző jogokat adományozott a keresztényeknek, sőt egyre inkább előnyt jelentett, ha valaki keresztény volt; ez egyszerre eredményezte a kereszténység számbeli növekedését és felhígulását. Ezt mutatja be az épülő templom környezetében kibontakozódó párbeszéd. A császár jogot formált arra, hogy egyházi kérdésekben is döntsön, apostoli uralkodónak tartotta magát. Ezt szemlélteti a donatistákkal kapcsolatos rajz. A lecke utolsó képe a halála előtt megkeresztelkedő Constantinust ábrázolja.

Háttérismeretek

Constantinus 285 körül született Naissusban (Niš, Szerbia), és Diocletianus császár udvarában nevelkedett. Apja a nyugati cézár, Constantius Chlorus volt, aki a keresztényekkel rokonszenvezett. Anyja, Helena (Ilona) egyszerű származású vendéglőslány volt. Amikor 305-ben Diocletianus császár lemondott, Constantinus apjához ment a keleti udvarból, ahol egy év múlva, apja halála után a nyugati seregek császárnak kiáltották ki. Itt lassan fordulat állt be belső életében is: a már eddig is vallott monoteizmus mellett egyre inkább a kereszténység felé fordult. „Megtérését” a Maxentius fölött aratott 312. október 28-i győzelem pecsételte meg. Saját elbeszélése szerint ezt Krisztus segítségének és a zászlókon való Krisztus-monogramnak köszönhette. Az újabb kutatások szerint megtérése őszinte volt és ezt többször nyíltan is megvallotta. Tudta tehát az egész birodalom. Az a tény, hogy csak 337 húsvétján, halálos betegsége idején keresztelkedett meg, nem szól keresztény volta ellen, mert

ez abban az időben elég elterjedt szokás volt. Constantinus valószínűleg azért nem keresztelkedett meg előbb, mert nem akarta kezét megkötni. Ugyanis egész egyénisége rendkívüli, szinte messiási öntudattal volt eltelve. Azt hitte, arra született, hogy az egész birodalmat mind politikailag, mind vallásilag újjáteremtse. Az új államvallást a kereszténységben látta. Magát a 13. apostolnak tartotta (ilyen értelemben állított magának síremléket 12 szimbolikus szarkofág között), sőt külső dolgokban püspöknek is. Hol kezdődtek azonban a külső ügyek, és hol végződtek az egyház belügyei? Ezen nem törte Constantinus a fejét, hanem küldetése tudatában egyszerűen minden egyházi ügybe beleszólt, és mindenben döntött. Valóban el lehet mondani, hogy az egyház abban a pillanatban, amikor teljes szabadságot nyert, mindjárt az állami mindenhatóság szolgája is lett. Megkezdődött a cezaropapizmus. Constantinus vallásos volt ugyan, de a maga módján. Amilyen irgalmatlanul kiirtotta politikai ellenfeleit (Maxentiust, saját sógorát, Liciniust), ugyanolyan könyörtelen volt saját megesett családtagjaival szemben is. Legidősebb fiát, Crispust és annak mostohaanyját, saját feleségét, Faustát viszonyuk miatt meggyilkoltatta.

Valláspolitikájában rendkívüli bölcsességgel vallási türelmet és a vallások egyenlőségét hirdette meg. Így híres 313-as milánói rendeletében (nem edictum!) és 323-as törvényében, amelyhez egész életében következetesen ragaszkodott. Ezt igazolja a 315-ben elkészült római diadalív, amelyen nem követelte meg a keresztény jegyek alkalmazását, ezt igazolja a 313 és 337 között veretett 11 pénzszorozat, amelyek közül csak egyetlen mutat fel keresztény motívumot, az is csak Konstantinápolyban került forgalomba; végül ezt igazolják egyes rendelkezései, pl. hogy megengedte Hispellumban saját tiszteletére egy pogány templom építését, azzal a kikötéssel, hogy nem mutatnak be benne áldozatot. A vallások egyenlőségéről vallott politikát szolgálták intézkedései, amikor a keresztény vallásnak, templomoknak és papoknak ugyanazokat a kiváltságokat biztosította, amelyeket a pogányság élvezett (adómentesség, örökösödési jog, templomi menedékjog, rabszolgaelbocsátási jog). Constantinus azonban még tovább is ment, és egy csomó rendelkezéssel a kereszténység elterjedését és megerősödését támogatta: megtiltotta a véres cirkuszi játékokat, a keresztre feszítést, a gyermekkereskedelmet, valamint azok kivetését és meggyilkolását, a konkubinátust. A rabszolga meggyilkolását egyszerű gyilkosságnak minősítette. 318-as és 333-as rendeleteivel a püspököknek törvényhatósági jogokat biztosított, valamint a legfőbb praefectusi ranggal tüntette ki őket. Fényes templomok hosszú sorának építtetésével (Rómában a Szent Péter- és Pál-bazilikák, Jeruzsálemben a bazilika és a Szent Sír-templom, Betlehem stb.) gondoskodott arról, hogy a kereszténység ne maradjon el épületeiben a pogányságtól. Hallatlan költséggel és erőfeszítéssel birodalmának egy új, keresztény fővárost építtetett (324–330), amely nagyszerű alkotásaival és keresztény emlékműveivel a régi fővárost, Rómát is felülmúlta.

(Forrás: Adriányi Gábor: *Egyháztörténet kézikönyv*)

Feladatok

1. feladat (Ráhangelés)

Constantinus látomását látjuk a képen – szövegdozoz nélkül. Kérdezzük meg a tanulókat, mit üzen nekik ez a kép! Egy-két gondolat után mondjuk el, kiket látunk a képen. Beszéljünk a látomásról és arról, hogy milyen helyzetben élte át Constantinus ezt a látomást.

Mit élhetett át a császár ezt a látomást látva?

2. feladat (elmélyítés)

Gyűjtsd össze a képek alapján, hogy mi minden változott meg a keresztények életében Constantinus uralkodása alatt!

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztretjtvényt, megtudhatod, mi volt a kereszténység első egész birodalmat átfogó keresztény gyűlése, amelyet Constantinus hívott össze.

MILÁNÓ
LICINIUS
CAECILIANUS
HELENA
APOSTOL
MAXENTIUS

CSÁSZÁR
PÜSPÖK
DIADALÍV
MONOGRAM
VASÁRNAP
LATIN

1. 313-ban itt adtak ki a társuralkodók egy rendeletet.
2. Constantinus uralkodótársa.
3. Donatus ellenfele.
4. Constantinus anyja.
5. A császár magát a 13. ....-nak tekintette.
6. Őt legyőzte Constantinus.
7. A birodalom irányítója.
8. Egyházi tisztség.
9. Díszkapu, amelyet győztes csata után építtetett a császár.
10. Ez jelent meg az égen.
11. Elrendelte a császár, hogy ez a nap szünnap legyen.
12. A Római Birodalom nyelve.

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Constantinus a győztes csata után megkeresztelkedett. (H)
2. Constantinus betiltotta a véres cirkuszi játékokat. (I)
3. Constantinus templomot építtetett magának. (I)
4. Constantinus Donatust támogatta. (H)
5. Apja halála után Constantinust a birodalom keleti részének a császára lett. (H)
6. Constantinus engedélyezte a keresztények szabad vallásgyakorlását. (I)
7. Constantinus bírói hatalmat adott a püspököknek. (I)

5. feladat (ellenőrzés)

Egészítsd ki a szöveget!

Constantinus ..... körül született Naissusban, a mai Szerbia területén, és ..... császár udvarában nevelkedett föl.

A legenda szerint Constantinusnak ..... volt egy nappal a Maxentius ellen vívott Milvius-hídi ütközet előtt. A napkorongban Krisztus görög ..... ragyogott, körülötte pedig latinul ez a mondat: „.....”

Constantinus üldözte .....t és követőit, akik azt vallották, hogy az egyházhoz csak a hitvallók tartoznak, akik pedig az üldözések alatt ..... (kiszolgáltatták a szent iratokat vagy megtagadták hitüket), azok nem fogadhatók vissza az egyházba, a bűnök nem bocsáthatók meg. Az elbukott ..... által kiszolgáltató szentségeket érvénytelennek tekintették.

Constantinus 285 körül született Naissusban, a mai Szerbia területén, és *Diocletianus* császár udvarában nevelkedett föl.

A legenda szerint Constantinusnak *látomása* volt egy nappal a Maxentius ellen vívott Milvius-hídi ütközet előtt. A napkorongban Krisztus görög *monogramja* ragyogott, körülötte pedig latinul ez a mondat: „*E jelben győzni fogsz!*”

Constantinus üldözte *Donatust* és követőit, akik azt vallották, hogy az egyházhoz csak a hitvallók tartoznak, akik pedig az üldözések alatt *elbuktak* (kiszolgáltatták a szent iratokat vagy megtagadták hitüket), azok nem fogadhatók vissza az egyházba, a bűneik nem bocsáthatók meg. Az elbukott *papok* által kiszolgáltatót szentségeket érvénytelennek tekintették.

9. Lehetek-e hitvalló, ha mindenki hitvalló?

Kapcsolódás

Elmúlt óránkon a konstantini korszakkal foglalkoztunk, amelyben a kereszténység elfogadottá vált. Ez egyidejűleg a belső értékek devalválódásával járt. Mostani óránk célja az, hogy észrevegyük, a **kereszténység nagyon különleges**, és az is marad, akármi is történik a világban. Ez azonban csak a mélyen átgondolt és megélt kereszténységre igaz.

A mi korunk is konstantini korszak, ezért különösen is fontos az egyház helyének meghatározása számunkra is.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **mit tegyünk a konstantini korszak hatásaival**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a konstantini korszak határainak megértése felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Amiről beszélünk, az a kontrasztok eltűnése. Az egyértelműséget elfedik az átmosódások. Ebben az összefüggésben a hitvallásoknak nagyon pontosaknak kell lenniük. Megnehezül a kiállítás és a hovatarozás kérdése.

Együtt legelnek a fehérek és a feketék. Milyen könnyű megkülönböztetni őket! Bár ilyen könnyű lenne meglátnunk, miben különülnek el a keresztények a világtól! Bár tudnánk egyértelműen, mi a fekete és fehér, sötét és világos, só és nem só között a különbség!

Apám naplójából

Amikor a kereszténység üldözött, a mondanivalója **olykor elég**, ha oda szűkül le, hogy más, mint a világ. Ez a kereszténység összefüggésében kevés ugyan, de segíti megerősödését. Megváltozik azonban a helyzet, amikor nem más, mint a világ. Ilyenkor fel kell tennie a kérdést, hogy **mi is az a mondanivalója**, ami **minden korban idegenné teszi**.

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A játék arról szól, hogy sokkal könnyebben csatlakozunk valamihez, ami eleve rejtett, **elkülönülő**, titkos. A célkitűzések olykor nem is állnak másból, mint ennek a rejtettségnek a megőrzéséből. Ehhez megtiszteltetés tartozni, és természetesen **mindenki be akar szállni**.

Az egyház az elmúlt rendszerben – rejtettsége folytán – vonzóbb tudott lenni, mint korunkban, amikor nem csupán nyilvános, hanem szinte ajánlott.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Minden közösségnek jót tesz, ha különbözik a környezetétől. Ez veszélyes téma, ugyanis a nem eléggé különböző közösségek készek felerősíteni **az ellenségképzésüket, ez nem illik** a kereszténységhez. Ha azonban körülnézünk, nagyon is általános.

A különbözőséget meg lehet teremteni **mesterséges** úton is, de ennek az órának az a célja, hogy rábukkanjunk arra, hogy **a kereszténység mindenképpen különleges**. Ezt a különlegességet erősítette Jézus a maga tanításaival, de örülünk, hogy meglátta Luther is abban, hogy idegennek tekintette a világ kormányzásától.

A kettős kormányzás tanítása ugyan a kormányzásra koncentrál, de megjelenik benne az, hogy a Krisztus egyháza mindig más, mások az eszközei, más a világlátása, más a megközelítése:

„Summa summarum: a dolognak a veleje ez: a kard hivatala magában véve helyes, isteni és szükséges intézmény, amely nem megvettetést, hanem félelmet, tiszteletet és engedelmisséget kíván, mert különben a bosszúnak a megállója lesz, mint azt Pál apostol mondja (Pál levele a Rómaiakhoz 13. rész, 4. vers). Mert kétféle felsőbbiséget rendelt az Isten az emberek között. Az egyiket lelkinak rendelte igéjével és kard nélkül, hogy ezáltal az emberek jámborokká és igazakká legyenek, és ezzel az igazsággal elnyerjék az örök életet. Ezt az igazságot az Isten az ő igéjével szolgáltatja, melynek hirdetését a prédikátorokra bízta. A másik felsőbbiség világi, eszköze a kard, hogy azok, akik igéje által nem akarnak jámborokká és igazakká lenni az örök életre, azok ily világi hatalom által kényszerítessenek arra, hogy a világ előtt jámborokká és igazakká legyenek. Ezt az igazságot ő a karddal szolgáltatja.” (Luther Márton: *Lehet-e üdvösséges a katonák hivatása is?* In: Masznyik Endre: *D. Luther Márton egyházszervező iratai*. 5. köt. Wigand, Pozsony, 1910. 13. o.)

Lábnymok

☞ 2Pt 2,13–14

„Ez lesz gonoszáguk bére. Ezek gyönyörűségnek tartják a dőzsölést fényes nappal, szennyfoltok és szegényfoltok ők, akik álnokságaikban tobzódnak, amikor együtt lakmároznak veletek. Szemüök parázna vággyal van tele, és telhetetlenek a bűnben, elcsábítják az állhatatlan lelkeket, szívüök gyakorlott a kapzsiságban, átok gyermekei.”

☞ ApCsel 5,29

„Péter és az apostolok így válaszoltak: Istennek kell inkább engedelmeskednünk, mint az embereknek.”

☞ Péld 15,3

„Mindenen rajta tartja szemét az Úr, a gonoszakat és a jókat egyaránt figyeli.”

👣 Gal 5,22–25

„A Lélek gyümölcse pedig: szeretet, öröm, békesség, türelem, szíveség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás. Az ilyenek ellen nincs törvény. Akik pedig Krisztus Jézuséi, a testet megfeszítették szenvedélyeivel és kívánságaival együtt. Ha a Lélek által élünk, akkor élünk is a Lélek szerint.”

Bibliaolvasás

A Hegyi beszédnek ez a része arról szól, hogy az az érzékenység, amit a boldogmondásokban körvonalazott Jézus, elüt a környezetétől. Annyira, hogy ez a lényege: nincs sótlan só. Kicsiny volta ellenére is nagyhatású, mint a fény a szobában, és nem lehet elrejtteni, feltűnő. Ezek szerint Jézus tudta azt, hogy a kereszténységnek nem egy társadalmi rendben van különlegessége, hanem a világban mindig és mindenkor.

Mt 5,13–16

„Ti vagytok a föld sója. Ha pedig a só megízetlenül, mivel lehetne ízét visszaadni? Semmire sem való már, csak arra, hogy kidobják, és eltapossák az emberek. Ti vagytok a világ világossága. Nem rejthető el a hegyen épült város. Lámpást sem azért gyújtanak, hogy a véka alá tegyék, hanem a lámpatartóra, hogy világítson mindenkinek a házban. **Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyákat.**”

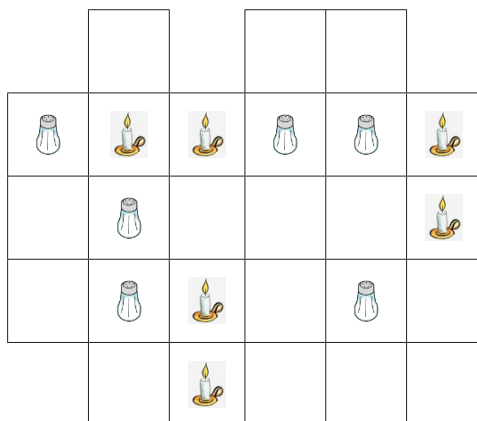
Beszélgétek meg!

Itt előkerül néhány probléma. Bonhoeffer szerint a keresztény közösségnek egy összekötő pontja van, a Krisztus-hit. Ha ezt kivesszük belőle, nyilván mást kell tenni a helyébe, de így is élhet. Élhet, de már nem keresztény közösség (lásd Men in black – Sötét zsaruk, Edgar-öltöny).

Sajnos az egyház formailag nagyon is élhet Isten nélkül.

Játék

Oszd hat egyenlő méretű és egyforma részre a következő ábrát, de úgy, hogy mindegyikben legyen só és világosság!

10. Niceai hitvallás

Az óra célja

A niceai és a I. konstantinápolyi zsinat eseményeinek, határozatainak és a zsinat hátterének bemutatása, Jézus személyéről szóló tanítások (egylényegű/hasonló lényegű) megismertetése.

A feldolgozás módja

Az óra elején kérjük meg a diákokat, hogy egész röviden, néhány mondatban írják le, hogy mi a barátság, a szeretet és a boldogság. Olvassák föl a saját meghatározásaikat. Nagyon különböző megfogalmazásokkal találkozhatunk majd. Emeljük ki, hogy ezekkel a mindenki számára jól ismert fogalmakkal kapcsolatosan is mennyire különböző tud lenni az emberek véleménye. Ezután az a feladat, hogy az egész csoportnak közösen kell kialakítania egy-egy meghatározást ezekről a fogalmakról. Ezzel szemléltessük a zsinat működését.

Ezt követően mondjuk el, mit nevezünk zsinatnak, és miért volt szükség az első egyetemes zsinat összehívására. Emeljük ki a Jézus személyéről szóló vita lényegét és fontosságát. Mutassuk be, hogy az az egy íóta hatalmas eltérést eredményez.

Athanasziosz és Arius életútján keresztül mutassuk be ennek a korszaknak a kérdéseit, problémáit. Miután felvázoltuk az I. konstantinápolyi zsinat összehívásának hátterét és a zsinat határozatait, következményeit, adjuk kézbe a Nicea-konstantinápolyi hitvallás szövegét és beszéljük át a tartalmát, üzenetét.

Az óra anyaga a képen

Háttérben a Hagia Szophia látható, amelyet Nagy Constantinus építtetett. A niceai zsinat eseményeit jeleníti meg a kép. Középen a császár elnököl, baloldalt Arius hívei, jobboldalt pedig az Alexandrosz pártján állók láthatóak. Jézus személyének kérdése van a középpontban (az Atyával egylényegű vagy hasonló lényegű). Ezt erősíti a patkányok párbeszéde. A zsinat döntését a katonák mondják ki. A második oldal felső részében Arius és Athanasziosz életének történéseit ismerhetjük meg. (Athanaszioszt a hagyomány az egyház oszlopának nevezi, ezért ábrázoltuk egy oszloppal.) A lap alsó harmadában Theodosiust és Ambrosiust láthatjuk, valamint a 2. egyetemes zsinatról szóló képet, amely informál a zsinat határozatairól és azok hatásáról, valamint a kereszténység államvallássá válásáról.

Háttéranyag

Az arianizmus

Az alexandriai születésű **Areios** (Arius) – kb. 260–336 – az antiókhiai Lukianosz iskolájában tanult. Később szigorú aszkétaéletet folytatott, és már idősebb korában lett a Meletius-féle szakadás követője és presbitere. Ugyan kibékült a törvényes alexandriai püspökkel, Péterrel, de csakhamar újra szakított vele, amiért az kiközösítette. Arius Péter utódja, Achilles idején visszatért az egyházba, és az alexandriai Baukalisz-templom plébánosa lett. Tanításában csakhamar merő szubordinációt hirdetett. Azt állította, hogy a Fiú az Atya teremtménye, és lényegét illetően ahhoz nemcsak nem hasonló, hanem idegen is. Sándor alexandriai püspök 318-ban zsinaton tisztázta a kérdést, és a vonakodó Ariust párthíveivel együtt kiközösítette. Arius azonban csakhamar számos követőre akadt egész Keleten,

úgyhogy csaknem az egész keleti kereszténység két pártra szakadt. Nagy Constantinus megpróbált Hosius cordobai püspökön keresztül a két párt között közvetíteni, de a tárgyalások nem vezettek eredményre. A 324-es antiókhiai zsinat, amely Arius tanítását elítélte, sem hozta meg az óhajtott békét.

A niceai zsinat (325)

Az egész keleti egyházat áthálózó szakadás Nagy Constantinust arra az elhatározásra vezette, hogy Nikaiába/Nicaeába, a Nikomédia melletti császári nyaralóba egyetemes zsinatot hívjon össze. A zsinat 325. május 20. és július 25. között ülésezett. Mintegy 250 püspök vett részt rajta, de nyugati csak öt volt közöttük. Arius pártján 17 püspök állt, de közöttük volt a kiváló képességű udvari püspök, a nikomédiai Eusebius is. Hosszú tanácskozás után az ortodox álláspont győzött. A hitvallás, amely a caesareai keresztiségi fogadalomból lett kidolgozva, a Fiúnak az Atyával való egylényegűségét (homousia) hangoztatta. Ennek a szónak a beiktatása Nagy Constantinus kívánságára történt. A zsinat kánonjai (irányelvei) praktikus kérdésekkel foglalkoztak, mint a húsvéti ünnep dátumával, bűnbánati fegyelemmel, a püspökök rangjával és szentelésével és az uzorakamattal.

A császár azt hitte, hogy a zsinattal, amelynek határozatait birodalmi törvényerőre emelte, békét teremtett. Azonban csalódott. A vita ugyanis folyt tovább, főként azért, mert a *homousios* (egylényegű) szó teológiailag még nem volt tisztázva.

Az I. konstantinápolyi zsinat (381)

Theodosius császár 381-ben Konstantinápolyba egyetemes zsinatot hirdetett meg. Ezen májustól júliusig mintegy 150 püspök vett részt. A pápát nem képviselte senki. A zsinat újra megerősítette a Niceai hitvallást, és egy ciprusi keresztiségi fogadalom alapján belefoglalt egy, a Szentlélek isteni lényegére vonatkozó mondatot. A zsinat harmadik kánona a konstantinápolyi szék rangemelését mondta ki. Ezért ezt a kánont a pápa később nem erősítette meg.

Feladatok

1. feladat (elmélyítés)

Nézd meg a lecke első oldalát, és gyűjtsd össze, mit tanítottak Jézusról Arius, illetve Alexandrosz követői!

2. feladat (elmélyítés)

A második lapon található információk alapján hasonlítsuk össze Athanasziosz és Arius életútját! Miben hasonlít, miben tér el egymástól a két életút?

3. feladat (elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, melyik császár hívta össze az I. konstantinápolyi zsinatot.

HÚSVÉT
ATHANASZIOSZ
NÍCEA
CONSTANTINUS
ALEXANDRIA
AMBROSIUS
PÜSPÖK
ASZKETIKUS
ARIUS
ÚJSZÖVETSÉG

1. Ennek az ünnepnek az időpontját rögzítette az első zsinat.
2. Arius ellenfele.
3. Az első egyetemes zsinat helyszíne.
4. Az első egyetemes zsinat összehívója.
5. Itt született és halt meg Athanasziosz.
6. Milánó püspöke.
7. Ez lett Athanasziosz 328-ban Alexandriában.
8. Önmegettartoztatató, önsanyargató.
9. Niceában száműzték.
10. A 27 irat összefoglaló neve, amiről Athanasziosz ír a húsvéti levelében.

Megfejtés: Theodosius

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. 425-ben hívta össze a császár az első egyetemes zsinatot. (H)
2. Airus szerint a Fiú egylényegű az Atyával. (H)
3. Nicea a mai Görögország területén található. (H)
4. Ambrosius Arius követője volt. (H)
5. 391-ben bezáratta az összes keresztény templomot. (H)

5. feladat (ellenőrzés)

Egészítsd ki a hiányzó részeket!

Hiszek egy Istenben, mindenható .....ban,
mennynek és földnek .....ben.

És Jézus Krisztusban,
az ő egyszülött .....ban, a mi .....ban,
aki fogantatott Szentlélektől,
..... Szűz Máriától,
..... Poncius Pilátus alatt,
megfeszítették, meghalt és eltemették.
..... a poklokra,
harmadnapon ..... a halottak közül,
fölment a .....be,
ott ül a mindenható Atya Isten .....
onnan jön el ítélni élőket és holtakat.

Hiszek Szentlélekben.

Hiszem az ..... anyaszentegyházat,
a szentek .....
a bűnök bocsánatát,
a test .....
és az örök életet. Ámen.

10. Mi van, ha tévedünk?

Kapcsolódás

Az előző órán zsinatokról, igazságkeresésről és dogmaformálódásról tanultunk. Ennek kapcsán időnként politikai érdekek vagy szavazattöbbségek győzedelmeskedtek. Ilyenkor felmerül a kérdés: **nem tévedtek-e?** Vagy merünk bízni a Szentlélek történelem- és dogmaformáló erejében?

Mostani óránk a **tévedés lehetőségével** foglalkozik.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **mi biztosít minket** abban a tekintetben, **hogyan hihetünk bátran.**

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a tévedés lehetősége felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Olykor elbizonytalanodunk. **Igaz-e az, amit hiszünk?** Van-e valami biztosítékunk? Gondoljunk a többi tudományra: biológia, földrajz, matematika. Ezekben mi adja a biztonságot? Vajon a hit dolgában bízni nem olyan, mint egykerekűzni a sínen?

Monociklizés a sínen. Nagyon kicsi az esélye, hogy sikerül, igazi cirkuszi mutatvány. Mégis kiszámítható. Erre való a fizika: alátámasztás, súlypont, súrlódás és a többi. A hit ennél bizonytalanabb, semmi nem kiszámítható, semmi nem utánozható.

Amúgy a fiú százszor leesett, olykor egész nagyokat, mire ez sikerült neki. Láttam.

Apám naplójából

A történet újra csak azt segít átgondolni, el lehet-e rontani. A kereszténység időnként felszólít minket életre szóló döntésekre, de mi van, ha ezek a döntések hibásak? Ki mondja meg, hogy szabad-e építeni ezekre?

Továbbvezető kérdés

Te mit tennél a tévedésben élő lelkész helyében? Mit lehetne tennie? Vagy: Volt-e olyan életedben, amikor valamivel kapcsolatban végletesen tévedtél?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Idézzünk fel vagy találjunk ki egy ilyet! Sajnos elég sok van. Kiderül valakiről, hogy nem is olyan jó ember. Kikutatták, hogy Petőfi nem is mondta el a Nemzeti Múzeum lépcsőjéről a *Nemzeti dal*t. Az '56-os vízilabda-válogatott tagjai közül sokan kint maradtak külföldön.

De lehet képzeletbeli dolgokat is kitalálni. Egy közösség, amit nagyon szeretünk, de kiderül, hogy valójában csak a pénzünket akarja. Hogyan változtatná ez meg a bizalmunkat?

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Keresztény gondolkodásunk minősítő vonása, hogy merünk-e kérdéseket feltenni akár a kételkedésig vagy sem. A kételkedésünk olyan stressz, amelynek feloldása személyes hitvallásunk újrafogalmazásával történhet. Így a kételkedés rendkívül hasznos.

Pál gyakran kérdez. Egy olyan szakaszt választottunk ki, ahol a kételkedés peremére is eljut. A korintusiaknak beszél a feltámadásról, és mint jó érvelő felveti azt is, mi van, ha Jézus nem támadt fel:

„Ha pedig Krisztusról azt hirdetjük, hogy feltámadt a halottak közül, hogyan mondhatják közületek némelyek, hogy nem támadnak fel a halottak? Hiszen ha nem támadnak fel a halottak, akkor Krisztus sem támadt fel. Ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi igehirdetésünk, de hiábavaló a ti hitetek is. Sőt Isten hamis tanúinak is bizonyulunk, mert akkor Istennel szemben arról tanúskodtunk, hogy feltámasztotta Krisztust, akit azonban nem támasztott fel, ha csakugyan nem támadnak fel a halottak. Mert ha a halottak nem támadnak fel, Krisztus sem támadt fel. Ha pedig Krisztus nem támadt fel, semmit sem ér a ti hitetek, még bűneitekben vagytok. Sőt akkor azok is elvesztek, akik Krisztusban hunytak el. Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk.

„Ámde Krisztus feltámadt a halottak közül, mint az elhunytak zsengeje.” (1Kor 15,12–20)

Ha a feltámadás nem igaz, akkor mindenben tévedünk, azzal szemben, hogy a hitünk alapján most azt gondoljuk, minden a miénk – ez Pál dilemmája.

A kereszténység ragaszkodik a történetiséghez. A feltámadást – minden bizonyíthatatlansága ellenére – történeti eseményként szemléli, és tiltakozik az ellen, hogy ez valamiféle lelki, szimbolikus vagy mitikus esemény lenne csupán. Nem a történeti bizonyíthatatlanság azonban a fő kérdés, hanem **a történetiség elemzése, amely nem nélkülözheti a hitet. Ez értelmezi az eseményeket Isten cselekedeteként.**

A hitünk Isten kezében van. Nem arról van szó, hogy vannak a tények, amelyeket mi jól vagy rosszul kezelünk, hanem **Isten Szentlelke rendezi a történeti eseményeket saját egzisztenciánk részévé.** A Biblia szavait ugyanígy történeti eseménynek tekinthetjük, hiszen azok az emberek ugyanezen a fordulaton mentek át, mint mi. János hitében például a történeti események már hitvallássá és kérésnévé válnak, amelynek mi olvasói vagyunk János evangéliumában. Az ő hite, hitből fakadó bizonyágtétele – ahogy Pál írja: *„hitből hitbe”*, Róm 1,17 – tehet minket is Krisztus-hívővé. Így eleveníti meg a Szentlélek a Bibliát.

Lábnyomok

 Lk 24,39–43

„Nézzétek meg a kezeimet és a lábaimat, hogy valóban én vagyok! Tapintsatok meg, és nézzétek meg jól! Mert a szellemnek nincs húsa és csontja, de amint látjátok, nekem van. És ezeket mondva, megmutatta nekik a kezeit és a lábait. Amikor pedig még mindig hitetlenkedtek örömlükben, és csodálkoztak, megkérdezte tőlük: Van itt valami ennyivalótok? Ők pedig adtak neki egy darab sült halat. Elvette, és szemük láttára megette.”

 Jer 29,13

„Ha kerestek majd, megtaláltok engem, ha teljes szívből kutattok utánam.”

 Róm 1,16–17

„Mert nem szégyellem az evangéliumot, hiszen Isten hatalma az minden hívőnek üdvösségére, először a zsidóknak, majd pedig a görögöknek. Mert abban Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki hitből hitbe, amint meg van írva: »Az igaz ember pedig hitből fog élni.«”

Bibliolvasás

János börtönben van, és alig lát abból valamit, aminek elkötelezettje volt. Egy olyan Messiásra számított, aki igazságosságot teremt, ami például abban áll, hogy az igazakat nem fogják ártatlanul börtönbe csukni és lefejezni. Elbizonytalanodik abban, hogy akit hirdetett, valóban a Messiás-e, vagy csak az ő szeretett unokatestvére. A válasz minősíti az egész életét, lehet, hogy hiába volt minden.

Mt 11,1–6

„Amikor Jézus elmondta parancsait a tizenkét tanítványnak, továbbment onnan, hogy tanítson és igét hirdessen a városokban. János pedig, amikor hallott a börtönben Krisztus cselekedeteiről, elküldte tanítványait, és megkérdezte tőle: Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várjunk? Jézus így válaszolt nekik: Menjetek, és mondjátok el Jánosnak, amiket hallotok és láttok: vakok látnak, és bénák járnak, leprások tisztulnak meg, és süketek hallanak, halottak támadnak fel, és szegényeknek hirdettetik az evangélium, és boldog, aki nem botránkozik meg énbennem.”

Beszéljétek meg!

Van, amiben engedhetünk, van, amiben nem. A feltámadás történetiségéhez ragaszkodik a kereszténység, Jézus családos vagy magányos voltahoz nem. Itt nem az egyházi konvencionalitás, hanem a teológiai súlypontok számítanak.

ApCsel 1,21–22 szerint az apostoli tanításba például nem tartozik bele a karácsonyi történet, ezért nem kell összedőlnie a hitünknek attól, hogy kiderül, hogy Jézus nem december 24-én este született.

Játék

Figyelem! A könyv játékából – hibásan – hiányoznak a segítő betűk. Ezek nélkül nagyon nehéz megfejteni. Kérjük, hogy ezeket pótlólag írja be mindenki a könyvébe!

									P
								T	
				O					
R									
			Ó						
		G							
			F						
					Á				

T	E	R	M	É	S	Z	E	T	P
M	É	N	Y	I	K	L	Á	T	A
E	I	S	A	P	O	S	T	T	T
R	L	Z	E	R	K	I	O	A	K
A	Á	S	Ó	T	L	Á	L	K	Á
G	M	G	N	A	H	K	O	H	N
L	R	O	F	N	E	Y	G	E	Y
O	Z	S	S	O	N	Á	J	K	O

Ez Isten egyetemes kinyilatkoztatásának egyike – Ők könyvünk folytonos szereplői – Az ő evangéliuma nem szinoptikus – Pál hozzá hasonlítja a törvényt betartani akaró embert – Egy nagy költő, akit apám megemlít naplójában – Ezt csinálta Péter és János Jézus sírjánál – Az ide épült város nem rejthető el – Ilyen a csak külsőségeiben megmutatkozó egyház – Ők tanúskodtak Jézus életéről – Az orgona ez – Keresztelő János azt mondta, hogy ő ilyen hang a pusztában.

11. Augustinus

Az óra célja

Augustinus életének bemutatása ifjúkorától kezdve a megtérésén át a teológiai munkásságáig. A 4–5. században élt keresztények hétköznapijainak bemutatása.

A feldolgozás módja

Beszéljünk arról a diákoknak az óra elején, hogy milyen volt a keresztények élete a 4–5. század fordulóján. Már szabad volt a keresztényeknek a vallásgyakorlás, de olykor még szembe kellett nézniük nyílt vagy burkolt ellenséges fellépésekkel. Egyre erősödött a kereszténység szerepe, 391-től már kötelező államvallás lett, de még messze nem volt mindenki keresztény.

Mutassuk be Augustinus életútját! Beszéljünk arról, hogy mi jellemezte az életét a megtérés előtt és után, mi hozott számára fordulatot. Ebből a szempontból állítsuk párhuzamba Augustinus és Pál életét, megtérését, elő- és utóéletét.

Elevenítsük fel, hogy milyen tévtanításokkal (8–10. lecke) szemben kellett fellépni Augustinusnak! Pár mondatban vázoljuk fel a diákoknak Augustinus püspöki munkáját és tanításának néhány fontosabb tételét a 2. lap jobb alsó részén található képek segítségével. Az egyházatya egy-egy gondolatáról beszélgethetünk, pl.:

„Te, Istenünk, úgy teremtettél minket, hogy szüntelenül csak tehozzád vonzódjunk. És a szívünk nem is nyugszik meg addig, amíg benned meg nem pihen.”

„Te alkottál minden időt, és minden idők előtt te léteztél.”

„Az eredendő bűn az, amit Ádámtól örököl az emberiség.”

„Istent megismerni nem más, mint az Atya hatalmát, a Fiú bölcsességét, a Szentlélek kegyelmét, magának a legteljesebb Szentháromságnak egy és oszthatatlan lényegét megismerni.”

[Az idő fogalmával kapcsolatosan pedig ennek az oldálnak az elején találunk egy nagyobb lélegzetű eszmefuttatást.](#)

Az óra anyaga a képeken

Az első kép Augustinus családját és tanulmányainak kezdetét ábrázolja. A háttérben egy tipikus római lakóház, amelyben egy római hivatalnok és családja lakhatott.

A második rajzon Karthágó látható, Augustinus rétori viseletben, mögötte élettársa (akinek a nevét nem ismerjük) és közös gyermekük, Adeodatus. Beszélgetőtársának a kezében Máté evangéliuma van. Ez a jelenet életének korai szakaszát mutatja be, amikor elutasította a Bibliát és a kereszténységet.

A lap alján található rajz nem időrendben következő esemény ábrázol, hanem egyfajta háttérként szolgál. Egy legenda szerint egyszer Augustinus a tengerparton sétált föl és alá, és azon töprengett, hogyan tudná megragadni az Isten lényegét. Egyszer csak meglátott egy kisgyermeket, aki kagylóval merte a tenger vizét a mélyedésbe, amelyet a fövénybe ásott. „Mit csinálsz?” – kérdezte Augustinus. „Kimerem a tengert” – válaszolta teljes komolysággal a gyermek, és folytatta tovább a meregetést. „És gondolod, hogy sikerülni fog?” – kérdezte nevetve. „Nekem ez biztosan előbb fog sikerülni, mint neked az, hogy megragadd az Isten lényegét!” – felelt a gyermek, és ezzel eltűnt.

A második oldal felső részén látható kép Augustinus megtérését jeleníti meg. Egy kertben van; a „gondolatbuborékokban” láthatjuk Remete Antalt és Ambrosiust (*Himnusz kakasszóra* című művének részlete látható itt), akiknek alakja hatott Augustinusra, valamint látjuk egykori kicsapongó életét. Ő így írja le a megtérését: „Egyszer csak fiú- vagy leányhangot hallok a szomszéd házból. Énekelt, s ezt ismételte: Tolle, lege! Tolle, lege! Vedd és olvasd! Vedd és olvasd! Visszanyomtam könnyeim áradatát, s felugrottam, mert semmi mást, égi parancsot láttam e jelben, hogy nyissam ki a Szentírást, s olvassam el a szemembe ötlő legelső fejezetet. Felkapva a könyvet Pál rómaiakhoz írt levelének tizenharmadik részét olvastam” – ezt a szakaszt olvashatjuk a bekeretezve a kép mellett.

Alatta egy kis képen azt látjuk, hogy Ambrosius megkereszteli Augustinust és fiát.

Az utolsó ábrán már püspökként tanítja a népet; itt két rövid részlet található a *Vallomásokból*.

Háttéranyag

Aurelius Augustinus 354-ben született a numídiái Thagastéban, ahol apja, Patricius városi hivatalnok volt. Apja pogány volt, és csak röviddel halála előtt (371) vette fel a kereszténységet. Anyja, Monica a rendkívül tehetséges egyetlen gyermeket gondos, de elkényeztetett nevelésben részesítette és a katekumének közé is beíratta. Ágoston azonban sem hittant nem tanult, sem meg nem keresztelkedett. Tanulmányait előbb Thagastéban, majd a szomszédos Madaurában, végül pedig 371-től Karthágóban végezte, ahol rétori kiképzést nyert. Itt nemcsak kicsapongó életet élt, hanem egy tartós viszonyba is bocsátkozott (384-ig), amelyben egy fia, Adeodatus (†390) született. Ekkor ismerkedett meg a manicheizmussal. Mint rétor előbb szülővárosában dolgozott (374–375), majd Karthágóban telepedett le (375–383). 384-ben Rómába ment, ahol Symmachus városi prefektus támogatásával a milánói rétori tanszéket nyerte el. Közben belső lelki válságon ment át, mert a manicheista filozófiában teljesen csalódott, és szkepticizmus gyötörte. De erős érzékisége is csapongó nyugtalanságba sodorta. Szent Ambrus püspök beszédei azonban rendkívüli hatással voltak rá, és

meggyőzték arról, hogy az újplatonizmus nemcsak a manicheista álfilozófiát dönti meg, hanem a kereszténységgel teljes összhangba is hozható. Keresztény újplatonikusok írásainak tanulmányozása során valóban sikerült megteremtenie az egységet: ő úgy megkeresztelte az újplatonizmust, mint később Szent Tamás az arisztotelizmust. Megtérése 387 húsvétján került sor Milánóban. Ezután Ostián keresztül (ahol anyja, aki csatlakozott hozzá Milánóban, meghalt) visszatért hazájába. 391-ben presbiter lett Hippóban, majd 395-ben ugyanitt segédpüspök és egy év múlva megyéspüspök. Mint apostoli főpásztor és fáradhatatlan író rendkívüli munkásságot fejtett ki. Főként sokat küzdött a donatisták, a manicheusok és a pelagiánusok ellen. 430. augusztus 28-án halt meg, amikor Hippót a vandálok javában ostromolták.

Szent Ágoston jelentőségét nem lehet eléggé méltányolni. A keresztény ókor legnagyobb gondolkodója volt, aki szellemi kincseit 427-ig 93 írásban, összesen 232 könyvben öröközte meg. De nemcsak nagy író, hanem szónok is volt: a mondott és írott szó tökéletes mestere. Nemcsak a teológiában (filozófia, dogmatika, erkölcsstan, misztika), hanem az egyházpolitikában, a szociális és kulturális életben is évszázadokra irányt mutatott (*Confessiones*).

Szent Ágoston műveiben (főként: *De Trinitate*, *De civitate Dei* és a manicheusok, donatisták és pelagiánusok ellen írt könyveiben) az egész katolikus hittudományt rendszerbe foglalta. Új történetfilozófiát vezetett be (*De civitate Dei*). A predestinációval (eleve elrendelés) és a kegyelemtannal kapcsolatban azonban visszavonta előbbi, az egyházzal egyetértő véleményét, hogy ti. a predestináció Istennek a szabad ember jó és rossz cselekedeteire vonatkozó ismeretét feltételezi. Ezután az abszolút „eleve elrendelést” hirdette: Isten a választottakkal szemben irgalmas, a nem választottakkal szemben pedig igazságos.

Ez természetesen nemcsak Isten üdvözítő akaratát (1Tim 2,4) korlátozta, hanem csakhamar elmentmondást is váltott ki. Először a brit származású neves aszkéta, Pelagius vette fel vele a szellemi harcot. 410-ben jeruzsálemi utazása során támadta Ágoston tanítását, és kétségbe vonta a kegyelem abszolút szükségességét. Pelagius tanítását több zsinat is elvetette és Ágoston is eredménnyel cáfolta (*De gratia Christi*, *De peccato originali*). De mások sem voltak Ágoston tanításával megelégedve, és megpróbálták az isteni kegyelem és emberi szabadság viszonyát jobban összehangolni. Ezek az ún. szemipelagiánusok tagadták az ember jó és rossz cselekedeteitől független isteni eleve elrendelést. Ágoston ezek ellen is fellépett (*De gratia et de libero arbitrio*), de nézete csak 529-ben, az orange-i zsinat után vált általánossá. Ennek ellenére Ágoston predestinációs és kegyelemtana az egyetemes egyházban sohasem vált honossá, később pedig egyenesen a legnagyobb zavarokhoz vezetett (protestantizmus).

(Forrás: Adriányi Gábor: *Az egyháztörténet kézikönyve*)

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Nézzük meg a második oldalon található képet! Mire gondolhatott Augustinus? Keresd ki a Bibliából a képen található igehelyet! Milyen változást indíthatott el Augustinusban ez a néhány sor?

2. feladat (elmélyítés)

Nézd meg a képeket, és olvasd el a hozzájuk tartozó szövegeket! Milyen volt Augustinus a megtérése előtt, és milyen lett a megtérése után? Mi változott meg benne és miért?

3. feladat (elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztretjvényt, megtudhatod, hogy hívták Augustinus fiát.

MÓNKA
EREDENDŐ
MANICHEUSOK
JOG
IDŐ
DONATISTÁK
SZENT
LUTHER
PÜSPÖK

1. Augustinus édesanyja.
2. Tanított erről Augustinus: „..... bűn”.
3. Fiatalkorában ezt a tanítást követte.
4. Ezt tanulta a retorika mellett.
5. Tanított erről is.
6. Vitákat folytatott velük.
7. Halála után Augustinust .....té avatták.
8. Nagy reformátor, Augustinus nagy hatással volt rá.
9. Ezt a tisztséget töltötte be Hippóban.

4. *lecke* (ellenőrzés)
Igaz vagy hamis?

1. Augustinus szülei pogányok voltak. (H)
2. Augustinus jogot és retorikát tanult. (I)
3. Született egy fia. (I)
4. Több évig remeteként élt. (I)
5. Élete végéig a manicheus tanítást vallotta. (H)
6. Ambrosius püspök Rómában megkeresztelte Augustinust. (H)
7. Augustinust pápává választották 395-ben. (H)

5. *feladat* (ellenőrzés)
Egészítsd ki a szöveget!

Aurelius Augustinus 354-ben született Észak-....., Thagastében. Apja, Patricius ..... hívő keresztény, csak közvetlenül a halála előtt ..... meg. Augustinus fiatalon, egy közeli nagyvárosban kezdte meg tanulmányait. ....tanár lett először Karthágóban, aztán Rómában, majd .....ban, a császári udvarban. Sokat gyötrődött, nem tudta, hogyan döntsön. A fordulatot az egyik barátja kertjében átélt események hozták. Mindezek hatására 387 húsvétján fiával együtt ..... Miután visszautazott a szülőföldre, ...ként élt néhány évig. Később pappá ....., 395-től az észak-afrikai Hippó városának ..... lett. Több száz könyvet írt, fennmaradtak a manicheusokkal és a donatistákkal folytatott vitái. Augustinus ..... közösséget is létrehozott, amelynek tagjai elsősorban nem fizikai, hanem szellemi munkát végeztek. Tanított az idő fogalmáról, a Szentháromságról és az eredendő bűnről. 430-ban halt meg.

Aurelius Augustinus 354-ben született Észak-Afrikában, Thagastében. Apja, Patricius *nem volt* hívő keresztény, csak közvetlenül a halála előtt *keresztelkedett* meg. Augustinus fiatalon, egy közeli nagyvárosban kezdte meg tanulmányait. *Retorikatanár* lett először Karthágóban, aztán Rómában,

majd *Milánó*ban, a császári udvarban. Sokat gyötrődött, nem tudta, hogyan döntsön. A fordulatot az egyik barátja kertjében átélt események hozták. Mindezek hatására 387 húsvétján fiával együtt *megkeresztelkedett*. Miután visszautazott a szülőföldjére, *remeteként* élt néhány évig. Később pappá *szentelték*, 395-től az észak-afrikai Hippó városának *püspöke* lett. Több száz könyvet írt, fennmaradtak a manicheusokkal és a donatistákkal folytatott vitái. Augustinus *szerezeti* közösséget is létrehozott, amelynek tagjai elsősorban nem fizikai, hanem szellemi munkát végeztek. Tanított az idő fogalmáról, a Szentháromságról és az eredendő bűnről. 430-ban halt meg.

11. Létezik-e teljesítménynélküliség?

Kapcsolódás

Az előző órán Augustinus életével foglalkoztunk, amelyben megjelenik a kegyelemből való megigazulás tanítása. A kegyelem valójában ajándék, tehát valami olyan, amihez nem kapcsolódik teljesítmény. A teljesítménynélküliség így válik könyvünkben a kegyelem szinonimájává annak ellenére, hogy nem tiltakozunk feltétlenül a szó ellen, és érezzük a jelentésbeli árnyalatokat. Ez különösen fontos egy olyan környezetben, amelyben a teljesítmény központi szerepet kap.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **mi biztosít** minket arról, hogy hihetünk bátran.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a teljesítménynélküliség fogalma felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Egy bosszantóan henyélő embert látunk itt. Vajon igaz ez? Nem lehet, hogy egész napos rettenetes fáradtságát piheni ki néhány órára? Nem lehet, hogy éppen most adott le egy fontos munkát, fejezett be egy festményt, írt meg egy könyvet? Miért irritál minket a henyélő ember látványa? Talán mert a jó ember fogalmához sokszor hozzákapcsolódik számunkra a tevékenység is.

Másfelől a teljesítménynélküliség nem jelent henyélést. Sőt! Erre gondoljunk majd a leckénk során.

Apám naplójából

Az iskola a teljesítmény-központú gondolkodás fellegvára. Ez így is van rendjén, hiszen itt kell alapvetően kialakítani a korlátokat és lehetőségeket. Itt aki jól teljesít, jutalmat kap, ráadásul még a teljesítmény mértékét is nyomon lehet követni az osztályzatokon. Éppen ezért meglehetősen megdöbbentő, ha egy tanár – akinek felelőssége a teljesítmények számontartása – teljesítmény nélküli döntést hoz. Azonnal kitűnik, hogy az ilyen fordulatok mennyire meghatók és emberformálók.

Továbbvezető kérdés

Mi van, ha a fiú nem fogadja el a megtiszteltetést azzal, hogy ő ezt nem érdemli meg?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Csak egy kis adalék egy nemrég futott sajtoreklámból (2014): az kapja a dobozból a maradék két sajtot, aki a legjobban megérdemli. Eleve a nagypapa kérdezi meg, aki már vesztésként indulna: ki érdemli ma meg a dupla adag sajtot? Az apuka a munkájára hivatkozik, kettő helyett kell dolgoznia, az anyuka a magzatára, kettő helyett kell ennie, a kislány macijának pedig nagyra kell nőnie. Szerencséjük van, mert már valaki kilopott a dobozból kettőt, így a hat osztható hárommal. Hangulatos és kedves, de elrejteti azt a gondolatot, hogy a plusz sajt annak jár, aki a legjobban teljesít.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A **kegyelemből való megigazulás** tanítása gondolkodásunk alapvető pillére. A kegyelem valójában **ajándék**, tehát valami olyan, amihez nem kapcsolódik teljesítmény. A teljesítménynélküliség így válik könyvünkben a **kegyelem szinonimájává** annak ellenére, hogy nem tiltakozunk feltétlenül a kegyelem szó ellen, és érezzük a jelentésbeli árnyalatokat. Ez különösen fontos kérdés egy olyan környezetben, amelyben a teljesítmény központi szerepet kap.

Világunk alapján teljesítményekhez kötődik: felvételikhez, próbákhoz, versenyekhez, osztályzatokhoz, értékelésekhez, érmekhez. Gyakran ez válik **emberi kapcsolataink, közösségeink mértékévé**.

Nagyon izgalmas kérdés **az emberi élet értéke**, amit gyakran éppen a teljesítmény határoz meg. (Lelkészi munkám során gyakran találok azzal, hogy temetéskor azt, hogy valaki jó ember volt, úgy fogalmazták meg: sokat dolgozott.)

Az evangélikus egyházhoz ma hivatalosan az tartozik, aki fizet, tehát **anyagilag teljesít**.

A nevelésben ismerjük a **megelőlegezett bizalom** értékét, de ennek is szoktunk határt szabni.

Fondorlatosan **vissza lehet élni** azzal, hogy valaki eljuttassa azt, hogy nem vár teljesítményt, közben éppen ezzel akarja nagyobb teljesítményre ösztönözni alárendeltjeit. Ezt az üzleti világban gyakran tapasztaljuk.

A kereszténység komolyan gondolja, hogy **Isten nem a teljesítményeink alapján szeret** minket, ezzel felfordítja a vallások világát, hiszen Isten **nem vár semmit tőlünk, csak reméli, hogy szeretete minket is tettekre ösztönöz**. Ezt a „nem várás” helyezi el emberi kapcsolatainkban, a világban való forgolódásunkban és felé megmutató bizalmunkban is.

Másfelől a teljesítménynélküliség nem henyélés. Nem pártoljuk a lustaságot, a tétlenkedést, a döntésképtelenséget. Sőt! **A teljesítménynélküliség még nagyobb teljesítményekre ösztönöz**. Erről beszéltünk már a szolga és fiú páli gondolatmenetében is.

Lábnyomok

☞ Dán 9,18b

„Mert nem a magunk igaz tetteiben, hanem a te nagy irgalmadban bízva visszük eléd könyörgéseinket.”

👣 Lk 4,18–19

„Az Úrnak Lelke van énrajtam, mert felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek; azért küldött el, hogy a szabadulást hirdessem a foglyoknak, és a vakoknak szemük megnyílását; hogy szabadon bocsássam a megkínzottakat, és hirdessem az Úr kedves esztendejét.”

👣 1Kor 1,26–31

„Mert nézzétek csak a ti elhívásokatokat, testvéreim; nem sokan vannak köztetek, akik emberi megítélés szerint bölcssek, hatalmasok vagy előkelők. Sőt azokat választotta ki Isten, akik a világ szemében bolondok, hogy megszégyenítse a bölcseket, és azokat választotta ki Isten, akik a világ szemében erőtlenek, hogy megszégyenítse az erőseket, és azokat választotta ki Isten, akik a világ szemében nem előkelők, sőt lenézettek, és a semmiket, hogy semmikké tegye a valamiket, hogy egyetlen ember se dicsekedjék az Isten színe előtt.

Az ő munkája az, hogy ti Krisztus Jézusban vagytok. Őt tette nekünk Isten bölcsességgé, igazsággá, megszentelődéssé és megváltássá, **hogy amint meg van írva: »Aki dicsekszik, az Úrral dicsekedjék.«**”

Bibliaolvasás

Zákeus rosszul teljesít a jerikóiak szerint. Csaló és alacsony. Áruló és tisztátalan. Jézus azonban nem a teljesítményt keresi benne, emiatt Zákeus is másképp látja a világot.

Lk 19,1–10

„Ezután Jézus Jerikóba ért, és áthaladt rajta. Élt ott egy Zákeus nevű gazdag ember, aki fővámszedő volt. Szerette volna látni, hogy ki az a Jézus, de kis termetű lévén, nem láthatta a sokaságtól. Ezért előrefutott, és felmászott egy vadfügefára, hogy lássa őt, mert arra kellett elmennie. Amikor Jézus odaért, felnézett, és így szólt hozzá: Zákeus, jöjj le hamar, mert ma a te házában kell megszállnom. Ekkor sietve lejött, és örömmel befogadta. Akik ezt látták, mindnyájan zúgolódtak, és így szóltak: Bűnös embernél szállt meg. Zákeus pedig odaállt az Úr elé, és ezt mondta: Uram, íme, vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakitől valamit törvénytelenül vettem el, a négyszeresét adom vissza annak. Jézus így felelt neki: Ma lett üdvössége ennek a háznak, mivelhogy ő is Ábrahám fia. Mert az Emberfia azért jött, hogy megkeresse és megtartsa az elvesztettet.”

Beszéljétek meg!

A Mikulásról még lehet vitázgatni, de az egyetemi (óvodai, általános iskolai, gimnáziumi) felvételi vérré megy. Csak a legjobban teljesítő (győztesek) juthatnak tovább megfelelő módon. A többiek vesztesek, és azok is maradnak. Félelmetes rendszer.

Játék

Figyelem! A könyv játékában – hibásan – három meghatározás egy előző anyagból maradt bent. Ezeket ki kell javítan!

A meghatározások mindegyike az órai anyag fogalma. Ennek alapján akár vissza is lehet kérdezni a tanultakat.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.
T	H	E	S	S	Z	A	L	O	N	I	K	A	I	A	K	H	O	Z
E	A	V	Z	Z	Á	P	U	R	A	G	I	P	S	S	E	A	K	Ú
L	T	É	E	I	K	O	K	I	P	A	S	Á	T	Z	R	N	T	G
J	A	S	R	G	E	S	Á	E	L	Z		M	E	T	E	G	A	O
E	L		E	O	U	T	C	N	Ó	S			N	A	S	U	T	L
S	O		T	R	S	O	S	T		Á				L	Z	L	Á	Ó
Í	M			Ú		L		Á		G				K	T	A	S	D
T				S				L		O				Ö	É	T		Á
M				Á				T		S				Z	N			S
É				G				S		S				Ö	Y			S
N								Á		Á				S	S			S
Y								G		G				S	É			S
														É	G			
														G				

1. A mi társadalmunk e szerint értékeli az embereket.
2. Akinek van, másokat irányíthat.
3. Csak az nem jut hozzá, aki nem akar dolgozni.
4. Aki vizet hordott, az mehetett ide: Isten ezt teszi velünk teljesítmények nélkül is.
5. Egy apától elfogadható.
6. Alacsony vámszedő.
7. Jézus küldötte.
8. Aki nem hord vizet, itt is ülhet. Ebben az evangéliumban olvasunk Zákeusról.
9. Irányultság.
10. Az emlékeket őrzi.
11. Erre számítunk peres ügyeinkben.
12. Itt tudsz inni: Ilyen termetű Zákeus.
13. Az ő írásai kezdik minden leckénket.
14. Ő teremtett mindent.
15. Amikor az emberek együtt ülnek le enni.
16. A világvallások egyike.
17. Kedv.
18. Ezen keresztül jutunk ismeretekhez.
19. Lázadás.

12. Szerzetesség Keleten és Nyugaton

Az óra célja

A keleti és nyugati szerzetesség kialakulásának és fejlődésének ismertetése. A szerzetesi élet mindennapjainak bemutatása.

Feldolgozás módja

Az óra elején a lecke első képével kapcsolatosan mutassuk be, hogyan éltek a remetéik, miért éltek a világtól elvonulva. Miután bemutattuk ezt az időszakot, osszuk két részre a csoportot: az egyik felének az lesz a feladata, hogy érveljen a remete-életforma mellett, a csoport másik fele pedig ezzel szemben. A lecke második képével kapcsolatosan kérdezzük meg a csoportot: Milyen hangulatot sugároz a kép? Mi lehet fontos ezeknek az embereknek? Miről mondanak le, és mi az, amit kapnak, mi az, amit ebben a szerzetesi életformában átélhetnek? Ha ezeket a kérdéseket megvitattuk, mutassuk be, hogyan alakult ki a szerzetesség Keleten és Nyugaton! A leckében szereplő három meghatározó személy (Márton, Patrik és Benedek) életművén keresztül beszéljünk arról, hogy milyen szerepet töltött be a szerzetesség a középkori Európa életében! A második oldal alsó felén található kép részleteinek segítségével mutassuk be a kolostori élet mindennapjait!

Az óra anyaga a képeken

Az első rajz a sivatagi remetéik elvonuló életébe enged betekinteni, akik sátrakban, barlangokban, szabad ég alatt vagy éppen egy oszlop tetején éltek magányosan, vagy több remetével együtt remetetelepet alkotva. Az emberek gyakran zarándokoltak a remetéikhez gyónni, imádkozni és lelki támaszért. Ezt kívánja megismertetni a kép, illetve a képhez tartozó párbeszéd. Az elvonulás és a világi élet kontrasztjára világítanak rá a patkányok.

A keleti szerzetesek életét mutatja be a lap alsó felén található ábra. A szerzetes monológja a szerzetesi élet mindennapjait mutatja be.

A nyugati szerzetesség három meghatározó alakjával és a hozzájuk kapcsolódó információkkal találkozunk a második oldalon lévő térképen. Alatta egy középkori kolostor épületkomplexuma látható. Ezen a rajzon az apró részletek mutatják be a nyugati szerzetesek életét. Oktatás, betegápolás, gazdálkodás, szegények ételmezése, kódexmásolás, liturgia, imaórák, felolvasások egy-egy apró rajzon jelennek meg.

Háttérismeretek

Az aszkézis, vagyis a tökéletes lemondás a világ javairól és élvezeteiről az antik világban is jól ismert volt, és gondolatát még a pogány orphikusok, püthagoreusok és kynikusok, valamint a zsidó esszénusok is terjesztették. A keresztény aszkétikus-szerzetesi mozgalom – amint a kutatás többször is megállapította – mégsem innét kölcsönözte eredetét. Az aszkézist a kereszténység kezdettől fogva gyakorolta, és követőit, a pneumatikusokat különösen is megbecsülte. Ugyanakkor azonban annak túlzásba menő kinövéseit (a házasság lebecsülését, a montanisták, markionisták tévedéseit) elítélte. Az első keresztény aszkéták többnyire külön-külön, néha azonban közösségben is az egyházközösségen belül laktak, és annak életében tevékenyen részt vettek.

Az askzétikus-szerzetesi mozgalom természetesen szülőhazájában, Egyiptomban terjedt el leggyorsabban. Palladius helenopoliszi püspök 400 körül írt *Historia monachorum in Aegypto* című munkájában arról számol be, hogy csupán Oxyrhynchusban tízezer férfi és kétezer női szerzetes élt (Cap. 5). Palesztinában Epiphanius, a későbbi szalamiszi püspök, egy gazdag római nő, Melania és Jeromossal együtt Szent Paula alapított kolostorokat. Szíriában a remete-szerzetesség nemcsak gyorsan terjedt el, hanem sajtószerű formát is öltött. A messzalianusok vagy euchiták (Nagy Vazul harcolt ellenük) kizárólag az imádságnak és koldulásból éltek, mások befalaztatták magukat (rekluzák), a styliták oszlopokon tengették életüket, Simeon (+459) harminc évig élt egy húszméteres oszlop tetején négy négyzetméternyi területen, míg a konstantinápolyi szír akoiméták (álmatlanok) lehetőleg sohasem aludtak. *Ázsiában* a szerzetesség atyja **Nagy Szent Vazul (Baszileosz)** lett, aki Eusztathiosz nyomában és Nazianzi Szent Gergely segítségével a keleti szerzetesi élet formáját alakította ki és írta meg (*Regula fusius tractata, Regula brevius tractata*). Bár Nyugaton a remete szerzetesség már ismert fogalom volt, igazi megalapítója mégis **Szent Márton** későbbi tours-i püspök lett (+400), akinek kolostora (Marmoutier = Martini monasterium) és még inkább Sulpicius Severus által megírt életrajza – mint Szent Antal esetében – a nyugati szerzetesség leghatásosabb terjesztőjének bizonyult. 404 körül Cassianus alapított férfi és női kolostort Marseille-ben, és tapasztalatait két munkában is megörökítette (*Constitutiones Coenobitorum; Collationes Patrum* 430 körül). Itáliában az első kolostor 380 körül Milánóban keletkezett, Róma csak évtizedek múlva követte példáját. Szent Ágoston Afrikában a hippói apácáknak külön szabályt állított össze (211 sz. levele), amely egészen a legújabb korig a kolostorok irányelvül szolgált.

Írországra **Szent Patrik** révén jutott el a keresztény tanítás. Patrik valószínűleg Skóciában keresztény szülők gyermekeként látta meg a napvilágot 389 körül. Fiatalsága néhány évét rabságban Írországra töltötte, ahová a tengeri rablók hurcolták. Több, sanyarú munkában töltött esztendő után sikerült Galliába menekülnie, ahol szerzetes lett. Gallia leghíresebb kolostorai egyikében elsajátította a szent tudományokkal együtt a hittérítői lelkületet. Missziós püspökké valószínűleg Galliában szentelték. 432 körül érkezett Írországra, ahol oly eredményesen hirdette az evangéliumot, hogy tanítványai segítségével a nép nagyobbik részét megtérítette. Az ír egyházon belül fontos szerepet kapott az egész országot behálózó kolostori rendszer és a szerzetesi lelkület.

A szerzetesség Nyugaton igazán csak **Szent Benedek** nyomában tudott honossá válni. Méltán tartják tehát őt a nyugati szerzetesség atyjának. Életét – erősen legendás formában – és szabályzatát jóval halála után tulajdonképpen Nagy Szent Gergely pápa tette népszerűvé (*Dialogi de vita et miraculis patrum Italicorum* második könyve), és így a középkor egyik alkotóeleme lett. Szent Benedek 480 körül Nursiában (ma Norcia, Perugia mellett) született, Rómában tanult, és fiatalon a szabin hegyek egyik barlangjában, Subiaco mellett remeteéletet folytatott. Itt csakhamar követőkre akadt, és több kolostort is alapított. 529 körül Monte Cassinóba vonult, és ott alapított kolostort. Itt írta szabályzatát, és itt is halt meg 547-ben. Szerzetesi ideálját sikerült a keleti és a dél-galliai tradícióval tökéletesen összehangolni, ez biztosította szabályzatának hallatlan sikerét. Szerinte a szerzetesek nem egyebek, mint hívek, akik a keresztségi fogadalmat komolyan veszik. Ezért a világot főként belsőleg kell elhagyni, és a szerzetes a kolostorban (monasterium) egy családot (*familia, militia Christi, schola dominici servitii*) alkot. Itt az apát vezetésének vetik alá magukat. A helyhezkööttség (*stabilitas loci*) gondoskodik arról, hogy a szerzetes kolostorát nem hagyja el. A kolostornak azonban éppen ezért teljesen önállóan és önfenntartónak kell lennie. A kolostor legfőbb foglalatossága a munka mellett Isten tisztelete a liturgiában (*opus Dei; ora et labora*).

A nyugati szerzetesség fejlődésére Szent Benedek mellett **Cassiodorus** (485 körül–580 körül) is igen nagy befolyással volt. Miután magas állami hivatalairól lemondott, és a kalábriai birtokán alapított Vivarium kolostorába vonult (hogy ott maga is szerzetes lett-e, vitatott), hatalmas kompendiumok összeállításával lényegesen hozzájárult az antik kultúra megmentéséhez. Írásai Szent Benedeket is befolyásolták. Azáltal, hogy a szellemi munkát a szerzetesek kötelességévé tette – mint később Szent Benedek is –, a nyugati szerzetességnek tudományos jelleget kölcsönzött. A következő évszázadok

kolostori iskolái innét veszik eredetüket, és a szerzetesek fáradhatatlan másolói és kulturális tevékenysége is ebből a szellemből született.

(Forrás: Adriányi Gábor: *Az egyháztörténet kézikönyve*)

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

A lecke első képe alapján fogalmazd meg, hogy miért keresték fel az emberek a remetéket!

2. feladat (ráhangolás)

Nézzük meg a második oldalon található képet, amely a kolostori életet mutatja be!

Gyűjtsd össze, milyen tevékenységeket végeznek a szerzetesek!

3. feladat

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, melyik az egyetlen magyar alapítású szerzetesrend.

PATRIK
MÁRTON
REGULA
KOLOSTOR
PAKHOMIOSZ

1. Az írekhez vitte el a kereszténységet.
  2. Galliában alapított szerzetesi közösséget.
  3. Szerzetesi szabályzat.
  4. Itt laknak a szerzetesek.
  5. Théba közelében remeteközösséget alapított.
- Megfejtés: pálos

4. feladat (ellenőrzés)

1. A remetéik kolostorokban élnek. (H)
2. Regulának nevezik a szerzetesek ruháját. (H)
3. Nagy Baszileosz a keleti szerzetesség meghatározó alakja volt. (I)
4. A monostor élén az apát áll. (I)
5. Szent Márton térítette meg az íreket. (H)
6. A szerzetesek egész nap csak imádkoznak. (H)
7. Nagy Szent Gergely pápa kötelezővé tette minden szerzetesrend számára Benedek reguláját. (I)

5. feladat (elmélyítés)

Nézz utána, hogy Magyarországon milyen szerzetesrendek működnek, és ezek a szerzetesrendek mivel foglalkoznak!

12. Szabad-e kivonulni?

Kapcsolódás

Mivel az elmúlt órán a keleti és nyugati szerzetességgel foglalkoztunk, ebben a leckében a szerzetesi életforma mögött húzódó gondolatot, **a világból való kivonulást**, annak **lehetőségeit és veszélyeit** tárgyaljuk.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **hogyan éljük át ma a közösségtől való elvonultságot**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a közösségtől való elvonultság lehetőségei és veszélyei felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Mosogatás előtt gumikesztyűt húzok. Furcsa érzés. Az edények egészen más tapintásúak, más a víz, más a hideg és a meleg. Viszont nem ér el a vegyszer, amit a mosogatáshoz használok, a víz nem áztatja szét a kezem. Amikor végeztem, lehúzom a kesztyűt, a kezem száraz. Mintha nem is mosogattam volna. Ilyen a távolmaradás.

Továbbvezető kérdés

Szoktatok-e mosogatni? Nem jobb érzés közvetlenül érezni mindent? Ez hasonlít a közösséghez való kapcsolatunkhoz. Lehet, hogy nem sérülünk meg, de **nem is vagyunk benne** igazán.

Apám naplójából

A hegyekben ugyan nem az volt a cél, hogy kivonuljunk a világ kísértéseiből, inkább az elrejtőzés az akkori politikai figyelem elől, de kivonulásként is hatott. Az ebben részt vevők óhatatlanul zárt közösséget formáltak arra az időre. Érdekes, hogy annak a közösségnek az időleges összezártsága mind a mai napig hat. Könnyű volt ebben a hangulatban kereszténynek lenni.

Továbbvezető kérdés

Volt-e már olyan, hogy különvonulatok, és ezt a közösséget **magatok válogattátok** össze?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Ez a kissé vicces hangzavar azért jól megmutatja, hogy mennyivel könnyebb egy dallamra koncentrálni, ha nincsenek zavaró dallamok a közelben.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A kereszténység lényegéhez tartozik a misszió. Így **az elzárkózás idegen tőle**. A jézusi életforma elvonultságban elveszíti az értelmét, mivel ez alapvetően **közösségben** élhető meg. A cselekedetek és döntések világa elől nem lehet elrejtőzni.

A kereszténységben van **magány** is. Jézus az imádkozáshoz a belső szobát ajánlja, és olykor ő maga is elvonult, de rövid időre rá **visszavezet** mindenkit az emberek közé, és maga is visszatér.

Ennek ellenére a keresztényeket gyakran **vonzza a magány**. A magányos kereszténység élhetőnek látszik ugyan, de éppen a döntések hiánya, a közösségi lét távolsága miatt **torzul, értelmét veszti**. Az elvonultság gyakran távolságtartást, **a világi folyamatokból való kivonulást** jelentheti. Ez az, ami tanulóinkat leginkább elérheti.

Korunk számára ez a kérdés újabb aspektusban tűnik fel. Egyre többen vannak, akik a kereszténységüket az **egyház nélkül** gyakorolják. Ez is egyféle elvonultság, de nem a világból, hanem az egyházból. Erről a végén érintőlegesen szó esik, de az anyag törzse: elvonultság a világtól.

Lábnymok

👣 Mk 1,35–3

„Nagyon korán, amikor még sötét volt, felkelt (Jézus), és félrevonult egy lakatlan helyre, és ott imádkozott. Simon és a vele levők azonban utána siettek, és amikor megtalálták, így szóltak hozzá: Mindenki téged keres. Ő pedig ezt mondta nekik: Menjünk máshova, a szomszédos helységekbe, hogy ott is hirdessem az igét, mert ezért jöttem.”

👣 Mt 6,6

„Te pedig amikor imádkozol, menj be a belső szobádba, és ajtódat bezárva imádkozzál Atyádhoz, aki rejtve van; a te Atyád pedig, aki látja, amit titokban teszel, megjutalmaz majd téged.”

👣 Mt 5,15

„Lámpást sem azért gyújtanak, hogy a véka alá tegyék, hanem a lámpatartóra, hogy világítson mindenkinek a házban.”

👣 Mk 1,12–13

„A Lélek pedig azonnal kivitte őt a pusztába. Negyven napig volt a pusztában, miközben kísértette a Sátán. Vadállatok között élt, és angyalok szolgáltak neki.”

Bibliaolvasás

A kultikus tisztaság itt metaforává válik, hiszen Pétert arra biztatja, hogy bátran keresztelje meg a pogány rómaid, Kornéliuszt. Ez is egyféle elvonultság: **nehogy valaki más érintse a vallásomat**.

ApCsel 10,9–17

„Másnap, amíg ők úton voltak, és a városhoz közeledtek, Péter déltájban felment a ház tetejére imádkozni. Közben azonban megéhezett, és enni kívánt. Amíg az ételt készítették, révületbe esett, és látta, hogy az ég megnyílik, és leszáll valami nagy lepedőhöz hasonló, amely négy sarkánál fogva ereszkedett le a földre. Benne volt a föld mindenféle négylábú és csúszómászó állata, és az ég mindenféle madara. Ekkor hang hallatszott: Kelj fel, Péter, öld és egyél! Péter azonban így szólt: Semmiképpen sem, Uram, mert soha nem ettem semmi szentségtelent vagy tisztátalant. De másodszor is szólt hozzá a hang: Amit

Isten megtisztított, azt te ne mondd tisztátalannak! Ez pedig három ízben is így történt, és azután az egész azonnal felemelkedett az égbe.

Amint pedig Péter azon tűnődött magában, hogy mi lehet az a látomás, amelyet látott, íme, azok a férfiak, akiket Kornéliusz küldött, Simon háza után kérdezősködve megálltak a kapu előtt.”

Beszéljétek meg!

Itt kerül elő ez a nagyon érdekes folyamat, röviden érdemes megbeszélni. Fontos, hogy itt most a fő szempont a kivonulás. Ebben az összefüggésben **az egyház népe jelenti a világot**. A helyzet kialakulásához talán az egyházban való csalódás vezetett, de lehet, hogy a fogyasztói társadalomnak az a sajátossága, hogy az ember szereti úgy összeválogatni a maga eszközeit, tárgyait, ahogy akarja, és nem szereti, ha ebbe bárki beleszól. Most inkább a csalódást emeljük ki, a többitől még lesz szó más-kor. Az egyház népét nehéz elviselni, zavarnak kegyességemben. Mi okoz terhet egy fiatal számára a gyülekezet népében? Várhatóan megjelenik a „képmutatás” szava, de lehet, hogy a rugalmatlanságról, az öregekről vagy a lelkeszről beszélnek majd.

Játék

Az elvonultság egyik formája az, amit ebből a titkosírásból ki lehet hozni. A betűk soha nem azt a hangzót hordozzák, amit mi ismerünk, hanem mást. Csak rá kell jönni, melyik betű melyiket fedi. Segítségképpen három másik – ezúttal értelmes – szó fordítását megadjuk.

S	Z	E	R	Z	E	T	E	S	I		É	L	E	T	F	O	R	M	A
F	M	S	L	M	S	K	S	F	O		Z	R	S	K	P	I	L	Y	U

ESZKIMÓ = AEÉTOZJ

KIRÁLY = TOLYRM

FURKÁL = SALTZR

13. Pápaság, egyházszakadás

Az óra célja

A pápaság megerősödésének és az investitúraharc kibontakozásának bemutatása. A skizma okainak és következményeinek ismertetése.

Feldolgozás módja

A pápaság-császárság küzdelmeit több kép szemlélteti, az egyházszakadás kérdését csak egy mutatja be, azonban mindkét téma ugyanolyan fontos. Fordítsunk ugyanannyi időt a második témára, mint az elsőre! Az óra felvezetésében mutassuk be, miként változott a kereszténység szerepe és befolyása a kezdetektől a constantinusi fordulatig és azután. Utaljunk rá, hogy a világi hatalom és az egyház viszonya a világtörténelem során ugyanilyen kilengéseket élt/él meg. Mutassuk be a pápaság és a császárság intézményének megerősödését és azt, hogy ez magában hordozza a konfliktust. Beszéljük meg, hogyan és mivel tudott nyomást gyakorolni a császárság a pápaságra és fordítva.

Az egyházszakadás azért is fontos téma, mert ennek kapcsán a vallások és felekezetek közötti párbeszédéről, illetve a párbeszéd hiányáról és a konfliktusokról is tudunk beszélgetni. Vázzuk fel, mi volt az egyházszakadás hátterében, és melyek a skizma máig is érzékelhető következményei! Beszéljünk arról is, hogy az utóbbi évtizedekben mennyit közeledett egymáshoz a keleti és nyugati egyház.

Az óra anyaga a képeken

Több kis képből áll ez a lecke. Az első két kép (Nagy Leó pápa és Nagy Gergely pápa) a pápaság megerősödését mutatja be. A harmadik és a negyedik kép (II. István pápa és Nagy Károly) pedig a frank befolyást szemlélteti. Ezt a helyzetet kívánta ellensúlyozni a „constantinusi adománylevél”.

Időrendi sorrendben IV. Henrik és VII. Gergely, a császárság és a pápaság küzdelmének kibontakozását láthatjuk a lap alján. Ezt követi a kiközösítésről és a császár Canossa-járásáról szóló két rajz a második oldal tetején.

Az egyházszakadást a pápa és egy keleti pátriárka vitája szimbolizálja, a patkányok párbeszéde a skizmával kapcsolatos kérdéseket vet fel.

Háttéranyag

Investitúraharc

Az egyház megreformálásának szellemi irányítója egy volt clunyi szerzetes lett, aki 1073-ban **VII. Gergely** néven foglalta el a pápai trónust. A reform eleinte az egyház erkölcsi megújítására szorított: a pápa kötelezővé tette a papok nőtlenségét, a cölibátust – ami addig csak a szerzetesekre volt kötelező –, megtiltotta a szimóniát, vagyis a papi tisztségek anyagi javak ellenében történő megszerzését. Gergely pápa azonban nem elégedett meg ennyivel, ő immár korlátlan hatalmat igényelt a pápaságnak a keresztény egyház felett, sőt elsőbbséget követelt minden világi hatalommal szemben. Ez a követelmény fogalmazódott meg *A pápai hatalomról* címmel 1075-ben kiadott iratban. Ebben többek között megtiltotta a világi investitúrát, azaz a királyok nem iktathattak be többé főpapokat egyházi méltóságukba. Ez leginkább a Német-római Birodalmat sértette, ahol a püspökök voltak a császár legszilárdabb támaszai.

IV. Henrik (1056–1106) császár válasza nem sokat váratott magára. A hozzá hű püspökökkel – akiknek amúgy sem tetszett a kötelező cölibátus – letétette a pápát. A pápa válaszul kiátkozta a császárt, és minden hűbéresét felmentette hűségesküje alól. Ekkor mutatkozott meg igazán az egyház megnövekedett tekintélye: a német püspökök többsége nem mert szembeszállni a pápai akarral. Nehezítette Henrik helyzetét, hogy a német hercegek egy része kihasználta az alkalmat, és megpróbálta önállósítani magát. A császár megingott trónját csak úgy menthette meg, ha feloldozást nyer a pápától.

Európa leghatalmasabb uralkodója 1077 csikorgó telén három napon át vezekelt Canossa vára alatt, amíg a pápa végül kegyeskedett feloldozni. A Canossa-járással az investitúraharc nem ért véget. A megaláztatást túlélő Henrik ellenpápát választatott, majd Rómába is bevonult, Gergely pápa pedig száműzöttként halt meg.

Hosszú távon mégis a pápaság bizonyult erősebbnek, a megegyezésre azonban majd' ötven évet kellett várni. 1122-ben IV. Henrik fia, V. Henrik császár megkötötte Rómával a wormszi konkordátumot (konkordátum = az egyházi és a világi hatalom egyezménye), amelynek értelmében a püspökök beiktatásánál az egyházi hatalom jelképeit, a gyűrűt és a pásztorbotot a pápa, a hűbéri birtok jelképét, a jogart pedig a császár adja át a leendő főpápnak. A császár által kicsikart engedmény nem bírt jelentőséggel, mivel az egyezmény egyszer s mindenkorra megvonta a császártól azt a jogot, hogy a német birodalom főpapjait maga nevezze ki.

Ezzel lezárult a küzdelem első szakasza. A Szentszék ekkor vált igazából a katolikus hívók legfőbb hatalmává, amely mentes volt a világi erők befolyásától. Ettől kezdve az egyház maga intézhette ügyeit, maguk választották püspökeiket és pápájukat, az egyházi testületek csak Rómától kaphattak utasítást. A pápaság olyan független erővé vált, amely minden katolikus országban jelen volt, és véleményét a világi hatalmak sem kerülhették meg. Ezáltal olyan sajátos kettős hatalom keletkezett, amelyre még nem volt példa a történelemben. Egyrészt az egyház földbirtokai révén továbbra is az uralkodók alattvalója maradt, és tevékenyen részt vett az adott ország irányításában. Másrészt az egyház államok feletti intézmény lett, amely mint külső hatalom volt jelen egy-egy országban. A klérusnak egyszerre kellett hűséggel szolgálnia királyát és engedelmességednie a pápának; a püspök egyszerre volt a Szentszéknek és világi hűbérurának alattvalója. E kettős hűség nagyon kényes volt, és az egyensúly könnyen fel is borulhatott. Elég volt hozzá egy-egy akaratosabb uralkodó vagy pápa, aki nyomatékosabban hivatkozott vélt jogaira, és máris újból fellángolt a harc az egyház és a világi hatalom között.

A keleti egyházszakadás

Az az egyházpolitikai, liturgikus, egyházfegyelmi és hitbeli szakadék, amely Kelet és Nyugat kereszténysége között már évszázadok óta tátongott, a középkor folyamán még mélyebbé vált. Az újabb feszültségre politikai okok adtak alkalmat, de tagadhatatlan, hogy a reform által szított nyugati egyházi öntudat is megtette a magáét. Amikor a normannok a bizánci fennhatóság alá tartozó Dél-Itáliát megtámadták, **IX. Konstantin** császár hajlandó volt (Monamachos, 1042–1055) **IX. Leó** pápával (1048–1054) szövetséget kötni. Az önérzetes és féltékeny Kerullarios Mihály pátriárka (1043–1058) azonban attól tartott, hogy győzelme esetén a pápa Dél-Itáliát joghatósága alá vonhatja, ezért egyházi intézkedésekkel (latin kolostorok bezárásával, elvi támadásokkal stb.) a szövetséget meghiúsította. Leó pápa a szövetség megkötésére és a felmerült egyházi nézeteltérések elsimítására Humbert de Silva Candida kardinálist, Lotharingiai Frigyes kancellárját és Pétert, Amalfi érsekét küldte Konstantinápolyba. A tárgyalások teljesen eredménytelenül végződtek. A pátriárka a követeket még csak fogadni sem volt hajlandó. Erre Humbert kardinális elvesztette önuralmát, a pátriárka ellen egy szenvedélyes támadóiratot szerkesztett, egy kiközösítő bullát írt, és azt „videat Deus et iudicet” felkiáltással az orthodox papság tiltakozása közepette 1054. július 16-án a Hagia Sophia főoltárára helyezte. Tettének helyessége máig is vitatott, mert kétséges, hogy erre volt-e felhatalmazása; de amennyiben volt is, Leó pápa már április 19-én meghalt, és utóda még nem volt megválasztva. VI. Pál pápa 1965. december 7-én a kiközösítő bullát ünnepélyesen visszavonta.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Nézzük meg a lecke utolsó képét! Takarjuk ki a szöveget, csak az egymással hevesen vitázó papok legyenek láthatóak. Tegyük fel a kérdést a csoportnak: vajon miről és miért vitatkoznak a képen látható személyek?

2. feladat (elmélyítés)

Nézd meg a lecke képeit, és olvasd el a hozzájuk tartozó szöveget! Az itt található információk alapján gyűjtsd össze azokat a történelmi eseményeket, amikor a világi hatalom volt az erősebb, és azokat az eseményeket, amelyek arról tanúskodnak, hogy abban az időszakban az egyházi hatalom bizonyult erősebbnek.

3. feladat (elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, mi az egyházszakadás görög megnevezése.

CANOSSA
LONGOBÁRDOK
CONSTANTINUS
EGYHÁZ
RÓMA
INVESTITÚRA

Megoldás: skizma

1. Itt vezekelt IV. Henrik.
2. Kis Pippin őket űzte el.
3. Neki tulajdonítottak egy adománylevelet.
4. A nyugati egyház szerint a pápa az ..... feje.
5. A Pápai Állam fővárosa.
6. Világi birtok és egyházi tisztség adományozása.

4. feladat

Igaz vagy hamis? (ellenőrzés)

1. Nagy Gergely pápa misszionáriusokat küldött a pogány területekre. (I)
2. IV. Henrik nem akart behódolni VII. Gergelynek. (I)
3. Nagy Károly a püspököket a világi hatalomtól teljesen független személyeknek tekintette. (H)
4. 1054-ben elszakadt egymástól a keleti és a nyugati kereszténység. (I)
5. V. Henrik lemondott arról, hogy ő nevezze ki a püspököket. (I)

5. feladat (ellenőrzés)

Mit tanít a keleti és a nyugati egyház?

	Nyugat	Kelet
Az egyház nyelve		
Ezt tanítják a Szentlélekről		
A papok házasodhatnak?		
Hogyan tekintenek a pápára?		

13. Hogyan élhetünk együtt másféle emberekkel?

Kapcsolódás

Mivel az elmúlt órán a nagy egyházzakadással foglalkoztunk, amelynek háttérében nagymértékben a kulturális különbség állt, most a **különböző kultúrák egymás mellett élését, közösségbe rendeződését** gondoljuk végig.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk a **különböző kultúrák egymás mellett élésének, közösségbe rendeződésének lehetőségét**.

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a különböző kultúrák egymás mellett élésének, közösségbe rendeződésének lehetősége felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A két lányon látszik **az összetartozás, a barátság, a bizalom, a szeretet**. Régen ismerik egymást, valójában rokonok. Egyikük származása magyar, a másiké brazíliai. Ha azt kérdeznénk tőlük: „Nem zavar a másik bőrének színe?“, csodálkozva néznének ránk, miről is beszélünk.

Apám naplójából

Számunkra az egyik legjelenevőbb kérdés a másság tekintetében **a cigányokkal** való kapcsolatunk. Jobban kötődünk egymáshoz, mint gondolnánk, de legalább ilyen mélyen van a **fajgyűlölet, félelem és utálat** is bennünk. Át tud-e lépni ezen a kereszténység?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A sztereotípiákra nagy szükségünk van, hiszen ezek írják körül nagy vonalakban azokat a szokásokat, magatartási formákat, jellegzetességeket, amelyek korunkra, nemünkre, hovatartozásunkra jellemzők. A **népi sztereotípiák** ősi tapasztalatokat összegeznek, amelyeknek egy része magának a népnek az önértelmezéséből, másik részük a velük találkozó, olykor éppen ellenséges népektől származik. A valóság mellett megtaláljuk bennük az **elítélést vagy a gúnyt** is.

Rá kell mutatnunk, hogy **egyetlen sztereotípiát sem hordozza** egy néppel kapcsolatban **a teljességet**.

A játék mégis megmutatja, hogy **egymástól függetlenül** úgy tudjuk, hogy a skótok zsugoriak, az angolok úriemberek, az amerikaiak felületesek, a cigányok lopnak, az olaszok szenvedélyesek, a zsidók pénzszakértők. A szlovákokról vagy a románokról sokaknak rossz a véleményük, ami legalább annyira bántó, mint az, hogy a magyarok lovas nemzet, és nem értenek máshoz, csak a gulyásleveshez.

Ma a világot sok tekintetben a menekültekről kialakított sztereotípiák irányítják.
Fontos, hogy egyetlen negatív sztereotípiát se maradjon meg a tanulók fejében!

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Az emberi fejlődésben az összetartozás, csapatformálás negatív mozzanata **az idegenek megjelölése** és távoltartása. Ettől a mai napig sem tudunk szabadulni. Civilizáltságunk természetesen enyhítette ennek drasztikus cselekedeteit, de a lényeg megmaradt: **az idegeneket szeretnénk távoltartani.**

A népek, emberi csoportok sztereotípiáihoz a vallás is hozzátartozik. A vallási vagy felekezeti feszültségek olykor erősebbek, drámaibbak, mint a népi elkülönülések. Ez nemcsak régi korokban volt így, hanem ma is ott áll pl. a keleti és nyugati világ feszültségében, az idegengyűlöletben és a kultúrák összeütközésében.

Jézust követve **nyitottak vagyunk az emberekre, a népekre előítéletek nélkül.** Ugyanakkor fontosnak tartjuk a **másság körülhatárolását** is, hiszen **ez teszi lehetővé a kapcsolattartást.**

Lábnymok

Figyelem! A lábnymokban megjelenő igék helyett a tankönyvben más szerepel! Az alábbi szakaszok a helyesek.

👣 ApCsel 10,34–35

„Erre Péter beszélni kezdett, és ezt mondta: Most értem meg igazán, hogy Isten nem személyválogató, hanem minden nép között kedves előtte, aki féli őt, és igazságot cselekszik.”

👣 1Tim 2,4

„(Isten) azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön, és eljusson az igazság megismerésére.”

👣 Fil 2,10–11

„...Jézus nevére minden térd meghajoljon, mennyieiké, földieké és föld alattiaké; és minden nyelv vallja, hogy Jézus Krisztus Úr az Atya Isten dicsőségére.”

👣 Róm 2,1

„Ezért nincs mentséged, te ítélkező ember, mert amiben mást megítélsz, abban önmagadat ítéled el, hiszen ugyanazokat teszed, miközben ítélkezel.”

Bibliaolvasás

Ez a szakasz elképesztő. Nem csak Pál korában, hanem a miénkben is nagyon nehéz elképzelni azt, hogy **van olyan gondolkodási rendszer, amely át tudja törni** a legzártabb elhatároltságokat. Korunk még megbirkózna a férfi-női egyenértékűséggel, de Pál itt azt írja, hogy a kereszténység révén zsidók lehetünk.

Gal 3,26–29

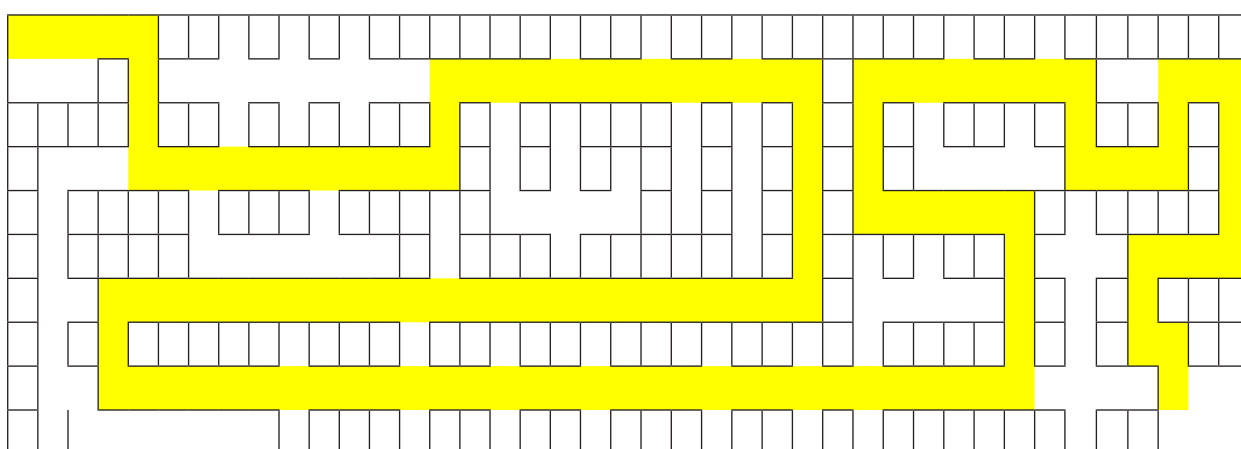
„Mert mindnyájan Isten fiai vagytok a Krisztus Jézusban való hit által. Akik Krisztusba keresztelkedtetek meg, Krisztust öltöttétek magatokra. Krisztusban tehát nincs zsidó, sem görög, nincs szolga, sem

szabad, nincs férfi, sem nő, mert ti mindnyájan egyek vagytok Krisztus Jézusban. Ha pedig Krisztuséi vagytok, akkor Ábrahám utódai vagytok, és ígéret szerint örökösök.”

Beszélgétek meg!

Ez a másik véglet. Ezekre azonban **nincsenek megoldásaink**. Paul Tillich írja *Rendszeres teológiájában*, hogy **a széttöredezetheg értékké válhat, ha senki nem gondolja magáról azt, hogy ő az igazság egyedüli letéteményese**. Ez érdekes felvetés, és nem nyit ajtót semmiféle feszültségkeltésre, ellenségeskedésre, elkülönülésre.

Játék

14. Keresztes hadjáratok

Az óra célja

A keresztes hadjáratok indítékainak ismertetése, hadjáratok történetének bemutatása, következményeinek ismertetése.

Az óra anyaga a képek tükrében

Az első rajzon II. Orbán pápát látjuk, fején a tiarával, körülötte pedig azokat az érveket olvashatjuk, amelyek indokolták a keresztes hadjáratok elindítását.

A második képen azt láthatjuk, hogyan reagáltak a pápa felhívására. Alatta az Amiens-i Péter által vezetett pórnépből szerveződő rablósereg, alatta pedig a Bouillon Gottfried vezetésével diadalmas-kodó lovagi csapat útját látjuk.

Az oldal közepén a második hadjáratot vezető királyokat látjuk egy térkép körül.

A második oldal felső részében azt látjuk, hogy a keresztes sereg Jeruzsálem elvesztése után leteszi a fegyvert.

Az utolsó rajzon a Szentföldre induló, de Konstantinápolyba érkező és azt feldúló sereg egyik hajóját látjuk.

Háttéranyag

A keresztes hadjáratok értéke rendkívül, jelentőségük azonban egy cseppet sem vitatott. Az bizonyos, hogy nem a pápaság találmánya, sem a keresztény vallási fanatizmus gyümölcse volt, hanem a clunyi és gregoriánus reform által felpeszditett vallásos meggyőződésben gyökerezett. Annak a keresztény vallásos összetartozásnak a jegyében született, amely a „szent háború” és a *treuga Dei* fogalmát nemcsak ismerte, hanem gyakorolta is (reconquista). A nyugati lovagok a szentföldi keresztes hadjáratot kezdetben valóban mint keresztény és misszionárius feladatot fogták fel. Jeruzsálemnek az ún. szeldzsuk törökök által 1071-ben történt elfoglalása óta a keresztény zarándokok panasza nem szűnt meg, s az most a feléledt lelkiismeretre különösképpen hatott. Ehhez járult még az a politikai nyomás, amely a bizánci császárságra nehezedett. **I. Alexios** (1081–1118) császár segélykérését 1095-ben a piacenzai zsinaton tolmácsolták a követek **II. Orbán pápának** (1088–1099), aki még november 27-én a franciaországi clermont-i zsinaton általános keresztes hadjáratot hirdetett. Egy nem várt, még a pápa által sem sejtett hatalmas megmozdulás vette kezdetét, amely számtalan veresége és hibája ellenére is századokon keresztül éreztette hatását, és csak a nyugati keresztény egység felbomlásakor – a késő középkor végén – vesztette el varázsát.

Az **I. keresztes hadjáratot** (1096–1099) egy rendezetlen, mintegy negyvenezer főnyi gyülelész had előzte meg, amely a lelkes, de hozzá nem értő **Amiens-i Péter** remete vezetésével rengeteg bajba (zsidóüldözésbe, rablásba stb.) bonyolódott, mígnem Kis-ázsiaiban teljesen megsemmisült. A tulajdonképpeni sereget francia főrangúak vezették, köztük a toulouse-i Rajmund, **Bouillon Gottfried**, Balduin és Eustachius, valamint a tarenti Bohemund. 1099 júliusában sikerült Jeruzsálemet elfoglalni és ennek eredményeképpen a meghódított területeken francia mintára hűbéri államokat berendezni. A jeruzsálemi királyság alá az antiókhiai fejedelemség és az edesszai és tripoliszi grófság tartozott. Gottfried lett a „Szent Sír őre”, halála után testvére, **I. Balduin** (1100–1118) már királynak nevezte magát.

A **II. keresztes hadjárat** (1147–1149), amelynek létrejöttén Clairvaux-i Szent Bernát annyit fáradozott, az egyesült francia–német seregek teljes vereségével végződött. 1187-ben Jeruzsálem is elveszett.

A **III. keresztes hadjárat** (1189–1192) nagy sikerek reményében indult. **Rótszakállú Frigyes** német császár halála (1190) azonban végzetes csapás volt az addig szerencsés hadjáratra, és **Oroszlánszívű Richárd** angol és **II. Fülöp** francia királyoknak ezután már nem sikerült Jeruzsálemet visszahódítaniuk. 1192-ben kénytelenek voltak **Szaladin** szultánnal fegyverszünetet kötni.

A **IV. keresztes hadjárat** (1202–1204) megindítója, III. Ince pápa (1198–1216) akarata ellenére tulajdonképpen rablóhadjárat lett, amely a nyugati kereszténységet rendkívül kompromittálta. A velenceiek a hadat Konstantinápoly ellen irányították. A várost kétszer is elfoglalták, kirabolták, és megalapították a Konstantinápolyi Latin Császárságot (1204–1261). Csak ennek bukása után térhetett vissza a bizánci császár székvárosába.

Talán ezeknek a sikertelen hadjáratoknak tulajdonítható, hogy az egyszerű népen az a gondolat lett úrrá, hogy vérengző harcosok helyett csak ártatlan gyermekek szerezhetik vissza a Szentföldet. Így jött létre 1212-ben a ma már szinte elképzelhetetlen **gyermekek keresztes hadjárata**, amely a tízéves kölni Miklós és a francia István nevű gyermekpásztor vezetésével fiúk és lányok ezreit vitte a biztos pusztulásba.

Az **V. keresztes hadjárat** (1228–1229) **II. Frigyes** német császár saját vállalkozása volt, és sikerült Jeruzsálemet visszahódítani. 1244-ben azonban a város végleg elveszett.

A **VI. keresztes hadjáratot** (1248–1254) **IX. Szent Lajos** francia király vezette. Előbb Egyiptomot, azután a Szentföldet akarta meghódítani. 1250 áprilisában azonban serege Kairónál teljes vereséget szenvedett, és maga a király is fogságba került. Kiszabadulása után újra megkísérelte egy újabb, a **VII. keresztes hadjárat** (1270) folytatását, vállalkozása azonban ezúttal is kudarcba fulladt. Lajos még a hadjárat közben meghalt. 1291-ben Akkon és a keresztes-államok utolsó maradéka is a muzulmánok kezére került, mivel a nyugati támogatás – amely főként Franciaországból jött – elmaradt.

A keresztes hadjáratok katonai-politikai eredménye nem áll arányban azzal a rengeteg áldozattal, amibe keresztülvitelük került. De ha nem is sikerült a kereszténységet behálózó iszlám gyűrűt szét-törni, mégis sikerült azt erősen meggyöngíteni. A keresztes hadjáratok a nyugati keresztény összetartozást rendkívül megerősítették, a bizánci, a keleti és iszlám szellemi és kulturális kölcsönhatást Európába közvetítették. Kelet és Nyugat között megindult a szellemi és anyagi javak kicserélése. A skolasztika filozófiai és teológiai eredménye a keleti kölcsönhatások nélkül elképzelhetetlen. Még inkább és még huzamosabban befolyásolták a keresztes hadjáratok a nyugati vallásosság alakulását. A keresztes vitézek, akik kimondhatatlan fáradozásoknak voltak kitéve, nemcsak a szent helyek iránti kegyeletet, ereklyéket hozták vissza hazájukba, hanem a *peregrinatio religiosa* közben megtanult Krisztus-követést is, főként a szegénység és bűnbánat szellemét. A vallásosságban is új kor indult meg, a szegénységi mozgalom kora.

14. Van-e jogos háború?

Kapcsolódás

Az elmúlt órán a **keresztes háborúkkal** foglalkoztunk. Az egyház bírálói gyakran szemrehányással említik azt, hogy beszélhet a kereszténység szeretetről, amikor Krisztus nevében háborúkat viselt, kegyetlenkedett és gyilkolt. A történelem során nemcsak a középkorban, hanem egészen **napjainkig** találkozunk azzal, hogy **háborúk indulnak a kereszténység vélt védelmében vagy a kereszténység nevében. Lehet-e szent háborút vívni?** Erről szól a mostani leckénk.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk a **háborúk rejtett okait**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a háborúk rejtett okai felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A játékok nagy része **háborús játék**, legyen az fakard, társasjáték vagy virtuális játék. A harcban tudom, hová tartozom, az egyenruhám, a pajzsom rajza megmutatja, hová kell állnom, **kikhez tartozom**. Tudom, hogy mit kell tennem, ha jön az ellenség. Tudom, hogy ölnöm kell, hiszen ez hovatartozásom ára. **Ölnöm** kell magamért, a hozzám tartozókért, a sérelemért, ami engem ért, hogy sérelmet okozzak, hiszen **ez erősíti jelenlétemet a világban**.

Apám naplójából

A színdarab, amelyből az idézet szól, Torsten Buchsteiner *Nordost* című drámája. Arról szól, hogy nagyon közel vagyunk mindnyájan ahhoz, hogy háborúzni kezdjünk. Istennek hála, eddig nem hozta az életünket olyan helyzetekbe, ahol ez valóra is válhatott volna. Lehet, hogy nem lesz mindig így. Talán azért is kell végiggondolnunk ezt a témát, hogy ne érjen váratlanul.

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Mi váltja ki a háborús érzéseket? Említhetnénk a politikai és gazdasági érdekeket, de ezek inkább csak meglovagolják azt a természetes emberi érzést, amit a **kibírhatatlan helyzetek** teremtenek. A politikának ilyen helyzetet kell **imitálnia** tervezett háborúhoz, de olykor magától is megteremtődik ez. Ennek felismerésében segít ez a játék.

Jobban látjuk, ki mit gondol, ha a terem egyik oldalára állnak azok, akik egy-egy jelenetben ütnének, és a másik oldalára, akik nem.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A **kibírhatatlan helyzetek háborúkat hoznak létre**. Olykor az okokat **saját magunkban** kell keresnünk, de természetesen igaz, hogy **a gazdasági egyenlőtlenség, az emberi elnyomás, az erőszak jelenléte** gyakran teremt ilyen helyzeteket. A feszültségek feloldásának szükségessége **akár azt is mondathatná** velünk, hogy nemcsak hogy van igazságos háború, hanem háborúkra egyenesen szükség is van, hogy a világ feszültségei feloldódjanak.

Másfelől a háborúkat kiváltó okok éppen az **istennélküliségből** jönnek létre. Emiatt a háborúkat ebben az értelemben kell vizsgálnunk. Nagyon nehezen tudjuk elítélni az elnyomás elleni háborút, magát az elnyomást kell elítélnünk. Ugyanakkor **a kreált feszültségeket minden helyzetben elneznünk kell**. Akkor is, ha ezt a **kereszténység eszközeivel** hozzák létre.

A bosszú, **a terrorizmus sokfélesége** és másik oldalon **az erőszakmentesség** korunk olyan jelenségei, amelyekkel mindenképpen foglalkoznunk kell. Az **iskolai erőszak, a családi feszültségek, a militáns játékok** szintén fontos kérdései ennek a problémakörnek.

Az idézett kép:

Egyszerű válaszaink: Isten gyűlöli az emberi bosszúállást. Gyűlöli a védtelenek, kicsinyek és alárendelték félrevezetését és megbotránkoztatását. Szeretné a keresztények aktivitását, amely az emberi igazságosságra és békére törekszik.

Lábnyomok

👣 Zsid 10,30

„Mert ismerjük azt, aki így szólt: »Enyém a bosszúállás, én megfizetek.« És ismét: »Az Úr megítéli az ő népét.«”

👣 Mt 5,21–25

„Hallottátok, hogy megmondatott a régieknek: »Ne ölj! Mert aki öl, megérdemli az ítéletet.« Én pedig azt mondom nektek, hogy aki haragszik testvéreire, megérdemli az ítéletet, aki pedig azt mondja testvéreinek: Ostoba! – megérdemli, hogy a nagytanács elé kerüljön; aki pedig azt mondja: Bolond! – méltó a gyehenna tüzére. Amikor tehát áldozati ajándékodat az oltárhoz viszed, és ott eszedbe jut, hogy testvérednek valami panasza van ellened, hagyd ott ajándékodat az oltár előtt, menj el, békülj ki előbb testvéreddel, és akkor térj vissza, és vidd fel ajándékodat! Békülj meg ellenfeleddel idejében, amíg együtt vagy vele az úton, hogy át ne adjon ellenfeled a bírónak, a bíró pedig a szolgának, és börtönbe ne kerülj!”

👣 Jak 4,1–2

„Honnan vannak viszályok és harcok közöttetek? Nem a tagjaitokban dúló önző kívánságok okozzák ezeket? Kívántok valamit, és nem kapjátok meg, öltök és irigykedtek, de nem tudtok célt érni, harcoltok és viszálykodtok, de nem kapjátok meg, mert nem kéritek.”

👣 Mt 5,38–39

„Hallottátok, hogy megmondatott: »Szemet szemért, fogat fogért.« Én pedig azt mondom nektek, hogy ne szálljatok szembe a gonosz emberrel, hanem aki arcul üt téged jobb felől, tartsd oda annak arcod másik felét is! Ha valaki pereskedni akar veled, és el akarja venni az alsóruhádát, engedd át neki a felsőt is!”

Bibliaolvasás

Mt 5,38–45

„Hallottátok, hogy megmondatott: »Szemet szemért, fogat fogért.« Én pedig azt mondom nektek, hogy ne szálljatok szembe a gonosz emberrel, hanem aki arcul üt téged jobb felől, tartsd oda annak arcod másik felét is! Ha valaki pereskedni akar veled, és el akarja venni az alsóruhádát, engedd át neki a felsőt is! Ha pedig valaki egy mérföldnyi útra kényszerít, menj el vele kettőre! Aki kér tőled, annak adj, és ne fordulj el a kölcsönt kérőtől! Hallottátok, hogy megmondatott: »Szeresd felebarátodat, és gyűlöld ellenségedet.« Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, és imádkozzatok azokért, akik üldöznek titeket, hogy így mennyei Atyátoknak fiai legyetek, mert ő felhossa napját gonoszokra és jókra, és esőt ad igazaknak és hamisaknak.”

A Wink-féle gondolatsort érdemes átnézni: Jézus útját, az aktív erőszakmentesség lehetőségét Walter Wink harmadik útnak nevezi, amely elkerüli a passzív belenyugvás és az erőszakos ellenállás csapdáját egyaránt. Kiemeli, hogy Jézus ezt az utat nemcsak a maga nevében járta az erőszak elleni küzdelem magányos harcosaként, hanem erre a harcra tanította, nevelte, képezte követőit is. A Hegyi beszéd három példagesztusát, a másik arc odatartását, a felsőruha átengedését és a második mérföld vállalását (Mt 5,38–42) olyan cselekvési modellekként értelmezi, amelyek révén az áldozat szerepére kijelölt személy átveheti a kezdeményezést, kikölkentheti szerepéből a rutinos erőszakoskodót, és visszaverheti a támadást. Úgy győzhet, hogy közben nem válik erőszakossá, úgy hárítja el a támadást, hogy közben nem az ellenfelét szorongatja meg vagy teszi semmivé, hanem magára az erőszakra mér csapást. Mivel elsősorban nem magát védi – a passzív belenyugvás vagy az erőszakos ellenállás

útján koncentrálna elsősorban az önvédelemre –, hanem fő célja az erőszak leleplezése és legyőzése, őt magát végül felőrölhetik az erőszak kerekai – amint ez a Názáreti Jézussal is történt –, halálával mégsem az erőszakot erősíti, hanem az aktív erőszakmentes ellenállás útjára segít másokat.

Lásd [Csepregi András Az aktív erőszakmentes ellenállás lehetősége Walter Wink teológiájának hátterén](#) című tanulmányát.

Beszélgétek meg!

Amikor először felvetettük ezt a témát, sokan azt az aggályukat fejezték ki, hogy ez egy napi, aktuálpolitikai felvetés, amivel nem kell egy tankönyvi anyagban foglalkoznunk. Mára a terrorizmus hétköznapjaink részévé lett, mindenképpen beszélnünk kell róla.

A párizsi merénylet az egyik első volt egy háború teremtette sorozatban, amelynek fő motívuma éppen a vallás körül található. [Az információkról az alábbi linken olvashatunk.](#)

[Egy ellencikk az alábbi linken olvasható.](#)

Amikhez ragaszkodni kell: a kereszténység nem akar megsérteni senkit tudatosan, ellene van annak, hogy az erőszak eszköz legyen az igazság érvényesítésében.

Játék

A *Kill Bill* című film egyik idézete olvasható a betűk között, ha jól választasz irányt. A megjelölt betűtől mindig a megadott égtáj felé kell lépned, és úgy összeolvasnod a szöveget.

S	R	L	A	N	O	M	E	I	B	E
T	É	R	E	B	S	E	T	S	N	N
T	D	Ő	Ú	A	S	Z	Ú	Z	E	D
J	Ö	K	Z	H	O	S	T	V	E	K
A	N	N	S	S	B	A	Á	É	Ö	N
N	I	E	Y	Ű	E	L	T	Ű	Y	N
N	O	H	T	J	E	F	L	E	B	S

A / DK-ÉK-D-D-K-K / DNY-NY-NY-É-K-ÉK-É / DK-ÉK-D-D-DNY-D-ÉNY // D / NY-É-DNY-NY-É-É / É-NY-DNY-K / D-NY-D-K-DK-K / K-K-K-ÉK-É-K-ÉK-ÉNY-ÉNY / K-K-DNY-K-DNY // DK-DNY-K-D-NY-NY / D-NY-NY-ÉNY-K-DNY-NY-NY-ÉNY-É-DNY / DK-NY-NY-É-É-K / ÉNY-K-ÉNY-É-K-ÉK

Megfejtés: A bosszú sohasem tisztás. A bosszú erdő, könnyű eltévedni benne. Könnyű elfelejteni, honnan jöttél.

15. A szerzetesség második hulláma

Az óra célja

A nyugati szerzetesség második hullámának bemutatása. Az új szerzetesrendek értékeinek ismertetése.

A feldolgozás módja

Ebben a leckében az aránylag sok szöveg miatt nem olyan hangsúlyosak a képek, inkább csak illusztrációk.

Az óra elején elevenítsük föl, amit a keleti és a nyugati szerzetességről tudunk!

Mutassuk be, miért volt szükség a szerzetesi élet megújulására! Az új szerzetesség négy különböző irányát és ezeknek a sajátosságait kell megismertetnünk a diákokkal (Benedek reguláját követő rendek, Ágoston reguláját követő rendek, lovagrendek, kolduló rendek).

Az óra anyaga a képeken

Az első képen a ciszterci rendhez tartozó szerzetesek beszélgetnek a kolostor kertjében.

A második rajzon egy templombelső látható, ahol a kanonokok felolvasást hallgatnak.

A következő oldal felső felében a lovagrendek lovagjait látjuk.

Assisi Ferencet látjuk a bal alsó képeken, aki épp a madaraknak prédikál. Jobb oldalon pedig Domonkos alakja látható.

Háttérismeretek

A virágzó kolostori élet mindig is az elmélyült, igazi vallásosság jellemzője volt. Nem csoda tehát, hogy a clunyi és gregoriánus reformok nyomában szerte Európában nemcsak a szerzetesházak százai jöttek létre, hanem a korszak individualista törekvésének megfelelően az eddigi egyedüli, bencés szabálytól eltérő, új szerzetesrendek keletkeztek, amelyekben egyre többen kötelezték el magukat a szerzetesi ideáloknak.

A karthauziak

Kölni **Szent Brunó** (1030/35–1101) Párizsban, majd Reimsben tanult, ahol utóbb a székesegyházi iskola vezetője lett. **La Chartreuse** (innét a név) völgyben új irányzatú kolostort alapított. Brunó rendkívül szigorú aszkézist, böjtöt, hallgatást vezetett be, és lemondott a bencés regula egyik legfontosabb követelményéről, a közös életről. Helyette a remeteéletet hangsúlyozta. Szerzetesei is külön-külön kunyhóban laktak. Tanítványa, II. Orbán pápa tanácsadóul Rómába hívta, ekkor alkalma volt Dél-Itáliában újabb kolostorokat alapítani. A rendet a Szentszék 1176-ban erősítette meg.

A ciszterciek

A ciszterci rend nem más, mint a bencés rend megreformálása, visszatérés az ősi, szigorú regulához. **Róbert** molesme-i apát (†1111) szerzetesei rendszertelen életmódja miatt elhagyta kolostorát, és 20 társával 1098-ban Cîteaux magányában új szerzetesházat alapított. Itt a régi, szigorú bencés szabályt vezette be. Utódai, **Szent Alberich** (†1109) és az angol származású **Szent Harding István** (1109–1133) alatt a kolostor virágzásnak indult, és három fő tulajdonság tüntette ki: rendkívüli sze-

gényesség a kolostori építkezésben és a mindennapi életben; visszatérés a saját kolostori földművelő gazdálkodáshoz, ellentétben a szokásos bérbeadással; és végül az újonnan alapított kolostorok teljes függetlenségének megszüntetése központi kormányzat révén. A rend szabályzata, a *Charta caritatis* 1119 körül keletkezett, ruhájuk fehér, illetve szürke habitus lett. A rendet igazi virágzásra **Szent Bernát** (1090/91–1153) segítette, aki 1112-ben harminc társával, köztük négy testvérével és egy nagybátyjával a cîteaux-i kolostorba lépett. A rend 1120 és 1146 között szédítő gyorsasággal terjedt el egész Európában. Földművelő kézimunkájával a civilizáció elterjedéséhez mindenütt hozzájárult, főként Európa déli és keleti részein. A rend az egyház szellemi kultúráját rendkívüli mértékben gazdagította.

Az ágostoni kanonokok rendje

Mint az újabb kutatás kiderítette, a reformmozgalomból nemcsak a szerzetesség, hanem a világi papság is derekasan kivette részét. A reformot először a káptalani papság vette át. A székesegyházak papsága már korábban is Szent Ágoston szabályait (kánon) követte, és ezt az életformát a szerzetesivel ellentétben kánoni életformának nevezték. Ezek a klerikusok ugyan nem tettek szegénységi fogadalmat, csak közös életet folytattak, de szigorú szabályzat híján újra meg újra szétestek. Az 1059-es római zsinat elrendelte, hogy a székesegyházi papság mondjon le vagyonáról, és a Szent Ágoston-i szabályzat szerint éljen. Aki ezt elfogadta, azt reguláris kanonoknak, aki nem fogadta el, azt világi kanonoknak hívták. Elöljárójuk nem apát, hanem mindig egy prépost (praepositus) volt. Elterjedésükhöz a chartres-i **Szent Ivo** (†1116) nagyban hozzájárult. Híres központjuk volt a Lateránban, a Nagy Szent Bernát-hegyen és Párizsban.

A premonstreiek

Az ágostoni kanonokok rendjének egyik ága a premonstreiek. Alapítójuk **Xanteni Szent Norbert** (1082–1134) volt, aki V. Henrik császár udvarában felneveve mégis szerzetesi életre határozta el magát (1114–1115). Előbb a siegburgi apátságban élt, majd pappá szentelése után főnemesi rangja ellenére vándorprédikátornak állt. 1120-ban megalapította Prémontre-ban első kolostorát; innét az elnevezés. Rendjében nemcsak a Szent Ágoston-i regulát vezette be, hanem az idő szavát megértve a prédikációt és a hívők lelkigondozását is. Amikor III. Lothar császár kíséretében Rómában járt, elérte rendje pápai megerősítését (1126).

A lovagrendek

A keresztes hadjáratok a középkor egyik legsajátságosabb vallásos intézményét hozták létre: a lovagi és szerzetesi ideál ötvözetét, a lovagrendeket. Tagjai a szerzetesi hármassal fogadalom mellett a szentföldi zarándokok ápolására és a Szentföld védelmére is fogadalmat tettek. Általában lovagokra, papokra és laikus testvérekre tagozódtak. A **johanniták** (fekete köpeny fehér kereszttel) 1099-ben mint betegápoló szerzet alakult meg, lovagrend 1120-ban lett belőle.

A **templomos lovagok rendjét** 1118-ban a jeruzsálemi Salamon-templom közelében (innét az elnevezés) nyolc francia nemes alapította (fehér köpeny piros kereszttel), s már kezdettől fogva valódi lovagrendnek indult. Gazdagsága miatt kiváltotta **Szép Fülöp** francia király (1285–1314) ellenszenvét, aki elérte, hogy a vienne-i zsinat 1312-ben a rendet feloszlatta.

A **német lovagrendet** 1189/1190-ben brémai és lübecki polgárok mint kórházi szerzetesrendet alapították. Lovagrend 1198-ban lett belőle (fehér köpeny fekete kereszttel). Nagy jelentőségre Salzai Hermann (1210–1239) nagymester alatt emelkedett, aki a barcasági sikertelen letelepedés után (1235) Poroszországban létesített önálló államot.

A ferencesek

A „szegénységi mozgalom” beillesztése az egyházi keretbe végső soron **Assisi Szent Ferenc** érdeme volt. Ő és társai Mt 10,5 alapján hivatásukat a tökéletes szegénységben, Krisztus követésében és az apostolkodásban fogták föl. Ferenc 1226. október 8-án halt meg Portiunculában, rá két évre IX. Gergely pápa szentté avatta.

A **ferencesek vagy kisebb testvérek** rendje, amelyhez 1212-től egy női kongregáció, a **klarisszák** rendje és 1221-től az ún. **harmadrend** (terciáriusok) is tartozott, rendkívüli gyorsasággal terjedt el szerte Európában. A rend kezdettől fogva lelkipásztorkodásával, tanulmányaival és központi kormányzatával tűnt ki.

A domonkosok

Az ígéhirdetők rendjének alapítója a kasztíliai de Guzman Szent **Domonkos** (kb. 1170–1221) volt, aki 1204-ben kanonokságáról lemondva apostoli szegénységre és az eretnekek elleni ígéhirdetésre határozta el magát. Csakhamar követőkre is akadt, és első kolostorát Toulouse-ban alapította. A rend a ferencesekhez hasonlóan kezdettől fogva kolduló rend volt, az egyházi tudományok ápolására – az ígéhirdetés és az eretnekek meggyőzése miatt – pedig különös figyelmet fordított. A rendnek szintén volt női (domonkos apácák, dominikánák) és világi, harmadrendi tagozata.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

A négy szerzetesi irányzatot bemutató kép közül válassz ki egyet, amelyik számodra szimpatikus, és amelyikkel könnyen tudnál azonosulni!

2. feladat (elmélyítés)

Miután elolvastad a szöveget, gyűjtsd össze, milyen eltéréseket és hasonlóságokat találunk a négy szerzetesi irány között!

3. feladat (elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, milyen fogadalmat tettek a kamalduli és a karthauzi szerzetesek az összes szerzetesrendre jellemző hármass fogadalmakon kívül (tisztaság, szegénység, engedelmesség).

AUGUSTINUS
NÉMET
DOMONKOS
ASSISI
KOLOSTOR
PÁRIZS
GYÓGYÍTÁS
CISZTERCI

Megoldás: némasági

1. Még a bencés rend megalakulása előtt kidolgozott egy szerzetesi szabályzatot.
2. .... lovagrend.
3. Kolduló rend.
4. Innét származik Szent Ferenc.
5. Itt élnek a szerzetesek.
6. Templomosok székhelye volt.
7. Lovagrendek egyik feladata.
8. Benedek reguláját követő szerzetesrend.

4. feladat

Igaz vagy hamis?

1. A ciszterci rend tagjai számára fontos volt a mezőgazdasági és kétféle munka. (I)
2. A premontrei rendet Norbert apát alapította. (I)
3. A johanniták önálló államot hoztak létre a Baltikumban. (H)
4. Szent Ferenc prédikált, betegeket ápolt, koldult. (I)
5. A templomosok templomokat építettek. (H)
6. Domonkos tiltotta, hogy a szerzetesek túl sokat foglalkozzanak a tudománnyal. (H)
7. A lovagrendek tagjai egy személyben voltak szerzetesek, betegápolók és katonák. (I)

5. Javítsd ki a szöveget!

A hibás szöveg:

A VI. század folyamán megújult a szerzetesi élet. Új *várak* épültek, és új szerzetesrendek jöttek létre. Az új irányzatokra jellemző, hogy a szerzetesség ősi alapjaira építve, Krisztus tökéletesebb követése érdekében önként vállalták a *gazdagságot* és a *fényűző* életet.

Az Ágoston által lejegyzett *történeteket* (Vita Canonica) követő szerzetes papokat *kántoroknak* nevezik. Ehhez az irányzathoz tartoztak *Albert* apát követői, az 1120-ban alapított premontrei rend tagjai, akik *vendégeket* fogadtak, de nem a világtól elvonultan éltek. Feladatuk volt többek között a *provokálás*, lelkipásztori és hittérítői munka.

Páduai Szent Ferenc (1182–1226) egy gazdag itáliai család sarja volt. Élete a jómódú fiatalok könnyelmű életét. Alig húszévesen szakít ezzel az életmóddal. Rádöbben, hogy Krisztust kell követnie. Ettől kezdve teljes *szereénységben* élt. Prédikált, betegeket ápolt, koldult. *Kevesen* csatlakoztak hozzá. A követőit nem az elvonulásra biztatta – mint a korábbi szerzetesrendek –, hanem az emberek közötti szolgálatra, igehirdetésre és misszióra. Nem telt el sok idő, és Európa minden vidékén megjelentek a ferences barátok, és *erődöket* építettek.

A helyes szöveg:

A XI. század folyamán megújult a szerzetesi élet. Új *kolostorok* épültek, és új szerzetesrendek jöttek létre. Az új irányzatokra jellemző, hogy a szerzetesség ősi alapjaira építve, Krisztus tökéletesebb követése érdekében önként vállalták a *szegénységet* és az *aszketikus* életet.

Az Ágoston által lejegyzett *szabályokat* (Vita Canonica) követő szerzetes papokat *kanonokoknak* nevezik. Ehhez az irányzathoz tartoztak *Norbert* apát követői, az 1120-ban alapított premontrei rend tagjai, akik *szegénységet* fogadtak, de nem a világtól elvonultan éltek. Feladatuk volt többek között a *prédikálás*, lelkipásztori és hittérítői munka.

Assisi Szent Ferenc (1182–1226) egy gazdag itáliai család sarja volt. Élete a jómódú fiatalok könnyelmű életét. Alig húszévesen szakít ezzel az életmóddal. Rádöbben, hogy Krisztust kell követnie. Ettől kezdve teljes *szegénységben* élt. Prédikált, betegeket ápolt, koldult. *Sokan* csatlakoztak hozzá. A követőit nem az elvonulásra biztatta – mint a korábbi szerzetesrendek –, hanem az emberek közötti szolgálatra, igehirdetésre és misszióra. Nem telt el sok idő, és Európa minden vidékén megjelentek a ferences barátok, és *kolostorokat* építettek.

15. Mi a kereszténység küldetése?

Kapcsolódás

Míg a keleti szerzetesi formáknál elsősorban az elvonultság érdekelt minket, itt azt keressük – az előző óránk anyaga alapján –, hogy egy összezárt csapat **tevékeny** is lehet. Ezt elsősorban a **jó cselekedetekkel** hozzuk kapcsolatba.

A jó cselekedeteknek nagyon komoly szerepe van a keresztény életben. A hitből fakadó cselekedetek nélkül a gyülekezetek és a keresztény élet egyformán halott.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk **a jó cselekedetek helyét a keresztény életben.**

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a jó cselekedetek vizsgálatára felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen egy svájci bicska látható. Mindenki ismeri a svájci bicskákat. Ötletesen el van benne rejtve sokféle eszköz: kétféle kés, fűrész, sörnyitó, konzervnyitó, csipesz, ár, bőrvarrótű, gyalu, kétféle csavarhúzó, fogpiszkáló. Lehet használni. A cég nagy reklámja, hogy egyszer valaki sok héten keresztül életben maradt egy ilyen bicskával felszerelve. Az eszköz ösztönöz minket a használatra. Valamit csinálnunk kell vele, hiszen annyi mindenre jó.

Továbbvezető kérdés

Mire jó a kereszténység?

Apám naplójából

A jó keresztény körök szintén igénylik a cselekvést. Tudjuk, hogy ez egyidejűleg a közösséget is erősíti, de többről van szó: **a hit látszani akar.**

Lehet, hogy a jó élet maga is tevékenység. Lehet, hogy nem is kellene keresni, mit tegyünk, mindez magától jön? Lehet, hogy így van, néha azért nem árt egy kis koordinálás.

Továbbvezető kérdés

Tudsz-e olyan keresztény közösséget, ami csinál valamit?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Ennek a feladatnak az a célja, hogy megvizsgáljuk, egyáltalán tehetünk-e valami nagyot. Az első cselekvések általában a karitatív munka területén adódnak. Lehet-e valami nagyobbat tenni, ami esetleg nagyban beavatkozik környezetünk életébe? Fontos, hogy írásban fogalmazódjanak meg a mondatok!

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Azért fontos ez az anyag, mert ez a gondolatsor a **hitből való megigazulás** logikájában a **cselekedetek helyéről** szól.

A keresztény cselekedet **nem érdem**, hanem hitünkből fakadó **logikus reakció**. A hitben élő ember „automatikusan” **jó etikai döntéseket** hoz. Ez nem az ő érdeme, **Isten jelenléte hozza létre cselekedeteit**.

Ismerjük a **másik megközelítést**, mely nem csak a katolicizmusban, hanem általában a vallások világában természetes: az ember tegyen jót, hogy az istenség jutalmát **megérdemlje**. Ez a gondolat vezet a **kiengesztelés** logikája felé, melyben **jócselekedeteink elégnak bizonyulnak** arra, hogy Isten elfogadjon minket.

Mi nem így gondolkozunk. **Nem hisszük, hogy egy haragvó Istent kellene kiengesztelnünk**. Emiatt jócselekedeteinknek egész más az íze. Mivel valami nagy jó történt velünk, ez mintegy kényszerít minket arra, hogy örömünket megmutassuk. A sajátos **látás**, amivel a világot szemléljük, arra ösztönöz, hogy ezt **cselekvő szeretettel** tegyük közzé.

Lábnyomok

☞ Jn 15,5

„Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: aki énbennem marad, és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt, mert nélkülem semmit sem tudtok cselekedni.”

☞ Róm 1,17

„Mert abban Isten a maga igazságát nyilatkoztatja ki hitből hitbe, amint meg van írva: »Az igaz ember pedig hitből fog élni.«”

☞ Jak 2,14–18;26

„Testvéreim, mit használ, ha valaki azt mondja, hogy van hite, de cselekedetei nincsenek? Vajon üdvözítheti-e őt az ilyen hit? Ha egy férfi- vagy nőtestvérünknek nincs ruhája, és nincs meg a mindennapi kenyere, valaki pedig ezt mondja nekik közületek: »Menjete el békességgel, melegedjetek meg, és lakjatok jól«, de nem adjátok meg nekik, amire a testnek szüksége van, mit használ az? Ugyanígy a hit is, ha cselekedetei nincsenek, halott önmagában. Viszont mondhatja valaki azt is: »Neked hited van, nekem meg cselekedeteim vannak.« Mutasd meg nekem a hitedet cselekedetek nélkül, én is meg fogom neked mutatni cselekedeteim alapján a hitemet. (...) Mert ahogyan a test halott a lélek nélkül, ugyanúgy a hit is halott cselekedetek nélkül.”

Bibliaolvasás

Isten jelenléte hozza létre azt az érzékenységet, amiről a boldogmondásokban olvasunk. Ez az érzékenység úgy ragyog, mint a fény a sötétben. Ha viszont ragyog, miről is szólhatna másról, mint róla, aki ezt meggyújtotta?

Mt 5,16

„Úgy ragyogjon a ti világosságotok az emberek előtt, hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti mennyei Atyátokat.”

Beszélgétek meg!

Iskolánkba időnként tanítási gyakorlatra jönnek szerzetesek beöltözve is. Furcsa a jelenlétük. Kicsit anakronisztikus, kicsit megmosolyogtató. Van benne valami érinthetlenség. Másfelől éppen ez egy sajátos sávon, az élet vegytiszta elemzésében hitelessé teszi őket.

Játék

A bencés szerzetesrend nagyon is áldásos tevékenységére utal az a név, amit ebből a rejtvényből ki lehet hozni. A felírt szavak ellentéteit kell kitalálnod. Ezek kezdőbetűi adják a megfejtést.

PORTALAN	POROS
MAGAS	ALACSONY
ÁRNYÉKOS	NAPOS
IGEN	NEM
EGYSÉGES	OSZTOTT
NÉVTELEN	NEVES
IGAZ	HAMIS
FELSŐ	ALSÓ
SZORGALMAS	LUSTA
VALÓS	MESÉS
ÁRADÓ	APADÓ

16. Skolasztika, misztika

Az óra célja

A középkori oktatás megismertetése és a két nagy eszmerendszer (skolasztika, misztika) bemutatása.

A feldolgozás módja

Az óra elején mondjunk néhány gondolatot a középkori oktatásról! Hogyan, hol és kiknek volt lehetőségük a tudás megszerzésére? Beszéljünk arról, hogy milyen szerepet kapott az oktatásban az egyház. A képek segítenek behelyezkedni a középkori iskolák légkörébe. Mutassuk be a középkori iskolák

mindennapjait! A nagy gondolkodók életművén keresztül hozzuk közelebb a diákokhoz a két nagy eszmerendszert. Fontos, hogy ne állítsuk egymással szembe a skolasztikát és a misztikát, hanem azt húzzuk alá, amiben kiegészítik egymást.

Az óra anyaga a képeken

Az első oldalon három kép foglalkozik az oktatással. Különböző életkorú diákokat látunk; ez utal az oktatás különböző szintereire. A táblákon és a párbeszédekben a skolasztikával kapcsolatos fontos információk olvashatók.

A két táblán található szövegek:

schola – iskola, iskolában tanított tudomány

scholasticus – iskolamester

scholastica/skolasztika – az iskolamester által előadott tudomány

A scholastica célja:

- a hit értelmi megalapozása;
- a hittételek megértése a bölcsélet segítségével;
- a hittételek rendszerezése;
- a következmények levonása;
- a felmerült kételyek megoldása.

Az első oldal lap alján Aquinói Tamást látjuk, előtte öt út, amely az istenbizonyítás öt útját jeleníti meg. A második oldalon csak portré formájában jelenik meg Canterbury Anzelm és Eckhart mester. Clairvaux-i Bernát nagy prédikátor volt, ezért látható a képen igehirdetőként. A kép sarkában Bernát egyik himnuszának részlete olvasható. A lecke utolsó képén Kempis Tamás alakja látható, körülötte a vele kapcsolatos információk és idézetek.

Háttérismeretek

Skolasztika

A skolasztikát a tekintélyelvűség jellemezte, azaz a Szentírás, az egyházatyák, a zsinati határozatok, valamint a „Filozófus”, azaz Arisztotelész tisztelete (bár a 12. század végéig még Platón tanai is elevenen hatottak). Éppen ez az említett tekintélyekre alapozott tanítási és kutatási (vitatkozási) módszer az egyik kapocs, ami a skolasztikus filozófia sokféle irányzatát a közös intézményrendszer szempontján túl tartalmilag és módszertanilag egybekapcsolja.

Ezek a módszerek a következők voltak:

Minden tantárgy tanítása egy-egy híres és tekintélyesnek tartott tudós, az *auctor* (lat. 'szerző') egy-két művének részletes és vizsgálódó, boncolgató tanulmányozására épült. Így a skolasztikus tudomány gyakorta abból állt, hogy a szerző műveit lábjegyzetekkel, kommentárokkal látták el. Ez bizonyos mértékben akadályozta a fejlődést, hisz nem születtek igazán új, a szerző tanaival radikálisan szakító elméletek.

A tanárok (*magistri scholae*) és a tanítványok (*scholastici*) a *lecti*ókon (előadások) és a *disputati*ókon (viták) formálták ki, illetve fejlesztették tovább filozófiai tanaikat.

A keresztény filozófián kívül a skolasztikában jelentős szerepet kapott az arisztotelészi és sztoikus logika tanulmányozása és továbbfejlesztése is, ami a skolasztikus logika és vitatkozástan (dialektika) kialakulásához vezetett. Ez nemcsak tartalmi, hanem módszertani jellemző is, hiszen a viták és vitairatok a fentebbi elméletek keretében kidolgozott, elég határozott szabályok szerint épültek fel.

Misztika

A középkor istenközpontú, teocentrikus tájékozódása, lelki kultúrára törekvő életeszménye fokozott vágyat ébresztett az iránt, hogy Istent és a hit titkait ne logikus következtetésekkel, hanem közvetlen tapasztalással közelítse meg, és Istennel az élmény, a szemlélődés, sőt ha lehet, az elragadtatás útján egyesüljön. Istennek a közvetlen megtapasztalás által történő megközelítését és vele az élmény, a szemlélődés, sőt az extázis útján való egyesülést *szemlélődő teológiának*, *misztikának* nevezzük. Később azt az irodalmi irányt, amely ezeket a lelki jelenségeket feldolgozta, szintén misztikának nevezték el. Az elméleti teológia művelésével a virágzó középkorban párhuzamosan haladt a szemlélődő teológia művelése. A misztikának, mint az előzőekből kitűnik, kettős ágazata volt: a gyakorlati és a spekulatív misztika. A *gyakorlati misztikán* Isten közvetlen megtapasztalását, azt az Istennel történő legbensőségesebb egyesülést értjük, amely a belénk öntött, Istentől rendkívüli ajándékként adott szemlélődés által jön létre. Azok közül, akik részesültek Istennek ebben a rendkívüli kegyelmében, sokan elmondták vagy leírták élményeiket, sőt egyesek fel is dolgozták és tudományos rendszerbe öntötték misztikus tapasztalataikat. Ezek már az elméleti, a spekulatív misztikát is művelték. A *spekulatív misztika* a léleknek Istenhez vezető hármas útját, a tisztulás, a megvilágosodás és a szemlélődés útját, a misztikus egyén titokzatos tapasztalatait és az isteni dolgokról szerzett intuitív ismereteit teszi a tudományos vizsgálódás tárgyává és önti tudományos rendszerbe.

Aquinói Tamásnál az istenbizonyítás öt útjához lásd [az alábbi linken](#).

Canterbury Anzelm ontológiai istenérvéhez lásd [az alábbi linken](#).

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Nézzük meg az első oldal három képét, amelyek az oktatás különböző színtereit mutatják be! Hasonlítsuk össze, miben különbözik és miben hasonlít az akkori és a mai iskola.

2. feladat (elmélyítés)

Gyűjtsd össze a leckében található információk alapján, hogy miben hasonlít és miben tér el a misztika és skolasztika tanítása!

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztretjvényt, megtudhatod, többek között melyik város egyetemén tanított Aquinói Tamás.

KEM**P**IS
BERN**Á**T
CANTE**R**BURY
MIS**Z**TIKA
SKOLAS**Z**TIKA
ISK**O**LA

1. A *Krisztus követése* című könyv szerzője: ..... Tamás.
2. Ciszterci szerzetes, lánglelkű prédikátor: Clairvaux-i .....
3. A skolasztika nagy alakja: ..... Anzelm.
4. Eckhart mester ennek az irányzatnak a nagy alakja.
5. Aquinói Tamás ennek az eszmerendszernek a jeles képviselője.
6. A latin *schola* szó ezt jelenti.

Megoldás: Párizs

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Aquinói Tamás 4 istenérvet írt le. (H)
2. Eckhart mester németül írta a műveit. (I)
3. A misztika a személyes Istenre figyelésre helyezte a hangsúly. (I)
4. A skolasztika azt tanítja, hogy a tudomány öncélú. (H)
5. Kempis Tamás fontosnak tartotta a megtérést. (I)

5. feladat (elmélyítés)

Lapozzuk fel az énekeskönyv 360. énekét! Mit mond, mit üzen ez a szöveg nekünk? Milyen istenképről tanúskodik ez a himnusz? Énekeljük el Clairvaux-i Bernát énekét!

16. Próbáljuk meg ésszerűen felfogni?

Kapcsolódás

Az előző órán a skolasztikával foglalkoztunk. Ez a lecke azt a gondolati rendszert vezeti tovább, amely a filozófiát megpróbálja társítani a teológiával. Isten létének bizonyítása, a hit ésszerűsítése egy hetedik szintjén is lehet érdekes.

Célkitűzésünk, hogy a bizonyíthatatlanság ellenére megtaláljuk azokat a biztos pontokat, amelyek Istenhez kötnek minket.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk a **bizonyíthatóság helyét a keresztény életben**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a bizonyíthatóság gondolata felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A labirintus – bár sokféle út közül kell döntenünk – ésszerűséget követel. A bezáruló utaknál vissza kell mennünk a következő elágazásig, újra kell próbálkoznunk. Mindvégig ott van azonban a biztonságos érzésünk, hogy létezik kiút, tehát a labirintus megfejthető.

Továbbvezető kérdés

Van-e értelme Isten létéről beszélgetni egyáltalán, miközben tudjuk, hogy a végső megoldást nem tudhatjuk meg?

Apám naplójából

Egy hetedikes nagyjából ezen a szinten gondolkozik erről a témáról. Olykor szeretnénk, ha valami bizonyítható lenne. Erről szól ez a párbeszéd. Amikor az egzakt módon körülírt tényekről kell beszélnünk, hirtelen elbizonytalanodunk. Képeket használunk, és szívesebben beszélünk arról, hogy milyen Isten, mint hogy hol van, vagy hogyan bizonyítható a léte.

A patkányok arról beszélnek, hogy azt, hogy milyen Isten, leginkább Jézus keresztségéből tudjuk meg. Ha evidenciának vesszük, hogy Krisztus Isten, akkor ott megtudhatjuk, milyen Isten. Ha ezt kétségbe vonjuk, Jézus kereszthalála egy szép mártírhalál, de annál nem több.

Továbbvezető kérdés

Ha mégis válaszolnod kellene a szemüveges fiú által felvetett kérdésekre, mit válaszolnál?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Valami olyat kerestem, ami nem látható, mégis van. Ha nem lenne rádiónk, honnan tudnánk a hullámokról? Maga a példa jól ismert, viszont kihívást jelenthet a bizonyítása. Azt hinné az ember, hogy a hullámokban „hívók” eleve nyeresre vannak ítélve, rádió nélkül talán annyira mégsem.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Tudomány-e a teológia? Abban az értelemben biztosan nem, hogy alapfeltételezés nélkül indulna. A teológiának van egy bizonyíthatatlan kikötése: hogy Isten van. Emiatt nem nevezhető a teológia tudománynak a szó klasszikus értelmében. Innen viszont a teológia a tudomány munkamódszerével dolgozik. Emiatt nagy a kísértés, hogy az emberi gondolkodás útján próbáljuk bizonyítani azt, amit a teológia nem enged bizonyítani.

Istenhez azonban nem juthatunk más módon, mint a hit útján. Ez elsősorban találkozás, de ezen a találkozón keresztül kirajzolódik, hogy kicsoda Isten.

Isten nem ember (Hós 11,9). Ez teszi kimondhatatlanul értékké emberré lételet és találkozását az emberrel.

Szándékát önmaga fedi fel elsősorban Krisztus kereszthalálában és feltámadásában. Ilyenformán Isten maga bizonyítja magát.

Lábnymok

 Péld 2,1–6

„Fiam, ha megfogadod mondásaimat, és parancsaimat magadba zárod, ha figyelmesen hallgatsz a bölcsességre, és szívből törekszel értelemre, bizony, ha bölcsességért kiáltasz, és hangosan kéred az értelmet, ha úgy keresed azt, mint az ezüstöt, és úgy kutatod, mint az elrejtett kincseket, akkor megérted, mi az Úr félelme, és rájössz, mi az istenismeret. Csak az Úr ad bölcsességet, szájából ismeret és értelem származik.”

👣 1Kor 2,4–5

„Beszédem és igehirdetésem sem az emberi bölcsesség megejtő szavaival hangzott hozzátok, hanem a Lélek bizonyító erejével, hogy hitetek ne emberek bölcsességén (szofia), hanem Isten erején nyugodjék.”

👣 2Móz 3,14–15

„Isten ezt felelte Mózesnek: Vagyok, aki vagyok. Majd azt mondta: Így szólj Izráel fiaihoz: A »Vagyok« küldött engem hozzátok. Még ezt is mondta Isten Mózesnek: Így szólj Izráel fiaihoz: Az Úr, atyáitok Istene, Ábrahám Istene, Izsák Istene és Jákób Istene küldött engem hozzátok. Ez az én nevem mindörökre, így szólítsatok engem nemzedékről nemzedékre!”

Bibliaolvasás

Pál athéni beszéde sokak szerint kudarc, hiszen éppen a bizonyíthatóság, az észszerűség pillanatában bizonytalanodik el. Nem is ejti ki Krisztus nevét.

ApCsel 17,16-34

„Miközben Pál Athénban várta őket, háborgott a lelke, mert látta, hogy a város tele van bálványokkal. Nap mint nap vitázott a zsinagógában a zsidókkal és a hozzájuk csatlakozott istenfélőkkel, a főtéren pedig azokkal, akiket éppen ott talált. Néhány epikureus és sztoikus filozófus is vitázott vele. Némelyek ezt kérdezték: Mit akarhat ez a fecsegő mondani? – mások ezt mondták: Úgy látszik, hogy idegen istenségek hirdetője – mivel Jézust és a feltámadást hirdette. Ekkor megfogták, az Areopágoszra vitték, és megkérdezték tőle: Megtudhatjuk-e, mi az az új tanítás, amelyet hirdetsz? Mert amint halljuk, idegen dolgokkal hozakodsz elő, szeretnénk tehát megérteni, hogy miről is van szó. Az athéniak és a bevándorolt idegenek ugyanis egyébbel sem töltötték az idejüket, mint azzal, hogy valami újdonságot mondjanak vagy halljanak.

Pál ekkor kiállt az Areopágosz közepére, és így szólt: Athéni férfiak, minden tekintetben nagyon vallásos embereknek látlak titeket, mert amikor bejártam és megtekintettem szentélyeiteket, találtam olyan oltárt is, amelyre ez volt felírva: AZ ISMERETLEN ISTENNEK. Akit tehát ti ismeretlenül tiszteltek, én azt hirdetem nektek. Az Isten, aki teremtette a világot és mindazt, ami benne van, aki mennynek és földnek Ura, nem lakik emberkéz alkotta templomokban, nem szorul emberi kéz szolgálatára, mintha hiányt szenvedne valamiből, hiszen ő ad mindenkinek életet, leheletet és mindent. Az egész emberi nemzetséget egy vérből teremtette, hogy lakjon az egész föld színén, meghatározta elrendelt idejüket és lakóhelyük határait, hogy keressék az Istent, hátha kitapinthatják és megtalálhatják, hiszen nincs messzire egyiküinktől sem, mert őbenne élünk, mozgunk és vagyunk. Ahogy a ti költőitek közül is mondták némelyek:

»Bizony, az ő nemzetsége vagyunk.«

Mivel tehát az Isten nemzetsége vagyunk, nem szabad azt hinnünk, hogy aranyhoz vagy ezüsthöz vagy kőhöz, művészi alkotáshoz vagy emberi elképzeléshez hasonló az istenség. A tudatlanság időszakait ugyan elnézte Isten, de most azt hirdeti az embereknek, hogy mindenki mindenütt térjen meg. Azért rendelt egy napot, amelyen igazságos ítéletet mond majd az egész földkerekség fölött egy férfi által, akit erre kiválasztott, akiről bizonyosságot adott mindenki előtt azáltal, hogy feltámasztotta a halálból.

Amikor a halottak feltámadásáról hallottak, egyesek gúnyolódtak, mások pedig azt mondták: Majd meghallgatunk erről máskor is. Pál ezután eltávozott közülük. Néhány férfi azonban csatlakozott hozzá, és hívővé lett: közöttük az areopágitá Dioníziosz is, egy Damarisz nevű asszony és velük együtt mások.”

Beszéljétek meg!

A keresztyénség ragaszkodik ahhoz, hogy Jézus feltámadása történeti esemény volt. Ugyanakkor csak indirekt bizonyítékokkal lehet előállni. Ilyen, hogy a tanítványok **nem voltak elég akcióképesek**, hogy Jézus feltámadása **inkább teher** a keresztyénség mondanivalójában, hogy a későbbiekben mindegyikük **mártírhalt volt képes halni** ezért a „csalásért”, stb. Legerősebb bizonyítéka **a tanúk**, akik **látták Jézust halála után élve**.

Játék

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
										1
										2
										3
										4
										5
										6
										7
										8
										9
										10

Aquinói Tamás istenbizonyítékainak jellegzetes mondatát találhatjátok meg ebben a játékban. Torpedó. Az ismert játékban most a tanárotok lesz a párotok, nála van a megoldás. Találgatással lehet rábukkanni a hajóként elhelyezkedő szavakra. A hajók nem érhetnek össze, még a sarkukkal sem. Egy hárombetűs, **két (a könyvben hibásan szerepel!)** négybetűs, egy nyolcbetűs és egy óriási tizenkét betűs hajót kell megtalálnotok. Ha eltaláljátok valamelyik hajót, a tanárotok az éppen eltalált betűt is megmondja. Segítségképpen az azonos típusú hajók összes betűalkatrészét felsoroljuk.

Ha minden hajót kilőttetek, könnyű lesz összeállítani a mondatot.

1 db hárombetűs: F L E

2 db négybetűs: E E L L L K S Ő

1 db nyolcbetűs: T T E E E E R D

1 db tizenkét betűs: E E E É I N T F T Z L L

A játék párbeszédes. Egy diák lő: pl. B4. Tanár: Nem talált. Diák: D2. Tanár: Talált. Egy „K” betű. Természetesen lőhetnek a diákok közül többen is.

Amikor az egész szót sikerült kitalálni, azt mondhatja a tanár: Elsüllyedt.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	
									E	1
			K	E	L	L			L	2
									S	3
									Ő	4
E	R	E	D	E	T	E	T			5
										6
	F									7
	E					E	G	Y		8
	L									9
	T	É	T	E	L	E	Z	N	I	10

„Feltételezni kell egy első eredetet.”

17. Előreformerek

Az óra célja

Az előreformerek életének és munkájának a bemutatása. Húzzuk alá, melyek voltak azok a gondolatok, amelyek előkészítették a reformációt.

A feldolgozás módja

Az óra elején beszéljünk arról, hogy az előreformerek számos olyan problémára, kérdésre mutattak rá, amely majd a reformáció idején bontakozik ki. A korszak három fontos alakjával kapcsolatosan emeljük ki azokat a gondolatokat, amelyekkel kritizálták az egyházat. Gyűjtsük össze, milyen válaszokat adtak az előreformerek ezekre a kérdésekre. Ismertessük, hogyan reagált a kritikákra, illetve a különböző mozgalmakra az egyház.

Az óra anyaga a képeken

Az eddigiektől eltérően ennél vízszintesen három sávra osztottuk a dupla oldalt. A színek megmutatják, hogyan kell „olvasni” a leckét.

Az első képen Vald Péter szétosztja a vagyonát, a másodikon pedig szónokol, és a követői elindulnak, hogy hirdessék Vald Péter tantételeit.

A harmadik képen Wyclif egyetemi előadást tart, és kifejti gondolatait az egyházzal kapcsolatosan. A negyedik képen Wyclif a bibliafordítással foglalkozik, a távolban pedig a felkelő parasztok lángba borítják a várost.

Az ötödik képen Husz prédikál, és átveszi Wyclif tanítását. Ez a képi megjelenítés arra utal, hogy Husz tanítását Wyclif tételei alapozták meg. A lecke utolsó képén Huszt látjuk a máglyán.

Háttérismeretek

A valdensek mozgalmát **Vald Péter** (Pierre de Vaux, latinosan Petrus Valdesius) gazdag lyoni kereskedő 1175 körül indította el. Egyik rokona hirtelen halála és Szent Elek élettörténetének olvasása annyira meghatotta, hogy élete gyökeres megváltoztatására határozta el magát. Teljesen szegényen, példájával és a bűnbánat hirdetésével akarta az embereket megtéríteni. Miután igehirdetése eredményesebbé tette érdekében a Szentírást lefordíttatta két klerikussal, és vagyonát a szegények közt szétosztotta, társakat vett maga mellé, és bűnbánatra buzdította az embereket. A mozgalom Itáliába is áttért. A közösség III. Ince pápa hatására az „alacsony sorsot vállalók” szerzetesrendjévé alakult át. A valdiak hamarosan szembekerültek az egyházzal. Először a lyoni érsekkel ütköztek össze, aki megtiltotta nekik a tanítást, mivel felhatalmazás nélkül prédikáltak, továbbá elítélték a feudális egyház fényűzését, a papság gazdagságát, mértéktelenségét, és a papságot méltatlannak mondták arra, hogy közvetítő szerepet töltsön be Isten és az emberek között. Később a Szentszékkal is szembefordultak, mert a pápai parancsot, hogy csak egyházi felügyelet mellett mondhatnak erkölcsi prédikációkat, állandóan megszegték. A törvényes egyházi felsőbbiséggel való makacs ellenszegülés miatt III. Lucius pápa a veronai zsinaton (1184) kiközösítette a valdenseket. Vald Péter, akit a kiközösítés után Franciaországból kiűztek, Itáliába ment, majd Csehországba vándorolt, és ott halt meg 1197-ben.

John Wyclif (Wyclif János) (1320–84) oxfordi egyetemi tanár volt. Amikor 1366-ban a parlament forma szerint is megtagadta a már több évtizede nem fizetett pápai hűbéradót, Wyclif nemcsak helyeselte a lépést, hanem prédikációiban és írásaiban hangoztatni kezdte, hogy a vagyon és a világi hatalom ártalmas az egyházra, ellenkezik Krisztus és az apostolok tanításával. A búcsúpénzeket szimóniának bélyegezte. Szerinte a papság ellátásáról az egyházi javakat birtokba vevő államnak kellene gondoskodnia. A nagy nyugati egyházszakadás hatására tanítása még szélsőségesebbé vált. Azt kezdte hirdetni, hogy az egyház nem a hierarchia és a hívek egysége, hanem a predestináltak láthatatlan társasága. A hierarchia nem isteni eredetű, az igazi pápa Krisztus, és Isten előtt papnak számít minden predestinált. A hit egyedüli forrása a Szentírás, amely irányadó a világi hatóságok számára is. Ami nincs benne a Szentírásban (gyónás, bérnálás, betegek szentsége stb.), az beszűremkedett visszaélés. Az átlényegülést tagadva azt tanította, hogy a hívők csak szellemi értelemben veszik az Úr testét és véréét. A gyónás csak későbbi kitalálás, a papi nőtlenség erkölcstelen és káros. A szerzetesrendek csak szekták. Tagadta a szentek, az ereklyék és képek tiszteletét, a zarándoklatokat és a holtakért mondott szentmisét. Tanait a nép körében követői, elsősorban az ún. „szegény papok” terjesztették. A katolikusok lollardoknak (gaztevők) nevezték el az új tanok hirdetőit és követőit. Wyclif eszméi elterjedtek a kontinensen is, és nagy hatást gyakorolt Husz Jánosra.

Husz János (Jan Hus, 1370–1415) teológus, prágai egyetemi tanár, aki a szószékről nyíltan hirdette Wyclif betiltott tanait. Reformtörekvései lényegében Wyclif tételeinek átvételét jelentették, de a cseh nyelvű istentisztelet követelése és a cseh egyház önállóságának hangoztatása nála németellenes élt kapott. Husz igen élesen fordult szembe a fennálló egyházszervezettel, és a két szín alatti áldozás

bevezetéséért szállt síkra. E követelés a laikusok egyenjogúsítását jelképezte, a bort tartalmazó kehely a mozgalom szimbólumává vált. Csehországban Husz tanai a társadalom szinte minden rétegében visszhangra találtak, de a szomszédos országokban is terjedni kezdtek. A pápa 1411-ben kiátkozta Huszt, és az egyház könyörtelen szigorral készült fellépni a husziták ellen. A kiátkozott Husz János Zsigmond menlevelével jelent meg Konstanzban, hogy hitvitán győzze meg ellenfeleit tanainak helyességéről. A zsinat eretneknek nyilvánította, és 1415-ben máglyán elégette a cseh teológust.

(Forrás: Szántó Konrád: *Egyháztörténet*)

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Nézzük meg az első képet, amelyen Vald Péter elosztogatja a vagyonát! Csak a képet nézzük, a hozzá tartozó szöveget még ne. Miért tette ezt? Vajon mit tett ezután? Melyik bibliai történet jut eszedbe erről?

2. feladat (elmélyítés)

Gyűjtsd össze, mi a közös Vald Péterben, Wyclif Jánosban és Husz Jánosban!

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, melyik pápa sújtotta átokkal Husz Jánost.

XII.
OLASZORSZÁG
CSEH
EREKLYÉK
NÓTLENSÉG
SZENTÍRÁS
VALDENSEK
WYCLIF

1. Ebben az országban fennmaradt Vald Péter egyháza.
  2. Ilyen nemzetiségű volt Husz.
  3. Ezek tiszteletét ellenezte Wyclif.
  4. Wyclif nem tartotta helyesnek a papi .....-et.
  5. Biblia, más szóval .....
  6. Vald Péter követői.
  7. Oxfordi egyetemi tanár: John .....
- Megoldás: XII. Gergely

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Vald Péter lefordította a Bibliát. (H)
2. Wyclif máglyahalált halt. (H)
3. A cölibátus papi nőtlenséget jelent. (I)
4. Husz János kereskedő volt. (H)
5. Huszt 1415-ben égették meg. (I)
6. Vald Pétert később szentté avatták. (H)
7. Husz nagy hatással volt Wyclifre. (H)

5. feladat (ellenőrzés)
Egészítsd ki a szöveget!

Vald Péter élesen kritizálta az ..... fényűzését, és apostoli ..... buzdított. Anyanyelven prédikált. Elítélte a ..... és az ereklyék tiszteletét. Egyre többen csatlakoztak hozzá Lombardiában és Provence-ban. Követői lefordították a ..... a provánszi nyelvjárásra. A pápa hamarosan ..... nyilvánította őket, és elkezdődött a valdensek (Vald Péter követői) üldözése. 1381-ben ..... tör ki, amit bár Wyclif elítél, de ellenfelei az ő tanításainak elterjedésével magyarították a helyzet kialakulását. Emiatt ..... vált, és egy vidéki városka plébánosa lett. Tanítványaival lefordította a Bibliát latinból ..... Követői (a lollardok) kettesével járták az országot, ... és ..... Halála után Wyclifet a konstanzi zsinat eretneknek nyilvánította.

Vald Péter élesen kritizálta az *egyház* fényűzését, és apostoli *szegénységre* buzdított. Anyanyelven prédikált. Elítélte a *szentek* és az ereklyék tiszteletét. Egyre többen csatlakoztak hozzá Lombardiában és Provence-ban. Követői lefordították a *Bibliát* a provánszi nyelvjárásra. A pápa hamarosan *eretnekké* nyilvánította őket, és elkezdődött a valdensek (Vald Péter követői) üldözése. 1381-ben *parasztlázadás* tör ki, amit bár Wyclif elítél, de ellenfelei az ő tanításainak elterjedésével magyarították a helyzet kialakulását. Emiatt *kegyvesztetté* vált, és egy vidéki városka plébánosa lett. Tanítványaival lefordította a Bibliát latinból *angolra*. Követői (a lollardok) kettesével járták az országot, *prédikáltak és tanítottak*. Halála után Wyclifet a konstanzi zsinat eretneknek nyilvánította.

17. Kereszténység vagy egyház?

Kapcsolódás

Az előző órán kezdtünk el foglalkozni az egyház reformmozgalmaival, Vald Péterrel, John Wycliffel, Husz Jánossal. Ezeknek az volt az indítéka, hogy az egyház eltért a vallás lényegétől, Jézus Újszövetségben megismert tanításától. Ma legalább annyira élesen kerül elő a kérdés: vajon **az egyház hordozza-e Jézus tanítását?** Van-e olyan helyzet, amikor választani kell az egyház és Krisztus között?

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, mennyire **esendő emberi közösség az egyház**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk az egyház mint esendő emberi közösség felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen egy **elromlott** autó áll. A forgalom **elszáguld mellette**, az autó azonban használhatatlan. Pedig van engedélye a közlekedésre, rendszáma van. Valami miatt nem működik. Mi lehet az oka?

Így csak **teher**. Egy tonnányi hulladék fém. Szállítani kell majd drága pénzen.
Nem ilyen útféltre kényszerített roncs az egyház is?

Továbbvezető kérdés

Ha ábrázolni kellene ma az egyház világban elfoglalt helyét, hol állna ezen az úton?

Apám naplójából

Abban az időben az egyház valóban sok tekintetben elromlott. Sok ilyen kor volt, az egyik „apám kora”. A **láthatatlan egyház** teológiai felvetése egy rejtett egyházzal beszél, amely **elkülönül** a formális, korrupt vagy hazug egyháztól. Voltak korok (Bonhoeffer), amelyben a látható egyházat nem is lehetett egyháznak nevezni.

Mennyiben látjuk, hogy hitünk, vallásosságunk **otthona** a ma élő egyház?

Továbbvezető kérdés

Ha lehetne, mit változtatnál meg ma az egyház életében?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Újra egy használhatatlan eszköz: egy ismeretlen nyelven működő telefon. Ez igazából hibátlan, csak mi nem értjük, hogy hogyan működik. Ez azonban azt is jelenti, hogy nem tudunk **kapcsolatba lépni** általa senkivel.

Lehet, hogy az egyház működik körülöttünk, csak **számunkra idegen a nyelve?**

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Az egyház emberi közösség, amely pünkösdtől kezdve mindig a romlás jeleit mutatta. Miközben a személyes hitben sokan sokkal rugalmasabban találkoznak Istennel, a közösség, még inkább az intézmény jóval nehezebben képes a kereszténység mozgékonyágát hordozni. A jézusi gondolkodás nagyon gyorsan reagál az élet dolgaira. Ezt egy intézmény képtelen követni.

Így alakult ki a „látható” és „láthatatlan” egyház képlete, amely egyben az elkülönülést is magában hordozza. Ebben a kereszténység, az életforma, a gondolkodás, a magatartás, a hit el tudja hagyni a látható egyházat. Bonhoeffer azonban figyelmeztet, hogy a „látható” egyházat nem lehet elhagyni, hiszen olyan értékek hordozója, amelyeket csak ebben az összefüggésben találhatunk meg. Ilyen az úrvacsora, a keresztség, a közös hit reprezentációja.

A reformálódás az elszakadást ösztönzi, erről majd lesz szó később. Ugyanakkor a Bibliát komolyan vevő egyház belülről is formálható.

Lábnymok

 Zsid 1,1–3

„Miután régen sokszor és sokféleképpen szólt Isten az atyákhoz a próféták által, ezekben a végső időkben a Fiú által szólt hozzánk, akit mindennek örökösévé tett, aki által a világot teremtette. Ő Isten

dicsőségének kisugárzása és lényének képmása, aki hatalmas szavával hordozza a mindenséget, aki miután minket bűneinktől megtisztított, a mennyei Felség jobbára ült.”

👉 Jel 22,18–19

„Én bizonysgot teszek mindenkinek, aki a prófécia eme könyvének beszédeit hallja: Ha valaki hozzátesz ezekhez, arra Isten azokat a csapásokat bocsátja, amelyek meg vannak írva ebben a könyvben; ha pedig valaki elvesz e prófétai könyv igéiből, attól Isten elveszi az osztályrészét az élet fájából, a szent városból és mindabból, ami meg van írva ebben a könyvben.”

👉 1Kor 3,16

„Nem tudjátok, hogy ti Isten temploma vagytok, és az Isten Lelke bennetek lakik?”

Bibliaolvasás

Az „extra ecclesiam nulla salus”, az „egyházon kívül nincs üdvösség” tanítása érdekesen ütköztethető Jézus példázatában. Mit is jelent a szőlőtőn maradni?

Vajon lehet-e az egyház nélkül kereszténynek lenni? Vagy elég csak Jézushoz kapcsolódni?

Jn 15,1–8

„Én vagyok az igazi szőlőtő, és az én Atyám a szőlősgazda. Azt a szőlővesszőt, amely nem terem gyümölcsöt énbennem, lemetszi, és amely gyümölcsöt terem, azt megtisztítja, hogy még több gyümölcsöt teremjen. Ti már tiszták vagytok az ige által, amelyet szóltam nektek. Maradjatok énbennem, és én tibennetek. Ahogyan a szőlővessző nem teremhet gyümölcsöt magától, ha nem marad a szőlőtőn, úgy ti sem, ha nem maradtok énbennem. Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők: aki énbennem marad, és én őbenne, az terem sok gyümölcsöt, mert nélkülem semmit sem tudtok cselekedni. Ha valaki nem marad énbennem, kivetik, mint a lemetszett vesszőt, és megszárad; ezeket összegyűjtik, tűzre vetik és elégetik. Ha megmaradtok énbennem, és beszédeim megmaradnak tibennetek, akkor bármit akartok, kérjétek, és megadatik nektek. Az lesz az én Atyám dicsősége, hogy sok gyümölcsöt teremtek, és akkor a tanítványaim lesztek.”

Beszélgétek meg!

Korunk sajátossága a különböző tanok, eszmék, közösségek devalválódása. Érdekes figyelni a házassági eskü, a szülői tisztelet, az állami hatalmasságok, a tanárok vagy csak a felnőttek felé megnyilvánuló tiszteletadás elértéktelenedését.

Játék

Ki az igazi egyházújító? Megtudhatod a következő rejtvény megfejtésével. A sötétebb mezőkben látod a megoldást. **(Figyelem! A tankönyvből hiányzik a besötétítés!)**

A bal felső saroktól kezdve folyamatosan kell beírni a meghatározások megfelelőit. A szavak utolsó betűi egyben a következő meghatározás első betűi is.

Meghatározások:

A kapcsolattartás fontos eszközei.

Erre néz a veleméri templom.

Ez burkolja a lakás falát.

Kimegy a divatból.

Meg kell törölni, ha belépsz a lakásba.

Így keresztel valaki az eredeti forma szerint.

Pokróccal leterít.

S	<u>T</u>	A	<u>B</u>	E	R
Z	E	P	Á	M	A
A	L	É	<u>L</u>	E	K
V	E	T	U	R	A
A	<u>K</u>	<u>A</u>	V	Í	<u>T</u>

18. Savonarola

Az óra célja

Savonarola életművének bemutatása, a reneszánsz pápák, az inkvizíció működésének ismertetése.

A feldolgozás módja

Mutassuk be az inkvizíció működését, életre hívásának az okát! Vázoljuk fel, hogyan éltek a reneszánsz pápák. Hogyan hatott ez az egyházi életre és a különböző művészetekre? Rajzoljuk meg Savonarola portréját! Beszéljünk arról, milyen változások történtek Firenzében Savonarola növekvő befolyása nyomán. Hasonlítsuk össze az előző egyháztörténet órán megismert Husz és Savonarola pályafutását.

Az óra anyaga a képeken

Az első oldalon VI. Sándor pápa hétköznapijaiba nyerünk bepillantást. A második oldalon fent Savonarola prédikál. Lent a hiúságok máglyája és Savonarola máglyája ég.

Háttérismeretek

Girolamo Savonarola 1452. szeptember 21-én született Ferrarában. Az európai hírű ferrarai egyetemen a szabad művészetekből doktorált, de az orvosi kart már félbehagyta. Egyes források szerint szerelmi csalódás fordította a szerzetesi élet felé, mások szerint az Itália-szerte tapasztalt erkölcsi romlottság. 1475-ben belépett a dominikánus rendbe, 1482-ben került Firenzébe. A Szent Márk-kolostor lektoraként a kolostorban és városszerte prédikált is, ekkor azonban még nem volt jó szónok, és nem keltette fel a tömegek érdeklődését. Kudarca miatt egy hegyvidéki kisvárosba, San Gimignano-ba utazott, ahol egyszerű életvitele, őszinte beszédei hamarosan népszerűvé tették. Hírneve egyre nőtt, sokan már szinte szentként tekintettek rá, amikor 1489-ben ismét Firenzébe hívták.

Kolostora, ahol 1491-ben perjellé választották, az egyház eredeti tisztaságát, a visszaélések megszüntetését, az egyházi reformokat és a társadalmi megújulást követelő igehirdetések színtere lett. Savonarola kipellengérezte a „Nagyszerű” Lorenzo de Medici erkölcstelen életmódját is, aki ezért száműzni akarta, ám betegsége megakadályozta ebben. Halálos ágyához ellenfelét hívta, de mivel nem bánta meg bűneit, Savonarola nem oldozta fel. A szerzetes ezután szétesztotta a kolostor vagyónát a szegények között, és a domonkos rend régi életformáját, a koldulást választotta. Tüzes szónoklataiban támadta a pápaság intézményét; amikor 1494-ben VIII. Károly francia király Itáliába vonult, hálaadó misét mondott, mert így tisztul majd meg a bűnös állam. A franciák megérkezése után négy évig Firenze korlátlan ura lett. Igazságosabbá tette az adókat, betiltotta a szerencsejátékokat, az uzorát; üldözte a prostitúciót és a fényűzést. A Messiás közeli eljövételét hirdetve máglyára dobatta a kockajátékokat, a nők szépítőszereit és a gyerekjátékokat, de a máglyákon hamvadt el számtalan könyv és festmény is.

VI. Sándor pápa egyre veszélyesebbnek ítélte Savonarolát. Megpróbálta lefizetni, majd bíborossá kinevezni, ám nem járt sikerrel. A pápa végül kiközösítette Firenzét, s amikor felszólította az európai uralkodókat a firenzei kereskedők vagyónának elkobzására, a gazdag polgárok java és a hitében csalódott, a háborútól elszegényedett köznép Savonarola ellen fordult. A pápai ítések skizmával (egyházszakadással), világi hatalom felhasználásával és eretnekséggel vádolták meg, ő a kínpadon mindent bevallott. Tagjai közül egyedül jobb karja maradt épen, hogy vallomását aláírhasa. Savonarolát és két társát 1498. május 23-án égették meg máglyán, ott, ahol egykor ő vetette tűzre a kincseket.

Feladatok

1. *feladat* (ráhangolás)

Nézd meg az első képet! Milyen furcsaságokat találsz a képen?

2. *feladat* (elmélyítés)

Gyűjtsd össze, mik voltak az okai annak, hogy Savonarolát elítélték!

3. *feladat* (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, mit mondtak inkvizítorok, mi vár az eretnekekre.

PIRAMIS
BORGIA
DOMONKOS
BÍBOROS
OLASZ

1. Hétlépcsős .....ként felépített máglyán égették el a világi hívságokat.

2. Ebből a családból származott IV. Sándor.

3. Ők voltak az inkvizítorok; a .....-rend tagjai.
  4. Ilyen címet ígért a pápa Savonarolának.
  5. Ehhez a nemzethez tartozott Savonarola.
- Megoldás: pokol

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. VI. Sándor példamutató életet élt. (H)
2. Savonarola Domonkos-rendi szerzetes volt. (I)
3. Az inkvizíció elítélte a pápát. (H)
4. A Mediciek támogatták Savonarolát. (H)
5. IV. Sándor pápa bíborosi címet ígért Savonarolának, ha nem kritizálja őt. (I)

5. feladat (ellenőrzés)

Egészítsd ki!

Az inkvizíciót 1215-ben a ..... és az ..... tisztaságának védelmére hívta életre a IV. lateráni zsinat. Az eretnekek elleni ..... nyomán kihallgatások kezdődtek. A .....-rend folytatta le az eljárásokat. Ha beigazolódott a vádlott bűnössége, akkor egy kijelölt esküdtszék döntött az ügyben. Amennyiben az eretnek visszavonta nézeteit, ... büntetés várt rá, de ha erre nem volt hajlandó, akár .....büntetést is kiszabhattak rá. Gyakoriak voltak a túlkapások. A beismerő vallomást sokszor .....sal kényszerítették ki a vádlottakból, sőt a tanúk kíntása is engedélyezett volt. Az is általánosnak számított, hogy a tárgyalásokon nem volt .....

Az inkvizíciót 1215-ben a *hit* és az *erkölcs* tisztaságának védelmére hívta életre a IV. lateráni zsinat. Az eretnekek elleni *feljelentések* nyomán kihallgatások kezdődtek. A *Domonkos-rend* folytatta le az eljárásokat. Ha beigazolódott a vádlott bűnössége, akkor egy kijelölt esküdtszék **döntött az ügyben. Amennyiben az eretnek visszavonta nézeteit, enyhébb büntetés várt rá, de ha erre nem volt hajlandó, akár halálbüntetést is kiszabhattak rá.** Gyakoriak voltak a túlkapások. A beismerő vallomást sokszor *kínvallatással* kényszerítették ki a vádlottakból, sőt a tanúk kíntása is engedélyezett volt. Az is általánosnak számított, hogy a tárgyalásokon nem volt *védőügyvéd*.

18. Se farsang, se színház, se buli?

Kapcsolódás

Az előző órán Girolamo Savonarola életével foglalkoztunk. Az ő – némileg szélsőséges – mondanivalóját **nem vehetjük félvállról**. Nem célunk, hogy a színházat vagy a karnevált istenellenesnek mutassuk meg, de azért beszéljünk őszintén ennek a korosztálynak a **kísértésekről!**

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk korunk kísértéseit.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk korunk kísértései felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen áruházi polcok láthatók. Rajtuk szinte minden egészségromboló. De milyen finomak ezek a csokik és cukrok! Vannak elszánt szülők, akik gyermekeiknek egyáltalán nem adnak édességet. Nem létfontosságú élelmiszerek. De nem sajnáljuk-e egy kicsit azokat a gyerekeket, akik soha nem kapnak csokit?

Továbbvezető kérdés

Te megtiltanád gyermekednek, hogy ilyen fogpusztító, betegségeket okozó édességet egyenek?

Apám naplójából

A kis történet a fegyelmezettségről szól. Ezekben a kérdésekben szerintem még az oktatók sincsenek egységes állásponton. Keresztények nemzedékei vallották, hogy a lustálkodás, a laza életforma közel engedi a kísértéseket. Mások azt mondják, ez nem érdekes.

Történetünk ebben keresi a válaszokat. Magam jobban hajlok a fegyelmeztség dicsérete felé.

Egyszer valaki – számomra nagyon fontos ember – azt mondta: Nem tudok hallgatni egy olyan papot a kereszténységről, akinek nincs akkora akaraterője, hogy – ha szükséges – pár kilót ne tudna leadni. Ezt a történetet nem írtam be a könyvbe.

Továbbvezető kérdés

Van-e napirended akkor, amikor nincs tanítási nap? Miért jó, ha van? Miért nincs?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A kis játék elsősorban azt vizsgálja, hogy milyen hatással van ránk a környezetünk. Elég egy nyakendő, máris mindenki egy kicsit másképp viselkedik. Nem nagyok a különbségek, de azért vannak. Furcsa, ha egy fejkendő fiú kezét csókol, vagy udvariaskodva teázgat. Vagy fordítva.

Természetesen lehet más külsőségeket is kitalálni!

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A kereszténység – Jézus parancsa miatt – **nem szigetelődhet** el a világtól, sőt mondanivalóját éppen a világban kell érvényesítenie. A világ is óhatatlanul **hatással** van rá. Beszéltünk már arról, hogy mondanivalóját is torzíthatja, de egészen biztosan formálja **az életformáját**. Igaz ez a **közösségre** éppen úgy, mint az **egyévre**.

Nagyon izgalmas kérdés, hogy vajon **milyen életformát kövessen a kereszténység**. Ebben mindig voltak túlkapások, de egyben észre kell vennünk azt a szándékot is, hogy az életforma szabályozása **a mondanivaló tisztán tartására törekedett**.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül a kísértéseket! Észre kell vennünk a határokat és a lehetőségeket. Szabadságunk van, de hitünk nagyon sebezhető. Gondolati torzulásunk, hitbéli romlásunk észrevétlenül igazodhat a világi logikákhoz.

Ebben sokat segít a fegyelmezettség, de elsősorban az önellenőrzés, amely **Jézushoz igazíthat.**

Lábnyomok

👣 Jak 1,12

„Boldog ember az, aki a kísértés idején kitart, mert miután kiállta a próbát, elnyeri az élet koronáját, amelyet az Úr megígért az őt szeretőknek.”

👣 1Kor 6,12–13

„Minden szabad nekem, de nem minden használ. Minden szabad nekem, de nem válok semminek a rabjává. Az eledel a gyomorért van, a gyomor pedig az eledelért, de Isten ezt is, amazt is meg fogja semmisíteni. A test azonban nem a paráznaságért van, hanem az Úrért, az Úr pedig a testért. Isten ugyanis feltámasztotta az Urat, és hatalmával minket is fel fog támasztani. Vagy nem tudjátok, hogy a ti testetek a Krisztus tagja? Most tehát azok, akik a Krisztus tagjai, parázna nő tagjaivá legyenek? Szó sem lehet róla! Vagy nem tudjátok, hogy aki parázna nővel egyesül, egy testté lesz vele? Mert amint az Írás mondja, »lesznek ketten egy testté«.”

Bibliaolvasás

Ez az ige akkor mutatja meg üzenetét, ha komolyan vesszük, hogy a kísértésnek ellent kell állnunk. („Bárminek ellen tudok állni, csak a kísértésnek nem.” – Oscar Wilde) Akkor válik érdekessé, hogy van-e erőnk hozzá.

1Kor 10,12–13

„Aki tehát azt gondolja, hogy áll, vigyázzon, hogy el ne essék! Emberi erőt meghaladó kísértés még nem ért titeket. Isten pedig hűséges, és nem hagy titeket erőtökön felül kísérteni; sőt a kísértéssel együtt el fogja készíteni a szabadulás útját is, hogy el bírjátok azt viselni.”

Beszélgétek meg!

Hosszú ideig a gitározást, főleg a rockot bűnös dolognak tartották elsősorban a ritmusa, a hozzá kapcsolódó manipulatív elemek miatt. Sokan ma sem tartják összeegyeztethetőnek ezt a műfajt a keresztény mondanivalóval.

Ma is lehetnek a kereszténységgel összeegyeztethetetlen műfajok, életformák. Egyes templomokba nem szabad fedetlen vállal vagy rövidnadrágban bemenni. Bizonyos szélsőséges zenéket vagy erotikus ábrázolásokat nehezen tudnánk egy templomban elképzelni.

Hol a határ?

Játék

A besötétített mezőkben olvashatod, hogy mitől félt minket Isten. A második képről hiányzó tárgyak nevének első betűi kiadják ezt.

G	I	T	Á	R			
O	R	V	O	S	S	Á	G
N	A	G	Y	Í	T	Ó	
O	L	L	Ó				
S	A	P	K	A			
Z	S	E	B	K	É	S	

19. Reformáció 1.

Az óra célja

Ennek az órának a célja, hogy a diákokat megismertessük Luther életének első szakaszával, és bemutassuk, hogyan változott Luther istenképe, miként jutott el a „toronyélményig”.

A feldolgozás módja

Ismertessük meg a diákokat a reformáció korának hangulatával, hogyan éltek, és ha tanultak, hol és hogyan tanulhattak az emberek. Elevenítsük föl a szerzetességgel kapcsolatos ismereteket! Így a tanulók jobban el tudják helyezni a történéseket. Vázoljuk fel, hogyan változott Luther istenképe: mi indokolta, hogy haragvónak látta Istent, és mi az, aminek hatására megváltoztak a nézetei. Mutassuk be, milyen félelmekkel küzdött Luther, és hogyan talált ki ezekből az útvesztőkből!

Az óra anyaga a képen

Az első képen Luther Márton szülőháza látható, a ház előtt apja, Hans Luther áll. A második kép a szigorú neveltetést hivatott bemutatni. Luther beszámolójából tudjuk, hogy keményen megfenyítették egy elcsent dió miatt. A harmadik képen a tanulmányait kezdő Luthert és apját látjuk. A negyedik és az ötödik kép Luther tanulmányaira utal. A hatodik képen pedig a viharban fogadalmat tevő Luther jelenik meg. A második oldal első képén a Rómába zarándokoló szerzetes Luthert látjuk. A második kép Luther gondolatait, kérdéseit szemlélteti, mellette rendi előjárója, Staupitz áll, aki Krisztusra irányítja figyelmét. Az utolsó képen a reformátor toronyélmény utáni felismerésével találkozunk. A háttérben a Fekete kolostor látható.

Háttéranyag

Luther Márton (szülei még Martin Ludernek nevezik el fiukat, Luthernek csak később nevezi magát) 1483. november 10-én született. Luther apja bányászattal foglalkozott. 1484-ben, Márton fiuk születése után Eislebenből Mansfeldbe költöztek, hogy a családapa az ottani rézbányák egyikében munkát vállaljon. A szerény vagyonnal rendelkező Luder megtalálta számítását, 1491-re Mansfeld legtekintélyesebb családfői közé tartozott. Luther édesanyja, Margarete Luder otthon a gyerekekről és nevelésükről gondoskodott. Szülei nagy szigorral nevelték Luthert. Ötéves korában apja a mansfeldi latin iskolába íratja be. A kisdíákokba a szó szoros értelmében beleverték a latint, az írást és olvasást. 1497-ben Magdeburgba küldi apja a *közös élet testvéreinek* sokkal igényesebb iskolájába. 1498-ban Eisenachban folytatja tanulmányait, és az ottani rokonaiknál lakik. A család anyagi helyzete megengedte, hogy Luther 1501-ben megkezdhesse tanulmányait az erfurti egyetemen. Apja minden nélkülözhető garasát elsőszülött fia képzésére fordította, hiszen jó hírű jogászt akart faragni Márton fiából.

Luther élete 1505. július 2-án Stottenheim mellett gyökeres fordulatot vett. Néhány órai járásra volt csak Erfurttól, amikor nagy vihar támadt, és a közvetlen közelében földbe csapott egy villám. Halálfélelem fogta el, és fogadalmat tett: ha a vihart túléli, szerzetes lesz. Minden bizonnyal már a vihar előtt is elgondolkodott a szerzetesi fogadalmatételen, de ez az esemény megerősítette elhatározását. Apja heves tiltakozása és fenyegetése ellenére is belépett az ágostonos rendbe. Két év múlva, 1507-ben pappá szentelték.

A szerzetesi élet nagyon megerőltető volt. Luther igyekezett minden szabályt pontosan be- és megtartani. A szerzetesek napjai imádkozással, böjtöléssel és munkával teltek. A mindennapi vezeklés ellenére Luther nagy lelki válságot élt át. Ennek oka – Luther saját bevallása szerint – az utolsó ítéletről való félelem, illetve a saját üdvözülésében való kételkedés volt.

1510-ben az egyik rendtársával együtt Rómába küldték. Izgatottan és nagy áhítattal érkezett meg a „szent városba”, minden zarándokhelyet végigjárt. Abban bízott, hogy ezáltal Isten nagyobb kegyelmét nyerheti el. Nagy bánatára Rómában kora egyházának árnyoldalait is megtapasztalta.

Luther 1512-ben a teológia doktora lett, és megkapta a wittenbergi egyetemen a bibliai tanszéket. Luther professzori éve alatt is vívódik, Isten kegyelmét keresi. A nagy felismerését a Római levél alapos tanulmányozása közben teszi. Megvilágosodik előtte, hogy az ember csakis kizárólag Isten kegyelméből igazulhat meg, nem pedig jó cselekedetek által: „Az igaz ember pedig hitből fog élni.” (Róm 1,17)

Feladatok

1. feladat (elmélyítés)

Mi jut eszedbe, ha azt hallod: *reformáció*? Hol hallottad ezt a kifejezést? Ismered-e a jelentését? Mit tudsz erről a fogalomról?

2. feladat (elmélyítés)

Gyűjtsd össze a lecke szövegéből, hogy mi mindent tanult és tanított Luther!

3. feladat (elmélyítés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, mi volt a legfontosabb Luther számára.

WITTENBERG
VÁR
HANS
ANNA
ÁGOSTON
ÉL
TEOLÓGIA
STAUPITZ
ERFURT
RÓMA

1. Itt volt professzor Luther.
2. Erős ..... a mi Istenünk!
3. Apja keresztneve.
4. Ehhez a szenthez kiáltott a viharban.
5. Ebbe a rendbe lépett be.
6. „Az igaz ember hite által .....”
7. Ebből doktorált.
8. Rendi előjárója.
9. Itt is tanult.
10. Ide zarándokolt el.

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Luther Wittenbergben született. (H)
2. Apja azt akarta, hogy pap legyen. (H)
3. Tanult Eisenachban. (I)
4. Egy viharban fogadalmat tett. (I)
5. Elzarándokolt Jeruzsálembe. (H)
6. Ágoston-rendi szerzetes volt. (I)
7. Egész életében úgy tekintett Istenre, mint haragvó bíróra. (H)

5. feladat (elmélyítés)

Keresd meg az *Evangelikus énekeskönyv* 729. és 730. oldalán Luther reggeli és esti imádságát! Milyen istenkép rajzolódik ki ezekből az imádságokból?

19. Meg szabad-e tagadni az engedelmisséget?

Kapcsolódás

Az előző órán Luther életével foglalkoztunk. Nagyon érdekes, hogy az ifjú szerzetesben hogyan erősödik meg az a meggyőződés, hogy az egyház megújulásához hozzátartozik **az engedelmisség megtagadása**.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk **az engedelmisség megtagadásának** kérdését.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk az engedelmisség megtagadásának kérdésére felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Hétköznapi engedetlenség, hogy a piros lámpánál átmegy valaki. Vannak kifogásaink: nem jött semmi, nem látott rendőr. Mégis igaz, hogy megsértettük a szabályokat. Mi van, ha éppen egy apuka tanította ott a gyereket a szabály betartására? Számára az átmenő rossz példát mutatott. Milyen felelősséggel jár a szabályok megsértése?

Továbbvezető kérdés

Melyik az a közlekedési szabály, amelyet büntetlenül meg lehet sérteni?

Apám naplójából

A történet arról szól, hogy az engedelmesség megtagadása olykor jó heccnek tűnik. A játékból megtagadók azonban elveszítik annak a lehetőségét, hogy amikor kell, akkor komolyan vegyék őket. Nem tudom, van-e még ilyen apa–gyerek viszony, de ez egy régi történet, akkor még volt. Benne van az is, hogy az apa tudja, milyen megtagadni az engedelmességet, és azt is, hogy ennek súlya van. Az engedelmesség megtagadása tehát nem gyerekes dolog, de tudni kell, mire is való.

Továbbvezető kérdés

Előfordult-e, hogy valamilyen szabályt megsértettél? Mi lett a következménye?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Ez is olyan játék, amit nem feltétlenül kell eljátszanunk ahhoz, hogy el tudjuk képzelni tapasztalatait. Érdekes lehet, hogy mennyire van szerepe a bizalomnak, a többségnek és a tiszteletnek a követésben.

Számíthatunk arra, hogy ezeket fel tudjuk fedezni. Most nem az engedelmesség megtagadását, hanem éppen az engedelmességet játszottuk el. Az ember alapvetően – pláne, ha nincs nagyobb tétje – kész engedelmeskedni. Jobban a többségnek, jobban annak, akiben bízunk, és jobban annak, akit tisztel.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A reformációval kapcsolatban látszólag periférikus kérdés az engedelmesség megtagadásának problémája. Luther korában azonban ez egészen biztosan komoly szerepet játszhatott, hiszen az egyház **egyedüli igazsághordozóként** jelent meg. Ezért foglalkozunk mi is – még a nagy témák felvetése előtt – ezzel a kérdéssel is. Luther hosszú ideig tartotta magát az engedelmességhez. Nem volt könnyű átlépni ezt a határt. Leckénk ezzel a krízissel foglalkozik.

A kereszténység komolyan veszi **az alapvető engedelmességet**. Mivel az emberi fejlődés minden formája valamiféle **utánzás**on alapul, ezért számunkra fontos **az ősbizalom**. Emiatt a természetes vonalnak az ezen a bizalmon alapuló engedelmességet tartjuk. **Komoly indok** kell ahhoz, hogy valaki az engedelmességet **megtagadja**.

Luther a **negyedik parancsolat** összefüggésében beszél a szülők és a felsőbbtség iránti tiszteletről és engedelmességről. Az engedelmesség kérdése korunk nemzedéke számára **nem természetes**. Számukra az utánzás forrása elsősorban az internet. Emiatt is fontos beszélni erről. **Nincs ugyanis helye az engedelmesség megtagadásának, ha nincs engedelmesség**.

Mivel az alapvető engedelmességet tartjuk jónak, ezért az engedelmesség megtagadása mindig **krízishelyzet**. Ilyenkor komplex módon kerül elő, hogy Istenre vagy az emberre kell-e hallgatni. Ez nyilván nem Isten nevének hangoztatásában, hanem igazságainak kutatásában rejlik. Az engedelmesség megtagadása általában nehezebb út, mint a megtartása.

Lábnyomok

☞ Ef 6,5–8

„Szolgák! Félelemmel és rettegéssel engedelmeskedjete földi uraitoknak, olyan tiszta szívvel, mint Krisztusnak. Ne látszatra szolgáljatok, mintha embereknek akarnátok tetszeni, hanem Krisztus szol-

gáiként cselekedjétek Isten akaratát: lélekből, jóakarattal szolgáljatok, mint az Úrnak, és nem mint embereknek, mert tudjátok, hogy ha valaki valami jót tesz, visszakapja az Úrtól, akár szolga, akár szabad.”

👉 ApCsel 5,29

„Péter és az apostolok így válaszoltak: Istennek kell inkább engedelmeskedniünk, mint az embereknek.”

👉 Péld 1,8

„Hallgass, fiam, apád intésére, és ne hagyd el anyád tanítását, mert ékes koszorú ez a fejedén és ékszer a nyakadon!”

👉 Ézs 66,13

„Ahogyan az anya vigasztalja fiát, úgy vigasztallak én titeket: Jeruzsálemben kaptok vigasztalást!”

👉 Ef 6,1–3

„Gyermekek! Engedelmeskedjétek szüleiteknek az Úrban, mert ez a helyes. »Tiszteld apádat és anyádat«: ez az első parancsolat, amelyhez ígéret fűződik, mégpedig ez: »hogy jó dolgod legyen, és hosszú életű légy a földön«.”

Bibliaolvasás

Milyen elvárások ütköztek a már említett történetben, az ApCsel 5,17–32-ben? Az érdekesség az, hogy itt kétféle vallásosság ütközik össze. **Mindkét fél meg van győződve arról, hogy Istent szolgálja.** Fontos tájékozódási pont a „féltekenységtől eltelve” kifejezés. Nem lehetett könnyű felfedezni az új mondanivalóban a Messiás üzenetét, de nem kis bátorság volt a szadduceusoknak való ellentmondás sem. Hadd jelenjen meg itt az, amit Jézus úgy mond, hogy **„az igazság Lelke, [aki] elvezet titeket a teljes igazságra; mert nem önmagától szól, hanem azokat mondja, amiket hall”** (Jn 16,13).

„Ekkor azonban megjelent a főpap és egész kísérete, a szadduceusok pártja, és féltekenységtől eltelve elfogták az apostolokat, és börtönbe vetették őket. De az Úr angyala éjszaka megnyitotta a börtön ajtaját, és kivezetve őket ezt mondta nekik: Menjetek, álljatok fel a templomban, és hirdessétek a népnek ennek az életnek minden beszédét! Ők engedelmeskedtek, korán reggel bementek a templomba, és tanítottak. Amikor megérkezett a főpap és kísérete, összehívták a nagytanácsot, Izráel véneinek egész testületét, és elküldtek a börtönbe, hogy vezessék elő őket. A szolgák elmentek, de nem találták őket a börtönben, ezért visszatérve jelentették: A börtönt ugyan gondosan bezárva találtuk, az örök is az ajtó előtt álltak, de amikor kinyitottuk, bent senkit sem találtunk. Amint a templomórség parancsnoka és a főpapok meghallották ezeket a szavakat, zavarba jöttek, és ezt kérdezték: Miként történhetett ez? De valaki odament, és jelentette nekik: Íme, azok a férfiak, akiket börtönbe vetettetek, ott állnak a templomban, és tanítják a népet. Ekkor elment a parancsnok a szolgálkkal, és elővezették őket, de minden erőszak nélkül, mert féltek a néptől, hogy megkövezi őket. Bevitték, és a nagytanács elé állították őket, a főpap pedig elkezdte kihallgatásukat: Szigorúan megtiltottuk nektek, hogy tanítsatok annak a nevében, és íme, egész Jeruzsálemet betöltitek tanításotokkal, és ránk akarjátok háritani annak az embernek a véréét. Péter és az apostolok így válaszoltak: Istennek kell inkább engedelmeskedniünk, mint az embereknek. A mi atyáink Istene feltámasztotta Jézust, akit ti fára függesztve kivégeztetek. Isten őt mint fejedelmet és szabadítót emelte a jobbjára, hogy megtérést és bűnbocsánatot adjon Izráelnek. Mi tanúi vagyunk ezeknek az eseményeknek, és tanúja a Szentlélek, akit azoknak adott Isten, akik engedelmeskednek neki.”

Beszéljétek meg!

Itt aktualitásokról lehet beszélgetni, például az egyre gyakoribb tüntetésekről. Fel lehet hívni a figyelmet arra, hogy a tüntetéseken való részvétel keresztény döntés. Mérlegelni kell, hogy az engedelmség ilyen magtagadása vagy az arra való buzdítás valóban Isten szándéka szerint való-e vagy sem.

Európában látszólag nehéz találni olyan helyzeteket, amikor valaki kiáll a kereszténységéért, de ide tartozik az áfa nélküli munka elutasítása, a menekültekkel szembeni irgalmatlanság meg nem szavazása stb.

Játék

X	X	X	A	A	A	A	A	T	T	T	T	T	T	M	M
X	X	B	A	S	V	V	V	V	V	V	T	T	T	S	M
X	X	B	A	S	S	V	V	V	V	T	T	T	S	S	M
I	I	B	A	A	S	S	K	K	V	T	T	S	S	M	M
I	I	B	A	A	G	S	S	K	V	T	S	S	M	M	M
I	I	B	Z	A	G	G	S	S	V	S	S	M	M	M	M
L	L	B	Z	Z	G	G	G	S	S	S	Y	M	M	H	M
L	L	B	Z	Z	G	G	G	G	S	Y	Y	M	M	H	M

Ha „képernyő” egy betűvel jelzett négyszögét megérinted, az azonos betűvel jelzett mezők eltűnnek. Tüntesd el az X, A, T, M, I, L, V, G, Y, Z, K jelzésű mezőket (színezéssel)! Mi marad a táblán? Hogyan kapcsolódik ez mai óránkhoz?

Megoldás: a IV. parancsolat.

20. Mit tegyek a másféle igazsággal?

Kapcsolódás

Az előző órán a lutheri reformáció kezdetével foglalkoztunk. Ez az a történelmi kor, amikor komolyan szembesülni kell azzal, hogy az egyház megújulásához hozzátartozik **az igazság keresésének küzdelme**.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk **az igazságkeresés nehézségeit**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk az igazság keresésének nehézségei felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A sakk a páros harc egyik legszebb kifejezése. Lépés lépést követ. Az, aki ki tudja találni, hogy az ellenfele mit válaszol az ő lépésére, jó sakkozó. A szenvedélyes játékosok olykor hosszan gondolkoznak azon, hogy ellenfelüknek hogyan állítsanak kelepécét, mivel támadhatnák meg erős védelmét.

Hogy a sakkozók haragudnának egymásra? Vagy utálnák egymást? Ugyan!

Továbbvezető kérdés

Mit éreztél, amikor játékban legyőztek téged?

Apám naplójából

A kis történetben vita van. De vajon igaz-e, hogy lehet indulatok nélkül vitázni? Talán mindenki fel tud idézni olyan élményt az életéből, amikor teljes erőből vitázott valakivel. Igaz az, hogy akkor nem volt indulatos?

Továbbvezető kérdés

Szerinted van-e indulatok nélküli vitázás?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Ez egy jól ismert gyakorlat. Érvelni valami mellett teljes erőből, aztán megfordulni, és az ellenkezőjét tartani igaznak. **Figyelni kell**, mert lehet veszélyes is! Azt is sugallhatja, hogy mindent lehet igazságnak tartani. Másfelől azonban magunkban eljátszandó fontos belső érvelés is lehet, amelyet **mérlegelésnek** szoktunk nevezni. Érdekes nem halálos témákban kipróbálni ezt. A „Hol fogok lakni tíz év múlva” nem veszélyes.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A vita érdekes kérdés. Addig, amíg emberek mernek vitatkozni egymással, addig **nem szigetelődnek el** egymástól. Addig számítanak **az érvek**, addig **készek kinyílni** egy másféle igazságra. Vita közben a saját igazságunk is **csiszolódik**, készek vagyunk **engedni** általunk lényegtelennek tűnő részletekben. A vita az igazság **kristályosodásához** vezet.

Lehet-e indulat nélkül vitatkozni? Az igazság melletti elkötelezettség mindig egzisztenciális döntés, ami azt is jelenti, hogy a védelméért készek vagyunk felemelni a hangunkat. **Inkább az egyensúly megtartása a feladat.** Amíg az érveknek van erősebb szerepük, addig a vita inkább hasznos. Ezért szoktak gyakran egy-egy vitában **moderátorokat** alkalmazni. Ők arra figyelnek, hogy az érvek szintjén maradjon a beszélgetés.

Végül a vita nem más, mint **beszéd**. Nem tettelegesség, nem gyilkosság és nem háború.

A jó vitát tanulni lehet, ez a **vitakultúra**.

Pál óv az üres szóharcoktól, de maga is sokféle vitát folytat le, olykor egészen indulatosan. Ezt akár példának is lehet tekinteni. **Jézus** vitái mögött mindig valami szomorúság húzódik. Ez mutatja,

hogy a vita mindig konfliktust tételez fel, olykor mély ellenállást. **Lutherrel** szemben csak a Szentírás jelentett érvet.

Lábnyomok

👣 2Tim 2,14–16.23–24

„Ezekre emlékeztess és Isten színe előtt bizonyosságot téve kérd őket: ne folytassanak haszontalan szóharcot a hallgatók romlására. Igyekezz kipróbált emberként megállni Isten előtt, mint aki nem vall szégyent a munkájával, hanem helyesen fejtegeti az igazság igéjét. A szentségtörő, üres fecsegők elől pedig térj ki, mert egyre messzebb mennek az istentelenségben... Az ostoba és éretlen vitatkozások elől térj ki, tudva, hogy ezek viszálykodást szülnek. De az Úr szolgálja ne viszálykodjék, hanem legyen barátságos mindenkihez, tanításra alkalmas és türelmes...”

👣 Tit 3,9

„De kerülj az ostoba vitatkozásokat, a nemzetségtáblázatokkal kapcsolatos kérdéseket, a viszálykodásokat és a törvényeskedő harcokat, mert ezek haszontalanok és hiábavalók.”

👣 Róm 12,18

„Ha lehetséges, amennyire tőletek telik, éljétek minden emberrel békességben.”

Bibliaolvasás

A Galata levél érvek sorával van tele. Itt észrevehetjük mindazt, amit az egyensúlyról eddig elmondtunk. Felvetődhet, hogy vajon a reformáció megtartotta-e az egyensúlyt. Néha nem, de egészében mégis úgy tudjuk, hogy a Szentírásból vett érvek hatottak, és nem valamiféle indulat.

Gal 5,13–15

„Mert ti, testvéreim, szabadságra vagytok elhívva; csak a szabadság nehogy ürügy legyen a testnek, hanem szeretetben szolgáljatok egymásnak. Mert az egész törvény ebben az egy igében teljesedik be: »Szeresd felebarátodat, mint magadat.« Ha pedig egymást marjátok és faljátok, vigyázzatok, el ne emésszétek egymást!”

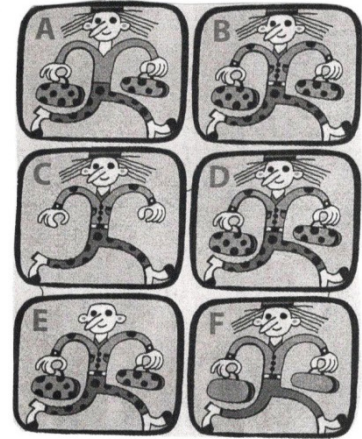
Beszéljétek meg!

Abban bízunk, hogy ma egy keresztény vitakör tényleg nehezen túlságosan nehéz témákat, bár erre is tudnánk példát mondani. Ha sikerül ezt a beszélgetést valóságossá tenni azzal, hogy valóban különböző felekezetű diákok kerülnek egymás mellé, akkor nagyon kell vigyázni arra, hogy ki tudjuk hangsúlyozni, mennyi mindenben egyetértenek, és a felvetett különbségek orvoslását tartjuk szem előtt.

Játék

Egy vitában nagyon fontos, hogy megtaláljuk a másik nézetével azonos álláspontjainkat. Hogy ez milyen nehéz, azt mutatja ez a játék is. Melyik kép azonos a hatból?

Megoldás: B és D

21. Reformáció 3.

Az óra célja

Mutassuk be a Fekete kolostor életét, a *Kis és Nagy káté* keletkezésének okait és Luther Márton halálát!

A feldolgozás módja

Beszélgessünk el a diákokkal, hogy mi mindenről lehet beszélgetni a családi asztalnál, egy vasárnapi ebéd alatt és után. Érzékeltsük, hogy ugyanez a közvetlenség jellemezte Luther mindennapjait a Fekete kolostorban. Ismertessük meg velük az asztali beszélgetések hangulatát, ahol az egészen profán témáktól a fennkölt gondolatokig minden előkerült. Mutassuk be Luther családjának életét. Néhány mondatban mutassuk be az asztal körül ülő személyeket: Melanchthont, Staupitzot, Bölcs Frigyet, Spalatint és Bugenhagent. Ezek után beszéljünk a kátéről mint irodalmi műfajról és arról, hogy miért ezt a formát választotta a reformátor, amikor a nép (és a papok) körében hatalmas hiányosságokkal és tévtanításokkal szembesült. Beszéljük meg, hogy miért kapott fontos szerepet az oktatás, a zene és az istentisztelet megújítása. Az óra végén Luther halálának körülményeivel ismertessük a meg a tanulókat.

Az óra anyaga a képen

Az első képen Bóra Katalint mint szorgos háziasszonyt látjuk, aki a nagy családnak, a kosztos diákoknak és a vendégeknek főz. A nagy képen az asztali beszélgetések egyik „életképe” elevenedik meg. Luther barátaival és tanítványaival együtt beszélget komoly és hétköznapi témákról. Az asztal körül feltűnnek a wittenbergi reformáció fontos alakjai. A második oldalon az ének- és zeneszerző Luthert látjuk, aki éppen lanton játszik. A következő képen a *Kis káté* egy (plakát formátumban kinyomtatott) példányát adja oda egy családfőnek. Az utolsó képen a reformátort látjuk a halálos ágyán.

Háttéranyag

Luther 1525. június 13-án kötött házasságot Bóra Katalinnal. Katharina von Bora elszegényedett nemesi családból származott, akit már gyermekkorában a nimbscheni apácázárdába helyeztek el. A nimbscheni plébános segítségével 9 apácát szöktettek meg, akik, miután kijutottak János szász fejedelem területeiről, Wittenbergbe érkeztek. Az apácákat, köztük Katát is Luther házában – a néhai ágostonos kolostorban – helyezték el. Luther eleinte nem akart megházasodni, sőt a szökött apácákat is segítette kiházasítani, de Bóra Katalin kijelentette, hogy ő szívesen lenne Luther doktor felesége. Miután Katalin kérését apja hazahívta, Kata továbbra is kitartott házassági ajánlatával, Luther végül beadta derekát, és elvette a nála 17 évvel fiatalabb Bóra Katalint. Barátai megpróbálták lebeszélni, Melanchthon egyenesen „szerencsétlen cselekedetként” értékelte, de Luther családi életével is példázni akarta a reformáció tanait.

Katalin átvette a háztartás vezetését. Földet bérelt, a kolostor sörfőzdéjében sört főzött, rendben tartotta a házat, kosztos diákokat és vendégeket látott el. A volt kolostort drasztikusan átépítette Katalin, fürdőszobát is kialakított (ez még 200 évvel később is ritkaság volt!).

A Luther családba hét gyermek született, de csak öt élte meg a felnőttkort. Később, amikor Luther nővére meghalt, az ő hét gyermekét is Lutherék nevelték tovább. Házassága után az apjával való rossz kapcsolata is helyrejött, az öreg Luther ismét szeretett fiát látta Mártonban.

Luther a következő években az új rend kialakításán fáradozott. Még mindig nem akart új egyházszervezetet létrehozni, nem látta szükségét új egyházi szabályozásnak. A választófejedelem szerint szükség volt szabályozásra és a reformáció értékeinek megszilárdítására. Kérték Luthert, fejtse ki tanítását.

Luther vizitációkat tartott (a választófejedelemség gyülekezeteit járta), és az ott látottak teljesen elszomorították. Az egyszerű nép nem értette, miért kell mindkét szín alatti úrvacsora, vagy hogy mi a lényege a keresztségnek, gyónásnak. Sőt ezt még a papok, lelkészek sem tudták sok esetben.

Az egyszerű népnek szánt tanítását a *Kis káté*ban foglalta össze. A papoknak, lelkészeknek szóló dogmatikai tanítását a *Nagy Káté*ban írja le.

Az 1530-as augsburgi birodalmi gyűlésen betiltottak minden újítást. Ekkor olvasták fel az evangélikus egyház névadó hitvallását, az *Ágostai hitvallást* (Confessio Augustana), amelyet Melanchthon fogalmazott meg. Luther nem vehetett részt ebben a munkában, mert birodalmi átok alatt állt.

A katolikus szövetkezésre mintegy válaszként 1530-ban a protestáns fejedelmek megalakítják a *Schmalkaldeni Szövetséget*, amely inkább katonai- politikai szövetség, mint vallási. Luther már 1528-ban megakadályozza egy vallásháború kitörését, ő mindig a békés, háborúk nélküli politika híve volt. Sajnos az 1546/47-es schmalkaldeni háború kitörését már nem tudta megakadályozni 1546 februárjában bekövetkezett halála miatt.

A betegségek gyötörte Luther 1546. január 17-én indult utazására szülővárosába, Eislebenbe, ahol az egymással veszekedő mansfeldi grófokat akarta kibékíteni. A békítési szándékát siker koronázta, a civakodó testvérek kiegyeztek. Luthernek már nem volt több ereje Wittenbergbe hazautazni. 1546. február 18-án hunyt el szülővárosában.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Ha te is ott lehettél volna a Fekete kolostorban egy ebéden vendégként, milyen kérdést tettél volna fel Luthernek?

2. feladat (elmélyítés)

Keresd meg a leckében, hogy mi a reformáció négy alappillére!

3. feladat (ellenőrzés)

Luther egyik fia, Pál a maga területén szaktekintélynek számított. Ha helyesen töltöd ki a kereszt-rejtvényt, megtudhatod, mi volt a foglalkozása.

ZSOLTÁR
BÓRA
VAGYUNK
MELANCHTHON
KIS

1. Az *Erős vár a mi Istenünk* kezdetű ének is .....-feldolgozás.
2. Luther felesége ..... Katalin.
3. Luther utolsó sorai: Bizony, koldusok ..... Ez így igaz!
4. Luther legközelebbi munkatársa.
5. Családfők számára írt műve: ..... *káté*.

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Luthernek hat gyermeke született. (I)
2. Bóra Katalin apáca volt. (I)
3. Luther 1545-ben halt meg. (H)
4. Luther remekül játszott hegedűn. (H)
5. A *Kis kátét* a lelkészeknek írta. (H)

5. feladat (elmélyítés)

Nézd meg, hány olyan ének található az *Evangélikus énekeskönyv*ben, amelynek a dallamát és/vagy a szövegét Luther írta!

21. Hol kell megállnom?

Kapcsolódás

Az előző órán a lutheri reformáció közvetlen hatásaival foglalkoztunk: a bibliafordítással, a parasztháborúval, az *Ágostai hitvallással*. Ez az a történelmi kor, amikor már az egyház- és teológiaújító szándékok mellett megjelentek azok az öncélú törekvések, amelyekben a változtatás pusztán az ellenállás eszközüvé vált. Mostani leckénkben **a változtatás határait keressük**.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk **a változtatás határait**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a változtatás határai felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A szobor eredetileg egy széttárt szárnyú angyalt ábrázolt. Lassanként törtek le darabkái. Aztán egyszer leesett és kettétört. A letört darabkák nélkül még szobor volt, de kettétörve már nem igazán. Ez visszafordíthatatlan. Meg lehetne ragasztani? Nem az igazi.

Továbbvezető kérdés

Volt-e valami az életedben, ami **végképp elromlott**?

Apám naplójából

Itt másról van szó. Nem elromlott valami, hanem a változtatás kedvéért valaki tudatosan alakította. Igen ám, de a változtatás közben megfeledkezett a funkcióról. **Fontosabb volt az új alak, mint a használhatóság.**

Továbbvezető kérdés

Mondj egy olyan tárgyat, aminek csak egyetlen funkciója van! Hogyan találhatták ki ezt?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A játék a funkcionalitásról szól, illetve a funkcionalitás elvesztéséről. Mindent meg lehet változtatni, de vajon **meddig szabad elmennünk**? Egy bizonyos szint után nagyobb a veszteség, mint a nyereség. Ugyanez megy végbe akkor is, amikor egy közösséget, társadalmi rendet, törvényt vagy szabályt változtatunk meg.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Egy közösséget, társadalmi rendet, törvényt vagy szabályt megváltoztatni **felelősségteljes** dolog. Mindaddig, amíg az a jobb működést, a **hatékonyságot szolgálja**, addig nemcsak lehet, hanem kell is változtatni, amikor azonban már csak azért változtatunk rajta, hogy változtassunk, célt tévesztünk. **Az öncélú változtatás gyakran elfeledteti az elsődleges célt.**

Az első veszély a **hatalom** megnyilvánulása. Mindenkiben él a győzni akarás. Ez gyakran vezet ahhoz, hogy a változtatásokban az válik fontossá, hogy **az én igazam érvényesüljön**. Ez természetesen eltávolít az eredetileg fő szempontnak tartott igazságtól.

A másik veszély, hogy a **változtatás túlságosan nagymértékű** lesz. A változtatásnak **csak a jobb hatékonyság lehet a célja**. Nincs értelme annak a változtatásnak, amely nem növeli a hatékonyságot. Onnan kezdve a változtatás öncélú.

Gyakori, hogy a változás folyamata maga hozza létre ezeket a túlzásokat, anélkül, hogy a változást létrehozók ellenőrizni tudnák ezt.

Gyakran megfigyelhető ez az egyház megújítására irányuló törekvésekben is. Ezért tartjuk nagyon fontosnak azt, hogy az egyház megújítása **csak a Szentlélek munkájával jöhet létre**. Ő tartja szem előtt a változás mértékét, és meg tudja tartani testvéreknek a változtatókat.

Lábnyomok

👣 Péld 15,1.18

„A higgadt válasz elhárítja az indulatot, de a bántó beszéd haragot támaszt. [...] Az indulatos ember viszályt szít, a türelmes pedig lecsendesíti a perpatvart.”

👣 Jn 17,20–23

„De nem értük könyörgök csupán, hanem azokért is, akik az ő szavukra hisznek énbennem; hogy mindnyájan egyek legyenek, ahogyan te, Atyám, énbennem, és én tebenned, hogy ők is bennünk legyenek, hogy elhiggye a világ, hogy te küldtél el engem. Én azt a dicsőséget, amelyet nekem adtál, nekik adtam, hogy egyek legyenek, ahogy mi egyek vagyunk: én öbennük és te énbennem, hogy teljesen eggyé legyenek, hogy felismerje a világ, hogy te küldtél el engem, és úgy szeretted őket, ahogyan engem szeretted.”

👣 Róm 14,22

„Te azt a hitet, amely benned van, tartsd meg Isten előtt. Boldog, akinek nem kell elítélnie önmagát abban, amit helyesel.”

Bibliaolvasás

Nagyon érdekes kísérlet, hogy Jézus hangulatait visszaadjuk. Erre szolgál ez a kis szerepjáték is, amit emiatt dramatizálva írunk ide.

Jn 8,30–47

„Amikor ezeket mondta, sokan hittek benne. Így szólt akkor Jézus azokhoz a zsidókhöz, akik hittek benne:

– Ha ti megtartjátok az én ígémet, valóban tanítványaim vagytok; megismeritek az igazságot, és az igazság megszabadít titeket.

Ők ezt kérdezték tőle:

– Ábrahám utódai vagyunk, és soha nem voltunk szolgálói senkinek. Hogyan mondhatod hát: Szabadok lesztek?

Jézus így válaszolt nekik:

– Bizony, bizony, mondom nektek, hogy aki bűnt cselekszik, az a bűn szolgája. A szolga pedig nem marad a házban örökre: a fiú marad ott örökre. Ha tehát a Fiú megszabadít titeket, valóban szabadok lesztek. Tudom, hogy Ábrahám utódai vagytok, de ti meg akartok ölni, mert az én ígémnek nincs helye bennetek. Én azt mondom, amit az én Atyámnál láttam, és ti is azt teszitek, amit a ti atyápektől hallottatok.

Ezt mondták neki:

– A mi atyánk Ábrahám.

Jézus így szólt hozzájuk:

– Ha Ábrahám gyermekei volnátok, Ábrahám cselekedeteit tennétek. De ti meg akartok engem ölni, olyan valakit, aki azt az igazságot hirdettem nektek, amelyet Istentől hallottam: Ábrahám ezt nem tette volna. Ti ugyanazt cselekszitek, amit atyápektok.

Ezt mondták neki:

– Mi nem paráznaságból születtünk: egy atyánk van, az Isten.

Jézus így szólt hozzájuk:

– Ha Isten volna a ti Atyápektok, szeretnétek engem, mert én Istentől indultam el, és tőle jövök; nem magamtól jöttem, hanem ő küldött el engem. Miért nem értitek az én beszédemet? Mert hallani sem bírtátok az én ígémet. Ti atyápektól, az ördögtől valók vagytok, és atyápektok kívánságait akarjátok

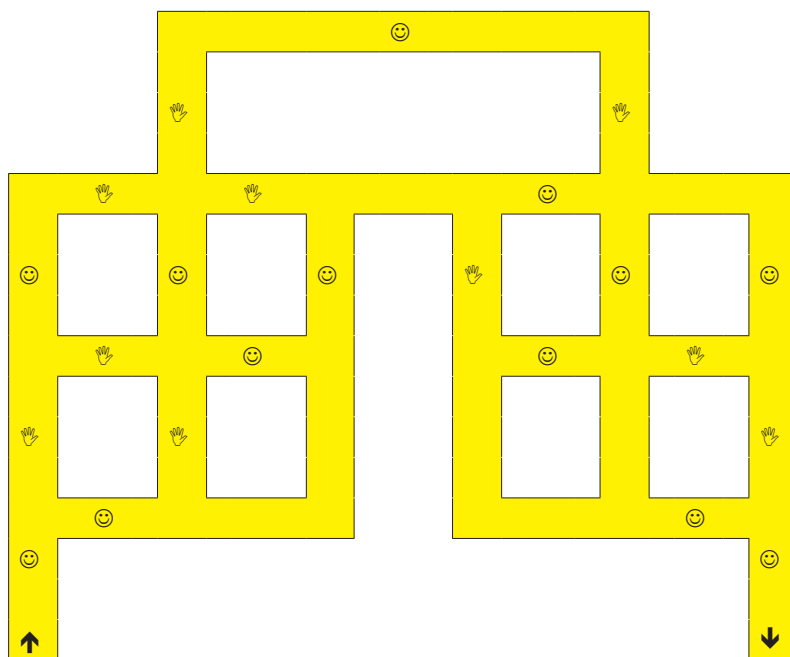
teljesíteni. Embergylkos volt kezdettől fogva, és nem állt meg az igazságban, mert nincs benne igazság. Amikor a hazugságot szólja, a magából szól, mert hazug, és a hazugság atyja. Mivel pedig én az igazságot mondom, nem hisztek nekem. Közületek ki tud rám bünt bizonyítani? Ha az igazságot mondom, miért nem hisztek nekem? Aki Istentől van, hallja Isten beszédeit; ti azért nem halljátok, mert nem Istentől valók vagytok.”

Beszéljétek meg!

Most a környezetünk és az egyház megreformálásáról beszélhetünk. Meg kell találni a hatékony beavatkozás pontjait. Minek van értelme, és minek nincs?

Játék

Moderátornak hívják azt, aki pártatlan, és segít egy vitát lebonyolítani. Legyetek moderátorok. Egy érvet vegyetek figyelembe innen, egy érvet onnan! Haladjatok végig úgy az útvesztőn, hogy felváltva vesztek fel egy 😊-t és egy 🖐-et! Nem kell minden jelet felvenni, elég végigmenni az útvesztőn. Egy úton egy irányba csak egyszer lehet végigmenni.

22. Zwingli, Kálvin, trienti zsinat

Az óra célja

Az óra célja a reformáció más irányzatainak bemutatása, illetve a reformáció római egyházra gyakorolt hatásainak ismertetése.

A feldolgozás módja

Először a reformáció zürichi és genfi ágát vizsgáljuk meg; nézzük meg, milyen hasonlóságok és különbségek vannak a lutheri irányvonalhoz viszonyítva! Milyen különbségek mutatkoznak a három reformátor személyiségében és tanításaiban? Beszéljünk arról, hogy mi volt az az „apró” különbség, amely miatt Marburgban nem jött létre egyezés! Mutassuk be a Szervét Mihály tanításával kapcsolatos vitákat! Ismertessük a diákokkal, hogy milyen volt Genf városának működése Kálvin idején! Ezek után nézzük meg, Róma hogyan reagált a reformációra; mi az, amiben megújult, és mi az, amin nem változtatott. Az óra végén tisztázzuk a protestantizmus fogalmát!

Az óra anyaga a képen

Ezt a leckét is vízszintesen kell „olvasni”, ebben a háttérszínnek is segítenek. Az első oldal első képén a zürichi képrombolást látjuk, és azt, miként semmisítették meg a templomok díszítéseit. A második oldal első képe pedig a marburgi kollokviumot mutatja be, Zwingli és Luther vitáját. Az első oldal második képe Genf város tanácsának munkájába ad bepillantást. A második oldal második képén pedig Szervét máglyája látható. Az első oldal alján az ülésező zsinatot látjuk, a második oldalon pedig egy bíboros kihirdeti a zsinat határozatait.

Háttéranyag

Huldrych (Ulrich) Zwingli (1484–1531)

Újév napján született egy tízgyermekes parasztcsaládban. Alsóbb iskoláit Bázelen és Bernben végezte, majd a bécsi és bázeli egyetemen tanult, és 1506. szeptember 19-én szentelték pappá. Glarus plébánosa lett. Mintegy 1000 hívő lelkigondozását végezte 3-4 káplán segítségével. Később táborigazgató lett. 1518-ban a zürichi főtemplom plébánosa lett. Itt már programszerűen követelte a hierarchia, a zarándoklatok, a papi nőtlenség és a szerzetesi élet eltörlését. A hitről, a megigazulásról, a Szentírásról vallott lutheri elveket elfogadta, de Luther mozgalmától elhatárolta magát. Elvetette a látható egyházat, a hagyományt, a hierarchiát, a böjtöt, a búcsút, a purgatórium létét, a szentmisét és a szentségeket. Lutherral szemben azt tanította, hogy az oltáriszentségben nincs jelen Krisztus teste és vére, ezek csak jelképek. Évente négyszer tartottak úrvacsorát, ami ima, prédikáció és úrvacsoraszó volt. Vasárnaponként csak ige-istentiszteletet tartottak.

1529-ben Marburgban egy vitára, kollokviumra került sor a reformáció irányzatai között. A vitában Luther Zwinglivel került szembe, mindkét oldalon „pallérozott elmék”, kitűnően képzett teológusok voltak jelen: Melancthon, Justus Jonas és Brenz, illetve Oecolampadius, Hedio és Bucer. Luther ekkor is az úrvacsorai igék szó szerinti értelmezéséhez ragaszkodott, és Istennek Krisztusban való mindenhatóságára hivatkozott. Zwingli szintén a Bibliát idézte álláspontja igazolására. Tizenhárom pontban már megegyeztek, de a tizenötödikben nem: fenntartották az úrvacsorára vonatkozó taní-

tásbeli különbséget, annak kihatásaival és következményeivel együtt. Egyébként kölcsönös szeretetet és türelmet ígértek egymásnak.

Miután Zwingli támadó jellegű szövetséget kötött a protestáns városokkal, a katolikus kantonok (Schwyz, Uri és Unterwalden, Zug, Wallis) 1529-ben szövetkeztek egymással és Ferdinánd királlyal is. Végül a katolikusok és a hitújítók között háborúra került sor. Zwingli hívei 30 000, a katolikusok 9000 fegyverest számláltak. A kappeli csatában (1531. október 11.) maga Zwingli is elesett, és a katolikusok győztek. Ezután Zwingli szerepét Bullinger vette át, megszerkesztette a zwingliánusok hitvallását, és ezt később kálvinista szellemben dolgozta át.

Johannes Calvin

1509. július 10-én született Noyon városában (Pikárdia, Franciaország). 14 éves korában, 1523-ban érkezett Párizsba, hogy tanuljon, és 1528-ban a szabad művészetek licenciátusáig jutott el. Ezután teológiai tanulmányokat nem folytatott, további ismereteit magántanulmányok útján szerezte meg. Tanult Orléans-ban és Bourges-ban, 1532-ben jogi licenciátust szerzett. Apja halála után (1531) ismét Párizsba utazott. A világos gondolkodás, a pontos fogalmazás és a határozott egyházi rendtartás jellemezte. Nem lehet pontosan megállapítani, hogy mikor fordult a reformáció felé.

Kálvin elsősorban nem a saját üdvösségével, megigazulásával, hanem az egyház reformjával foglalkozott. A katolikus egyházzal 1534-ben végleg szakított. 1535-ben fejezte be az *Institutio christianae religionis* című művét, és 1536-ban kinyomtatta. (Később, 1559–60-ban ez a mű egy átfogó dogmatika lett, amely 4 könyvből és 80 fejezetből állt.) A reformátor rövid időt Ferrarában töltött, majd 1536 július-augusztusában Genfben érkezett, és megkezdte tanainak gyakorlati megvalósítását, de 1538 tavaszán a városi tanács őt és Farelt is kiutasította a városból. Később, 1538 szeptemberében Strassburgba érkezett. Itt rendszeresen prédikált, és egy gimnáziumban szentírástudományt tanított. Ugyanakkor megtanulta, hogyan kell egy helyi egyházi közösséget megszervezni és az istentiszteleti rendet kialakítani. Itt formálódott igazi reformátorrá. Sokat utazott német területen, és megismerte a német protestantizmust. Lutherral soha nem találkozott. A két reformátor csak az írásművekből ismerte egymást.

Kálvin 1541. szeptember 13-án másodszor is Genfben érkezett. Most új, presbiteriánus-demokratikus jellegű egyházi alkotmányt vezetett be. A legfőbb igazgatási szerv a *consistorium*, egyháztanács volt, amely hat prédikátorból és tizenkét laikus presbiterből állt. Eltöröltek minden katolikus istentiszteletet, a templomokból eltávolították a képeket, díszeket, és évente négyszer tartottak úrvacsoraosztást. Kálvin olyan szigort vezetett be, hogy még a polgárok magánbeszélgetéseit is ellenőrizték. Néhány év alatt a városi tanács 56 halálos ítéletet hozott, amelyeknek 1553-ban Szervét Mihály is áldozatul esett. Spanyol orvos volt, aki többek között felfedezte a kisvérkört. Tagadta a Szentháromságot, ezért Franciaországban börtönbe került, de onnan megszökött. Genfben letartóztatták, és 1553. október 27-én máglyán megégették. Kálvin más lelkipásztorokkal együtt enyhíteni akarta az ítéletet, azt kérve, hogy az elítéltet inkább csak lefejezzék, de a városi tanács a kor szellemének megfelelően a megégetést alkalmazta. (Amit magyarázni lehet, de menteni nem!) Kálvin 1559-ben megalapította a Genfi Akadémiát a bibliai és teológiai tudományok ápolására, és annak vezetését Kálvin leghívebb munkatársa és utóda, Théodore de Bèze (Béza Tódor) vette át. A genfi hitújító vallása bámulatos gyorsasággal terjedt. Kálvin 1564-ben hunyt el Genfben.

Trienti zsinat (1545–1563)

A zsinat elsősorban azokkal a területekkel foglalkozott, ahol a protestáns nézetekkel szemben kellett megfogalmazni a katolikus egyház nézeteit. A református *sola Scriptura* elvvel szemben a zsinat hangsúlyozta a másfél évezredes hagyomány fontosságát. A zsinat első szakaszában a résztvevők arra hajlottak, hogy a két forrás, azaz a Szentírás és a hagyomány kiegészíti egymást, de a zsinat végére arra jutottak, hogy a hitnek egyetlen forrása van, amely két úton jut el a hívőkhöz. Az eredendő bűnt illetően a zsinat úgy határozott, hogy a bűn nem pusztán az utánzás, hanem már a nemzés által van jelen a világban, de az ember a keresztségben „ártatlan, büntelen, tiszta lesz, és így Isten szeretett fia”.

A megigazulás egyedül Krisztus érdeme miatt történik az emberrel, amit azonban szabad akaratából következően el is utasíthat. Szemben a reformátorokkal, akik a szentségek számát kettőre (kereszt-ség és úrvacsora) csökkentették, a zsinat hét szentséget rögzített, megalkotva ezzel a máig érvényes katolikus szentségtant.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Beszélgessetek arról, hogyan néznek ki kívülről és belülről az evangélikus, református és katolikus templomok! Milyen hasonlóságok és milyen különbségek vannak?

2. feladat (elmélyítés)

Nézz utána, hogyan él tovább Szervét Mihály tanítása! Melyik egyház képviseli a teológiáját?

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, hogy hívták a tiltott könyvek jegyzékét.

ZWINGLI
GENF
FEJEDELEM
PROTESTÁNS
X.LEÓ

1. Zürich reformátora.
2. Kálvin városa.
3. Hesseni Fülöp .....
4. A reformáció során keletkezett felekezeteket nevezzük összefoglalóan .....
egyházaknak.
5. Átokbullával sújtotta Luthert.

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Zwingli az oltárokot is elbontatta a templomból. (I)
2. Marburgban a reformáció különböző irányzatai mindenben megegyeztek. (H)
3. Kálvin szigorú rendelkezéseket vezetett be Genfben. (I)
4. Szervét Mihály tagadta a szentháromságtant. (I)
5. Protestánsok nem vehettek részt a trienti zsinaton. (H)
6. A trienti zsinaton engedélyezték a papok házasságát. (H)
7. Zwingli Párizsban jogot tanult. (H)

5. feladat (ellenőrzés)

Írd be a hiányzó szavakat!

Amin a trienti zsinat nem változtatott:

- A Biblia hiteles fordítása a *latin* nyelvű Vulgata.
- Az apostoli *hagyomány* ugyanolyan fontos, mint a Szentírás.
- A hit nem elegendő az üdvösséghez, az embernek ezért tennie is kell valamit.
- Továbbra is latinul kell misézni.

- A katolikus egyházban a szentségek száma *hét*.
- Érvényben marad a *cölibátus* (papi nőtlenség).

Az újítások:

- Megszüntették a *bűnbocsátó* cédulák árusítását.
- Lépéseket tesznek az egyházon belüli visszaélések ellen.
- Csak az lehet pap, aki *teológiát* tanult.
- Minden egyházi személynek pápa iránti *hűségesküit* kell letennie.
- Összeállították a *tiltott* könyvek jegyzékét.

22. Ki követ engem?

Kapcsolódás

Az előző órán a lutheri reformációt követő megújulási folyamatokkal foglalkoztunk. A reformáció mintát teremtett, nemcsak a kálvini irányban, hanem a római katolicizmusban is. Az évszázadok során a reformáció kései – már egyáltalán nem áldásos – következményeként felekezetek sokasága alakult ki. Mostani óránk **döntéseink következményeiről** szól.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk **döntéseink következményeit**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk döntéseink következményei felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Anya és lánya. A kép azonban három nemzedéket ábrázol. Miközben a kislány átéli, hogy anyja vigyáz rá, támaszkodhat rá, aközben ezt az érzést utánozva már tovább is adja a babának, amit a kezében tart. Néhány év, és a kislány lesz anya, utánozva mindazt a szeretetet, amit most anyjától kap.

Továbbvezető kérdés

Csinálsz-e valamit úgy, mint apukád vagy anyukád?

Apám naplójából

Természetesen ez nemcsak a jó élményekre, hanem a szörnyűekre is igaz. Nagy felelősség hárul azokra, akiket bármilyen értelemben utánoznak mások. A két szerencsétlen gyerek szülei talán nem is tudják, milyen nagymértékben meghatározzák gyermekeik gondolkodását.

Továbbvezető kérdés

Szerinted hogy szabadulhatnak majd meg ezek a gyerekek ezektől a rossz élményektől?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Érdekes lehet felvetni azt, hogy vajon tudunk egy-egy mozdulatot, szokást, tudást valakihez kötni, és ennek van-e jelentősége. Sokszor az ismeretek személytelenül ivódnak be életünkbe. De vajon mit mondanak erről a diákok?

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A kereszténységben fontos helye van **az utánzásnak**. A „nemzedékről nemzedékre” szófordulat azt a normális továbbadást mutatja, amelyben az ősi hit továbbadódik. Inkább az feltűnő, amikor ez az **utánzási lánc megszakad**. Az utánzás természetesen csak az ismeretre, szokásokra, szertartásokra, szabályokra vonatkozhat, de Pál szépen beszél arról is, hogy a hitnek is van valamiféle utánzása, és a **hitünk valaki más hitéből jön elő** (Róm 1,17).

Az utánzás életünk, közösségeink más területein is megfigyelhető. Nagy felelősség terheli azokat, akik mintát adnak bármilyen értelemben, és mindenkinek számolnia kell azzal, hogy az élete **mintát** teremt.

A **reformáció** egyféle **szakadás**. Nem örömteli, hanem kényszerű. Mégis mintává lett. Elsőként nevezte magát teljes értékű egyháznak az a csoport, amely így elhagyta az addigi egyházat. Ez a mozdulat követőkre talált. Ma, ha valakinek nem tetszik a saját közössége, önként teremt meg a szakadást. Ennek kapcsán érdekes megfigyelni, hogy egy közösség (gyülekezet, munkatársi kör, család) **milyen könnyen választja a szakadás útját**.

Lábnymok

☞ 2Tim 1,5

„Eszembe jutott ugyanis a benned élő képmutatás nélküli hit, amely először nagyanyádban, Lóiszbán és anyádban, Eunikében lakott, de meg vagyok győződve arról, hogy benned is megvan.”

☞ Zsid 10,25

„Saját gyülekezetünket ne hagyjuk el, ahogyan egyesek szokták, hanem bátorítsuk egymást annál is inkább, mivel látjátok, hogy közeledik az a nap.”

☞ Fil 4,9

„Amit tanultatok és átvettetek, hallottatok és láttatok is tőlem, azt tegyétek, és veletek lesz a békesség Istene.”

☞ Zsolt 1,1–3

„Boldog ember az, aki nem jár a bűnösök tanácsa szerint, nem áll a vétkesek útjára, és nem ül a csúfolódók székére, hanem az Úr törvényében gyönyörködik, és az ő törvényéről elmélkedik éjjel-nappal. Olyan lesz, mint a folyóvíz mellé ültetett fa, amely idejében megtermi gyümölcsét, és nem hervad el a lombja. Minden sikerül, amit tesz.”

Bibliaolvasás

Elég magabiztos formáját látjuk a mintaadásnak Pál levelében. Másfelől az is igaz, hogy Pál magatartása, gondolatmenete és hite az, ami a kezdeti gyülekezeteket stabilizálta.

Fil 3,15–21

„Akik tehát tökéletesek vagyunk, így gondolkozzunk, és ha valamit másképpen gondoltok, azt is ki-nyilatkoztatja majd Isten nektek; de amire eljutottunk, ahhoz ragaszkodjunk. Legyetek követőim, testvéreim, és azokra figyeljete, akik úgy élnek, ahogyan mi példát adtunk nektek. Mert sokan élnek másképpen: akikről sokszor mondtam nektek, most pedig sírva is mondom, hogy ők Krisztus keresztjének ellenségei; kárhozatra jutnak, a hasuk az istenük, és azzal dicsekszenek, ami a gyalázatuk, mert földi dolgokkal törődnek. Nekünk pedig a mennyben van polgárjogunk, ahonnan az Úr Jézus Krisztust is várjuk üdvözítőül, aki az ő dicsőséges testéhez hasonlónak változtatja a mi gyalgó testünket azzal az erővel, amellyel maga alá vethet mindeneket.”

Beszélgétek meg!

Fontos az, hogy néhány dologhoz ragaszkodjunk, illetve vegyük észre, hogy mit kell könnyedén venni:

- kenyérrel vagy ostyával való úrvacsoravétel (nem fontos),
- keresztvetés szokása (nem fontos),
- bemeztéses vagy öntéses keresztelés (a különbség nem számít a kettő között),
- cselekedetek vagy hit által való megigazulás (ebből nem engedünk),
- képek a templomban (meget),
- szentekhez való imádkozás (nem vállaljuk),
- papi nőtlenség (nem érdekes).

Játék

Megoldás: ökumené.

23. Ortodoxia és pietizmus

Az óra célja

Mutassuk be az ortodoxiának a reformáció tanítását rendszerbe foglaló elképzeléseit és a pietizmus lelki megújulást előtérbe helyező gondolatiságát! Tegyük ezt úgy, hogy ne állítsuk egymással szembe ezt a két irányzatot.

A feldolgozás módja

A két téma ugyanolyan súlyú, csupán technikai okokból kapott több felületet a pietizmus az egy leckére jutó dupla oldalon.

Az ortodoxiával kapcsolatosan fontosnak tartom hangsúlyozni a „második generációs” alaphelyzetet. Mivel fontosnak tartották az elődök vívmányait, ezért rendszerbe foglalták az „első generáció”, a reformáció tanítását, és ehhez szilárdan ragaszkodtak. Ennek következtében a különböző álláspontok, amelyeket a reformátorok talán rugalmasabban kezeltek, az ortodoxia idején megcsontosodtak, és az ellentétek kiéleződtek. A pietizmus részben ennek az ortodoxiának az ellenhatásaként jelent meg. Ha túl sok hangsúly helyeződik a tantételekre, egy idő után megjelenik az igény a lelki megújulásra, és ez fordítva is igaz. Nem egyik vagy másik jobb vagy éppen rosszabb, hanem mindkettő ugyanolyan értékes és szükséges. Fontosnak tartjuk, hogy ezen a leckén keresztül (is) ezt az egészséges egyensúlyt lássák a tanulók.

Mindkét korszaknak nagy vívmányai vannak. A dogmatikai rendszerek megalkotása épp olyan jelentős dolog, mint a bibliakörök vagy éppen a szeretetintézmények életre hívása.

Az óra anyaga a képen

Az első képen az ortodoxia különböző irányzatainak a képviselőit látjuk; az egyik Luther, a másik Melancthon, a harmadik Kálvin tanítását követi. A második képen egy bibliakör látható, ahol az ígéről és a keresztény életvezetéséről beszélgetnek. A második oldalt betöltő kép Francke szeretetintézményét és annak működését mutatja be.

Háttéranyag

Protestáns ortodoxia

Le kell szögezni, hogy nem a keleti (bizánci) egyház tanításáról van szó, hanem arról a teológiai ortodoxiaról, amely a protestáns egyházak berkeiben alakult ki. A vesztfáliai béke után a reformáció egyházai letisztultak, megerősödtek. Megszűntek az üldöztetések, a belső ellentétek elcsitulni látszottak, és a teológusok azon fáradoztak, hogy meghatározzák a Szentírásról szóló tanítás alapjait. Dogmákat, szigorú tantételeket határoztak meg, igyekeztek mindent megmagyarázni. Ezt az időszakot nevezték az *ortodoxia* korának. Az ortodoxia visszanyúl a keresztény egyház megalakulásának időszakára, amikor az első keresztények arra kényszerültek, hogy a tévtanítók ellen tudományos rendszerbe foglalt tanításokkal lépjenek fel. Ugyanez a középkorban is jelen volt, amikor az eretnekek ellen szerették volna megóvni az egyházat. A protestáns ortodoxia azt a célt tűzte ki magának, hogy az evangéliumi igazságokat tantételek formájában tárja az egyháztagok széles tömegei elé. Két fő iránya volt: a lutheri evangélikus ág, illetve a helvét református ág.

Pietizmus és puritanizmus

A reformáció utáni protestantizmus egyik legjelentősebb mozgalmaként tartják számon a pietizmust, illetve az angolszász területen „felnövekvő” puritanizmust. A pietizmus és a puritanizmus reakcióként jelent meg, válaszul egyrészt a felvilágosodás racionalizmusára, másrészt az ortodoxia következetes beállítási ellen. Legfontosabb jellemzőjük volt, hogy tovább akarták vinni a reformációt. A pietizmus nem volt egységes, viszont valamennyi irányzatának jellemzője volt, hogy a keresztény élet megújulását munkálta. Bár létezett kapcsolat a különböző országok pietistái között, azért azt nem lehet mondani, hogy az egyik közvetlenül a másiktól eredt. Követőinek figyelme sokkal inkább a személyes kegyesség felé fordult, amelyben a megtérés és újjászületés nemcsak fogalmak, hanem a keresztény élet kiindulópontjai.

A puritanizmus Angliában és Hollandiában keletkezett, református talajon. Ennek ellenére a pietizmus a német lutheránusok között fejtette ki a legnagyobb hatást. Hazánkban mindkét mozgalom jelentős szerepet játszott, az előbbi a református, az utóbbi az evangélikus egyházban. A későbbi pietizmus már mindkét egyházat egyaránt áthatotta.

A német lutheránus pietizmus

A német pietizmusban több olyan vonás található meg, amely máshol nem volt meg. A német református piteizmus nemigen különbözik az angol és holland példától, viszont a lutheri egyházakban egészen más módon alakult ki. Kezdetre 1675-re esik, amikor megjelent **Philipp Jacob Spener** (1635–1705) *Pia desideria* (Kegyes óhajások) című kötete. Spener volt az, akinek először sikerült a német pietizmus meghatározó gondolatait meggyőzően kifejteni. Terve az volt, hogy a hívők megszervezése útján próbálja meg talpra állítani az egyházi életet. Ellene fordult a fejedelmeknek és a világi vezetőknek, mert szerinte azok nem tettek meg mindent az igaz hit elősegítésére. Szót emelt a lelkészekkel és egyházi vezetőkkel, de tradicionális vallásos tömegekkel szemben is.

Szolgálatra nyomán mind többen jutottak élő hitre, közben azonban sokan ellene is fordultak. Öt évig a választófejedelem udvari papja volt Drezdában, de távoznia kellett onnan, mert megintette az uralkodót tisztátlan életvitele miatt. Végül Berlinben lett igehirdető, ahol szintén sok áldás fakadt munkája nyomán. Az egyháztörténészek egybehangzó véleménye, hogy ő volt a német egyházi élet legbefolyásosabb alakja a 17. században. Hatása mind a mai napig érezhető, nemcsak a németországi egyházakban, hanem szinte mindenhol, ahol keresztények élnek.

A német pietizmus másik nagy alakja **August Hermann Francke** (1663–1727) volt. A lipcsei egyetemen dolgozott, ahol barátaival létrehozott egy bibliatanulmányozó csoportot. Kapcsolatban állt Spenerrel, azonban nem mindenben értett vele egyet. Míg Spener a hitébresztésre, Francke a Biblia tudományos magyarázására és megértésére fektette a hangsúlyt. Később azonban hitre jutott, s ettől kezdve szorosabb kapcsolat fűzte őket egymáshoz. Mivel sok támadás érte, Halle városába költözött, ahol lelkész lett a város főtemplomában, sőt az egyetemen is taníthatott. Később iskolát és árvaházat alapított, így indult el itt egy hatalmas missziói munka.

A polgárság és a nemesség csatlakozásával a német pietizmus hamarosan egyházpolitikailag is nagy erő lett. Ennek következtében a lutheránus ortodoxia 1690 táján erős ellentámadásba lendült, viszont valódi vitát soha nem mert kezdeményezni vele szemben. A 18. század elején betiltották a pietista összejöveteleket, ennek ellenére az irányzat mély nyomot hagyott az egyház életében. Pozitívuma volt, hogy nagy hangsúlyt fektetett a személyes bibliaolvasásra, mindenki számára elérhetővé tette a Szentírást, a misszió és a szociális munka a figyelem középpontjába került, sőt pedagógiai téren is jelentős fejlődést eredményezett.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Nézd meg a második oldalt! Miért hozhatták létre ezt a külön városrészt? Hogyan segítik egymás munkáját az itt található különböző intézmények?

2. feladat (elmélyítés)

Nézz utána, milyen hitvallási irat keletkezett ebben az időben!

A vitákat az 1577-ben kiadott hitvallás (Formula Concordiae) zárta le. Ez az irat határozottan elítélte a református úrvacsoratanítást, és Kálvin predestinációjával is szembehelyezkedett.

3. feladat (ellenőrzés)

Javítsd ki a hibás szöveget!

August Hermann Francke (1663–1727)

Halléban volt ~~udvari jogász professzor és lelkész~~. Egy pestisjárvány és egy hatalmas tűzvész után a város lakosságának jelentős része elszegényedett. Árvák, betegek és csellengő gyermekek tömegei lepték el az utcákat. Ezt az áldatlan állapot látva Francke ~~saját vagyonából a nehéz sorsú gyerekek számára iskolát alapított gyűjtésbe kezdett, hogy a nehéz sorsú gyerekek számára iskolát alapítson~~. Lassan, de felépült először egy ~~egyetem iskola~~, majd egy ~~szövőgyár árvaház~~ is. ~~Senkitől nem kapott adományt, csak a saját vagyonára támaszkodhatott. Mindig kapott annyi adományt, amiből az éppen aktuális építkezést be tudta fejezni~~. Ezt isteni gondviselésként élte meg. Nem telt el egy évtized, és ~~elszegényedett~~ egy kisebb városrész nőtt ki a földből. Hamarosan több mint 2500 diák ~~került az utcára tanult ott~~. Francke számára a legfontosabb cél és feladat a gyermekek hitre nevelése volt, ~~de sajnos terve néhány év után kudarcba fulladt~~.

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Francke a fejedelem pénzéből építtette föl az intézmény hálózatát. (H)
2. Az protestáns ortodoxia teológusai ragaszkodtak a katolikus tanításokhoz. (H)
3. Francke külföldre küldött misszionáriusokat. (I)
4. Spener hangsúlyozta a bibliaolvasás fontosságát. (I)
5. A pietizmus az egyházi tantételeket helyezte a középpontba. (H)

5. feladat (ellenőrzés)

Magyarázd meg, mit jelentenek a következő fogalmak!

Ortodoxia

Pietizmus

Protestáns

Misszionárius

23. Mit tegyek az érzelmeimmel?

Kapcsolódás

Az előző órán a lutheri reformációt követő ortodoxiáról és pietizmusról volt szó. Ezeket a kegyességi irányokat nagyban befolyásolta az emberek érzelmi világa. Természetes, hogy **mindenki a maga vérmérséklete szerint közeledik teológiai igazságokhoz**. Fontos azonban ezeknek az érzéseknek a megfelelő kezelése. Ez a leckénk azzal foglalkozik, **hogyan** bánjunk érzelmeinkkel.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **hogyan** bánjunk érzelmeinkkel.

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk érzelmeink kezelése felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A közösség megnyilvánulásai mindig **szívmelengetők**. **Jó együtt csinálni** valamit valakivel. Jó együtt lépni, együtt kimondani szavakat, együtt tapsolni. Ilyenkor részesei vagyunk egy nagyobb körnek, tudjuk, hogy **tartozunk valahová**.

Továbbvezető kérdés

Tudtok példát ilyen együttes cselekedetekre? Milyen érzés részt venni ezekben?

Apám naplójából

Másfelől érdekes érzés az, amikor az ember **kívül reked** az ilyen közös mozgáson. Ilyenkor inkább taszítónak, idegennek érzi mások közösségét. Az is riasztó tud lenni, amikor valaki **mesterségesen hozza létre** ezeket a hangulatokat. Ilyenkor inkább becsapottnak érezzük magunkat. Persze van, amikor jó érzés becsapottnak lenni.

Továbbvezető kérdés

Milyen érzés ellenállni annak, ha valaki mesterségesen ránk akar erőltetni ilyen közös mozdulatokat?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Ez egy nagyon szerethető játék. A közösen létrehozott hangok valóban a trópusi eső hanghatását keltik. Nagy volumenű [előadását hallhatjuk itt](#).

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Azért nagyon fontos ez a téma, mert a kereszténységben nagymértékben jelen vannak az érzések. Nem egy elméletet ismételtünk, hanem teljes egzisztenciánkkal, így az érzéseinkkel is részt veszünk benne. Sokszor éppen az érzések sajátosságai körvonalaznak egy-egy kegyességi irányzatot.

Az érzések mélysége egyidejűleg **kiszolgáltatottságot** is teremt. Nem csupán őszinteséget jelent ez, hanem azt a sebezhetőséget is, amelyben mód adódik a visszaélésre is. Az érzések tudatos irányítását **manipulációnak** nevezzük. A korosztály, amelyben tanítunk, különösen is nyitott az érzelmi manipuláció felé.

Másfelől mindig nyitottnak kell lennünk az őszinte érzések felé. Ennek felfokozottságát, az eksztázist a korai gyülekezetekben a Szentlélek ajándékának tartották. Pál figyelmeztet arra, hogy az érzések könnyen válhatnak ellenőrizhetetlenné. Ezért a legfontosabb érzésnek a szeretetet látja. **A szeretet nem manipulálható**, és őszintesége hamar megmutatkozik.

☞ Róm 12,2

„Ne igazodjatok e világhoz, hanem változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek, mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes.”

☞ Fil 4,7

„Isten békessége, amely minden értelmet meghalad, meg fogja őrizni szíveteket és gondolataitokat Krisztus Jézusban.”

☞ 1Kor 14,19–22

„A gyülekezetben inkább akarok öt szót mondani értelemmel, hogy másokat is tanítsak, mintsem tízezer szót nyelveken.”

Testvéreim, ne a gondolkodásban legyetek gyermekek, hanem a rosszban legyetek kiskorúak, a gondolkodásban ellenben érettek legyetek. A törvényben meg van írva: »Idegen nyelveken és idegenek ajkával fogok szólni ehhez a néphez, de így sem hallgatnak rám«, ezt mondja az Úr. Úgyhogy a nyelveken szólás jel, de nem a hívőknek, hanem a hitetleneknek, a prófétálás pedig nem a hitetleneknek, hanem a hívőknek szól.”

☞ 2Tim 1,7

„Mert nem a félelem lelkét adta nekünk Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét.”

☞ 1Kor 13

„Ha emberek vagy angyalok nyelvén szólok is, szeretet pedig nincs bennem, olyanná lettem, mint a zengő érc vagy a pengő cimbalom. És ha prófétálni is tudok, ha minden titkot ismerek is, és minden bölcsességnek birtokában vagyok, és ha teljes hitem van is, úgyhogy hegyeket mozdíthatok el, szeretet pedig nincs bennem: semmi vagyok. És ha szétosztom az egész vagyonomat, és testem tűzhalálra szánom, szeretet pedig nincs bennem: semmi hasznom abból. A szeretet türelmes, jóságos; a szeretet nem irigykedik, a szeretet nem kérkedik, nem fuvalkodik fel. Nem viselkedik bántóan, nem keresi a maga hasznát, nem gerjed haragra, nem rója fel a rosszat. Nem örül a hamisságnak, de együtt örül az igazsággal. Mindent elfedez, mindent hisz, mindent remél, mindent eltűr. A szeretet soha el nem múlik. De legyen bár prófétálás: el fog töröltetni; legyen nyelveken szólás: meg fog szűnni; legyen ismeret: el fog töröltetni. Mert töredékes az ismeretünk, és töredékes a prófétálásunk. Amikor pedig eljön a tökéletes, eltöröltetik a töredékes. Amikor gyermek voltam, úgy szóltam, mint gyermek, úgy gondolkodtam, mint gyermek, úgy értettem, mint gyermek; amikor pedig férfivá lettem, elhagytam a gyermeki dolgokat. Mert most tükör által homályosan látunk, akkor pedig színről színre; most töredékes az ismeretem, akkor

pedig úgy fogok ismerni, ahogyan engem is megismert Isten. Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, e három; ezek közül pedig a legnagyobb a szeretet.”

Bibliaolvasás

A korinthusi gyülekezet igazi karizmatikus gyülekezet lehetett. Ennek megfelelően tele volt nyugtalansággal, a Lélek sokféle jelenlétével.

1Kor 14,12–19

„Ezért ti is, mivel buzgón kéritek a lelki ajándékokat, arra igyekezzetek, hogy ez a gazdagodásotok a gyülekezet építését szolgálja. Ezért aki nyelveken szól, imádkozzék azért, hogy magyarázatot is tudjon adni. Mert ha nyelveken szólva imádkozom, a lelkem ugyan imádkozik, de az értelmemet nem használom. Mi következik mindezekből? Imádkozom lélekkel, de imádkozom értelemmel is, dicséretet éneklek lélekkel, de dicséretet éneklek értelemmel is. Mert ha csak lélekkel mondasz dicséretet, akkor aki az avatatlanok helyét foglalja el, hogyan fog áment mondani a te hálaadásodra, amikor nem is tudja, mit beszélsz? Mert a te hálaadásod ugyan jó, de a másik nem épül belőle. Hálát adok Istennek, hogy mindnyájatoknál jobban tudok nyelveken szólani, de a gyülekezetben inkább akarok öt szót mondani értelemmel, hogy másokat is tanítsak, mintsem tízezer szót nyelveken.”

Beszéljétek meg!

Az evangélikus liturgia egyik erőssége, hogy **nem manipulál**. Természetesen van egy „menete”. A bűnbánat utáni feloldozás és az úrvacsora öröme végigvezethető, ugyanakkor az úrvacsoraosztáskor újra megjelenik a bűnösség-bűnbocsánat ismételt vonala. Ez azt jelenti, hogy nem diktálja az érzéseket, de nem mentes a mély érzésektől.

Játék

Megoldás: ekstázis

24. Magyar reformáció

Az óra célja

Mutassuk be, milyen hatalmas erővel jelent meg a reformáció Magyarországon! Az arcképcsarnokszerű felsorolás azt hivatott érzékeltetni, mennyien, milyen változatos módon közvetítették hazánkban a reformáció tanítását.

A feldolgozás módja

Adjuk azt a feladatot a diákoknak, hogy az óra során gyűjtsék össze, milyen formában szólította meg az embereket a hazai reformáció. Ezek után egyenként mutassuk be a magyar reformátorokat. Helyezhetjük arra a hangsúlyt, hogy a magyar reformáció milyen sokszínű módon történt (bátorság, hitelesség, tanítás, prédikációk – Dévai; oktatás, a tantételek megfogalmazása – Stöckl; könyvnyomtatás – Nádasdy; irodalmi és bibliafordítói munka – Sylvester, Károli; ének, zene, hitviták – Sztárai; prédikációk, egyházkormányzás, énekeskönyv, a hitért való kiállás – Bornemissza). Ezeket az értékeket összegyűjtve kirajzolódik, hogy miért vált a 16. század végére a hazai lakosság 90%-a a reformáció követőjévé.

Az óra anyaga a képen

Az első képen a magyarországi reformáció fontos helyszíneit látjuk. A második képen Dévai Bíró Mátyást és katolikus vitapartnerét látjuk. Dévai alávetette volna magát az istenítéletnek, de a vele vitába szálló pap nem.

A harmadik képen a bártfai iskola életébe nyerünk betekintést; Stöckl Lénárd a *Kis kátét* kérdezi ki a diákoktól. A lap utolsó képe a Nádasdy Tamás birtokán lévő nyomdát és az ott folyó munkát mutatja be.

Sztárai Mihály és gyülekezete énekel a második oldal első képén. A második oldal közepén két kalandos részletet látunk Bornemissza Péter életéből. Az elsőn egy megbontott kéményen keresztül szökik meg Huszár Gállal, a másodikon pedig egy szerzetesnek öltözött segítője menekíti ki a bécsi várfogságból.

A lecke utolsó képén a bibliafordító Károli Gáspárt látjuk munka közben.

Háttéranyag

A reformáció kezdetei Magyarországon

A mohácsi vész nagy tragédiája, majd Buda meghódítása fogékonnyá tette a magyarságot a reformáció mozgalmának befogadására. Az országban bámulatos gyorsasággal kezdtek terjedni az új eszmék. Először Luther tanításai találtak meghallgatásra, majd valamivel később Kálvinéi. Luthernek már 1522-től voltak magyar tanítványai Wittenbergben. Különösen a felvidéki (főleg német ajkú) bányavárosok és az erdélyi szász lakosság tanúsított nagy fogékonyságot. Egy év múlva a magyar országgyűlés törvényt hozott, hogy „az összes lutheránust meg kell égetni”. Ezt azonban nem tudták keresztülvinni.

Az első magyar reformátor **Dévai Bíró Mátyás** (1500–1545) volt, akit maga Luther is nagyra becsült. Rettenhetetlen bátorsággal hirdette az Isten ígét a lutheri reformáció szellemében.

Sztáray Mihály (?–1575), az „énekes reformátor” egymaga százhusz gyülekezetet alapított Bara-

nyában. Módszere az volt, hogy a falu közepén, a templom körül elkezdett énekelni, és amikor a falu népe együtt volt, hirdette nekik az Igét.

Az első református reformátor **Szegedi Kis István** (1505–1572) volt. Szinte az egész országnak sok helyén szolgált több-kevesebb ideig. A török fogságba vetette, ahonnan egy gazdag hívő asszony váltotta ki. Utolsó éveit Ráckevén töltötte, viszonylagos nyugalomban. Amikor az őt üldöző török vajda a városba érkezett, a reformátor minden nehezítés nélkül sietett üdvözlésére, és ez a szeretet arra indította a törököt, hogy bocsánatot kérjen tőle. Műveit egész Európában olvassák.

Stöckel Lénárd (1510–1560) wittenbergi diák volt, ő is Luther asztaltársaságához tartozott. Bártfára hívták meg iskolaigazgatónak, haláláig ott is maradt. Az egész Felvidékre kihatott reformátori munkája. Az ő nevéhez köthető az *Ötvárosi hitvallás*, amely a felvidéki evangélikusok tanítását foglalta össze az *Ágostai hitvallás* szellemében.

Nádasdy Tamás (1498–1562) nagybirtokos főúr. Védelme alá vette és támogatta a hazai reformátorokat (Dévai, Méliusz, Sylvester). Maga is a lutheri reformáció elkötelezettje, Melachthonnal levelezett.

Sylvester János (1504–1552) többször tanult Wittenbergben. Ő tette kulturális központtá Nádasdy Tamás sárvári birtokát 1534-től iskola és nyomda alapításával. Magyarországon magyar nyelvű könyvet itt nyomtattak először! Ő fordította magyarra először az Újszövetséget, amit 1541-ben adott ki.

Méliusz Juhász Péter (1536–1572) debreceni prédikátor szervezte meg a magyar református egyházat, amelynek ő lett az első püspöke. Összehívta a híres debreceni alkotmányozó zsinatot (1567). Ez a zsinat arról is nevezetes, hogy ekkor fogadták el a magyar református egyház hitvallásának a *II. helvét hitvallást* és a *Heidelbergi kátét*.

Károli Gáspár (1530–1591) gönci református lelkipásztor elsőként fordította le a teljes Szentírást magyarra (1590). Részfordítások már korábban is voltak. A Károli-Biblia máig fogalom hívő körökben. Bár vannak újabb fordítások is (ezeket szintén ajánlatos használni), sokan vannak hazánkban, akik továbbra is ragaszkodnak a megszokott, tősgyökeres Károli-szöveghez. Az „istenes vénember” azt kérte az Úrtól, hogy csak addig élhessen, amíg befejezi a fordítását, utána kész az Úrhoz költözni. Ez meg is adatott neki. A Károli-fordítás jelentősége irodalmi szempontból is hatalmas: ez alapozta meg a magyar irodalmi nyelvet.

Bornemissza Péter (1535–1584) Pest és Buda 1541-es török kézre kerülése után árvaságra jutott. Élt Váradon, Kassán, Huszton, majd európai tanulmányútra indult. Megfordult Itáliában, Németországban, Bécsben. Wittenbergben Melanchthont hallgatta. A bécsi kancelláriai íródeákság után 1563-ban elhagyta a világi pályát. Zólyomi udvari prédikátorként a 16. század legjelentősebb magyar költőjének, Balassi Bálintnak volt a nevelője, majd a Csallóközben lelkész, később szuperintendens lett. Többször vitázott a katolikusokkal, mozgalmas életpályája során nemegyszer fogságba vetették. Világi íróként indult: búcsúverset írt, lefordította Szophoklész *Elektráját*. Saját nyomdájában nyomtatta ki hitépítő műveit: protestáns humanista szellemű posztillás köteteket, kátét, agendát. Énekeskönyve egyedülálló módon nemcsak gyülekezeti énekeket, hanem áhítatokat, prédikációs énekeket, bibliai históriákat is tartalmazott. *Ördögi kísértetekről* című műve kendőzetlenül tárta fel kora társadalmának valamennyi bűnét, ezért élete végén el kellett hagynia Csallóközt. Balassi István birtokán talált menedéket.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Nézd meg a lecke elején látható térképet! Keresd meg, hol voltak a magyar reformáció központjai!

2. feladat (elmélyítés)

Hasonlítsd össze a wittenbergi és a magyarországi reformációt! Beszélgessen a csoport arról, hogy milyen hasonlóságokat és különbségeket találtak!

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, ki volt a magyarországi reformáció legnagyobb ellenfele.

SÁROSPATAK
KÁLVIN
SZTÁRAI
MÁRIA
KÁROLI
BORNEMISSZA

NÁDASDY

1. Itt volt udvari pap Sztárai.
2. .... teológiai gondolkodását követte Károli Gáspár.
3. Hegedűn játszó hazai reformátor.
4. Szimpatizált Luther tanításával.
5. Lefordította a teljes Bibliát.
6. Balassi Bálint nevelője.
7. Nyomdatulajdonos nemes: ..... Tamás.

Megoldás: Pázmány Péter

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Bornemissza Pétert nevezik a „magyar Luthernek”. (H)
2. Sylvester János lefordította magyarra a teljes Bibliát. (H)
3. 1590-ben Vizsolyban adták ki a teljes Bibliát magyar nyelven. (I)
4. Nádasdy Tamás a nyomdájával is segítette a reformáció ügyét. (I)
5. Stöckel Lénárd nevéhez kötődik az *Ötvárosi hitvallás*. (I)
6. Sztárai Mihály teremtette meg a hazai zsoltáréneklést. (I)
7. Már 1518-ban megérkeztek Magyarországra Luther iratai. (I)

5. feladat (ellenőrzés)

Keresd meg az *Evangélikus énekeskönyv*ben, melyik énekünket írta Sztárai Mihály! Olvassátok és énekeljétek el. Beszéljétek meg, hogy miről szól ez az ének! Hasonlítsátok össze azzal a zsoltárral, amely alapján ez íródott! (47-es számú ének, a 92. zsoltár parafrázisa)

24. Érted, amit mondok?

Kapcsolódás

Az előző órán a magyar reformációval foglalkoztunk. A Biblia kézbe adása megkövetelte, hogy az olvasók értsék a nyelvét, tehát **le kellett fordítani**. El lehet mondani, hogy a reformáció egyik legfontosabb mozzanata volt, hogy érthetővé tette az evangéliumot. Az érthetőség ma is és minden helyzetben nagyon fontos. Ebben a leckében azzal foglalkozunk, értjük-e egymást.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, értjük-e egymást.

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk egymás megértése felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen látható embereknek nincs nyelvi problémájuk abban az értelemben, hogy nem beszélnek idegen nyelvet. Ugyanakkor más korosztályból valók, más szemmel nézik a világot, **más világban élnek**. Tudnak-e egymás nyelvén beszélni? Létrejöhet-e kapcsolat közöttük?

Továbbvezető kérdés

Beszéltél-e már valakivel, akivel sehogyan sem értettétek egymást?

Apám naplójából

A tudományok néha kialakítják azt a nyelvet, amelyet csak a szakmabeliek értenek. A fiataloknak is van ilyen nyelve, gondolatok csak az internethez vagy játékokhoz kapcsolódó szavakra. Az információk évtiteléhez elengedhetetlen, hogy a nyelvünket megalázzuk, és **csak mások számára is érthető szavakat használjunk**.

Továbbvezető kérdés

Tudsz-e olyan internetes szavakat mondani, amelyeket talán a felnőttek közül sokan nem értenek?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Karinthy Frigyes tartják a halandzsza magyarországi megteremtőjének. Az érthetetlen szavak ilyen összefűzése vicces. A komikus volta abban áll, hogy elsőre azt hisszük, értjük, aztán kiderül, hogy az egészen semmi értelme. Nehéz ilyet fabrikálni, mert **szinte reflexszerűen érthető szavakat mondunk ki**.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Szinte az egész teológiát fel lehetne fűzni **az érthetőség** fogalmára. Isten minden erőfeszítése arról szól, **hogy érthetővé tegye magát számunkra**. Ebben a végletekig elmegy, emberré lesz. Másik oldalról mindent megtesz azért is, hogy mi, emberek egy nyelvet beszéljünk. Ezért olyan fontos az őstörténetben Bábel tornya (1Móz 11,1–9) és az Újszövetség pünkösdi története (ApCsel 2,1–13). Mindkettőben központi kérdés, hogy az emberek értik-e egymás szavát, és értik-e, mit szeretne Isten, csak más előjellel.

Talán János evangéliuma küzd leginkább azzal, hogy **Jézus szavait nem értik** a körülállók. Az evangéliumok közös kérdése pedig az: értitek, mit tett értetek Isten?

Ezután természetes, hogy a reformáció minden ágának fő törekvése volt, hogy Isten szavát a **Biblián keresztül érthetővé tegye**.

👉 Zsolt 19,8–10

„Az Úr törvénye tökéletes, felüldíti a lelket. Az Úr intő szava határozott, bölcsé teszi az együgyűt. Az Úr rendelkezései helyesek, megörvendeztetik a szívet. Az Úr parancsolata világos, ragyogóvá teszi a szemet. Az Úr félelme tiszta, megmarad örökké. Az Úr döntései igazak, mindenben igazságosak.”

👉 Fil 2,7b

„...szolgai formát vett fel, emberekhez hasonlónak lett...”

👉 Jn 11,25–26

„Jézus ekkor ezt mondta neki: *Én vagyok a feltámadás és az élet, aki hisz én bennem, ha meghal is, él; és aki él, és hisz én bennem, az nem hal meg soha. Hiszed-e ezt?*”

👉 ApCsel 8,30–31

„Amikor Fülöp odafutott, hallotta, hogy *Ézsaiás prófétát olvassa, és megkérdezte tőle: Érted is, amit olvasol? Erre az így válaszolt: Hogyan érthetném, ha valaki meg nem magyarázza? És megkérte Fülöpöt, hogy szálljon fel, és üljön mellé.*”

👉 Zsolt 119,130

„*Igéd kijelentése világosságot gyújt, értelmessé teszi az együgyűeket.*”

Bibliaolvasás

Az alapvetésben már kitértünk erre a két történetre, amelyekben Isten és ember egymás közti kommunikációjáról van szó, amely kivetül az emberek kommunikációjára.

1Móz 11,1–9

„Az egész földnek egy nyelve és egyféle beszéde volt. Amikor útnak indultak keletről, Sineár földjén egy völgyre találtak, és ott letelepedtek. Azt mondták egymásnak: Gyertek, vessünk téglát, és égessük ki jól! És a téglá lett az építőkövük, a földi szurok pedig a habarcsuk. Azután ezt mondták: Gyertek, építsünk magunknak várost és tornyot, amelynek teteje az égig érjen; és szerezzünk magunknak nevet, hogy el ne széledjünk az egész föld színén! Az Úr pedig leszállt, hogy lássa azt a várost és tornyot, amelyet az emberek építettek.

Akkor ezt mondta az Úr: Most még egy nép ez, és mindnyájuknak egy a nyelve. De ez csak a kezdete annak, amit tenni akarnak. És most semmi sem gátolja őket, hogy véghezvigyék mindazt, amit elterveznek. Gyerünk, menjünk le, és zavarjuk ott össze a nyelvüket, hogy ne értsék egymás nyelvét! Így szélesztette szét őket onnan az Úr az egész föld színére, és abbahagyták a város építését. Ezért nevezték azt Babelnek, mert ott zavarta össze az Úr az egész föld nyelvét, és onnan szélesztette szét őket az Úr az egész föld színére.”

ApCsel 2,5–11

„Sok kegyes zsidó férfi élt akkor Jeruzsálemben, akik a föld minden nemzete közül jöttek. Amikor ez a zúgás támadt, összefutott a sokaság, és zavar támadt, mert mindenki a maga nyelvén hallotta őket beszélni. Megdöbbentek, és csodálkozva mondták: Íme, akik beszélnek, nem valamennyien Galileából

valók-e? Akkor hogyan hallhatja őket mindegyikünk a maga anyanyelvén? Pártusok, médek és elámiták, és akik Mezopotámiában laknak, vagy Júdeában és Kappadóciában, Pontuszban és Ázsiában, Frígiában és Pamfiliában, Egyiptomban és Líbia vidékén, amely Ciréné mellett van, és a római jövevények, zsidók és prozeliták, krétaiak és arabok: halljuk, amint a mi nyelvünkön beszélnek az Isten felséges dolgairól.”

Beszéljétek meg!

Kétségtelen, hogy a könyvnyomtatás nagy segítség lehetett a reformációi tanok elterjedésében. Érdekes lenne végiggondolni, hogy vajon Isten hogyan avatkozott be a reformációba aktívan. Lehet, hogy a könyvnyomtatást azért kapta meg éppen abban az időben az emberiség, mert Isten szeretete volna elterjeszteni az evangélium üzenetét?

Játék

Megoldás: C, A, E, D, F, B

25. Ellenreformáció – türelmi rendelet

Az óra célja

Mutassuk be, hogyan kap újra erőre a római egyház a világban és hazánkban! Milyen hatása van az ellenreformációnak a hazai protestantizmusra?

A feldolgozás módja

A lecke két részre osztható: az ellenreformáció kibontakozása és az itthoni hatásai a protestánsokra nézve.

Mielőtt ismertetnénk az ellenreformációt, ismételjük át a trienti zsinattal kapcsolatos tanulmányainkat. Adjuk azt a feladatot a csoportnak, hogy gyűjtsék össze, mi vezetett az ellenreformáció sikeréhez (trienti zsinat, katolikus bibliafordítás, a jezsuita rend, az oktatás minőségének növelése, hitviták, a nemesi családok meggyőzése és rekatolizálása).

Beszélgessünk el a diákokkal, hogy ők mit tennének meg és miről mondanának le a hitükért, vallásuk gyakorlásáért! Mennyit lennének hajlandóak menni egy istentiszteletért? Mi lenne a végső határ? Ezek után beszéljünk nekik a gályarab lelkészekről és tanítókról, az artikuláris helyekről és a türelmi rendeletben szabályozott protestáns templomokról, a protestáns vallásgyakorlás szabályairól. Úgy gondolom, ez segít átértékelni a saját helyzetüket és az akkori helyzetet.

Az óra anyaga a képen

A lecke első képén azt látjuk, hogy egy jezsuita szerzetesi fogadalmat tett. A rendfőnök a dolgozószobájában fogadja, és elküldi misszióba. A lap közepén Pázmány Péter látható. Az utolsó képen a

gályarab lelkészek és tanítók egy hajó mélyén végzik rabszolgamunkájukat. A második oldalon az artikulás helyre induló evangélikus híveket látunk. A nagy képen pedig evangélikus templom épül a türelmi rendelet alapján.

Háttéranyag

A reformáció gyorsan terjedt Európa országaiban. A római egyház nem reagált azonnal, később azonban megindította az ellenreformációt. Ehhez nagy segítséget kapott a római katolikus uralkodóházaktól. A politikai hatalom beavatkozásával az ellenreformáció a legtöbb helyen kegyetlen volt és véres.

Az ellenreformáció fontos állomása volt a trienti zsinat (1545–1563) III. Pál pápa vezetésével. Ennek döntései nyomán megtiltották a búcsúcédulák árusítását, az egyházi javakkal való visszaélést, a papokat óva intették az erkölcstelen étlettől, szigorították a papság életvitelét, mindenki csak egy posztot tölthetett be, papnevelő intézeteket hoztak létre, emelték a papképzés színvonalát, megindult az egyházi cenzúra, összeállították a tiltott könyvek jegyzékét (index), folytatódott az inkvizíció (30-40 ezer eretneknek nyilvánított embert végeztek ki, főképp nőket).

A **Loyola Ignác** (1491–1556) által alapított jezsuita szerzetesrend nagy szerepet kapott ebben a küzdelemben. A jezsuiták a reformáció eszköztárát felhasználva felismerték az oktatás fontosságát, és magas színvonalú iskolahálózatot hoztak létre. Megnyerték a nemesség bizalmát, és rövidesen az ő iskoláikban nevelkedett Európa vezetőinek következő nemzedéke.

Az ellenreformáció hamarosan hazánkban is megindult. Egyik fő alakja Pázmány Péter esztergomi érsek volt. A jezsuita befolyás alatt álló Habsburg uralkodóház természetesen szívesen támogatta ezeket a törekvéseket. Amint tudjuk, a 16. és 17. században az egykor egységes Magyarország három részre szakadt: az ország nyugati és északi részén a Habsburgok uralkodtak. Hazánk középső részét, főleg az Alföldet a török tartotta megszállva, Erdélyben viszont független magyar fejedelemség alakult ki, amely egészen 1690-ig létezett. Adót fizetett a szultánnak, ennek fejében viszont bizonyos függetlenséget élvezett. A nagy erdélyi fejedelmek, Bocskai István, Bethlen Gábor és I. Rákóczi György őszintén hívó kálvinisták voltak.

Az állam által támogatott klérus végső leszámolásra készült a reformáció két nagy egyházával szemben. Ezért 1674-ben, Lipót császár idején 336 református és evangélikus lelkészt, tanítót idéztek meg a pozsonyi véstörvényszék elé. Hamis vádakkal rágalmazták meg őket, többek között azzal, hogy a törökkel cimborálnak, és meg akarják dönteni a törvényes királyt. Halálbüntetést szabtak ki rájuk. Ha valaki lemondott lelkészi szolgálatáról vagy kész volt külföldre távozni, szabadon engedték. Volt azonban mintegy száz olyan lelkész és tanító, akik kitartottak hitükben. Őket előbb fogságba vetették, majd több mint negyven papot a dunántúli várbörtönökből gyalog az adriai tengerpartra tereltek. Az életben maradt 32 férfit a nápolyi öbölben eladták gályarabnak, fejenként 50 aranyért. Evezőpadokhoz láncolták őket, s iszonyatos szenvedéseket álltak ki. Végül 1676-ban, tíz hónapi szenvedés után a holland Michiel de Ruyter tengernagy közbenjárására szabadon bocsátották a túlélő 26 rabot. Velencébe, majd Svájcba és Hollandiába vitték őket, ahonnan a legtöbben hazatértek.

Az ellenreformáció III. Károly és Mária Terézia alatt is tovább folytatódott. Ennek a szomorú korszaknak végül Mária Terézia fia, **II. József**, a kalapos király vetett véget, aki mindössze tíz évig uralkodott (1780–1790), de uralma a felvilágosodás szellemében folyt. 1781-ben adta ki híres **türelmi rendeletét**, amely gyakorlatilag véget vetett az ellenreformációs erőszak gyászos korszakának. E rendelet többek között lehetővé tette, hogy a protestánsok a hosszú ideig tartó tilalom után ismét templomokat építsenek, ha egy településen 100 protestáns család élt. Ezeket a templomokat azonban nem volt szabad az utcára építeni, hanem csak az udvarra nyílhattak, és se tornyuk, se harangjuk nem lehetett.

A puritán és a pietista lelki ébredés letörését követően viszonylagos csend honolt az egyházakban. Az ellenreformáció minden egészséges kezdeményezést megfojtott: a protestánsokat üldözték, a diákok külföldi utazásait megakadályozták, a református és evangélikus szerzők könyveit cenzúrázták. Tilos

volt minden dogmatikai vagy polemizáló egyházi írás kiadása. Ez az oka, hogy ebben az időszakban jóval több prédikációs- és áhítatoskönyvet adtak ki, mint teológiai művet.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Beszélgessetek arról, hogy az üldözés vajon milyen hatással volt a protestánsokra! Ha bennünket üldöznének a hitünk miatt, mi mit tennénk?

Állítsd párhuzamba az ellenreformációt és az első századok keresztényüldözését!

2. feladat (elmélyítés)

Hasonlítsd össze, miben hasonlított a reformáció és az ellenreformáció! (Pl. oktatás szerepének hangsúlyozása, prédikációk szerepe, anyanyelvi bibliafordítás.)

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, hogy mi az, ami nem lehetett a protestáns templomban.

IGEHIRDETÉS
LOYOLA
ESZTERGOM
JEZSUITA
RENDELET
NAGYSZOMBAT

1. Pázmány számára is nagyon fontos volt.
2. .... Ignác, rendalapító.
3. Pázmány Péter itt volt bíboros.
4. Az ellenreformáció meghatározó szerzetesrendje.
5. II. József adta ki: türelmi .....
6. Itt alapított Pázmány egyetemet.

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Loyola Ignác megalapította a bencés rendet. (H)
2. Pázmány Péter protestáns családba született. (I)
3. 42 evangélikus és református lelkészt, mivel kitarítottak hitük mellett, a hatalom azzal a büntetéssel sújtotta, hogy eladta őket gályarabnak. (I)
4. Az 1681-ben kiadott törvény vármegyénként csak két-két településen engedélyezte a protestánsoknak a nyilvános vallásgyakorlást. (I)
5. A türelmi rendelet minden protestáns istentiszteletet betiltott. (H)

5. feladat (ellenőrzés)

Egészítsd ki a hiányzó szöveget!

A gyászévtized (1671–1681)

Ebben a tíz évben Magyarországon rengeteg támadás érte a protestáns egyházakat. Több városban erőszakkal *elvették* a *protestáns* templomokat, iskolákat. Hamis vádakkal bíróság elé idéztek a Királyi Magyarország evangélikus és református lelkészeit, összesen 336-ot. A vádlottak kétharmada

száműzetésbe kényszerült, *negyvenketten* börtönbe kerültek, majd eladták őket *gályarabnak*. Sorsuk nagy visszhangot keltett Európa protestáns országaiban. Egy holland tengerésztiszt szabadította ki őket *Nápolyból*.

25. Kihasználom-e azt, amit kaptam?

Kapcsolódás

Az előző órán az ellenreformációval és a türelmi rendelettel foglalkoztunk. A reformáció egyházának szembesülnie kellett azzal, hogy mi je van. Vajon adottságai elegendőek ahhoz, hogy egyházként működjön? A 95 tétel szerint az egyház igazi kincse az evangélium. Ebben a leckében azzal foglalkozunk, **kihasználjuk-e adottságainkat**.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **kihasználjuk-e adottságainkat**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk adottságaink kihasználása felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Terített asztal. A lehetőségek jelképe. Ilyen bőséghez ritkán jutunk hozzá. De vajon kell-e? Nem lenne elég sokkal kevesebb is? Ma az egyház előtt a lehetőségek tárháza áll. A teríték gyönyörű, de milyen lehet az étel maga? Olyan természetes, hogy a csodás terítékhez finom étel is járul? A kép egy múzeumban készült. A 19. századi terítéket soha nem használják már étkezéshez.

Továbbvezető kérdés

Mi a mi egyházunkban a teríték, és mi az étel?

Apám naplója

E korosztály számára központi kérdés **képességeinek, adottságainak feltérképezése**. Ehhez kell iskolát választania, ehhez kell életutat kijelölnie. Még a párválasztásában is ez kap főszerepet. Olykor be kell látnia képességeinek, adottságainak **határát**.

Másfelől mindenkit arra buzdítunk, hogy próbálja meg **feszegetni** ezeket a határokat. Minden szett újabb remény. Minden nekifutásnak értelme van.

Továbbvezető kérdés

Emlékszel-e olyan esetre, amikor többet teljesítettél, mint amennyit el tudtál képzeni magadról?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A kártyákon a következő szavak szerepelhetnek (termesztésen még mások is):

izmosság	szorgalom
jó beszédképesség	túrni tudás
magas testalkat	egészség
testi ügyesség	háziasság
jó olvasási képesség	gyerekszeretet
szépség	kitartás
jó orgánus (hang)	tanulni tudás
a föld szeretete	műszaki érzék
bátorság	utánzási képesség
gazdagság	fiatalság

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Az adottságok kérdése komoly teológia probléma. A teológiában ez gyakran szinonim az **Istentől való elfogadtatással**. Ez jelenik meg *Kain és Ábel* történetében, de vannak, akik még a *talentumok* példázatában is ezt vélik felfedezni. Hétköznapijainkban ez nemcsak személyes kérdés, hanem ez mozgatja a világot, a társadalmi elhelyezkedést és a gazdaságot. Napjainkban tömegek vándorolnak egy olyan világ felé, amelynek adottságai messze felülmúlják az övéket.

Személyes adottságaink két irányba mozdítanak. Az első a **megelégedettség**. Kain és Ábel története azt is elmondja, hogy az embernek nem az a feladata, hogy szűk adottságai miatt bánkódjon, hanem hogy ezen belül találja meg a legjobb utakat. Isten nem adottságaink összefüggésében fogad el minket, inkább azt nézi, ki hogyan élt lehetőségeivel, illetve hogy mennyire volt kész tevékeny életet élni ezek között a határok között.

A másik – az előbbinek nem ellentmondva –, hogy **adottságainak határát bővítse** kitartással, igyekezettel és szorgalommal.

Nagyon fontos, hogy érzékenyek legyünk azokra, akiknek adottságai szűkebbek, mint a miénk. Ez az egyik legfontosabb életfeladatunk.

Nem könnyű keresztény nyálfolytatás nélkül beszélnünk arról, hogy **az Istenre való támaszkodás** és **az imádság** végsőkéig kiterjeszti életünk adottságait. Ez könnyen válik **a cselekvésképtelenség és lustaság álcájává**. Ez nem helyes. A hit és az imádság ugyanis a maga helyén mindent lehetővé tesz – **minden lehetséges annak, aki hisz** (Mk 9,23).

☞ Fil 4,10–13

„Nagy volt az örömöm az Úrban, hogy végre felbuzdultatok a velem való törődésre. Mert gondoskodtatok volna, de nem volt rá alkalmatok. Nem a nélkülözés mondatja ezt velem, mert én megtanultam, hogy elégedett legyek azzal, amim van. Tudok szűkölködni, és tudok bővölködni is, egészen be vagyok avatva mindenbe, jóllakásba és éhezésbe, bővölködéssé és nélkülözéssé egyaránt. Mindenre van erőm Krisztusban, aki megerősít engem.”

☞ Mk 9,23

„Jézus pedig ezt mondta neki: Ha tehetsz?! Minden lehetséges annak, aki hisz.”

👣 Mt 25,14–30

„Mert úgy van ez, mint amikor egy idegenbe készülő ember hívatta szolgálait, és rájuk bízta vagyonát. Az egyiknek adott öt talentumot, a másiknak kettőt, a harmadiknak pedig egyet, kinek-kinek képessége szerint, és elment idegenbe. Az, aki az öt talentumot kapta, azonnal elindult, vállalkozásba fogott vele, és másik ötöt keresett hozzá. Ugyanígy a két talentumos is másik kettőt keresett hozzá. Aki pedig az egyet kapta, elment, gödröt ásott a földbe, és elrejtette ura pénzét. Hosszú idő múlva azután megjött ezeknek a szolgálknak az ura, és számadást tartott velük. Eljött az, aki az öt talentumot kapta, hozott másik öt talentumot, és így szólt: Uram, öt talentumot bízál rám: nézd, másik öt talentumot kerestem. Ura így szólt hozzá: Jól van, jó és hű szolgám, a kevésen hű voltál, sokat bízok rád ezután, jöjj, és osztozz urad örömeiben! Eljött az is, aki a két talentumot kapta, és ezt mondta: Uram, két talentumot bízál rám: nézd, másik két talentumot kerestem. Ura így szólt hozzá: Jól van, jó és hű szolgám, a kevésen hű voltál, sokat bízok rád ezután, jöjj, és osztozz urad örömeiben! És amikor eljött az, aki az egy talentumot kapta, ezt mondta: Uram, tudtam, hogy könyörtelen ember vagy, aki ott is aratsz, ahol nem vetettél, és onnan is gyűjtesz, ahová nem szórtál. Félelmemben elmentem tehát, és elástam a talentumodat a földbe: nézd, itt van az, ami a tied. Ura így válaszolt neki: Te gonosz és rest szolga, tudtad, hogy ott is aratok, ahol nem vettem, és onnan is gyűjtök, ahova nem szórtam? Ezért el kellett volna vinned a pénzedet a pénzváltóhoz, és amikor megjöttem, kamatostul kaptam volna vissza azt, ami az enyém. Vegyétek el tőle a talentumot, és adjátok annak, akinek tíz talentuma van! Mert mindenkinek, akinek van, adatik, és bővelkedni fog; attól pedig, akinek nincs, még az is elvétetik, amije van. A haszontalan szolgát pedig vessétek ki a külső sötétségre: ott lesz majd sírás és fogcsikorgatás.”

👣 Mt 5,6

„Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, mert ők megelégtetnek.”

👣 Mk 11,23

„Bizony mondom nektek, hogy aki azt mondja ennek a hegynek: Emelkedjél fel, és vedd magad a tengerbe! – és nem kételkedik szívében, hanem hiszi, hogy amit mond, az megtörténik, annak megadatik az.”

👣 Jak 5,16b

„Nagy az ereje az igaz ember buzgó könyörgésének.”

👣 Mt 25,35–36.40

„Mert éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám. [...] A király így felel majd nekik: Bizony mondom nektek, valahányszor megtettétek ezeket akár csak eggyel is az én legkisebb testvéreim közül, velem tettétek meg.”

Bibliaolvasás

A bibliamagyarázók arra gondolnak, hogy itt Pál betegségéről, talán epilepsziájáról beszél. A betegség bizony **szűkíti az ember lehetőségét**. Nehéz, amikor ez az ember adottságai közé tartozik. Pál szavai erőt adnak ebben is.

2Kor 12,6–10

„Pedig ha dicsekedni akarnék, nem lennék esztelen, mert igazságot mondanék, de mérséklek magamat, hogy valaki többnek ne tartson, mint aminek lát, vagy amit tőlem hall, még a kinyilatkoztatások különleges nagysága miatt sem. Ezért tehát, hogy el ne bizakodjam, tövis adatott a testembe: a Sátán angyala, hogy gyötörjön, hogy el ne bizakodjam. Emiatt háromszor kértem az Urat, hogy távozzék az el tőlem. De ő ezt mondta nekem: Elég neked az én kegyelmem, mert az én erőm erőtlenség által ér

célhoz. Legszívesebben tehát az erőtlenségeimmel dicsekszem, hogy Krisztus ereje lakozzék bennem. Ezért Krisztusért örömöm telik erőtlenségekben, bánatalmazásokban, nyomorúságokban, üldöztetésekben és szorongatásokban, mert amikor erőtlenség vagyok, akkor vagyok erős.”

Beszélgétek meg!

Ez a kérdés különösen azért izgalmas, mert korunkban a magyar fiatalok nagy része külföldön keres jobb életkörülményeket iskolai elvégzése után vagy szakmája gyakorlásában. Így aztán nagyon is tájékozottak arról, hogy hol milyen adottságai vannak a munkavégzőknek.

Játék

A	P	J	A	I	N	K	B	A	N	A	V	A	R	Á	Z	S	L	A
N	T	E	T	T	Ü	K	A	K	É	P	E	S	S	É	G	E	T	T
N	Z	<u>A</u>	V	I	L	Á	G	T	E	L	E	V	A	N	C	<u>S</u>	,	O
E	S	E	V	L	E	I	M	M	Á	,	L	A	V	Á	D	<u>Q</u>	H	T
D	N	I	M	K	Ü	Y	G	E	V	E	R	Z	S	É	Y	G	O	.

A sajátos rend az, hogy a harmadik oszlopban levő, aláhúzott A betűtől indulva elindulunk az aláhúzott S-ig, lelépünk az aláhúzott O-ig, és onnan csigavonalban haladunk tovább.

Megoldás: A világ tele van csodával, ám mi elvesztettük a képességet, hogy észrevegyük minden napjainkban a varázslatot.

26. Az építkezés időszaka

Az óra célja

Mutassuk be a felvilágosodás és az ébredési mozgalmak történetét, valamint az 1848 utáni magyarországi evangélikusság helyzetét!

A feldolgozás módja

Az óra elején adjuk azt a feladatot a csoportnak, hogy úgy figyeljék az óra anyagát, hogy közben jegyezzék fel, milyen területen és miben tapasztaltak fejlődést és miben visszafejlődést. Ezekben az időszakokban milyen problémákkal kellett szembenézni, és milyen sikereket könyvelhettek el? Mielőtt bemutatnánk a képek alapján az egyes egyháztörténeti szakaszokat, válasszunk ki a csoportból egy-egy diákot, akinek az lesz a feladata, hogy képzelje bele magát az egyik pillanatképbe, és miután megismerkedett azzal a korszakkal, mondja el, milyennek látja azt „belülről”. Ennél a leckénél is fontos, hogy ne állítsuk egymással szembe a különböző irányzatokat, hanem egymással párhuzamosan, az értékeket és problémákat felvonultatva mutassuk be az adott kort.

Az óra anyaga a képen

Az első kép szélén Voltaire látható, az asztalnál a felvilágosodás korának teológusai. Az egyik Friedrich Schleiermacher.

A második képen Tessedik szarvasi mezőgazdasági iskoláját (és gyülekezetét) látjuk, amelyet modern pedagógiai és technológiai módszerekkel működtetett.

A következő oldal első rajzán azt látjuk, hogy **Paavo Ruotsalainen egy finn tanyára érkezik és Jézusról beszél.**

A második képen a Deák téri evangélikus templom előtt beszélgetnek a pesti evangélikus polgárok.

A lecke utolsó képén a négy egyházkerületi püspök munkájába nyerünk bepillantást.

Háttéranyag

A **felvilágosodás** 17. századi Európában kezdődő és 18. századra uralkodóvá váló, polgári társadalmat megteremteni akaró, az értelmet, logikus gondolkodást, tapasztalati megismerést és a **hagyományos intézmények, szokások, erkölcsök és egyházi hatalom kritikai megkérdőjelezését** középpontba állító eszmeáramlat volt. A hagyományokra épülő világ alapfogalmai helyett új, szintén megkérdőjelezhetetlen alapelvek lettek meghatározók. Ezek legfontosabbika, hogy minden változik, fejlődik. A társadalomról elmélkedve a felvilágosult gondolkodók máig értékálló elveket hirdettek meg: toleranciát, türelmet hirdetve elutasították a vallási fanatizmust; a szabadságot eszményítve elvetették a zsarnokságot. A 18. században a művelt Európát – társadalmi különbségek nélkül – magával ragadó eszmeáramlat szinte divattá, korszellemmé vált. A felvilágosodás szellemisége és a művelt közönség igénye hívta életre először Angliában a korszak tudásanyagát átfogó, mégis könnyen áttekinthető és forgatható kiadványokat, az **enciklopédiákat**. Ezek szócikkekbe szedve tartalmazták az ismereteket. A felvilágosodás követői és nagy gondolkodói Isten létét többnyire nem tagadták. Többségük szerint Isten, „az első mozgató” megteremtette a világot, de működésébe nem avatkozik be. Ez volt a **deizmus** tana. Az egyházat azonban sokan a tudatlan világ félrevezetőjének tartották és támadták.

Tessedik Sámuel (1742–1820) evangélikus lelkész 1742-ben született a Pest megyei Albertiben. A család a szlovák környezetből Pozsonyba, a német kultúra körébe tartozó városba költözött. A gimnázium befejezését követően hét évig nevelőként dolgozott. A debreceni **főiskolai tanulmányokat jénai, lipcsei, hallei és berlini tanulmányok** követték. A teológián kívül természettudományokat és orvostudományt is hallgatott. Előbb Surányba (Nógrád megye), majd Szarvasra került, a szlovák ajkú gyülekezet lelkészének. A mezőgazdasági haladás egyik vezére volt. Szarvas földesasszonya, özv. Harruckern báróné 1779-ben 45 holdnyi szikes földterületet bocsátott rendelkezésére, ahol saját erejéből gazdasági növények termelése céljából kísérleti gazdaságot rendezett be. Behozta és elterjesztette hazánkban a lóherét és lucernát. Az iskola nagy hírt szerzett Tessediknek; Festetich György gróf 1797-ben a Georgicon megalapításakor és később is gyakran kérte Tessedik tanácsát. Korának uralkodói kitüntetésekben részesítették, magyar nemesi címet kapott. 1820-ban Szarvason hunyt el.

A felvilágosodás hatására sokan elhagyták az egyházat, de ezzel párhuzamosan jelentkeztek az ébredési mozgalmak, amelyeknek célja a gyülekezeti élet megelevenítése és a személyes Krisztus-hit mély megélése volt.

A 19. században szinte mindegyik skandináv országban volt lelki ébredés. Több ébredéshullám söpört végig közöttük, amelyek közül legismertebb a finn parasztproféták mozgalma, az ún. **körtti-ébredés**. **Paavo Ruotsalainen** (1777–1852) nevéhez fűződik ez az ébredés. Miután élő hitre jutott, útra kelt a finn tanyavilágban, a tóvidéken, és hirdette az Úr Jézust. Élete végig az ébredést szolgálta, Isten nagyon megáldotta munkáját. Sokan a lelkészek közül is **mellálltak, elfogadták tanításait (amelyek megegyeztek Luther tanaival, a Biblia üzenetével)**. Neve ismert lett egész Finnországban. **Sajnos az akkori finn hivatalos egyház lelkészei, vezetői ellene voltak a kibontakozó ébredésnek, és 1839-ben perbe fogták a felébredteket (ez volt a hírhedt kajaloki per)**. A bíróság az összejevetele-

iket betiltotta, Ruotsalainent pénzbüntetésre ítélte, a lelkészeket elmarasztalta. Az ébredés magasra lobbant tüzét azonban bírósági ítélettel nem lehetett kioltani. Ruotsalainen hirdette az evangéliumot, nemcsak hazájában, hanem a környező balti államokban is. A körrtti-mozgalom pedig ma is él, évente több alkalommal is tartanak konferenciákat, lelki alkalmakat.

A protestáns egyházak, így az evangélikus egyház helyzetét is a III. Károly király által 1731-ben kiadott döntvény, a *Carolina Resolutio* szabályozta. Ez többek között lehetővé tette, hogy a protestáns egyházkerületek szuperintendenseket válasszanak, akiket csak a 20. századtól neveznek általában püspököknek. Az 1734-ben kiadott *második Carolina Resolutio* mind az evangélikus, mind a református egyháznak 4-4 szuperintendensség (egyházkerület) felállítását engedélyezte a Magyar Királyság területén. (Az Erdélyi Nagyfejedelemségben a szász evangélikusoknak külön országos egyházuk volt.) Az 1734 után állandósult egyházkerületek határai gyakran változtak, és nem kötődtek feltétlenül valamely városhoz. Székhelynek leginkább az a helység tekinthető, ahol a szuperintendens lelkész volt.

A Magyarországi Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyházban tömörültek az ország összes evangélikusai nemzetiségre és nyelvre való tekintet nélkül. Csupán az erdélyi szászok tartotta meg különállását egészen 1918-ig.

A magyarországi evangélikusoknak az 1848-as forradalom hozta el a teljes vallásszabadságot és felekezeti egyenjogúságot. A forradalmi vívmányok védelmében az evangélikus püspökök a szabadságharc mellé álltak.

A szabadságharc leverése után csak az 1867-es osztrák–magyar kiegyezéstől vált tartóssá a vallási egyenjogúság. Először egyházi népiskolákat, **később közép- és főiskolák felállítását is engedélyezték a protestánsoknak.**

Az 1891–1892-ben Budapesten ülésező evangélikus egyházi alkotmányozó zsinat fogadta el az egyház életét és szervezetét szabályozó törvényeket, országos közalapot szervezett, és egységesítette az adózást. Az egyház alkotmányát I. Ferenc József király 1893. március 18-án fogadta el. Jellegét tekintve – a reformátusokhoz hasonlóan – a zsinat-presbiteri elvet követi. Ez azt jelenti, hogy az egyház vezetésében a kollektív testületeknek – a törvényhozó zsinatnak, a közgyűlésnek, illetve a presbitériumnak – van meghatározó szerepe. Alapegység az anyagyülekezet (anyaegyházközség, eklézsia) a presbitériummal, élén a felügyelő és a lelkész. A gyülekezet szabadon választja papját, és fizetéséről is gondoskodik, valamint iskolát tart fenn. A kisebb gyülekezetek a társ-, a leány-, illetve a fiókegyházak, ez utóbbinak sem lelkésze, sem tanítója nincs. Több anyagyülekezet egyházmegyét alkot, amelynek elöljárója egy világi felügyelő és az esperes. Az esperest az egyházmegyébe tartozó anyagyülekezetek lelkészei szavazattöbbséggel választják.

A 19. század liberális teológiájával és racionális vallásosságával szemben az 1890-es évek közepe óta mind erőteljesebbé vált az egyházi hitvallásos (konfesszionális) irányú teológia. Ennek képviselői valósággal új ortodoxiát elevenítettek fel, mivel a lutheri hitvallások újra fontossá váltak. Többet foglalkoztak a reformátorokkal és irataikkal, s ezek tanulmányozása eredményezte a bibliai-reformátori megújítást. Az új szellemiség arra irányult, hogy az egyházi élet minél hívebben tükrözze Krisztus anyaszentegyházát és követői a róla való tanúskodást. Az új teológiai gondolkodásnak egyik jeles műhelye volt a Luther Társaság (alapítva 1886-ban), amely az egyházi irodalom terjesztésével az evangélikus értelmiséget volt hivatva mozgósítani. Meg kell említeni, hogy a reformátori, hitvallásos teológia eszmélődése közben az ún. angolszász ébredés is éreztette hatását. A Skót Misszió magyarországi munkája csendes lépésekben kovászként hatotta át a protestáns kereszténységet.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Beszélgessünk arról, hogy gond-e az, ha megkérdőjelezünk addig megkérdőjelezhetetlen dolgokat.

2. feladat (elmélyítés)

Hasonlítsd össze Tessedik és Francke intézményeit! Milyen hasonlóságok és különbségek vannak?

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, ki volt a 48-as forradalom alatt és után az evangélikus egyház meghatározó püspöke.

SZEKULARIZÁCIÓ
PARASZTPRÓFÉTA
NÉMET
SZLOVÁK
FELVILÁGOSODÁS
KONFIRMÁCIÓ
TESSEDIK

1. Elvilágiasodás.
  2. Paavo Ruotsalainen „foglalkozása”.
  3. Magyarországi evangélikusok ilyen nemzetiségi háttérből is jöttek 1.
  4. Magyarországi evangélikusok ilyen nemzetiségi háttérből is jöttek 2.
  5. A 18. század legjelentősebb szellemi mozgalma.
  6. Megerősödés, megerősítés.
  7. Az első mezőgazdasági szakiskola megalapítója.
- Megoldás: Székács József

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. A felvilágosodás gondolkodói közül sokan úgy gondolták, hogy Isten megteremtette a világot, és utána magára hagyta. (I)
2. Tessedik Kecskeméten létrehozta az ország első mezőgazdasági szakiskoláját. (H)
3. Paavo Ruotsalainen a felvilágosodás finn képviselője volt. (H)
4. A magyarországi evangélikusoknak az 1848-as forradalom hozta el a teljes vallásszabadságot. (I)
5. A Magyarországi Evangélikus Egyháznak a 19. század végén négy egyházkerülete volt. (I)
6. A felvilágosodás számára a Biblia feltétlen tekintély volt. (H)
7. A kiegyezés után főiskolákat is alapíthatott az evangélikus egyház. (I)

5. feladat (ellenőrzés)

Gyűjtsd össze, mely területeken sikerült előrelépni a 19. század végére a „gyászévtizedhez” képest!

26. Van-e kiáltás a mélységből?

Kapcsolódás

Az előző órán azzal foglalkoztunk, hogy miközben gazdasági, szellemi, társadalmi téren fejlődés mutatkozott, aközben a vallási életet egyféle megszokottság, az egyházi élet megmerevedése, szokássá válása jellemezte. A kereszténységben azonban a megszokás szinonim a romlással. A nem épülő egyház pusztul. Ez a lecke életünk **romló folyamataival** foglalkozik.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk **életünk romló folyamatait**.

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk életünk romló folyamatai felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen levő fiú nagyon jól játszik ezen a hangszeren. Virtuóz módon billent, és nagyon jó ritmusban játssza a basszus hangokat. De miért itt? Miért az utcán, és miért koldusként? Ő nem az a zenész diák, aki kedvtelésből vagy mellékesként keres egy kis pénzt. Neki ez az élete. Ő utcai koldus. Valahol elromlott valami, talán eleve rossz esélyekkel indult, nem tudni. De a vége nagyon szomorú. Meglátja benne valaki is a művészt?

Továbbvezető kérdés

Vajon mi segíthetne ezen a fiún?

Apám naplója

Ő is hajléktalan, de még mélyebben. Itt azonban nem a sajnálkozás a dolgunk, hanem az összehasonlítás: **mitől kevesebb az ő élte, mint a mienk?** Nem lehet-e, hogy nekünk is van egy megszokott életformánk, ami ugyanilyen monoton, mint az övé? Például: felkelés, tanulás, ebéd, tanulás, valami szórakozás, vacsora, alvás...

Továbbvezető kérdés

Mitől több a mi életünk, mint az övé?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Természetesen ezt a könyvet nem kell ahhoz olvasni, hogy **el tudjuk képzelni**, mit jelent egy börtönben lenni úgy, hogy az embert elfelejtik. Milyen más lehetősége lenne, mint a szökés? Rendezkedjen be? Találjon ki szórakozásokat? Ugyan már! **Meg kell szökni!**

Az élet is gyakran ilyen: mint egy börtön.

Próbáljunk meg nem pesszimistának lenni! Próbálják meg a képet a diákokkal megfestetni. Talán ők nem pesszimisták.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Most ragadjuk meg a **bűn kérdését a cselekvés oldaláról!** A sorozatos rossz döntések újabb rossz döntéseket szülnek. Egy idő után ez csak akkor kibírható, ha **hozzászokunk**. Nem tagadhatjuk azt sem, hogy ez **vonzó lehet**. Ez ugyanis az Isten nélküli állapot. Röviden **bűnnek** nevezzük. A törvény figyelmeztet, de megváltoztatni nem tud. Az emberi akarat már kevés. **Isten mentő szeretete emelhet csak ki bennünket.**

Általában nem ebből a nézőpontból szoktunk a bűnre gondolni. Ez az út leginkább az őstörténet bűnfelfogásához hasonlít. Ilyenformán azonban nyomon követhető cselekedeteinkben, tanítható is. Saját életünkből is hozhatunk példát. Például ha valaki egyszer ellóg egy órát, legközelebb már könnyebben teszi. Egy idő után hozzászokik, rengeteg igazolatlanja gyűlik össze. Már nem tudja maga megoldani. Hogy oldódik meg egy ilyen helyzet? Lehet valaha tiszta lappal kezdeni?

👉 1Móz 3,6

„Az asszony úgy látta, hogy jó volna enni arról a fáról, hogy csábítja a szemet, és kívánatos is az a fa, mert okossá tesz: szakított hát a gyümölcséből, és evett. Adott a vele levő férjének is, és ő is evett.”

👉 1Jn 1,8–9

„Ha azt mondjuk, hogy nincsen bűnünk, önmagunkat csaljuk meg, és nincs meg bennünk az igazság. Ha megvalljuk bűneinket, hű és igaz ő: megbocsátja bűneinket, és megtisztít minket minden gonoszságtól.”

Bibliaolvasás

Nem könnyű olvasmány, de Pál is leírja ezt Róm 7,14–8,4-ben. Próbáljátok megérteni! Érdemes innen folytonos szöveggént kivenni, akkor nem riaszt a bibliai beosztás, és a kiemelések nagyon is ismerősek.

Róm 7,14–25a

„Tudjuk ugyanis, hogy a törvény lelki, én pedig testi vagyok: a bűn rabszolgája. Hiszen amit teszek, azt nem is értem, mert **nem azt cselekszem, amit akarok, hanem azt teszem, amit gyűlölök**. Ha pedig azt teszem, amit nem akarok, akkor elismerem a törvényről, hogy jó.

Akkor pedig már **nem is én teszem** azt, hanem a bennem lakó bűn.

Mert tudom, hogy énbennem, vagyis a testemben nem lakik jó, hiszen **az akarat megvolna bennem a jóra, de nem tudom véghezvinni azt**.

Hiszen nem azt teszem, amit akarok: a jót, hanem azt cselekszem, amit nem akarok: a rosszat.

Ha pedig azt teszem, amit nem akarok, akkor már nem én teszem, hanem a bennem lakó bűn.

Azt a törvényt találom tehát magamban, hogy – **miközben a jót akarom tenni – csak a rosszra van lehetőségem**.

Mert gyönyörködöm Isten törvényében a belső ember szerint, de tagjaimban egy másik törvényt látok, amely harcol az értelmem törvénye ellen, és foglyul ejt a bűn tagjaimban lévő törvényével.

Én nyomorult ember! **Kicsoda szabadít meg ebből a halálra ítélt testből? Hála legyen Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által!**”

Beszéljétek meg!

A szenvedélybetegségek áldozatainak megmentése azért nehéz, mert ebből a felvázolt logikából csak valami nagyon erős impulzus emelhet ki. Krisztus ilyen. Az őt követők nem mindig ilyen erőteljesek. A szenvedélybetegeket **egy másik szenvedély** mentheti meg. Ez lehet Krisztus szeretete.

Játék

A lap síkját alsó nézetben emeljük a szemünkhöz. A szó: töréspont.

27. A 20. század

Az óra célja

Ismertessük meg a diákokat Albert Schweitzer teológiai látásmódjával, majd az egyház helyzetével a náci Németországban Dietrich Bonhoeffer életútján keresztül! Mutassuk be az ökumenikus mozgalmat és a II. vatikáni zsinatot!

A feldolgozás módja

Keressenek a diákok olyan egyháztörténeti korszakokat, olyan eseményeket,

– amikor láthatóvá vált az egyház szegényeket, elesetteket, hátrányos helyzetben lévőket segítő szerepe.

– amikor elnyomás alatt volt az egyház, és üldözték a keresztényeket.

– amikor másként gondolkodó csoportok képviselői egy asztalhoz ültek, hogy megvitassák kérdéseiket.

– amikor összeült a zsinat. Miért hívták össze a zsinatot? és mi lett a zsinati munka eredménye?

Ha ezeket a témákat átbeszéltük, akkor könnyebben tudják majd megérteni a lecke különböző részeit. Ezt követően ismertessük Albert Schweitzer teológiai látásmódját és azt, hogy ezt hogyan ültette át a gyakorlatba. Bonhoeffer életén keresztül mutassuk be a hitleri Németország egyházi helyzetét; a Hitvalló Egyház munkáját. Beszéljünk az ökumenéről, annak eredményeiről. A II. vatikáni zsinat értékeinek felvázolásával zárjuk az órát.

Az óra anyaga a képen

Schweitzer kórházának működését ismerhetjük meg az első képen. Két lelkész van a második képen, az egyik a Német Keresztények, a másik a Hitvalló Egyház lelkésze (Bonhoeffer). A harmadik rajzon azt látjuk, hogy Bonhoeffert a vesztőhelyre kísérik.

A második oldalon egy karikatúraszerű rajz van, amely az ökumenikus gondolkodást mutatja be, a kis képen a ökumené logója látható.

Az utolsó képen a II. vatikáni zsinat munkájába pillanthatunk bele.

Háttéranyag

Albert Schweitzer (1875–1965) fiatalon a teológia és a filozófia doktora lett, és már ekkor elismert orgonaművész és zenetörténész volt. 30 évesen arra az elhatározásra jutott, hogy valami olyanba kezd, amivel az embereket tudja szolgálni. Beiratkozott az orvosi egyetemre, hogy az ott megszerzett tudást Afrikában kamatoztassa. Saját pénzen kórházat alapított a Gabonban található Lambarénében. Hitének és szerteágazó ismereteinek betetőződése volt a több évtizedes afrikai munka. Hitvallása az „élet feltétlen tisztelete” volt. Az emberekért végzett áldozatos munkájáért 1953-ban megkapta a Nobel-békedíjat.

Dietrich Bonhoeffer Breslauban (Wrocław, Boroszló) született 1906. február 4-én. Evangélikus lelkész, teológus volt, a második világháború alatti német ellenállás támogatója és mártírja.

1923-ban kezdte meg teológiai tanulmányait Tübingenben, amit Berlinben és New Yorkban folytattott. 1927-ben doktorált. 1931-ben Berlinbe került, ahol egyetemi lelkészként és ökumenikus ifjúsági titkárként szolgált. 1933-ban Londonba utazott. Két esztendeig volt lelképásztor az angol fővárosban. Ez alatt az idő alatt ökumenikus egyházi kapcsolatok kiépítésén fáradozott. 1935-ben tért vissza hazájába, és elfogadta a felkérést, hogy Finkenwaldban a nemzetiszocialista ideológiát ellenző Hitvalló Egyház illegális igehirdetői szemináriumának vezetője legyen. Az itt folyó munkát a Gestapo 1940-ben már másodszor tiltotta be, Bonhoeffert pedig eltiltotta a tanítástól, az igehirdetéstől és a publikálástól. Ő a tilalom ellenére is papírra vetette gondolatait. 1937-ben született meg a *A szentek közössége*, 1938-ban pedig a *Követés* című munkája.

Bonhoeffer sógorán, Hans von Dohnányin keresztül kapcsolódott be az ellenállási mozgalomba, emiatt 1943-ban börtönbe került. A teológust gyorsított eljárásban ítélték halálra. 1945. április 9-én végezték ki.

Amikor az **ökumenikus mozgalom**ról van szó, akkor arra az egységmozgalomra kell gondolni, amely mindenekelőtt a római katolikus egyházon kívül ment végbe. Maga a mozgalom rendkívül bonyolult és sokrétű. Kezdeténél három nagy csoport játszott meghatározó szerepet: a különböző keresztény egyesületek, a világmissziói konferenciák, illetve a vallásos szövetségek. Ezt megelőzően, illetve ezt követően a Vatikánnak is voltak bizonyos egységtörekvései (különösen az ortodox egyházak, illetve az anglikánok irányába), ezek azonban más célt szolgáltak, mint a protestáns berkekben elinduló ökumenikus mozgalom.

A protestáns ökumené csírái azokban a missziói kezdeményezésekben (mint pl. az Evangelical Alliance) és diákmozgalmakban keresendők, amelyek törekvései együttesen vezettek egy nemzetközi konferencia megszervezéséhez. Erre a világmissziói gyűlésre 1910-ben került sor Edinburghban, amely végül a modern ökumenikus mozgalom „alapító konferenciájának” számít. A törekvés atyja **Nathan Söderblom** (1866–1931) svéd evangélikus teológus volt. Az itt elinduló munka a későbbiekben a **Life and Work** (Élet és Munka), illetve a **Faith and Order** (Hit és Egyházszervezet) mozgalmakban folytatódott. 1948-ban Amsterdamban létrejött az **Egyházak Világtanácsa** (EVT).

A **II. vatikáni zsinat** (1962–1965) után új szelek kezdtek el fújdogálni, a Vatikán nyitott a többi egyház felé. Megfigyelőket küldött az Egyházak Világtanácsába, és szorgalmazni kezdte egy ökumenikus zsinat összehívását. A pápa megújulást (aggiornamento) szorgalmazott. A változás egyaránt érintette a teológiai gondolkodást, a liturgiát, a szervezeti kérdéseket. Megerősítette azokat a tanításokat, amelyek a Mária-tiszteletre vonatkoztak, és kimondta a misszió szükségességét. A latin nyelvvel szemben nagyobb teret nyert a népnyelv használata az istentiszteleteken, igaz, ezt nem tették kötelezővé.

A nyilvánvaló pozitív változások azonban nem jelentették azt, hogy Róma lemondott volna korábbi álláspontjáról. A trienti zsinat és az I. vatikáni zsinat tanításait nem vonták vissza, és továbbra is a katolikus egyházat tartják az egy igaz egyháznak, ahová az ökumené által visszavárják a korábban elszakadt egyháztesteket, a „más elismerendő egyházakat” (bár a zsinat lényegében kizárta annak lehetőségét, hogy a katolikus egyház missziót folytasson a protestánsok között). Érvényben maradt az a korábbi álláspont, amely szerint „a Szentlélek munkálkodik az egyházon kívül is, hogy gerjessze a római katolikus egyházzal való egység iránti vágyat”. A múlttal való kontinuitás fontosabbnak tűnt, mint az új idők iránti nyitottság!

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Beszélgessetek arról, hogy egy ismert tudós miért költözik Afrikába, hogy ott kórházat alapítson. Miért szánta erre az életét Albert Schweitzer?

2. feladat (ráhangolás)

Beszéljünk arról, hogy milyen személyes tapasztalataink vannak a az ökumenével kapcsolatosan. Mennyire egységes a kereszténység?

3. feladat (ellenőrzés)

Ha helyesen töltöd ki a keresztrejtvényt, megtudhatod, melyik városban van az Egyházak Világtanácsának a székhelye.

GABON
ÖKUMENÉ
JÁNOS
BONHOEFFER

1. Melyik országban volt Albert Schweitzer kórháza?
  2. A keresztények egységéért küzdő mozgalom.
  3. A II. vatikáni zsinatot ő hívta össze: XXIII. .... pápa.
  4. A Hitvalló Egyház mártírja: Dietrich .....
- Megoldás: Genf

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. Albert Schweitzer egyszerre volt teológus, zenész és orvos. (I)
2. A Német Keresztények támogatták Hitlert. (I)
3. Bonhoeffer részt vett a Hitler-ellenes összeesküvésben. (I)
4. A katolikus egyház tagja az Egyházak Világtanácsának. (H)
5. A II. vatikáni zsinat a latin nyelvű misézés mellett döntött. (H)
6. Bonhoeffer Nobel-békedíjat kapott. (H)
7. Az Egyházak Világtanácsának több mint 300 taggyháza van. (I)

5. feladat (ellenőrzés)

Keressük ki az *Evangélikus énekeskönyvből* Bonhoeffer énekét! Olvassuk el és beszéljük meg, milyen üzenetet fogalmaz meg a szöveg!

27. Van-e esélyem jól dönteni?

Kapcsolódás

Az előző órán nagyon nehéz történelmi szakasszal foglalkoztunk, a 20. századi háborúkkal. A számtalan tragédia, a történelem kataklizmái a teológia számára komoly kihívást jelentettek. A kor ateizmusával nagyon nehéz volt megküzdeni. Ebben az időben nagyon nehéz volt jól dönteni, olyan döntést hozni, amely a kereszténységet erősíteni tudta volna. Éppen ebben az időben azonban felsejlett az is, hogy **van esélye a jó döntéseknek**.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **mi az esélye a jó döntéseknek**.

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a jó döntések esélyének vizsgálata felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen egy nagyon beteg növényt látunk. Megmentheti-e valami? Van olyan permetezőszer, amely elégnek bizonyul, hogy a növény tovább éljen? Talán van, de ezeket a leveleket már nem lehet helyrehozni. Ezek mindenképpen elpusztulnak. Talán az ő pusztulásuk mentheti meg a növény egészét. Olykor életünk bizonyos területeit el kell engedni, **veszni kell hagyni** ahhoz, hogy az egész újra megnyerje az életet.

Továbbvezető kérdés

Szerinted hogy lehetne megmenteni ezt a fát?

Apám naplója

A történet arról szól, hogy **olykor lehetetlen jó döntéseket hozni**. Akárhova lépek, nem tudok nyerni. Nincs jó lépés. Csak rossz lépés van. Nem tudom megoldani a helyzetet.

Továbbvezető kérdés

Mondjunk egy megoldhatatlan helyzetet a környezetvédelem területéről! Ilyenkor mit lehet tenni?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A játék értelme az, hogy átgondolhassuk, mit is tehetünk rossz élményeinkkel, emlékeinkkel. El lehet vajon égetni? Minden bizonnyal nem. Elég-e az a bocsánat, amit a gyónásban nyerünk, hogy eltűnjön az életünkben? Ezt szeretnénk. De vajon mekkorák az esélyeink?

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A bűn sajátossága az, hogy **foglyul ejt**. Az átok körbevesz, és már nincsenek jó döntéseink. Mindenki ismeri ezeket a **kényszerhelyzeteket**. A hazugságok újabb hazugságokra ösztönöznek, egy idő után már nem is tehetünk mást: hazudnunk kell. Az igazság bevallása olyan méretű változást idézne elő, amely talán sokak sérülésével és kárával járna.

Isten ennek ellenére nyitva tartja az átokból **kivezető utat**. A jó szenvedélyes szeretete és keresése változást képes létrehozni. Olyan ez azonban, mint a születés: nem magunk hozzuk létre, hanem velünk történik. **A felülről való születést Isten teremti meg Lelkével**, ahogy ezt János evangéliumában Jézus mondja (Jn 3,4–8).

Ez a **kitörés** a rossz-rossz döntések világából. Vajon elérhető-e ez, ha nem rajtunk múlik, hanem Isten ajándéka csupán? Biztosan kell az az érzékenység ehhez, hogy az ember észrevegye, hogy a döntéseivel egyre átkosabb helyzetekbe kerül, és kell a vágy, hogy megszabaduljon ezektől. Másfelől nem kételkedünk Isten készségében, aki az övéi megmentésére törekszik, és **alig várja**, hogy kiemelhesse őket ebből az elveszettségéből.

👉 Róm 7,21–24

„Azt a törvényt találom tehát magamban, hogy – miközben a jót akarom tenni – csak a rosszra van lehetőségem. Mert gyönyörködöm Isten törvényében a belső ember szerint, de tagjaimban egy másik törvényt látok, amely harcol az értelmem törvénye ellen, és foglyul ejt a bűn tagjaimban lévő törvényével. Én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg ebből a halálra ítélt testből?”

👉 Jn 13,10

„Jézus így szólt hozzá: Aki megfürdött, annak csak arra van szüksége, hogy a lábát mossák meg, különben teljesen tiszta.”

👉 ApCsel 8,35–39

„Fülöp beszélni kezdett, és az Írásnak ebből a helyéből kiindulva hirdette neki Jézust. Amint tovább haladtak az úton, valami vízhez értek, és így szólt a főember: Íme, itt a víz! Mi akadályozza annak, hogy megkeresztelkedjem? Ezt mondta neki Fülöp: Ha teljes szívedből hiszel, akkor lehet. Ő pedig így válaszolt: Hiszem, hogy Jézus Krisztus az Isten Fia. Megparancsolta, hogy álljon meg a hintó, és leszálltak a vízbe mind a ketten, Fülöp és a főember, és megkeresztelte őt. Amikor kijöttek a vízből, az Úr Lelke elragadta Fülöpöt, és nem látta őt többé a főember, de örvendezve haladt tovább az útján.”

👉 Róm 7,24–25

„Én nyomorult ember! Kicsoda szabadít meg ebből a halálra ítélt testből? Hála legyen Istennek a mi Urunk Jézus Krisztus által! Tehát én magam értelmemmel ugyan Isten törvényének szolgállok, testemmel azonban a bűn törvényének.”

👉 2Kor 5,17–21

„Ezért ha valaki Krisztusban van, új teremtés az: a régi elmúlt, és íme: új jött létre. Mindez pedig Istentől van, aki megbékéltetett minket önmagával Krisztus által, és nekünk adta a békéltetés szolgálatát. Isten ugyanis Krisztusban megbékéltette a világot önmagával, úgyhogy nem tulajdonította nekik vétkeiket, és ránk bízta a békéltetés ígését. Tehát Krisztusért járva követségben, mintha Isten kérne általunk: Krisztusért kérünk, béküljete meg Istennel! Mert azt, aki nem ismert bünt, bűnné tette értünk, hogy mi Isten igazsága legyünk őbenne.”

Bibliaolvasás

Jézus Nikodémussal való beszélgetésében az „újjá” és a „felülről” szó ugyanaz az Újszövetség eredeti nyelvében. Ebből is fakad a félreértés.

Jn 3,1–8

„Volt a farizeusok között egy Nikodémus nevű ember, a zsidók egyik vezető embere. Ő egy éjjel elment Jézushoz, és így szólt hozzá: Mester, tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul, mert senki sem képes megtenni azokat a jeleket, amelyeket te teszel, csak ha Isten van vele. Jézus így válaszolt: Bizony, bizony, mondom neked: ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát. Nikodémus ezt kérdezte tőle: Hogyan születhetik az ember, amikor vén? Bemehet anyja méhébe, és megszülethet ismét? Jézus így felelt: Bizony, bizony, mondom neked, ha valaki nem születik víztől és Lélektől, nem mehet be az Isten országába. Ami testtől született, test az, és ami Lélektől született, lélek az. Ne csodálkozz, hogy ezt mondtam neked: Újonnan kell születnetek. A szél fúj, amerre akar; hallod a zúgását, de nem tudod, honnan jön és hová megy: így van mindenki, aki a Lélektől született.”

Beszéljétek meg!

Ezt a témát megfelelő tapintattal kell tárgyalni, ha valaki ilyen gyülekezetből jött az óránkra. Azért nem vagyunk a megtérés látványos kihirdetése mellett, mert ez olyan, mintha többé már nem lenne szüksége az embernek megtérésre az életben. Az első ilyen élmény azonban olyan csodás tud lenni, hogy nem tiltakozunk ellene. Isten dicséretének néha helyt kell adni, és ez talán egy ilyen pillanat. Inkább kísértéseit látjuk. Ugyanakkor ez **könnyen válik valamiféle gyülekezeti teljesítménnyé, amit végképp nem szeretnénk.**

A megtérés **titokzatos dolog**, mindenkinél máshogyan történik.

Játék

Megoldás: bárány

28. A II. világháború után

Az óra célja

Mutassuk be a kommunista elnyomás kezdeteit, valamint a magyar evangélikusok helyzetét a második világháborútól a rendszerváltásig!

A feldolgozás módja

Beszéljünk arról a diákoknak, hogy a különféle diktatórikus rendszerek (kommunista, nemzetiszocialista) milyen próbatételek elé állították az egyházat. Az első századok egyházüldözésével is lehet párhuzamot vonni. Beszéljünk arról, hogy voltak, akik elbuktak, akik összejátszottak az elnyomókkal,

és voltak olyanok is, akik hitükért vállalták a kirekesztettséget, sőt akár a szenvedést is. Fontos, hogy árnyaltan mutassuk be ezt a kort is. Mutassuk be a korszak meghatározó alakjait és rajtuk keresztül az egész korszakot. Húzzuk alá, milyen jelentős volt az 1984-es világgyűlés.

Az óra anyaga a képen

Az első képen a hatalomra jutó kommunisták egyházellenes ténykedéseit látjuk. A második kép a Gaudiopolis életébe enged betekintést. A harmadik kép a II. világháború utáni helyzetet szemlélteti egy iskolabezárás képeivel. A második oldal tetején azt látjuk, hogy Ordass Lajos beszél a rádióban az '56-os forradalom alatt. A lap közepén Káldy Zoltán beszél egy lelkészavatáson. Az utolsó képen a 1984-es világtalálkozó ünnepi ülését látjuk. Az előtérben az egyik lelkész Dóka Zoltán *Testvéri szó* című írását olvassa.

Háttéranyag

Az első világháború után Oroszországban a kommunisták kerül hatalomra. Az így létrehozott Szovjetunióban a korlátlan hatalmú diktátort kellett dicsőíteni, miközben a hatalom harcot hirdetett a kereszténység ellen. Papokat és hitüket nyíltan vállaló keresztények sokaságát börtönözték be és végezték ki, küldték kényszermunkatáborba, sok templomot átalakítottak.

Sztehlo Gábor (1909–1974) az 1944-es német megszállás után több száz gyermek és sok felnőtt életét mentette meg a biztos haláltól. A háború után létrehozott **Gaudiopolis** (örömváros) 1950-ig működött, utána államosították. Stehlo ezután a kommunizmus üldözött lelkészcsaládjait segítette.

A háború után egyre erősödő kommunista párt 1947-ben hatalomra jutott. A kommunisták több fronton is támadást intéztek az egyházak ellen. Államosították az iskolákat és az egyházak vagyonát. Lemondásra kényszerítették, gyakran megkínózták és bebörtönözték az egyházi vezetőket és papokat is. Így került börtönbe Ordass Lajos (1901–1978) püspök is. Megfélemlítették a gyülekezeti tagokat, megtiltották a hitoktatást és megszüntettek minden keresztény egyesületet, szervezetet. Az állami vezetés a kommunista párthoz hű személyeket nevezett ki az egyházak élére.

Átmeneti enyhülést hozott 1956 októbere; az Ordass püspök elleni bírósági ítéletet utólag semmisnek nyilvánították. A forradalom napjaiban **Túróczy Zoltán** (1893–1971) és Ordass Lajos visszakerült az északi és a déli egyházkerület élére. 1958-ban ismét félreállították mindkettőjüket. Ordasst 1957-ben a **Lutheránus Világszövetség** alelnökévé választották, de a magyar hatóságok bevonták az útlevelét és itthoni mozgását is korlátozták. Írásai csak a rendszerváltás után jelenhettek meg.

1958-ban **Káldy Zoltánt** (1919–1987) iktatták be a Déli Egyházkerület püspöki tisztségébe. Káldy az egyház és állam közti jó viszony érdekében igyekezett kiszolgálni a kommunista vezetés igényeit. Az 1966-ban összehívott zsinat olyan jogokkal ruházta fel a rangidős püspököt, amelyek diktatórikus vezetést tettek lehetővé. Káldy ezután kemény kézzel torolt meg minden belső kritikát.

A Lutheránus Világszövetség **1984**-ben Magyarországon rendezte meg **nagygyűlését**. Hatalmas eredmény volt, hogy egy szocialista országban kerülhetett erre sor. Bár Káldy számára nagy sikert hozott ez a találkozó, de a nagygyűléssel egy időben került nyilvánosságra **Dóka Zoltán** lelkésznek a világszövetség vezetőinek címzett levele, amely éles hangú kritikát fogalmazott meg Káldyval szemben. Bírálta az egyházon belül is tapasztalható erős elnyomást és az állami eszmerendszert kiszolgáló teológiát. A Dóka levelében megfogalmazott reformtörekvések jelentek meg a *Testvéri szó* címmel 1986-ban kiadott nyilatkozatban, amelyet 19 lelkész írt alá, majd az 1989-ben *Kiáltó szó* címmel megfogalmazott nyilatkozatban is.

Feladatok

1. feladat (ráhangolás)

Kérdezzétek meg a nagyszüleiteket, hogy milyen volt a második világháború után kereszténynek lenni!

2. feladat (ráhangolás)

Lapozz vissza a tankönyvben! Nézd meg, melyik történelmi korokban üldözték az embereket a hitük miatt!

3. feladat (ellenőrzés)

Írd le a legfontosabb információkat a következő személyekről!

Sztehlo Gábor

Túróczy Zoltán

Ordass Lajos

Káldy Zoltán

Dóka Zoltán

4. feladat (ellenőrzés)

Igaz vagy hamis?

1. A Szovjetunió vezetése korlátozta a vallásgyakorlást. (I)

2. A Gaudiopolist Káldy Zoltán alapította. (H)

3. Magyarországon a kommunista párt a hatalomra kerülése után bezáratta az egyházi iskolákat. (I)

4. Ordass Lajos nem volt hajlandó együttműködni a diktatúrával. (I)

5. 1984-ban Káldy Zoltánt választották a Lutheránus Világszövetség elnökének. (I)

6. Dóka Zoltán Káldyt támogató levelet írt a '84-es kongresszus küldötteinek. (H)

7. Sztehlo Gábor nehéz sorsú gyerekeket mentett. (I)

5. feladat (elmélyítés)

Beszélgessetek arról, miért volt hatalmas eredmény, hogy egy szocialista országban került megrendezésre a Lutheránus Világszövetség nagygyűlése!

A nagygyűlésre emlékező videókat [ezen](#) és [ezen](#) a linken tudod megtekinteni.

28. Lehet, hogy Isten meghalt?

Kapcsolódás

Az előző órán egy olyan történelmi szakasszal foglalkoztunk, amelyben az egyház esélyei hallatlanul kicsire zsugorodtak. Gyakran veszítette el az utat, a gyülekezetek pedig szétszéledtek. Sokan arra gondoltak, hogy talán már vége is a kereszténységnek. Az ebben az időben felmerülő kínzó kérdésekre nem lehetett választ adni **egzisztenciális elköteleződés** nélkül.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, mit jelent **az egzisztenciális elköteleződés**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk az egzisztenciális elköteleződés felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A képen egy ház tetőszerkezetét látjuk. Hamarosan tető kerül rá. Megvéd minket, és nem esik be az eső. Másfelől viszont **eltűnik előlünk az ég**. A szerkezet, **az építmény eltakarja**. Ez egyféle bábeli torony. **Magunk maradunk Isten nélkül.**

Továbbvezető kérdés

Voltál-e olyan helyen, ahol sokáig nem láthattad az eget?

Apám naplója

Ez az angliai ateista hirdetés nagy port vert fel annak idején. Vajon igaz az, hogy Isten nélkül az emberek felszabadultan és nyugodtan élnének? Talán érdekes lenne ennyi együtt töltött óra után felvetni azt a személyes kérdést, hogy vajon egy ilyen felirat kiben milyen érzést keltett.

Továbbvezető kérdés

Te mit írnál fel Istennel kapcsolatban egy busz oldalára?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

A kérdés arra vonatkozik, hogy vajon **van-e Isten**. Hiszen mi értelme lenne kérni valamit valakitől, aki nincs? Komolyan vesszük, hogy bekövetkeznek azok, amiket kérünk? Érdeemes megnézni a pátkányok párbeszédét is.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

A 20. századi teológia nagy fejlődése talán azért jött létre, mert **nem került ki a valóságos helyzet**, az életet, amely körülvette. A valóság vizsgálata azonban sokakban felébresztette a szélsőséges ateizmust. Ennek már voltak hagyományai, de ebben a korszakban ez együtt járt az **egyház** elbizonytalanodásával, úttalanságával, kiüresedésével.

A kereszténységnek – természetesen a teológiai gondolkodásnak – **fel kellett tennie saját magának** azt az égető kérdést, hogy vajon valóban van-e Isten.

Az **egyház** léte adott volt a maga gyarlóságában. Ez nem volt kérdés.

Létezett a vallásos érzület, vágy mint egyetemes emberi attribútum. Ennek a 20. században számtalan egyéni megjelenésével lehetett találkozni. Még az egyházi kötődést is sokan a „maguk módján” élték át. Az ember maga formájára, maga szolgálatára tervezett, őt kiszolgáló, vágyait beteljesítő istent **bálványnak** nevezzük.

Mindezek olykor már tudatosan kikerülik a kérdést: van-e Isten?

A kérdés feltétele a **mindenkori egyház kötelező kiindulópontja**. Hitünk alappillére azonban az, hogy **Isten nem a hívők miatt van**. Tőlünk független valóság, személy, Úr, Mindenség.

Bár nem az emberektől függ Isten léte, az hogy **tudomást vesznek-e róla** vagy sem, hogy szándéka szerint élnek vagy ellene, az az ember boldogságának, életének meghatározója.

👉 Ám 5,21.25–26

„Gyűlölöm, megvetem ünnepeiteket, ünnepségeiteket ki nem állhatom! [...] Véresáldozatot és ételáldozatot úgy hoztatok-e nekem a pusztában negyven éven át, Izráel háza, hogy közben királyotokat, Szikkútot hordoztátok, és Kijjúnt, csillagistenetek képmását, amelyeket ti készítettetek?”

👉 Jer 10,1–4

„Halljátok meg az ígét, amelyet az Úr mond nektek, Izráel háza! Így szól az Úr: Ne tanuljátok el a pogányok szokását, és az égi jelektől ne rettegjete, mert csak a pogányok rettegnek azoktól! Bizony, a népek bálványai hiábavalók. Hiszen egy fát vágnak ki az erdőben, a mesterember keze készíti el bal-tával. Ezüsttel és arannyal díszítik, szögekkel és kalapáccsal rögzítik, hogy ne inogjon.”

👉 Zsid 4,12–13

„Mert Isten igéje élő és ható, élesebb minden kétélű kardnál, mélyre hatol, az elme és a lélek, az ízületek és a velők szétválásáig, és megítéli a szív gondolatait és szándékait. Nincsen olyan teremtmény, amely rejtve volna előtte, sőt mindenki mezítelen és fedetlen az ő szeme előtt. Neki kell majd számot adnunk.”

👉 Jer 10,10

„De az Úr igaz Isten, élő Isten, örökkévaló Király! Haragjától megrendül a föld, dühével szemben a népek tehetetlenek.”

Bibliaolvasás

Ez a rész alkalmat teremt arra, hogy felfrissítsük az egyetemes kinyilatkoztatásról szóló tanulmányainkat. Másfelől ne teremtsen arra alkalmat, hogy a homoszexualitást ostorozzuk! Az Istentől való elfordulás az élet sokféle területén teremtett elcsúszásokat. Amiről Pál beszél, annak élményeit a római tivornyákról és az akkori társadalmi anomáliákból szedte. A mi társadalmunk is fel tud vonultatni ebből bőven, de ezt az egészet egyben kell látni.

Az emberek hitetlensége és gonoszsága úgy jelenik meg, mint ami feltartóztatja az igazságot.

Róm 1,18–32

„Isten ugyanis kinyilatkoztatja a maga haragját a mennyből az igazság útját álló gonosz emberek minden hitetlensége és gonoszsága ellen, mert ami megismerhető Istenből, az nyilvánvaló előttük, mivel Isten nyilvánvalóvá tette számukra. Láthatatlan valóját, azaz örök hatalmát és istenségét meglátja alkotásain az értelem a világ teremtésétől fogva. Ezért nincs mentségük, mert bár Istent ismerték, mégsem dicsőítették vagy áldották mint Istent, hanem hiábavalóságokra jutottak gondolkodásukban, és sötétség borult oktalan szívükre.

Akik bölcseknek mondják magukat, bolonddá lettek, és a halhatatlan Isten dicsőségét felcserélték halandó emberek, sőt madarak, négy lábúak és csúszómászók képmásával. Ezért kiszolgáltatta őket Isten szívük vágyaiban a tisztátalanságnak, hogy meggyalázzák egymás testét.

Az ilyenek Isten igazságát hazugsággal cserélték fel, és a teremtményt imádták és szolgálták a Teremtő helyett, aki áldott mindörökké. Amen. Ezért kiszolgáltatta őket Isten gyalázatos szenvedélyeknek: mert asszonyaik felcserélték a természetes érintkezést a természetellenessé, ugyanúgy a férfiak is elhagyták a női nemmel való természetes érintkezést, és egymás iránt ébredt vágy bennük: férfiak férfiakkal fajtalanzkodnak, de el is veszik tévelygésük méltó büntetését önmagukban.

És mivel nem méltatták Istent arra, hogy megtartsák ismeretükben, Isten kiszolgáltatta őket megbízhatatlan gondolkodásuknak, hogy azt tegyék, ami nem illik. Tele vannak mindenféle hamissággal, gonosszággal, kapzsisággal, rosszasággal, tele irigységgel, gyilkos indulattal, viszálykodással, csalással, rosszindulattal; besúgók, rágalmazók, istengyűlölők, gőgösek, fennhéjázók, dicsekvők, találékonyak a rosszban, szüleiknek engedetlenek, kíméletlenek, szőszegők, szeretetlenek és irgalmatlanok.

Ezek ismerik ugyan Isten igazságos rendjét, amely szerint halálra méltók, akik ilyeneket tesznek; mégis nemcsak teszik ezeket a dolgokat, hanem azokkal is egyetértenek, akik ilyeneket tesznek.”

Beszéljétek meg!

Ez a szakasz külön kezeli a szervezett egyházat és a kereszténységet. Az egyház rejtett volta éppen abban áll, hogy a világ nem képes befogadni.

29. Az egyház szerkezete

Az óra célja

Mutassuk be a Magyarországi Evangélikus Egyház szervezeti felépítését és munkaágait!

A feldolgozás módja

A rajzok alapján beszéljünk arról, hogyan épül fel az egyház, milyen szervezeti egységei vannak. Ismertessük meg a diákokat a zsinat és az országos iroda feladatkörével is. A képek segítségével gyűjtsük össze, milyen munkaágak vannak az egyházon belül.

Az óra anyaga a képen

Az első oldalon az egyház szervezeti felépítését, a másodikon a munkaágakat látjuk.

Háttéranyag

A Magyarországi Evangélikus Egyház három egyházkerületből áll: a Déli, az Északi és a Nyugati (Dunántúli) Egyházkerületekből. Az egyházkerületek egyházmegyékre tagolódnak. Az egyházmegyék gyülekezetekre. Ezek vezetése mindig a paritás (egyenlőség, egyenértékűség) elve alapján működik: egy lelkész és egy nem lelkész irányítja. Minden szinthez tartozik presbitérium, vezető testület. Az egyház törvényeit a zsinat hozza. Az egyházi adminisztrációt az országos iroda végzi.

29. Mit tegyek, hogy működjön?

Kapcsolódás

Az előző órán már saját korunkkal foglalkoztunk. Napjaink egyik legfontosabb kérdése, hogy tehetünk-e valamit azért, hogy **az egyház működjön**. Ne feledjük: pünkösdtől indultunk, a Szentlélek csodájától, és a végén azzal a kérdéssel foglalkozunk, hogy hogyan működjön az egyház.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, mit jelent **az egyház működése**.

A képnek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk az egyház működése felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

A kerékpáros izomerejét ezek a fogaskerekek teszik **hatékonyá**. Ha nehéz a terep, kisebb áttételt kell használni, azaz a kereket hajtó fogaskereknek minél közelebbi méretűnek kell lennie, mint a pedálnál levő fogaskereknek. Ilyenkor a kerék lassabban forog, de könnyebb hajtani. Ha könnyű a terep, mehet a kisebb fogaskerek, nehezebb hajtani, de megy, mint a szél. A váltó ügyesen használja ki az emberi erőt, növeli a hatékonyságot.

Továbbvezető kérdés

Mentél már váltós biciklivel? Mire kell figyelni?

Apám naplója

Van úgy, hogy egy gyülekezet működik, van úgy, hogy nem. Mi lehet az oka a **hatástalanságnak**? Sokan ilyenkor arra gondolnak, hogy a menő gyülekezeteket megáldja Isten, a pusztuló gyülekezeteket nem. Lustaságról lenne szó, vagy ügyetlenségről? Lehet Isten akaratával kapcsolatban egyáltalán hatékonyságról beszélni?

Továbbvezető kérdés

A te gyülekezeted jól működik? Vagy nem? Mi szerinted az oka?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Mondjon mindenki egy hatékonyságnövelő eszközt az állatvilágból!

Ilyen az állatok számtalan eszköze, ami az evolúció során hasznosnak bizonyult. Az állatok hihetetlenül hatékonyan vannak felépítve, mint ahogy az ember is. Ilyen pl. a sas különlegesen látó szeme, a szarvasmarhák összetett gyomra, a halak áramvonalassága, és folytathatnánk a végtelenségig.

Mondjon mindenki egy hatékonyságnövelő eszközt a sportból!

A különböző tornacipők, úszóruhák a gyorsaságot szolgálják. Az eszközök könnyűsége, jó fogása, tapadó anyaga szintén a sportolók erőkihasználást szolgálja.

Mondjon mindenki egy hatékonyságnövelő eszközt az egyházból!

Ez már nehezebb. A szép környezetet, az érthető szövegeket, bizonyos játékokat, de egy énekkart vagy baráti kört is tekinthetünk úgy, mint ami növeli az egyház hatékonyságát. A kérdés nyilván az, hogy mi a cél, amit el akarunk érni.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Az egyház hatékonysága azért problémás, mert **az egyház titok**. Létrejötté és működése a Szentlélek csodája. Erre nyilván nem alkalmazhatunk hatékonyságnövelő eszközöket: vagy kapjuk ajándékba, vagy nem.

Viszont az egyházi **tevékenységekben** nagyon is fontos a hatékonyságnövelés, aminek első mozzanata, hogy ezt a két területet nem szabad összekeverni. Nem szabad a Szentlélekre hárítani saját lustaságunkat. Másfelől viszont ugyanarról az egyházzal beszélünk, melyben a két terület **elválaszthatatlan**.

Az egyház hatékonyságánál elsődlegesen magát a **célt kell meghatározni**, hogy mit is akarunk. Nagy probléma, ha a hatékonyságnövelő eszközök fontosabbá válnak, mint maga a cél. **A cél nem lehet más**, mint Krisztus evangéliumának meghallása és megértése, a szentségekkel való élés és a Szentlélek közösségének megélése.

👣 1Pt 1,14–16

„Mint engedelmes gyermekek ne igazodjatok azokhoz a korábbi vágyaitokhoz, amelyek tudatlanságokat idején voltak bennetek, hanem – mivel ő, a Szent hívott el titeket – ti is szentek legyetek egész magatartásotokban, mert meg van írva: »Szentek legyetek, mert én szent vagyok.«»

👣 1Kor 3,6–11

„Én ültettem, Apollós öntözött, de Isten adta a növekedést. Úgyhogy az sem számít, aki ültet, az sem, aki öntöz, hanem csak Isten, aki a növekedést adja. Aki ültet és aki öntöz: egyek, és mindegyik a maga jutalmát kapja majd fáradozásához méltóan. Mert mi Isten szolgálatában állunk, ti pedig Isten szántóföldje, Isten épülete vagytok. Az Istentől nekem adott kegyelem szerint, mint bölcs építőmester, alapot vettem, de más épít rá. Vigyázzon azonban mindenki, hogyan épít rá. Mert más alapot senki sem vethet a meglévőn kívül, aki Jézus Krisztus.»

👣 1Pt 2,4–6.9–10

„Járuljatok őhozzá, mint élő kőhöz, amelyet az emberek ugyan megvetettek, azonban Isten előtt »kiválasztott és drága«; ti magatok is mint élő kövek épüljétek fel lelki házzá, szent papsággá, hogy lelki áldozatokat ajánljatok fel, amelyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által. Ezért áll ez az Írásban:

»Íme, leteszek Sionban egy kiválasztott drága sarokkövet, és aki hisz benne, nem szégyenül meg.«

[...] Ti azonban választott nemzetiség, királyi papság, szent nemzet vagytok, Isten tulajdonba vett népe, hogy hirdessétek nagy tetteit annak, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket; akik egykor nem az ő népe voltatok, most pedig Isten népe vagytok, akik számára nem volt irgalom, most pedig irgalomra találtatok.»

👣 1Kor 15,58

„Ezért, szeretett testvéreim, legyetek szilárdak, rendíthetetlenek, buzgólkodjatok mindenkor az Úr munkájában, hiszen tudjátok, hogy fáradozásotok nem hiábavaló az Úrban.”

Bibliaolvasás

Itt látszólag nem lelki dologról van szó, hanem **technikairól**. A kétféle kulturális csoport elszigetelődött egymástól, ami a kirekesztetteknek nem esett jól. Az apostolok hatékony lépést tesznek, kialakítanak egy technikai kérdésekkel foglalkozó kört, jellemzően a kirekesztettekéből, de nem az érintettekéből. A hatékony technikai beavatkozás **a fő tevékenységet**, az ige hirdetését erősítette, és jó hatásai is azonnal megmutatkoztak.

ApCsel 6,1–7

„Azokban a napokban pedig, mivel nőtt a tanítványok száma, a görögül beszélő zsidók zúgolódni kezdtek a héberül beszélők ellen, hogy a naponkénti gondoskodásban elhanyagolják a közülük való özvegyasszonyokat. Ekkor összehívta a tizenkettő a tanítványok egész gyülekezetét, és ezt mondták nekik: Nem helyes az, hogy az Isten igéjét elhanyagolva mi szolgáljunk az asztaloknál. Hanem válasszatok ki magatok közül, testvérek, hét férfit, akikről jó bizonyosságot tesznek, akik telve vannak Lélekkel és bölcsességgel, és őket állítsuk be ebbe a munkába, mi pedig megmaradunk az imádkozás és az ige szolgálata mellett. Tetszett ez a beszéd az egész gyülekezetnek, és kiválasztották Istvánt, aki hittelt és Szentlélekkel teljes férfi volt, valamint Fülöpöt, Prokhoroszt, Nikánórt, Timónt, Parmenászt és Nikolaoszt, az antiókhiai prozelitát, az apostolok elé állították őket, és miután imádkoztak, rájuk tették kezüket. Az Isten igéje pedig terjedt, és nagyon megnövekedett a tanítványok száma Jeruzsálemben, sőt igen sok pap is engedelmeskedett a hitnek.”

Beszélgétek meg!

Ez egy hatékonyságnövelési példatörténet. Rá kell tudni érnire arra, hogy a hatékonyságot növeljük, mert ez hamarabb vezet el a célhoz. Példa: egy, a közösséget jobban szolgáló terem létrehozása időt, energiát és pénzt igényel, viszont a benne nagyobbra növekvő közösség megéri a fáradságot.

Játék

Megoldás: C

30. Mai evangélikusok – gyülekezettörténet

Az óra célja

Mutassuk be a gyülekezetekben folyó munkát, ismerkedjenek meg a diákok a saját gyülekezetük történetével és a gyülekezeti élettel!

A feldolgozás módja – az óra anyaga a képen

A képekhez kapcsolódó feladatok segítségével ismerik meg a gyülekezetüket. Mondjuk el a gyülekezet történetével kapcsolatos fontos információkat is.

Feladatok

1. feladat

Az előbbi leckében található Magyarország-térkép három egyházkerülettel és az egyházmegyékkel. Melyik egyházkerülethez, egyházmegyéhez, gyülekezethez tartozol? Jelöld be a térképen! Ki az elnök-püspök, országos felügyelő, egyházkerületed püspöke, felügyelője, egyházmegyéd esperese és felügyelője?

2. feladat

A kép mellett egy hirdetőtábla látható, ezt kell a diákoknak kitölteni. A(z)..... gyülekezetet .....-ben alapították. A templom .....-ban épült. A gyülekezet lelkésze(i) ....., és a felügyelője ..... Varsánaponként az istentisztelet .....-kor kezdődik.

3. feladat

Egy díszes keresztelési anyakönyvet látunk. Mellette egy papír, amelyen ez áll: A legrégebbi anyakönyv első bejegyzése .....-ből származik. Gyülekezetünknek jelenleg ..... tagja van.

4. feladat

Egy kinyitott laptopot és egy újságot látunk. Mi a gyülekezeti honlap és a gyülekezeti újság címe? Írd be!

5. feladat

Milyen csoportok működnek a gyülekezetekben? Nézz utána és írd a kép mellé, hogy mikor vannak ezeknek a csoportoknak az alkalmi/összejövetelei!

1. kép: alsós gyerekek kézműveskednek felnőttek segítségével – *gyermekbibliakör*
2. kép: fiatalok beszélgetnek – *ifjúsági óra*
3. kép: középkorúak és nyugdíjasok ülnek körbe egy asztalt és olvassák a Bibliát – *bibliaóra*
4. kép: egy nagy szőnyegen anyukák játszanak az egy-két éves gyerekekkel – *baba-mama kör*
5. kép: egy kórusvezető vezényli az énekkart – *énekkar*
6. kép: egyik képen férfiak, a másik képen nők beszélgetnek – *férfikör, asszonykör*
7. kép: üres rész, ahova a gyülekezet olyan alkalmát, munkaágát írhatja (vagy rajzolhatja) be, ami nem szerepel az előző képeken.

Rajzold rá magadat a képre! Hol van a helyed a gyülekezetben?

6. feladat

Van-e a gyülekezetednek testvérgyülekezete? Ha igen, melyik az?

7. feladat

Mikor lesz idén a gyülekezeti gyerektábor? Kérdezz utána!

30. Van-e mondanivalónk a mának?

Kapcsolódás

Az előző órán gyülekezeteinkkel foglalkoztunk. A gyülekezet mondanivalójától válik értelmessé. No de mi ez a mondanivaló? Ezen az órán azzal foglalkozunk, hogy **mi a kereszténység mondanivalója a mának**.

Az óra célja

Az óra célja, hogy átgondoljuk, **mi a kereszténység mondanivalója a mának**.

A képek és a történetnek az a feladata, hogy kinyíljunk a kereszténység mai mondanivalója felé.

Mit látsz a képen?

Nézd a képet egy percig! Mi jut eszedbe arról, amit látsz?

Hajléktalanok a téren. Vajon **mit szólnának**, ha valaki Jézusról kezdene beszélni velük? Milyen téma érdekelheti őket? Az ő témájukban szerepel valami, amire a kereszténység választ tud adni? Az az érdekes benne, hogy **Jézus, amikor itt járt köztünk**, főleg ilyen emberekkel értett szót.

Továbbvezető kérdés

Beszéltél már életedben hajléktalannal? Ha nem, miért nem? Ha igen, miről?

Apám naplója

Nagyon kínos, amikor hirtelen az ember azzal szembesül, hogy evangélikusként vagy hívőként kell állást foglalnia egy kérdésben. **Sokkal könnyebb elrejtőzni**, nem mondani semmit. Vajon van-e véleményünk, amely más, mint a többieké?

Továbbvezető kérdés

Te mit mondtál volna apám helyében?

A kezdő játék a központi fogalom megjelenítésére szolgál.

Lássunk neki!

Most egy kicsit körvonalazzuk, mit is jelent a **ma!** Lehet jót is, rosszat is mondani. Az igazi nagy kérdés, hogy mi milyennek látjuk. Ítéletünk nagyban meghatározza azt a készségünket, hogy hogyan fordulunk a világ felé Jézus üzenetével.

Fontoljátok meg!

Teológiai alapvetés

Ha mondanivalóról beszélünk, az egy **sajátos kontextusban** szólal meg. Ehhez ismernünk kell a korunkat. Csak úgy ismerhetjük meg korunkat, ha **jelen vagyunk** benne.

A mondanivalónk ritkán szólal meg igehirdetés formájában. Sokkal nagyobb gyakorisága van egy-egy helyzetben való részvételünknek, véleményünknek, kiállásunknak, magatartásunknak.

Ez csak akkor megy, ha **egzisztenciálisan azonosulni tudunk azzal, amit képviselünk.**

Az **evangélikus mondanivaló** leginkább Isten Krisztusban megmutatkozó szeretetének megértésében, megélésében és az emberek teljesítménytől független elfogadásában mutatkozik meg. Ezek vetületeiből formálódik személyes döntéseink egész sora, helyállásunk és hitvallásunk az élet dolgairól.

A könyvben megjelenő hitbéli felismerésekről itt derül ki, vajon élhetők-e, igazak-e, szeretetteljesek-e. Ha hitünk pusztán elméleti síkon marad, akkor nem töltjük be Jézustól kapott küldetésünket.

Ha viszont mindezek igazolódnak, akkor a kereszténység valóban **sóként és világosságként** valódi válaszokat képes adni, sőt akkor ő lesz a megoldás a világ problémáira, személyes emberi válságokra.

👉 1Thessz 5,21–22

„Mindent vizsgáljatok meg: a jót tartsátok meg, a gonosz minden fajtájától tartózkodjatok!”

👉 Tit 3,4–5

„De amikor megjelent a mi üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete, nem az általunk véghezvitt igaz cselekedetekért, hanem az ő irgalmából üdvözített minket újjászülő és megújító fürdője a Szentlélek által.”

👉 Zsid 13,8

„Jézus Krisztus tegnap, ma és mindörökké ugyanaz.”

Bibliaolvasás

A mondanivaló megfogalmazásában pontosan látnunk kell, mi az, ami **maradandó** és a maradandósághoz kötődik, és mi az, ami **eltűnik**. Örökkévaló értékek hordozói vagyunk.

1Kor 13,8–13

„A szeretet soha el nem múlik. De legyen bár prófétálás: el fog töröltetni; legyen nyelveken szólás: meg fog szűnni; legyen ismeret: el fog töröltetni. Mert töredékes az ismeretünk, és töredékes a prófétálásunk. Amikor pedig eljön a tökéletes, eltöröltetik a töredékes. Amikor gyermek voltam, úgy szóltam, mint gyermek, úgy gondolkodtam, mint gyermek, úgy értettem, mint gyermek; amikor pedig férfivá lettem, elhagytam a gyermeki dolgokat. Mert most tükrön által homályosan látunk, akkor pedig színről színre; most töredékes az ismeretem, akkor pedig úgy fogok ismerni, ahogyan engem is megismert Isten. Most azért megmarad a hit, a remény, a szeretet, e három; ezek közül pedig a legnagyobb a szeretet.”

Beszéljétek meg!

Tanulmányaink végén egy személyes beszélgetés: vajon mit szeretnénk mondani a világnak? Érdekes lehet, hogy ez mennyire keresztény mondanivaló?

Játék

